

Rétorika učí afirmácií

Úvod

Rečnenie je druh ľudskej komunikácie, ktorého podstatou je *odovzdávanie svojich pocitov, predstáv, myšlienok, úvah, citových impulzov, názorov, prejavov vôle a iných zložiek obsahu nášho vedomia*. Subjektom uvedenej činnosti je rečník, prijímateľom poslucháč, účastník, spoluúčastník.

Každá ľudská činnosť, čiže **metódy**, aj vedecká, má určité smerovanie od základu k cieľu, čo sa realizuje pomocou krokov, ktoré nasledujú po sebe v prísnej postupnosti. Metóda vo všeobecnosti je cesta poznávania predmetu, je to obrazne povedané cesta, po ktorej postupujeme od základu k cieľu, k výsledkom činnosti. Slovo pochádza z gréčtiny, kde „met hodos“ znamená tou cestou.

Pozorovanie, ktoré sa v starších učebniciach psychológie a sociológie delilo na sebaopoznanie – introspekciu, a pozorovanie iných – extrospekciu.

Memento

Preto je potrebné, aby sme správne, včas a vhodne analyzovali a pripravili sa viesť rozhovory.¹ Je potrebné vedieť čím sú rozhovory ovplyvňované. V rozhovore neovplyvňujeme iba ja čo sa bude odohrávať, rozprávať či diať. S každým novým rozhovorom vstupujeme do otvoreného procesu. Každý rozhovor predstavuje pre účastníkov novu výzvu.

Medzi základne veci je potrebné si byť vedomý, že rozhovor je ako priestor pre jednanie.

Priebeh rozhovorov záleží na mnohých faktoroch. Je to predovšetkým môj partner v rozhovore, na ktorého môžem síce pôsobiť, ale len v obmedzenej miere. Ani tým najvyšším úsilím a s použitím tých najlepších techník rozhovoru si nemôžeme vynútiť určitý výsledok. Čo však môžeme ovplyvniť je chovanie, príprava na očakávanú situáciu, potrebná znalosť daných podmienok a stavu veci, možnosť jednania a vedomie toho, kedy mám niečo urobiť, alebo naopak, kedy a od čoho radšej upustiť.

Hneď od začiatku si musíme viaceré veci uvedomiť, osvojiť a využiť. Na začiatok je potrebné si položiť niekoľko otázok sám pre seba.

Napríklad: Viem, čo ovplyvňuje rozhovor?²

Je to predovšetkým partner v rozhovore a jeho chovanie, je to tiež aj vzájomný vzťah.

¹ Porov.: KANITZ, A.: *Umění úspěšné komunikace*. ,s.13.

² Porov.: KANITZ, A.: *Umění úspěšné komunikace*, Grada, Praha, 2005,s.15.

Dôležitú úlohu zohráva téma rozhovoru. Podľa vážnosti rozhovoru je potrebná okrem iných vecí príprava na rozhovor.

Dôležitým faktorom je tiež miesto a čas rozhovoru, prostredie a doba rozhovoru. Podstatný význam majú osobitné motívy a ciele.

Máme si uvedomujem si svoju úlohu v rozhovore.

Aby sa človek vedel pri rozhovore primerane chovať, musí vedieť akú pozíciu v ňom momentálne zastáva. Pri rozhovore máme vždy určitú spoločenskú úlohu. V každej úlohe sa otvára iná scéna, iný priestor pre jednanie. Pri rozhovore sa rozlišujú **symetrické** a **asymetrické rozhovory**.

Pri symetrických majú partneri rovnaké právo zasahovať do rozhovoru, dávať otázky, určovať témy a usmerňovať rozhovor.

Pri asymetrických rozhovoroch sú úlohy a miesta vopred rozdelené.

Nepodceňujeme vyhodnotenie vzťahu v rozhovore?

Ak v rozhovore chceme presvedčiť nejakú osobu, musíme ju najprv sami pre seba čo najlepšie zhodnotiť, **charakterizovať**. Musíme spoznať, čo je to za človeka? Čo je pre neho dôležité? Aký jazyk používa? Tiež je dôležité, aby som vedel, na čo je daná osoba citlivá.

Keď ide o rozhovor s úplne cudzími ľuďmi, majú *prvé minúty* v rozhovore prebiehať úplne nezáväzne. Je potrebné sa zbližiť využitím úplne jednoduchých tém a zistiť ako ten druhý reaguje.

Pri plánovanom rozhovore je potrebné vziať do úvahy **svoje vlastné pocity** voči danej osobe.³ Je potrebné si ich priznať. Potom ma už nebudú tak silno ovládať a ja sa budem môcť rozhodnúť, ako sa chovať.

K profesionálnemu vedeniu rozhovorov patrí schopnosť vnímať, uvedomovať si svoje pocity a nenechať sa nimi ovládať.

Aj **vzťahy ovplyvňujú** priebeh rozhovoru. Vzťah medzi partnermi v rozhovore je základňou. Na ňom sú riešené mnohé problémy. Ak sú vzťahy narušené, je ťažké dospieť v rozhovore k riešeniu, uspokojeniu na oboch stranách.

Prax

Vplyv miesta a času na rozhovor.

Prostredie a doba môžu mať na rozhovor tak pozitívny, ako i negatívny vplyv. Priestorové a časové faktory môžu človeka v priebehu rozhovoru rušiť, môžu mu naháňať strach, zvyšovať pracovnú schopnosť – vždy podľa toho, v akom rámci, a v akom čase sa rozhovor koná.

³ Porov.: KANITZ, A.: *Umění úspěšné komunikace*, s.19.

Pokiaľ na rozhovore veľmi záleží, mali by sme si dohodnúť vhodný termín spoločne so svojim partnerom. Najjednoduchšie je opýtať sa či mu termín vyhovuje. Kvalita rozhovoru je ohrozená vtedy ak je niektorý z účastníkov v časovej tiesni alebo sa nemôže z akýchkoľvek dôvodov sústrediť. Je preto dôležité informovať partnera o dĺžke rozhovoru.

Ak nemám dostatok času najlepšie je zvoliť iný termín rozhovoru.

Predovšetkým si musíme byť vedomý svojich cieľov. Mnohé z nich sú už zhruba dané vopred druhom rozhovoru.

Vo fáze prípravy jasne a konkrétne sformulujeme svoje ciele. Dbáme na pozitívnu formuláciu. Berieme do úvahy i ciele, ktoré si pre rozhovor vytýčil partner. Nemalo by ísť len o presadzovanie našich záujmov, ale o snahu o nájdenie riešenia, ktoré by bolo optimálne pre obe strany.

Pre úspešný rozhovor je potrebné od začiatku, už pri príprave na rozhovor aktívne utváranie rozhovoru. Mám vážne pristupovať k rozhovoru a osvojiť si čo najviac hodnoty, ktoré vplývajú na výsledok rozhovoru:

Jasná komunikácia predpokladá, že **sám vie, čo chce**, čo by ste chceli povedať. Čím zmätenejší je človek vnútri seba samého, tým obtiažnejšie pre neho bude, aby ho chápali druhí ľudia. Jasná a zrozumiteľná komunikácia znamená, mať jasno v sebe samom. To znamená *ujasniť si, aké pocity a impulzy* k jednaniu máte na mysli v súvislosti s danou témou alebo s určitou osobou, a tiež ako dokážete zo svojich, možno i protichodných myšlienok odvodiť jasný, vyvážený a zodpovedný postoj.

Navonok presvedčivé vystupovanie predpokladá mať vnútri jasno, vyrovnanosť a potrenú sebaistotu.

Vedieť klásť otázky je nesmierne dôležité. Otázky môžu iniciovať potrebné procesy, môžu *vykladať argumenty, motivovať* a pod. Môžu tiež rozhovor i blokovať. Je teda dobre vedieť, čoho dosiahnem určitými otázkami, respektíve dotazmi, aby sme mohli premyslene cieľavedomé a účinné používať vhodné otázky v pravú chvíľu.

V zásade *rozlišujeme otázky* otvorené a uzavreté.

Uzavreté je vhodne požívať, ak *chcem dostať presnú odpoveď*.

Otvorené otázky poskytujú *viac priestoru pre odpoveď*. Tieto otázky začínajú spravidla rôznymi slovami ako: kto, čo, ako, prečo?.

Poznáme aj iné typy otázok a to: otázky pre zisťovanie širokých informácií, otázky na zdôvodnenie, zaobalené otázky, otázky typu „áno“/„nie“, alternatívne otázky, sugestívne otázky a iné otázky.

Diskutujúci sa spravidla nechávajú presvedčiť len dobrými argumentmi. Preto keď diskusia je cieľavedomá, premyslená a účelová argumentácia kľúčová je znakom pracovníkov na všetkých úrovniach.

Ak chceme druhých presvedčiť o svojich myšlienkach a názoroch, mal by sme si ujasniť, že sa nemusíme snažiť ich presvedčiť argumentmi, **ktoré sú dôležité a rozhodujúce pre mňa osobne**. Naša argumentácia sa musí predovšetkým vzťahovať na partnera v rozhovore.⁴

Poznáme rôzne druhy argumentov: fakty, dohody a pravidla, vlastné alebo spoločné skúsenosti, príklady, normy a hodnoty, odvolávanie sa na osoby a inštitúcie, štatistiku, použitím prognózy.

Formulovať ako osobnosť znamená dávať zreteľne najavo, za čím stojím a aký je náš **vlastný náhľad** na vec. Neschovávame sa za zovšeobecňujúce a zdanlivé všeobecne platné výroky. Musíme **byť vnímaný** ako osoba a osobnosť, teda človek s vlastnými hodnotami a predstavami.

Neosobná formulácia zastiera pozadie a zdôvodnenia a činí nezreteľným to, čo si vlastne partner v rozhovore myslí a čo skutočne chce. Takéto výroky nesvedčia práve o suverenite a riadiacej kompetencii vedúceho pracovníka.

Alternatívou k tomuto chovaniu je používanie výrazných osobne ladených formulácií.

Pojem „metakomunikácia“ označuje rozhovor o komunikácii, teda o tom, **čo a ako v rozhovore prebieha, alebo ako by malo prebiehať**.

Pri metakomunikácii dochádza k výmene rovín rozhovoru. Na metaurovní je možné vidieť s istým odstupom na vzájomný vzťah účastníkov rozhovoru a vyjadriť sa k nemu rovnako ako k téme, k situácii a organizácii rozhovoru.

Metakomunikácia predstavuje dobrý nástroj pre vyjasňovanie neprehľadných situácií. Sme totiž v jednej osobe zároveň svojím vlastným merítkom pre atmosféru, priebeh a celkové posúdenie situácie. Ak zistíme, že niečo neladí, snažíme sa hlbšie premyslieť, v čom to asi môže byť. V mnohých situáciách pomáha rozobrať si svoje vlastné vnímanie stavu a priebehu rozhovoru. Tak sa potom môžeme zorientovať, o čo naozaj ide, a premyslene sa do toho pustiť.

Metakomunikáciou sa dá priamo využívať k ovplyvňovaniu a riadenie rozhovoru a diskusii. Návrhy smerujú k usporiadaniu a priebehu rozhovoru patrí do sféry metakomunikácie a môžu rozhovor významne ovplyvňovať.⁵

⁴ Porov.: BRUNO, T, ADAMCZYK, G, *Reč těla*, Grada, Praha, 2005,s.92.

⁵ Porov.: KANITZ, A.: *Umění úspěšné komunikace*, Grada, Praha,2005. s. 1-64.

Sila prvého dojmu

Prvý dojem pri bezprostrednom stretnutí zohráva dôležitú, niekedy i osudnú rolu. Uplynie len niekoľko sekúnd a my si uvedomíme, aký je človek, ktorý *vstúpil* do miestnosti; sebavedomý, alebo skôr neistý usmieval sa alebo mračil kvôli svojmu poslednému telefonátu.

Uvedomiť si ako na nás pôsobil jeho vzhľad, oblečenie, mimika či zafarbenie hlasu.

*Pri prvom stretnutí máme len málo informácií o tom druhom, no z výrazu jeho tela sa dozvieme o tom čo nie je vidieť, o čom sa nehovorí, teda o myšlienkach, motívoch a postojoch.*⁶

Keď chceme reči tela porozumieť, nemôžeme posudzovať celého človeka podľa jediného signálu. Gesto alebo pohľad sa dá pochopiť vtedy, keď je uvedené do vzťahu s ostatnými signálmi ktoré posudzujeme: **súhrn gest, najrôznejšie držanie tela a dynamika pohybov vytvárajú celok.**⁷

Konkrétna situácia.

Záleží aj na tom, kedy a kde sa stretávame. Či je to *ráno*, alebo neskoro *večer*? Či sme u niekoho *návšteve* alebo prijímame niekoho na svojom *vlastnom území*, alebo či sa stretnutie koná na *neutrálnej pôde*? Či sa *poznáme* už dlhšie, alebo sa stretávame po prvýkrát?

Telesné typy

Človek usilujúci sa o moc, i keď je jeho status nízky, vyjadruje to svojím spôsobom chôdze, mimikou a gestami. Opatrný človek sa celý život pohybuje len váhavo a kriticky pozoruje svet okolo seba.⁸

Dominantný

Chce mať *všetko pod kontrolou*. Má záujem udržať si moc, rád preberá zodpovednosť, jasne sa rozhoduje a rýchlo chce dosiahnuť výsledky. Jeho heslo: „Viem čo chcem, a urobím pre to všetko. Jeho vlastnosti sú:

- 1.) Pichľavý, skúmový pohľad
- 2.) Úsporná mimika
- 3) Strnulé držanie tela

⁶ Porov.: BRUNO, T, ADAMCZYK, G, *Reč těla*, Grada, Praha, 2005,s.16.

⁷ Porov.: BRUNO, T, ADAMCZYK, G, *Reč těla*, Grada, Praha, 2005,s.17.

⁸ Porov.: PEASE, A., a B., *Velká kniha řeči těla*. Bratislava, Ikar, 2006.

- 4.) Obmedzené, úsporné gestá
- 5.) Formálne vystupovanie

Dominantný typ *sa považuje za dobrého znalca ľudí*.
Rád sa vžije do roly ostatných ľudí, aby vyskúšal svojho protivníka.

Starostlivý

Skúma, objasňuje a preveruje. Nechce urobiť chybu a očakáva od seba a ostatných vysokú kvalitu. *Rád pracuje sám, nechce byť vyrušovaný*.

Jeho heslo je: „Jedno po druhom a nie príliš rýchlo.“

Jeho vlastnosti sú:

- 1.) Zdvorilý a úctivý pozdrav
- 2.) Pátravý, niekedy nedôverčivý pohľad
- 3.) Usporiadane a minimálne gestá
- 4.) Mierne predklonené skúmané držanie tela
- 5.) Priateľský ale opatrný úsmev

Podnikavý

Má záujem o to, aby bolo všetko v pohybe. Oceňuje odvahu a ochotu riskovať. Žije pre budúcnosť.

Jeho heslo: „Vidím pred sebou, ako bude náš podnik vyzeráť o 10 rokov.“

Jeho vlastnosti sú:

- 1.) Priateľský pozdrav sprevádzaný silným stiskom ruky
- 2.) Výrazný a príjemný hlas
- 3.) Príjemný vzhľad
- 4.) Vzpriamené držanie tela
- 5.) Svižné, energické gestá

Kontaktný

Kladie dôraz predovšetkým na **priateľské a úprimné** kontakty. Buduje *atmosféru dôvery a sympatie, má rád kontakty s inými ľuďmi*. Ukazuje svoje pocity.

Jeho heslo: „Je pre mňa dôležité, aby sme si rozumeli.“

Jeho vlastnosti sú:

- 1.) Srdečný pozdrav
- 2.) Priateľský pohľad
- 3.) Otvorené, ústretové gestá
- 4.) Živý spôsob reči a príjemný tón
- 5.) Uvoľnené, často ležérne držanie tela

Plachý

Vystupuje nenápadne a reaguje veľmi citlivo. Je vdáčný za pomoc, nemá žiaden poriadny plán. Potrebuje klud a bezpečie.

Jeho heslo: „Komu môžem dôverovať?“

Jeho vlastnosti sú:

- 1.) Zdvorilý, ale váhavý pozdrav
- 2.) Neistý, často plachý ohľad
- 3.) Tichý hlas
- 4.) Príliš uvoľnené alebo krčovité držanie tela
- 5.) Drobné, váhavé gestá
- 6.) Ochranné alebo kritické gestá

Rečnícka prax⁹

V dnešnej konkurenčnej dobe je ústny prejav dôležitým faktorom úspechu. Často sa dobrá idea *neprezentuje patričným spôsobom* a to je príčinou jej odmietnutia.

Tréma v niektorých prípadoch doslova paralyzuje rečníka a aj dobre *pripravený prejav* s hodnotným obsahom poslucháčov nezaujme.

Rečník by mal prejav *predniesť pútavo*. V istých situáciách je tréma a nervozita určitým života budičom, rečníka dovedie k *maximálnej koncentrácii* a po chvíli z neho opadnú všetky obavy a strach.

Po neúspechu by sa rečník nemal vzdávať. Myslím si, že proti tréme sa dá bojovať tréningom rečového prejavu. Aj chyby a zlozvyky prejavujúce sa pri rečníckom prejave je možné odstrániť.

Ako jedna z efektívnych foriem sa osvedčuje *nácvik rečového prejavu* pred kamerou alebo zjednodušene pred zrkadlom. Rečník, ktorý pri svojom prejave nevidí a nepočuje vlastné chyby, pri spätnom preskúmaní nahrávok býva často prekvapený svojou neprofesionalitou. Dnes už takéto techniky práce s ľudskými zdrojmi využíva takmer každá firma, ktorá dbá na svoj imidž sprostredkovaný zamestnancami.

Z vlastnej skúsenosti vieme, že pri prednese prejavu pred akokoľvek početnou skupinou nepostačuje len perfektne ovládať prednášaný text.

Dôležitá je:

- mimika prednášajúceho,
- gestikulácia,

⁹ Porov. STANČEK, E.: *Kňaz rétor*, Spišská Kapitula, 2000, s. 209.

- práca s hlasom,
- ako aj práca s dychom.

Takisto by nemal byť podceňovaný **zrakový kontakt** s publikom. Monotónny prejav smerovaný do podlahy alebo do okien bezpečne zničí každý náznak záujmu o inak veľmi príťažlivú tému.¹⁰

Rétorika ako taká sa v dnešnej pretechnizovanej dobe považuje za prežitok. Výnimku tvoria **mienkotvorne** oblasti ako reklama, masmédiá a politika.

Práve zo spomenutých je umenie strhnúť masy kvalitne vypracovaným rečníckym prejavom úplnou podstatou.

Často nie je dôležitý, a ani natoľko kritizovaný obsah, ako forma prejavu. Forma prejavu výrazne podporuje prevzatie mienky a názorov rečníka. Ak táto publikum upúta, *bez ohľadu na obsah sa vytvára obrovská skupina priaznivcov*, s ktorými potom rečník môže manipulovať a tým dosahovať svoje zámary.

Význam komunikácie¹¹

Vždy platilo, že dôležitou podmienkou úspechu je umenie dobre komunikovať. Platí zásada, že *iba ten, kto niečomu stopercentne rozumie, to dokáže vysvetliť tak, aby tomu nikto iný nerozumel*.

Štylistika a rétorika sú pojmy z oblasti komunikácie.

Slovo komunikácia znamená **vzájomné dorozumievanie** sa, ktoré je latinského pôvodu. Komunikačný **proces** sa realizuje v rámci dvoch protipólov – emitent a percipient, ide v podstate o autora a adresáta prejavu, ktorých roly sa v priebehu dorozumievacieho procesu potenciálne striedajú. Pre dorozumievanie sú dôležité **osobné vlastnosti participantov**, ako je napríklad vek, sociálny pôvod, vzdelanie a profesia, intelektuálna vyspelosť, ich temperament, citové založenie, ale aj rozličné osobné záujmy a sklony.

Dôležité sú vzájomné vzťahy komunikantov, pričom môžu mať rôzny charakter – príbuzenský, zamestnanecký, do komunikácie vstupujú celkom neznámi ľudia a podobne. Kvalitu a charakter komunikácie podstatne ovplyvňuje vzájomná znalosť jazykového kódu, pomocou ktorého sa kontakt sprostredkuje a dorozumievanie realizuje. Komunikačná situácia je jedinečná, neopakovateľná. S rozvojom civilizácie vzrastá počet foriem komunikácie. Najstaršou formou komunikácie bol dynamický dialóg realizovaný za fyzickej prítomnosti

¹⁰ Porov.: BECK, G.; *Zakázaná rétorika*, Grada, Praha, 2007, s. 268.

¹¹ Porov. STANČEK, E.: *Kňaz rétor*, Spišská Kapitula, 2000, s. 180.

obidvoch komunikantov. Vyššou formou komunikácie bol potom skupinový dialóg. Komunikácia sa rozširuje o nové formy spôsobov prenášania informácií.¹²

Slovo komunikácia sa vyvinulo z latinského *communicare*, ktorého význam je robiť niečo spoločným, deliť sa, zverovať sa. Vo všeobecnosti komunikáciu chápeme ako rozhovor a slovo komunikovať ako dorozumievať sa, zhovárať sa, sprostredkovať, spájať. V širšom ponímaní je komunikácia výmena informácií medzi jedincami pomocou spoločného systému znakov. Komunikácia je základom spoločenského styku ľudí. Človek komunikuje v každej situácii: ak hovorí o bežných záležitostiach s priateľom, či obhajuje svoje názory pred šéfom, ak číta noviny, či študuje vedecký text, ak píše pohľadnicu z dovolenky alebo štylizuje úradný list.

Komunikácia sa dokonca realizuje *aj vtedy, keď jeden z jej účastníkov mlčí*. Nie je totiž možné nekomunikovať. Komunikanti sú tvorcami komunikačného procesu. Disponujú schopnosťou produkovať rečové javy a porozumieť im. V procese komunikácie vzniká medzi partnermi komunikačný vzťah. Prenos informácií medzi komunikantmi sprostredkúva komunikačný kanál. Prenos danej informácie sprostredkúva komunikačné médium. Na vzájomný prenos informácií medzi komunikantmi slúži spoločný systém znakov – komunikačný kód. Počas komunikácie vzniká výmenou vzájomných informácií medzi partnermi komunikát. Komunikačná skutočnosť predstavuje javy o ktorých sa komunikuje. Na komunikáciu v nemalej miere vplýva aj komunikačné prostredie, v ktorom sa dorozumievanie realizuje.¹³

Ak niekto *nadväzuje kontakt s druhým človekom*, aby s ním niečo prerokoval, riešil a niečo u neho dosiahol, pristupuje k nemu ako určitá osobnosť.

Verbálna komunikácia

Základným elementom verbálnej komunikácie je slovná zásoba. Schopnosť dorozumieť sa závisí často od toho, ktoré *slová ovláda človek aktívne a ktoré pasívne*. Rozsah slovnej zásoby závisí najmä od veku, vzdelania, temperamentu, pracovného zaradenia a pohlavia komunikantov. Napr. **vzdelaný človek, extrovert, človek**, ktorý pracuje s verejnosťou a ktorý mnoho cestuje, má bohatú aktívnu i pasívnu slovnú zásobu. *Menej slov na dorozumievanie používajú introverti*, ľudia, fyzicky pracujúci a tí, ktorí nevyrastali v kultúrnom prostredí. Čítaním a vzdelávaním vznikajú niekedy také anomálie, že človek iba

¹² Porov.: FLUME, P.: *Staňte sa presvedčivým řečníkem*, Granada,, Praha, 2008, s. 118.

¹³ Porov. STANČEK, E.: *Kňaz rétor*, Spišská Kapitula, 2000, s. 113.

so základným školským vzdelaním má väčšiu pasívnu slovnú zásobu ako absolvent vysokej školy.¹⁴

V súvislosti so slovnou zásobou je užitočné si všimnúť si výber slov pri komunikácii, ktorý súvisí s témou rozhovoru, so situáciou, so vzdelaním, temperamentom a pohlavím komunikantov. Pre živú komunikáciu, ktorá vzniká spontánne, nepripravene, je prirodzené, že reč tu nikdy nemá takú dokonalú formu, aká sa predpisuje v normatívnych príručkách. Schopnosť komunikovať ovplyvňujú mnohé faktory, teda živá reč nie je taká plynulá a perfektná, ako si ju predstavujeme v umelom prostredí. *V spontánnej komunikácii sa reč zvyčajne neskladá z kompletných, dokonale gramaticky skonštruovaných viet, ale vyskytujú sa v nej rôzne defekty*, ktoré z hľadiska umelého, vykonštruovaného textu pôsobia ako chyby v reči, ale z komunikačného hľadiska sú to bežné javy. Ide o bohaté variácie deformovaných slov, nedokončených viet, viet s neusporiadanou stavbou, dodatočných pripájání slov, opakovaní, zakoktaní, prerieknutí, používania ukazovacích zámien.

Hovoriaci počas svojej reči plánuje odrazu viac ako jedno slovo. Jeho reč vzniká v určitých blokoch. Počas súčasného plánovania textu a jeho slovnej realizácie vznikajú v reči defekty. Hovoriaci *vtedy totiž myslí viac na to, čo povie, než na to, čo simultánne hovorí*. Prehrešky proti norme vznikajú aj vtedy, keď má hovoriaci ťažkosti pri hovorení, pretože je napríklad *unavený, ponáhľa sa alebo chce vyjadriť svoje emócie*. Avšak najviac chýb je v reči hovoriaceho vtedy, keď sa obáva.

„Image“. ¹⁵

Hovorí, že základnou požiadavkou úspešného rečníka je práve image alebo inými slovami povedané štýl, obraz.

Pôsobivý image predpokladá integritu, celistvosť, čo v praxi znamená, že musí zvýrazniť **kladné stránky rečníckej osobnosti** a potlačiť menej výhodné prvky jednania rečníka.

O image sa treba starať, je to znak dospelosti. Istotne existujú ľudia, ktorí sa o svoj image nestarajú, spravidla sú to ľudia, ktorí nemajú čo stratiť, ľudia bohatý s potrebnými konexiami a podobne.

Image veľmi súvisí s prvým dojmom. Ten si o vás vytvorí hneď a môže trvať aj pol roka.

Existujú dva dôvody prečo sa image venovať:

- 1.-účinne **presadíme svoju kvalitu**
- 2.-najsilnejšie **pôsobí prvý dojem**

¹⁴ Porov.: FLUME, P.: *Staňte sa presvedčivým rečníkom*, Granada,, Praha, 2008, s. 136.

¹⁵ Porov.: ŠPAČKOVÁ, A.: *Moderní rétorika*, Granada,, Praha, 2006, s. 42.

Pri rozvíjaní svojho image treba brať do úvahy štyri kategórie:

- 1) SELF IMAGE – tento **obraz vlastnej osoby** ovplyvňuje naše minulé skúsenosti a momentálne psychické a fyzické dispozície
- 2) VNÍMANÁ IMAGE
- 3) ZÍSKANÁ IMAGE – táto kategória je, ktorá **sa rozširuje** o rečníkovi jeho známymi
- 4) VYŽADOVANÁ IMAGE – akonáhle rečník pri svojej prezentácii prezentuje určitú prezentáciu, musí rešpektovať **pravidlá image danej firmy**.

Pri rozvíjaní a pestovaní image sa treba zamerať hlavne na *vzhľad, neverbálnu a verbálnu komunikáciu* a základné princípy *spoločenského vystupovania*.

Záver

Umenie komunikovať s ľuďmi patrí spolu s umením hovoriť k základnej profesionálnej výbave vedúceho pracovníka. Rétorika učí pedagogike afirmácie človeka ako konkrétnej osoby. Mnohí sa domnievajú, že toto umenie ovládajú a tento sebaklam ich zavádza do slepej uličky.

Rečník si získa poslucháčov tým, že bude na nich **pôsobiť vierohodne**, t.j. s témou sa stotožní, priateľsky na nich pôsobí a sústreďuje svoju pozornosť na pozitívne aspekty rozhovoru.

Medzi základné vedomosti o rozhovore patrí úvodný pozdrav a krátke predstavenie sa. Stretnutie s nami by malo byť príjemné.¹⁶

Prvý dojem **úsmev, očný kontakt, príjemný hlas.**

- *pri predstavení* začať vždy menom. Jasne a zrozumiteľne, aby si ho druhá strana zapamätala.

- *povolanie*, predstaviť pozíciu, a krátko vysvetliť.

- *firma pre koho pracujeme*, vlastná kancelária alebo prax a pod.

- *oblasť pôsobnosti*. Objasniť za aké úlohy zodpovedáte, príp. akú pozíciu zastupujete.

Nezáväzná konverzácia otvára dvere. Odkrýva sa ňou ľudská stránka človeka, prirodzene a zdvorilo... Dôležité je, aby ste boli s partnerom v rozhovore rovnako naladený.¹⁷

¹⁶ Porov.: ŠPAČKOVÁ, A.: *Moderní rétorika*, Granada,, Praha, 2006, s. 64.

¹⁷ Porov.: MISTRÍK, J.: *Rétorika*, SPN, Bratislava, s.203

Tabu pri rozhovoroch sú vždy témy ako napr. politika, rodinné problémy, náboženstvo, rasové problémy, sexuálna orientácia. Je to príležitosť na rôzne konfrontácie, ktoré pri rozhovoroch **nie sú potrebné**.

Naše rozlúčenie musí **mat' štýl**. Vždy priateľsky a zdvorilo.

Je potrebné *pod'akovať* za čas a stretnutie. Prípadne dohodnúť opätovné stretnutie.

Naučme sa formulovať svoj prejav zrozumiteľne

Alfou a omegou každej komunikácie je umenie zreteľne a zrozumiteľne sa vyjadrovať, aby ostatní mohli vašu správu prijať. Je to niekedy veľmi dôležitá úloha.

Použitá literatúra:

- BRUNO, T, ADAMCZYK, G, *Reč těla*, Grada, Praha, s.112, 2005,ISBN: 80-247-1313-6.
EDMÜLLER, A., WILHELM, T, *Nenechajte sebou manipulovať*, Grada, Praha, 112, 2003, ISBN:80-247-0410-2.
FLUME, P.,: *Staňte sa presvedčivým řečníkem*, Granada,, Praha, s. 151, 2008, ISBN: 978-80-247-2216-0.
GALLO, J.: *Rétorika v teorii a praxi*, Prešov, s.150, 996, s.80-967349-1-1.
GEISSELHART, R., a BURKART, CH.: *Tréning paměti a koncentrace*, Grada, Praha, s.112, 2006, ISBN80-247-1654-2.
HERTER, K,: *Rétorika v zaměstnání*, Grada, Praha, s.128, 2006, ISBN: 80-247-1799-9.
KANITZ, A,: *Umění úspěšné komunikace*, Grada, Praha, 112, 2005,ISBN 80-247-1222-9.
MISTRÍK, J.: *Rétorika*, SPN, Bratislava, s.203, ISBN: nemá.
SCHARLAU, CH.: *Techniky vedení rozhovoru*, Grada, Praha, s. 208 2008, ISBN: 978-80-247-2234-4.
ŠPAČKOVÁ, A., *Moderní rétorika*, Granada, Praha, s. 132, 2006, ISBN: 80-247-1704-2.
STANČEK, Ľ.: *Kňaz rétor*, Spišská Kapitula, 302, 2000, ISBN:80-7142-081-6.
WŁOSIŃKI, M.: *Wiedza w służbie dobra człowieka*. Włocławek, 2010, 187, ISBN: 978-83-61609-09-4..

Ľubomír STANČEK

Pôsobí na TI Spišskej Kapitule TF KU v Ružomberku na Slovensku,
ako profesor rétoriky.

Rétorika a prax kazateľov

Úvod

Už starí mudrci hovorili, že poznať seba samého je vrcholom múdrosti. Keď pripisujem vinu za svoje činy a pocity niekomu inému. Sám o sebe sa bohužiaľ nič nedozviem. Nešťastný je ten kto prenáša zodpovednosť na iných ľudí iné miesta či iné veci. Je chvíľa urobiť zmeny vo svojom živote, účinkovaní či vo vzťahoch.

Môžeme mať pocit, že som pokrytec. Môžem sa hnevať len na seba, hnevať na iných...? Pýtajme sa či sa vieme kontrolovať vo svojom živote. S presnosťou chirurga ktorý drží v rukách skalpel, zamyslíme sa. Pokrytec sa snaží vyhovárať, ospravedlňovať, .. Môže aj počuť čo sa o mne šušká. Je správne, keď si uvedomíme, že pokrytec znamená to, že nerobím čo kážem, robím, žijem. Zaujmime pokornú pozíciu a priznajme si najmä samy pred sebou, či môj ideál pri ohlasovaní nie je príliš nízko alebo vysoko. Zasmiať sa sám nad sebou je z času na čas potrebné. Pokrytec má aj iný význam. Čo robím po čase mi nezovšednelo? Môžem v tom byť aj nevinne. Verím v to, čo kážem? Verím! Ale časom čosi mi zovšednelo. Alebo nerobím to čo mám tak ako by som chcel. Necíťme sa trápne.

Je správne objavovať cestu ktorú poznám a začať znova a zas. *Po rokoch? Jedná myšlienka hovorí: „Dívaj sa do tváre človeka, ktorý je zodpovedný za naše šťastie.“*

Celý život je proces. Sme na ceste k plnosti svojho života. Je krásne pre nás, že sa môže oprieť o niečo, niekoho: 1. radostné sebaopoznanie, oceňme svoju jedinečnosť. 2. ochotne prijať plnú zodpovednosť za svoje poslanie na ceste kňazstva. Každý môžeme mať vo svojom živote vzor. Vzpomeňme si...

Každá nová výzva si žiada adaptáciu, a to samo v sebe vyhnúť sa zbytočným stresom. Je pravdou, že niektorý stres nezaškodí. Vieme sa ponáhľať pomaly? S istotou?

Príklad:

Jeden z nás spomína: Prišiel v cudzine do mesta, kde ešte nikdy nebol. Zostal bezradne stáť pred železničnou stanicou. Stál tam chlapec. Oslovil ho: „Prosím ťa, kde je tá a tá ulica.“ Usmial sa. „Ukážem vám,“ povedal chlapec. Cestou dotýčny premýšľal ako sa odmení chlapcovi. Na mieste s drobnými, čo podával chlapcovi povedal: „Ukázal si mi cestu do hotela a ja ti ukážem cestu do neba.“ Chlapec sa usmial a odvetil: „Ako mi môžete ukázať cestu do neba, keď nepoznáte ani cestu do hotela?“

Zopakujme si pred rokov, čo sme sa učili, čo robíme, aby sme to robili lepšie. Čo to z praxe: „Repetitio et Mater studií.“

1. prednáška:

Stručne zásady tvorenia a prednesu homílie...

1. *Príprava homílie*

1. S prípravou homílie na nedeľu a sviatok začať čím skôr. (Byť majstrom vo svojom postavení „herolda“. Výsada milosť, dar od Boha. Pondelok... Využi čas pri ceste autom, čakanie, nespavosť, čas na štúdium.)
2. Zahať homíliu modlitbou. (Myšlienka na Boha. Predstavenie si poslucháčov. Uvedomiť si spásu duše a duše iných. Lekár, stomatológ si umýva ruky po každom pacientovi. Robiť rozdiel medzi osobným rozjímaním a rozjímaním pre homíliou.)
3. Prebudiť u seba identitu ohlasovateľa. (Boh potrebuje moje ústa, srdce, myseľ aby oslovil druhých..)
4. Začni pozorne čítať evanjelium. Pomaly. Zapisuj si asociácie. (Predpokladaj, že ťa bude počúvať i taký, čo je pokrstený pohan. PS je základ ohlasovania.)
5. Všimnime si, čo je v texte evanjelia neočakávané, Čo nás samých môže v texte prekvapiť a naopak čo je ťažké. (Vždy sú iné okolnosti. I ľudia, ťažkosti. Čo všetko prežívajú naši poslucháči - veriaci. Môže to byť inšpirácia čo kázať, čo som už dávno nehovoril v kostole.)
6. Dobré známe veci, vety znova objavme a pomôžeme pochopiť. (Len zopakovať evanjelium? Nie! Vianoce i Veľkonočné sviatky... iné, poznajú. Vzbudme záujem o PS., udalosti, známe veci, udalosti...)
7. Každý zo synoptikov i sv. Ján má svoj slovník. Boh je prvý autor, ale človeku ponechal dary ktoré dostal od Boha a ako božie slová napísal. (Lukáš bol lekár. Jána znázorňujeme orlom. Každý evanjelista je podľa začiatku evanjelia znázorňovaný: býkom, človekom či anjelom, levom. Komu by sme odporučili ktorého evanjelistu?)
8. Pozorujme, čo ktorý evanjelista v danej perikope zdôrazňuje. (Márnotratného syna, prirovnanie o sieti, poklade, svieci...)

9. Všímajme si kulisy, details, veci, postavy i miesta. (Vžiť sa do situácie, okolností, kedy to sa stalo, kde, prečo to Ježiš povedal...)

10. Spytujme sa samy seba, ako využiť perikopu, na aktuálne premietnutie do situácie poslucháčov. (Rodičia sa tešia keď dieťa si začína klásť otázky. Je zdravé. Vzbudíme i u seba otázky...)

11. Neuspokojť sa s jedným prečítaním perikopy. Viaceré opakované prečítanie textu je obohacujúce. Text preniká a vniká do hĺbky. (Nikdy nevystupovať ako suverén, bez prípravy na ambón. Nepodceňujeme poslucháčov. V DI sa veľmi rýchlo dá poznať hĺbka kazateľa, odbornosť, príprava...)

12. Myšlienky sa musia uležať, dozrieť, predestilovať... (Ovocie nehladáme na strome v máji, niektoré dozrieva až cez zimu,, Neznižujme sa, že stojíme pre kapustnými hlavami, že poslucháči nerozumejú...)

2. Pretransformovanie textu

1. Snažme sa o asociácie nad textom. (Čo mi to s to osoží..? O čom text hovorí? Čím ma oslovuje? Aký ma zmysel...? Čo chce Boh povedať?...)

2. Ujasniť si mentalitu poslucháčov a ich dispozície. (Máme veľa pokrstených pohanov. Životné okolnosti poslucháčov.)

3. Byť vnímavý na poslucháčov, všetko okolo nich, čo rezonuje medzi Slovom Božím v perikope a situácií v ktorom žijú. (Začať tým ako si musia vypočuť homíliu, natlačený, budú stáť, zima – teplo – dážď – slnko...deti, dospelý, hluchý, ...)

4. Myslieť na to čo poslucháčov zaujíma. Na čo by sa spýtali, keby mohli vstúpiť do homílie..., Požiadavky štátu, Cirkvi, farnosti v zornom uhla perikopy.)

5. Hľadať vhodné aplikácie. (Osobný zážitok pre poslucháča, liturgický, sociálny a ...)

6. Predvídať a odhadovať, ako tá myšlienka, slovo dopadne a zapôsobí v danom spoločenstve, situácií. (Rozdiel je medzi poslucháčmi, farnosťami dedinami...)

7. Myslieť na rôznorodosť veriacich, pozorujeme potrebnú mieru kto sú naši poslucháči... (Jeden rad chod na prvú omšu o 6hodine, iný pred obedom či večer. Prečo asi?)

8.Usilovať sa o to, aby moje homílie boli svedectvom, adresné, komunikačné. (Nie nad hlavami, nie do podlahy hovoriť. Virtuálny dialóg...)

9.Mať cit pre všetko, čo je v čítaniach, evanjeliu zdanlivé, dvojznačné nedopovedané. (Pán Ježiš všetko nedopovedal: „Kto má uši... Zobral si učeníkov do samoty a tam im veci vysvetlil...)

10. Tvoriť si osnovu príhovoru, byť pripravený na prípadnú otázku, mať odpoveď, čo je kľúčové. (Používať napríklad homíliu ako Najplnšiu formú kázne. Prípadne klinovací systém a iné druhy príhovorov. ..)

11. Uvažovať o pointách, ako a čo najlepšie a najúčinnnejšie vystihnúť. (Nie sú len chronický diskutéri na rekolekciách, ale aj na kázni sa sám seba rád počúva...Nedeľná homília nie krátka a nie dlhá. Kedy? Prečo?)

3. Dokončovanie homílie

1. Vyladiť myšlienky a začleniť ich do logickej podoby. (Nie bez prípravy. Nie v sobotu večer! Vždy len cudzia homília? Čítať si aj cudzie homílie. Neodhadzovať nevydarenú homíliu. V počítači svoje kolónky. Mať kontakt na internete.)

2. Rozhodní akú aplikáciu zvolíš. (Príklad: 5 zásad. A- pravdivý, B – nie dlhý, C – nie veľa príkladov v jednej homílii, D – časový, E – použijeme negatívny v PAR, tak v PAR pozitívny. Pozor na krváky, trháky, slzáky...,aplikácia má byť živá, blízka poslucháčom aby oslovila...)

3. Snažiť sa trafiť nielen terč, ale aj jeho stred. (Vyvarovať sa poznámke, niečo poviem. Vyhľadávame lekára odborníka, nie fušera... Jedná až tri aplikácie v jednej homílii v ADE. Pozor na prepojenie medzi AI a ADE. Nesumarizovať. Vytvoriť v modlitbe: ďakovať, prosiť, odprosovať, klaňať sa, robiť si predsavzatie, brať si poučenie...)

4.Regulovať reťazce svojich argumentov a dať pozor na slabé stránky. (Rečnicke figúry. Námietka. Zveličovanie. Nútenie... Nie rozkaz...)

5. Uvedomiť si tempo, čo zopakovať, čo vysvetliť, n čo klásť dôraz, čo v homílii ilustrovať. (Najviac tri krát niečo zopakovať. Aj pri okne, tréme. Stupňovanie.)

6. Silné veci pri ohlasovaní povedať jasne - zrozumiteľne, držať sa pravdy, a ako prvé povedať. (Vyvarovať sa neslušných, a dvojzmyselných slov...)

7. Homília má mať myšlienky jej rastu, postupu, gradácie, nevyhnutnosť, presvedčivosť, tvrdenie. (Plytké homílie škodia. Vedieť strhnúť smerom k Bohu poslucháčov...)

8. Varovať sa povrchnému výkladu. Zamerať sa na hĺbku ohlasovania. Nebáť sa využiť metafor tam a uvedomiť si, kde abstrakcia, rozprávanie abstraktne stráca dych. (Nepoužívať cudzie slová. Ak, tak slovo vysvetliť. Pozor na nepresnosti. Jedna pani povedala nepatrí do príhovoru. Pozor na klebety.)

9. Viest' poslucháčov k rozumnému a jasnému pochopeniu ľudského citu a jeho pôsobeniu na konanie v živote. (Nesmie sa zneužívať cit...Správne a vhodne motivovať i citovú oblasť človeka.)

10. Inšpirovať poslucháčov k aktívnejšej účasti na priebehu liturgie. (Angažovanie ako lektor, spev, člen zboru...)

11. Premyslieť si úvod a záver. (Získať pozornosť poslucháčov, dôveru, a v závere správne motivovať.)

12. Pamätať na to, že všetko čo poviem, týka sa v prvom rade nás samých. (Aby sme niečo nemuseli odvolávať, vysvetľovať, a nám naše homílie aby slúžili k spásu.)

4. Úprava textu

1. Vyškrtat' všetky zbytočné vety, časti a odstavce.

2. Venovať pozornosť dobru, pozitívnym veciam, chrániť sa mentorovaniu. (Bez príčiny nenapomínať, nekarhať, nepoučať, byť mravokárcom, povýšeneckého správania.

3. Nebyť ukecaný, mnohovravným, nebyť človekom, ktorý sa rád počúva. (Pozor na rozvláčnosť...)

4. Neustále si uvedomovať, ako upriamovať pozornosť na podstatu k tomu, čo sa hovorí nie však na seba.
5. Vyvarovať sa prílišného zovšeobecňovania, zjednodušovania.
6. Pri príbehu, jeho rozprávání, opise, vynechať všetko nepodstatné a v rýchlom slede prejsť k jeho pointe.
7. Mať snahu o precíznosť a presnosť v pojmach. (Nahrádzať pojmy nejasné, nepresné výrazmi jednoznačnými.)
8. Zhodnocovať rozsah toho čo sa píše, hovorí vzhľadom k časovému limitu.

5. *Spôsob hovorenia*

1. Nebyť nudný. (Pri spozorovaní nudy u poslucháčov, nedomnievaj sa, že je to len ich chyba.)
2. Používať bežný jazyk, ktorým hovoria ľudia, ale v ušľachtilej podobe. (vyvarovať sa nárečiu...)
3. Usilovať sa o živú, expresívnu, energickú artikuláciu. Zváž citovú stránku, zafarbenosť hlasu, rýchlosť slov.
4. Dať jasný význam prioritnému cieľu. (Poslucháč nie je zaťažovaný nepodstatnými vecami.)
5. Užívať správnú gramatiku.
6. Nečítaj. Pri čítaní skloň iba oči, nie celú hlavu.
7. Hovor bez zvýšenia hlasu. Silný hlas spôsobuje dojem agresivity, nátlaku.
8. Neodbočuj do nedôstojných extempore. (Do poznámok, vsuviek...Nevchádzaj do slepejuličky.)
9. Neklesať hlasom na konci vety. (Neuspáť poslucháčov.)

10. Vyvarovať sa rétorického „kazateľského“ tónu (jednotvárnosti, intonácie, kadencií.)
11. Nepoužívať gestá, ktoré sú nápadné a priťahujú moc pozornosť. (Gestá nech sú primerané, majú nepriamo dopĺňať a zvýrazňovať hovorené slovo.)
12. Nepoužívať príliš abstraktné slová, odborné alebo cudzie slová. (Používať len tie čo sú známe, aby poslucháči rozumeli.)
13. Pri hovorení do mikrofónu držať sa osvedčených zásad. Byť pri hovorení najprirodzenejší a vyvarovať sa pátosu. (Rôzne mikrofóny sa používajú.)
14. Brať na vedomie okolnosti a podmienky za ktorých sa hovorí (chlad, teplo, dusno, priestor...).
15. Skonči včas. (Neunaviť poslucháčov.)

1. prednáška

Psychologické zásady...

1. Roztržitú pozornosť poslucháčov strhni späť vlastnou koncentráciou. (Niektorí odpadnú a čo sa očakáva od nás?)
2. Byť diskrétny pri vlastnej osobe. (Pozor o sebe rozprávání - odhaľování).
3. Varovať sa ľútostivého, urazeného či kritického tónu. (Odosobniť sa od nesprávneho osobného konania.)
4. Vystríhať sa narážok na poslucháčov. Nespôsobovať jazvy, nevybavovať si osobné účty.
5. Príprava má spočívať aj v pamäťovom osvojení si textu a prednesovom výstupe. (Neučiť sa celý text z pamäti. Podstatné. Citát. Nebojme sa čo to prečítať z knihy, novín..)
6. Pri vypadnutí textu z pamäti (okno) ako pokračovať bez použitia pomocných textov? (Zopakovať inými slovami predchádzajúcu myšlienku, získať tak čas na spomienku textu. Pokojne dýchať. Usmiať sa...)
7. Humor sa používať adekvátne. (Vtip, veselá príhoda... Viem ich podať. Poslucháči by mali vedieť prečo je potrebný úsmev.)
8. Ak si veta myšlienka vyžaduje dvojitý výklad, počítať s tým, že bude pochopená nesprávne. (Upozorniť na možné nesprávne pochopenie.)
9. Pri závažných miestach prednesu textu dopriať poslucháčom čas, aby všetko pochopili. (Doporučuje sa spomaliť, zmeniť tempo, urobiť prestávku, vetu, myšlienku povedať inými slovami.)
10. Na ľudí rečník začína pôsobiť skôr, ako otvorí ústa. Úprava zovňajšku, príjemné vystupovanie, pomáhajú získať sympatiu a dôveru. (Pokojné správanie. Chôdza... Pozor na úpravu. Po príchode na sedes neposielať miništranta späť. Všetko starostlivo pripraviť.)

11. Mať na pamäti poslucháčov, kto ich tvorí, prečo, a vytvárať s nimi virtuálny dialóg. Potreba kontrolovať sa, aby sa reč nezmenila na monológ.
12. Nebáť sa nadšenia. (Len ten, kto horí, môže zapáliť iných.)
13. Nič nepredstierať. Byť pravdivý. (Nebíť vševediaci.)
14. Nebáť sa pohľadu do publika. Pozrieť sa nielen na tvár, ale aj do očí.
15. Vyvarovať sa prílišného sebavedomia, pesimizmu, moralizovania a poučovania.
16. Nehovoriť príliš do šírky, to unavuje, ani príliš stručne, aby sa všetko objasnilo.
17. Predpokladom pre sugestívny prednes je vedomie rečníka a presvedčenie, že máš čo povedať.
18. Nebáť sa vnútorného tvorivého napätia pri formulovaní, koncentrácii, sústredenosti vôle vyjadriť sa čo najopravdivejšie. Často k tomu poslucháči svojou pozornosťou priamo napomáhajú. (Pán Valach neprečítal lekcii, pokiaľ si text pozorne neprečítal. Aj herci pre predstavením pociťujú zdravé napätie.)
19. Menej často znamená viac. Jeden príklad býva lepší ako dva, pretože jeden pokrýva druhý.
20. Pokiaľ aplikujeme na duchovný život metaforu z technického či vedeckého sveta, robme to s citom a vkusom. (Čítať noviny kazateľským spôsobom. Tavnako sledovať televíziu, počúvať okolie...)
21. Nechci všetko povedať sám poslucháčom. Vsad' poslucháčom „chrobáka do hlavy“, načrtni niečo, naznač, provokuj ich k samotnému domysleniu rečnícky začatého.
22. Nepodceňovať antropologickú dimenziu reči, väzbu psychiky na zmyslovú oblasť. Nech poslucháč pri našom hovorení vidí, počuje, cíti, hmatateľne skúša a vychutnáva.
23. Abstraktné veci nahradzovať pojmi z života, ktoré vyvolávajú živé asociácie. (Homília z života, pre život.)

7. Jazykové vady

1. Pozor na mnoho substantív a adjektív. Tie vety tvoria príliš hutnými, ale statickými, ťažšie stráviteľnými.
2. Sloveso vnáša do vety pohyb, elasticnosť, vzrušenosť. Je žiadúce.
3. Slovesá v adjektíve pôsobia priamočiaro a dynamickejšie ako pasívne.
4. Zdrobneliny sú nebezpečné, že reč bude znieť sentimentálne. Pomodlíme sa za Jána Palka.)
5. Superlatívy dávajú reči hyperbolický charakter. Zveličovanie je na škodu reči.
6. Výstižný detail povie viac, ako široký podrobný popis.
7. Rozpoznávať opotrebované pojmy a frázy a nepoužívať. Snažiť sa to povedať iným. (Slova starnú. Zomierajú. Rodia sa...)
8. Odhadnúť slová ktoré ustupujú z komunikačného centrú bežnej slovnej zásoby do periférie, aby sa reč nezaťažila archaickým nádychom.
9. Pri príprave písanej reči pamätať, že nepíšeme pre oko, ktoré číta, ale pre ucho, ktoré reč bude počúvať. (Niektorí pene píše, ale zle rozpráva...)

8. Kritika v rečovom prejave

1. Uvedom si, že Boh je súčasne pravda i láska. (Jasnosť v tom čo hovoríme.)
2. Nikdy neporušiť princíp lásky. (Láska je dominujúca v homílii.)
3. **Počítat'** s tým, že čím je niekto starší, tým obtiažnejšie prijíma iný názor.
4. Keď je čo pochváliť, pochváľ, keď nie, mlč. (Čo vyvolá v nás keď nás pochvália?)
5. Kritiku, pokiaľ možno hovor s úsmevom (Priateľským).
6. Uvedomovať si, že chyba je ľudské.

7. Nezabudnime oceniť to, čo sa podarilo. (Aj verejne.
8. Poukážme na budúce správne postupy. (Zmena je možná...)
9. Zvážiť, či kritiku neodložiť. (Prekvapiť, že si vec nevšimneme.)
10. Príkazy klásť formou otázky. (Čo poviete...?)
11. Pri napomenutí viac používať slovo “My“ na miesto slová “vy“.
12. Podozrenie či pochybnosti vyslovovať opatrne. Nikoho nezraniť od amba.

3. prednáška

Zásady praxe a diskusia

9. Exegéza a biblické prístupy

1. Použi len tol'ko exegéze, koľko je potrebné. (Len kerigmaticke kázanie je ťažké a často neúčinné.)
2. Porovnaj prípadne text úryvku u iných synoptikov – evanjelistov. (Konkordancia, slovníky...)
3. Hľadaj, čo je v paralelách najviac originálne.
4. Hľadaj čo v evanjeliu textu – úryvku čo predchádza a nasleduje.
5. Všímajme si text v širšom kontexte. (V lekcionári sú len časti...)
6. Pred homíliou prečítať si všetky texty z Písma na konkrétnu nedeľu či sviatok. Kde možná syntéza. (A, B, C, cykly. Len prvé čítanie je s evanjeliom často v súvisе, vybrané.)
7. Pýtať sa, prečo úryvok Cirkev vybrala na čítanie. (Sviatky ...)

10. Pred homíliou

1. Pripraviť sa dobré, aby som nemal strach, trému, naopak radosť z prednesu. (Kňaz a diakon sú poverení Cirkvou ohlasovať evanjelium pri svätej omši...)
2. Od začiatku svätej omše buď pokojný, sústredený a nemyslieť čo budem hovoriť cez homíliu.
3. Dať si záležať už v úvodnom slove na to o čom budem hovoriť v homílii. (Nekáže sa pri svätej omši tri krát!)
4. Doporučuje sa, aby pri bežných svätých omšiach si kazateľ prečítal evanjelium sám. Má text prerozjímaný a môže ho prečítať sugestívnejšie s akcentom na tie verše, o ktorých bude reč.

5. Po prečítaní evanjelia počkať v tichu, aby v kostole nastalo ticho.
6. Pri homílií vnímať spoločenstvo, priestor i architektúru chrámu.
7. Príprava na homíliu, nemá zväzovať kontakt, („virtuálny dialóg“) vedie k pokojnej dispozícií.
8. Skúmaj v akom stave je prítomné spoločenstvo. Zvoľ spôsob napätia tam, kde je moc ž ticho a naopak, vnášaj vnútorný pokoj do nepokojného spoločenstva.
9. Neopúšťaj základnú os svojej pripravenej homílie a snaž sa o cieľ ktorý si si vytýčil.

11. Po homílií

1. Nezabúdajme, že homília má „amen“, ale má pokračovať u poslucháčov doma. Tam sa realizuje.
2. Homíliou sa nekončia ohlásené požiadavky. Pripomínaj a vracaj sa k predneseným homíliam.
3. Zachovajme ticho po Homílii. Homíliu ukončíme slovom “amen“. (Vieme čo znamená?)
4. Aj po svätom prijímaní je čas na krátke ticho. Môže v ňom rezonovať ohlásané Božie Slovo. Eucharistia súvisí s ním.
5. Keď sa naskytne možnosť, nechajme sa vyjadriť o prednesenej homílií. (Nevynucuje si pochvalu, potlesk... Keď sa nám ich dostane, poďakujeme.)
6. Vždy je pre kazateľa výhodná kritika, ako len ticho. (Aj za kritiku poďakujeme...)
7. Po homílií nedávajme najavo radosť, že to už máme za sebou.
8. Po homílií – svätej omši, si má celebrant a kazateľ uvedomiť, že gradácia pokračuje následným slávením Eucharistie.

Systematická teológia a miesto pre rétoriku

Do systematickej teológie nepatrí rétorika. Patri do praktickej teológie. Pri vysvetľovaní, najmä pri homílii je si ťažko predstaviť podávať učenie Cirkvi bez jej využitia. Zamyslíme sa a čo to si aj po rokoch pripomeňme.

Historický pohľad

Slovo rétorika môže znieť ako archaizmus a pritom si neuvedomujeme, že s ňou nejakým spôsobom prichádzame každý deň do kontaktu, či už prostredníctvom médií, alebo v práci pri jednaní s veriacimi i vôbec prítomnými. Každý kňaz, keď podáva učenie Cirkvi, má aplikovať získané a osvojené hodnoty rétoriky. Zo spomenutého je evidentne vidieť, že klasická rétorika, v súčasnosti v modernejšom šate, je aktuálna pre každého, kto sa snaží uspieť v profesionálnom kazateľskom živote. V prednáške o význame a potrebe rétoriky v 21. storočí si najprv v krátkosti priblížime jej bohatú históriu, následne ozrejním čo vlastne rétorika je a čo všetko zahŕňa, a tiež si povieme kde všade sa dnes prevažne rétorika využíva.

Rétorika ako veda o rečnení má svoj pôvod v starom antickom Grécku, kde predstavovala významnú časť verejného života. V tej dobe vedelo len málo ľudí čítať a písať, preto rokovania o verejných záležitostiach prebiehali len v hovorenej podobe.¹⁸ Rétoriku rozvíjali sofisti, ktorí sa skôr usilovali o rečnícku obratnosť na úkor obsahu. Vývoj starovekej gréckej rétoriky rozhodujúcim spôsobom ovplyvnili filozofi. Od nich pochádza zosystematizovaním dôležitých zásad pre rečnícky prejav.

Rimania spočiatku bránili prenikaniu vyspelých gréckych rétorov a filozofov. O rečníkovi učia, že dobrý rečník musí nie len vedieť dobre ovládať jazyk, voliť pôsobivé argumenty, hovoriť k téme, ale predovšetkým musí hájiť mravnosť, pravdu a starať sa o hodnotu reči.¹⁹

V stredoveku stratila rétorika ako oslavná, či poradná reč význam. Vzdelanostná úroveň feudálov bola slabá, taktiež sa verejné reči stali výnimkou tej doby. Ťažisko hovoreného prejavu sa v tej dobe prenieslo do kresťanských kázní. Postupne s rozvojom univerzít sa začala vyvíjať takzvaná akademická reč, ktorej pravidlá úzko súviseli s antickými zásadami rétoriky. V stredoveku sa rétorika uplatňovala predovšetkým v písanom prejave, stanovila a pestovala, podobne ako v antike, zásady písaného slohu. Umenie rečníctva sa radilo medzi sedem takzvaných slobodných umení. Stredoveká rétorika mala tri hlavné oblasti. Medzi stredovekými kresťanskými rétorami určite vyniká sv. Augustín, ktorý hovorí, že rétoriku nemožno nechať len pohanom, aby ňou zdobili svoje

¹⁸ Porov. MEŠKO, D., KATUŠČĀK, D.: *Akademická príručka*. Martin: Vydavateľstvo Osveta, 2005, s. 47.

¹⁹ Porov. Tamtiež, s. 18 – 19.

omyly, ale je nutné ju využívať v boji za kresťanskú pravdu.²⁰ Tu je miesto rétoriky v systemetickej teológii.

V období renesancie záujem o rétoriku vzrástol. Erasmus Rotterdamský napísal niekoľko rétorických príručiek v ktorých sa usiloval o to, aby rétorika prispela ku kultivácii hovorených, písaných prejavov, o celkové povznesenie reči v spoločnosti ako v hovorenej, tak v písanej forme. Začiatkom 16. storočia sa rétorika stáva stredom záujmu národných jazykov.

Rétorika v 19. storočí si viac upevňuje svoje postavenie na univerzitných katedrách jazykov a literatúry. V tomto búrlivom storočí vystupujú niektorí filozofi proti rétorike, ako Immanuel Kant a niektorí sa jej zastávajú, ako Jozef Jungman.²¹

V 20. storočí sa rétorika, ako vedecká disciplína, stráca zo stredoškolských osnov. Rétorika sa začína chápať v kontexte a spojitosti s funkciou prejavu. Okrajovo jej venujú pozornosť študenti práv, teológie, pedagogiky a nových vedných odborov ako masmédiá, lingvistika, propaganda, reklama a marketing.²²

V krátkosti prezentovaná história tohto vedeckého odboru nám naznačuje hĺbku a rozsah jej záberu.

Definícia a rozdelenie rétoriky

Zaoberajme sa samotnou rétorikou. Najprv je potrebné ozrejmiť čo vlastne samotná rétorika je.

Rétorika je veda o tom, ako rečniť, ako tvoriť svoj rečnícky prejav, aby bol príťažlivý, zaujímavý a efektívny, teda aby zaujal publikum. Samotný rečnícky prejav môžeme charakterizovať ako komunikačný akt prebiehajúci v istej situácii. Jeho podstatnou vlastnosťou je ústnosť, čo značí že okrem jazykových výrazových prostriedkov, ako sú napríklad lexikálne, alebo gramatické prvky, využíva aj mimojazykové prvky, napríklad fónické a vizuálne.²³

Čo sa týka rozdelenia rétoriky tak tá pozostáva: z techniky hovoreného prejavu, ako je

- *správne dýchanie*: dobrá práca s dychom je predpokladom zdravého hlasu. Pre správne tvorenie hlasu je potrebné, aby dýchanie bolo vedome riadené a nebolo iba automatickým fyziologickým dýchaním.

- *tvorenie a užívanie hlasu* (tzv. fonácie) – je dôležité vedieť ako hlas vzniká a čím sú podmienené jeho vlastnosti. Základné hlasové ústrojenstvo sa nachádza v hrtane, konkrétne sa mu hovorí ohryzok a ten sa skladá z niekoľkých chrupaviek, ktoré tvoria ochrannú schránku pre hlasivky. Medzi nimi sa

²⁰ Porov. Tamtiež, s. 20 – 21.

²¹ Porov. Stanček L., Šuráb M.: *Rétorika dnes*. Ružomberok: Rektorát Katolíckej univerzity, 2006, s. 58 – 59.

²² Porov. Tamtiež, s. 60.

²³ Porov. Meško D., Katuščák D.: *Akademická príručka*. Martin: Vydavateľstvo Osveta, 2005, s. 47.

nachádza tzv. hlasová štrbina, kde sa tvorí náš hlas. Aby náš hlas bol príjemný, je potrebné sa sústrediť pri jeho pestovaní na výšku, silu a farbu. Vedome však vieme ovplyvniť hlavne silu hlasu. V súlade s teóriou J. Húrku sú dôležité pre rečnícku prax najmä tieto zásady:

a) *sila hlasu*- by mala byť primeraná priestoru, v ktorom prejav prednášame. Silou hlasu nepreťažujeme hlasový orgán. Dbáme na to, aby sila hlasu počas hovoreného prejavu postupne neslabla. Neustále máme na pamäti, že stupeň hlasovej sily je okrem iného podmienený aj správnou artikuláciou

b) *presná a starostlivá výslovnosť- artikulácia*- presná artikulácia prebieha v ústnej dutine pomocou pier, hornej a dolnej čeľuste so zubami, tvrdého a mäkkého podnebia a jazyka, ktorý vytvára najväčšiu skupinu hlások

c) *spisovná výslovnosť*- predniesť kultivovane verejne hovorený prejav vyžaduje dodržiavanie pravidiel spisovnej výslovnosti (ortoepie)

d) *vady výslovnosti*- v hovorenom prejave pôsobia rušivo, obzvlášť, ak prednášajúci rozpráva do mikrofónu, ktorý odhalí aj najmenšie nedokonalosti hovoreného prejavu prednášajúceho. Medzi najznámejšie a najčastejšie poruchy reči patria: rotacizmus (zlá výslovnosť spoluhlásky R), sigmatizmus (nesprávna výslovnosť sykaviek S, Š, Z, Ž) a lambdacizmus (nesprávna výslovnosť- rozmazanie- spoluhlásky L).

e) *zvuková modulácia rečového prejavu*- podmienkou účinného hovoreného prejavu je ovládanie zvukovej modulácie hlasu. Medzi základné prvky ovládania zvukovej modulácie patrí frázovanie, vetný prízvuk, intonácia, melódia a tempo reči.²⁴

Všetky tieto zásady správneho hovoreného prejavu môžeme aplikovať v týchto druhoch prejavov:

hovorený referát- podáva podrobnú informáciu o nejakej skutočnosti (v písomnom prejave ho tiež nazývame hodnotiacou správou)

prednáška- základný klasický útvar verejného vystúpenia odborného charakteru

rozhlasová a televízna homília- na rozdiel od klasickej homílie nevyužíva rečník reč tela

diskusný príspevok- dialogická forma verejných hovorených prejavov, ktorých cieľom je posúdiť určitý problém z rôznych hľadísk a pokúsiť sa nájsť riešenie

slávnostné príhovory (oslavný príhovor, smútočný príhovor a prípitok)- ich zmyslom je prejaviť účasť na životnej udalosti a týmto spôsobom tak prispieť k slávnostnému rázu daného stretnutia.

²⁴ Porov. BUCHTOVÁ, B.: *Rétorika*. Havlíčkův Brod: Tiskárny Havlíčkův Brod, 2006, s. 24 – 68.

verejná informácia, interview, tlačová konferencia- informačná reč v populárnejšej a jednoduchšej podobe bez skresľovania a vulgarizácie.²⁵

Málokto si uvedomuje, že reč tela je polovicou úspechu účelného hovoreného prejavu, obzvlášť v dnešnej dobe vizuálnych médií. Poslucháč, prípadne partner v rozhovore prijíma mnoho nonverbálnych signálov, ktoré rečník vysiela. Tieto nonverbálne signály výrazne ovplyvňujú jeho komunikačné správanie, ďalší postoj k rečníkovi a k tomu, čo rečník hovorí.²⁶ Neverbálna komunikácia zahŕňa:

paralingvistiku – všetky fonetické prvky prejavu (tón, hlasitosť reči, frázovanie, výslovnosť, odmlky)

proxemiku – vzdialenosť ľudí pri komunikácii (otázka osobného priestoru)

posturiku – poloha a držanie tela

kyneziku – pohyb celého alebo len niektorej časti tela

gestiku – časť kyneziky zaoberajúca sa pohybmi rúk a prstov

haptiku – dorozumievanie sa pomocou dotykov

mimiku – dynamická stránka tváre

pohľad – súčasť mimiky²⁷

Okrem toho nonverbálna komunikácia zahŕňa i extralingvistické činitele, ktoré tiež ovplyvňujú proces vzájomnej komunikácie a sú to:

farba – ovplyvňuje fyzické, fyziologické a psychické procesy človeka, keďže ten uprednostňuje určité farby aj vzhľadom na svoj fyzický a psychický stav.

vôňa – podvedome ovplyvňuje správanie ľudí v procese komunikácie i vzťahy medzi nimi, a tým patrí medzi efektívne dorozumievacie prostriedky.

partneri v komunikácii – na kvalitu komunikácie vplýva i vzájomná empatia partnerov, ktorá veľmi úzko súvisí i s praxou a so životnými skúsenosťami.

imidž – celkový vzhľad, tvar tela a jeho veľkosť hrajú v komunikácii dôležitú rolu, keďže ľudia častokrát veria, že výzor človeka je odrazom jeho charakteru, temperamentu, sociálneho zázemia a talentu.

²⁵ Porov. BUCHTOVÁ, B.: *Rétorika*. Havlíčkův Brod: Tiskárny Havlíčkův Brod, 2006, s. 70 – 103.

²⁶ Porov. ADLDOFF, f D.: *Rétorika a komunikace*. Havlíčkův Brod: Tiskárny Havlíčkův Brod, 2008, s. 16.

²⁷ Porov. MAJDA, P.: *Verbálna a neverbálna komunikácia v ohlasovaní Božieho slova*. Spišská Kapitula : Nadácia Kňazského seminára biskupa Jána Vojtaššáka, 2008, s. 84 – 94.

prostredie – na komunikáciu vplýva aj zemepisná poloha, počasie, teplota, vlhkosť vzduchu, striedanie atmosférického tlaku i ročných období, či spln mesiaca.²⁸

Rétorika dnes

Tak v minulosti ako aj dnes je hlavným pôsobiskom rétoriky nesporne prostredie ohlasovania evanjelia prostredie. Lenže v dnešnej dobe je systém ovplyvňovania ľudí pomocou slova omnoho prepracovanejší. Už starí Gréci a Rimania považovali za najdôležitejšiu schopnosť ovplyvňovanie ľudí v komunikácii. Kto chcel niečo znamenať, musel byť rečovo zdatný- rečníctvo bolo vrcholom vzdelanosti. Len s takou dispozíciou sa človek mohol prihovoriť širokej verejnosti. Gréci a rímski politici sa na svoj post pripravovali v špeciálnych školách. Voľbou vhodných slov sa preto dnes zaoberajú politici a aj kňazi... Objavuje sa nový pojem, tzv. náboženský marketing, ktorý môžeme definovať ako strategickú komunikáciu všetkých posolstiev Cirkvi. Homília kazateľského subjektu, na základe predchádzajúceho prieskumu stavu kázania, prostredníctvom vybraných komunikačných nástrojov a zameranú na relevantné cieľové skupiny.²⁹

Špecialisti upozorňujú na to, ako ľahko sa dá slovo zneužiť.

Napriek tomu je oproti ére Grékov a Rimanov slovo v štádiu zásadnej renesancie. Kňaz sa má snažiť priblížiť ich k viac ľuďom, sú preto menej frázovití, vtipkujú, ba využívajú prvky expresivity.³⁰

Od počiatku médií ako takých, aj kňazi zistili, že sú skvelým nástrojom na to, ako sa dostať a poprípade ovplyvniť názor svojich veriacich. Vieme, že prejav predsa len nedokáže navodiť toľko emócií ako prejav hovorený. S nástupom elektronických médií môžu teda poslucháči vnímať intenzívnejšie všetko, čo majú predstreté. Dá sa vnímať intenzita hlasu, tón, farba, prízvuk, výslovnosť, i naliehavosť a zapálenosť toho ktorého rečníka. Nástup televízie mnohé zmenil, okrem spomenutých faktorov sa teraz dajú pozorovať aj iné veci ako imidž, vzhlad, či všetky prvky nonverbálnej komunikácie. Do podvedomia ľudí sa teda dostávajú aj iné, dovtedy nepodstatné informácie o rečníkoch.

Mnohí odborníci napríklad tvrdia, že Roosevelt by sa nikdy nemohol stať prezidentom, keby svoje prejavy prednášal pred televíznymi kamerami. Obraz vetchého starca na vozíčku vo vojnovom období by pre mnohých ľudí nepôsobil dôveryhodne, nech by mal akýkoľvek vynikajúci prejav, navyše ak by oproti nemu stál kandidát prekypujúci zdravím a silou. V časoch televízie si preto kandidáti dávali pozor i na najmenšie detaily.

²⁸ Porov. MAJDA, P.: *Verbálna a neverbálna komunikácia v ohlasovaní Božieho slova*. Spišská Kapitula : Nadácia Kňazského seminára biskupa Jána Vojaššáka, 2008, s. 94 – 99.

²⁹ Porov. http://sk.wikipedia.org/wiki/politick%C3%BD_marketing (20.4.2009)

³⁰ Porov. http://zaujímavosti.sme.sk/clanok_tlac.asp?cl=1756417 (20.4.2009)

Rétorika sa využíva aj v iných oblastiach života. Hovoríme, že o špeciálna rétoriku a ide o rétoriku v riadiacej, manažérskej, komerčnej a kazateľskej oblasti.

Rétorika v manažérskej oblasti: rozvoj vedy a techniky a uplatňovanie nových poznatkov vo výrobe nastoľuje a rozširuje aj výmenu týchto poznatkov a skúseností. Uskutočňuje sa predovšetkým ústnou komunikáciou na rozličných rokovaníach. Najväčším nedostatkom rečníckych prejavov pri kázňach, rozličnosť žánrov pri ohlasovaní evanjelia. Dať pozor na živelnosť, neúsmernenosť, mnohovravnosť a nadbytočnú dĺžku homílie. Pod pojmom neúsmernenosť chápeme široký tematický rozptyl a odbočovanie od naprogramovaných problémov. Často prevláda predstava, že čím je homília dlhšia, tým je účinnejšia a čím sú reči rozsiahlejšie, tým je aj dôležitejšia. Nie je to celkom pravda. Niekedy sa tieto reči máločo líšia od oficiálnych slávnostných rečí. Platí to najmä o nepripravených kňazoch. Reči na takýchto svätých omšiach sú neraz príliš usmernené, aranžované, po čase väčšina prestane počúvať. Neraz homília neprináša želaný efekt. Dobrý priebeh homílie závisí od vhodného usmerňovania prítomných, ale v rovnakej miere aj od účastníkov samotných a ich disciplinovanosti a ohľaduplnosti k iným prítomným.. Tak sa vytvára pri homílii tvorivá atmosféra. Tú môžu narušiť aj nevhodné kontaktné prostriedky a frázy predsedajúceho akými sú napríklad:

- to si moji milí dobre zapíšte za uši...
- a to vám hovorím ja, pretože to najlepšie viem
- čo ste povedali, to sú obyčajné nezmysly
- ako som povedal tak aj bude.³¹

Podmienkou dobrého priebehu homílie je aj jej zodpovedná príprava, v opačnom prípade hrozí záplava neproduktívnych rečí, často nesúvisiacich s témou alebo riešenou problematikou, v dôsledku čoho sa schôdza stáva kabaretom.³²

Kazateľská rétorika: zaoberá sa komunikáciou v sfére týkajúcej sa viery. V súčasnom období je homília vždy viac a viac ovplyvňovaná zákonmi a zákonitosťami životom a prostredím v ktorom žijú veriaci. Závažnou chybou v oblasti ohlasovania evanjelia je povrchný a ľahostajný vzťah k veriacim, ktorí stále pretrvávajú. Odráža sa aj na ich vzájomnej komunikácii.

Nezačínajme s tým istým hoci aj zdvorilým: „Vitajte,...“ Ba chýba je aj to, že homíliu nevedia ukončiť. Pri konverzácii sa kňaz díva obvykle na poslucháča a nie nad jeho hlavu. Nehovorí pri homílii pomedzi zuby.

³¹ Porov. <http://www.dominanta.sk/Retorika.pdf> (20.4.2009)

³² Porov. <http://www.dominanta.sk/Retorika.pdf> (20.4.2009)

Frazeológia kňaza nesmie byť chudobná a málo nápaditá. Preto by sa základy komerčnej rétoriky mali vyučovať aj na stredných školách.³³

Dôležité miesto i rétorike, patrí samotnej osobnosti kazateľa.

Imidž (image- z angl. predstava o niečom, to je prebraté z lat. imago-obraz)- znamená dobrú povest' Cirkvi, alebo osoby, čo samo o sebe láka aj ľudí dnešnej doby. Aj v súčasnosti sa Cirkev ma usilovať o čo najlepší imidž, o čo sa snažia špecialisti z iných oblasti života . Skúmame samy verejnú mienku... K dobrému imidž sa využívajú mnohé prostriedky ako stav miesta, čas, okolnosti... pre čo naj podané božie slovo. Kňazi mávajú často i prednášky, Farnosť organizuje mnohé podujatia: kultúrne, športové a iné. Je správne, že kňaz podujatia vie využiť na priliehavú.³⁴

Charakteristickými znakmi jazyka reklamy sú: stručnosť, ale pritom obsažnosť, zaujímavosť, nápaditosť, pričom treba brať zreteľ i na adresáta a to z hľadiska generačného, profesijného (keďže niektoré výrobky sú určené len príslušníkom určitej profesie) i národnostného, pretože každý národ má svoje etnické i rečové špecifiká. Špecifická reč reklám sa označuje pojmom slogan. V slogane sa môžu použiť i špecifické rečové prostriedky, najmä metafory, rýmy, personifikácie, expresívne usporiadanie slov a iné.

Rétorika má samozrejme svoje miesto aj v cirkevných spoločenstvách, hlavne u kazateľov je neodmysliteľnou súčasťou jej činnosti.

Záver

Váženy, v krátkosti sme si predstavili čo to z rétoriky, jej histórie, podstaty, obsažnosti a rôzne oblasti aplikácie. Keďže v dnešnej dobe je oblasť médií a komerčná oblasť v značnom rozmachu ich vplyvu sa zrejme v budúcnosti nevyhneme, tak úmerne s týmito oblasťami bude rásť aj potreba a význam rétoriky. V náboženskom prostredí spoločnosti vždy bola potrebná rétorika k zapôsobeniu na veriacich a vplyvom médií sa sféra ovplyvňovania ešte zväčšila, takže aj v tejto oblasti má rétorika svoje miesto.

Na záver o potrebe význame rétoriky v 21. storočí, môžeme na základe už spomenutých skutočností skonštatovať, že rétorika mala, má a bude mať významné miesto medzi vednými odbormi zaoberajúcimi sa komunikáciou a to platí aj v systematickej teológii.

Ďakujem.

ThDr. Ľubomír Stanček,
TI Spišská Kapitula
TF KU v Ružomberku - Košice
05304 Spišské Podhradie

³³ Porov. <http://www.dominanta.sk/Retorika.pdf> (20.4.2009)

³⁴ Porov. <http://www.dominanta.sk/Retorika.pdf> (20.4.2009)

(Mariánska akadémia r. 2011, Spišská Kapitula.)

Nepoškvrnené počatie Panny Márie (08.12.)

Dnešný sviatok pre niektorých nie je ľahké pochopiť. Pravdu povediac, z duše ho odmietajú i v oblasti ekumenizmu. Počúť hlasy: „Mária, bez poškvrny počatá..?“ Hovoria i mnohí katolíci napríklad Starokatolícka Cirkev. A protestanti majú naň tiež svoj názor. Mária je pre niektorých kresťanov nie cestou k Ježišovi, ale naopak, prekážkou k nemu. A neodmietajú nielen jej nepoškvrnené počatie, ale i jej trvalé panenstvo. „Načo by to všetko bolo bývalo dobré?“ pýtajú sa.

I my sa dnes pýtajme podobne: „Načo je dobré Nepoškvrnené počatie Panny Márie?“ Nezaobišla by sa naša dogmatika bez tejto dogmy?

Či by sa dogmatika zaobišla bez tejto dogmy, neviem. Možno ak by ju nemala, ani by sa nič nestalo. Veď do roku 1854 dogmou nebola. Ale dejiny spásy sa bez nepoškvrnene počatej Panny Márie určite nezaobišli. Jednoducho by v nich nebola logika. Povedzme si, že Mária a úcta k nej je to najlogickejšie a najprirodzenejšie, čo nám kresťanstvo ponúka.

Pozrime sa ako.

Svoju odpoveď začnime dvoma trocha neobvyklými miestami zo Svätého Písma, ktoré my kazatelia radšej naširoko obchádzame, lebo nemáme potuchy, ako by sme mali o týchto textoch kázať. Ako sa dá kázať napríklad o telefónnom zozname? Pri trochu fantázie by nás čosi aj napadlo, ale naozaj by toho nebolo veľa.

Rodokmene Ježiša Krista - to sú tie texty Písma Svätého, ktoré máme na mysli - sú miestami v Biblii, ktoré sa naozaj podobajú telefónnym zoznamom: čo už až takého zaujímavého vieme z nich vyčítať? Čosi sa dá. No nie až tak veľa. No ja celú tú vec dnes ešte trocha skomplikujem. Totiž tie rodokmene nielen že sú komplikované na meditáciu, ale dokonca vôbec ani len nedokazujú to, čo si my myslíme, že dokazujú. Podľa nás rodokmeň, ktorý uvádza evanjelista Lukáš zachádzajúci až po Adama a ten, ktorý uvádza evanjelista Matúš zachádzajúci po Abraháma má dokazovať, že Ježiš je potomkom všetkých tých predkov, ktoré rodokmene uvádzajú. Lenže nie je. Ježiš nie je potomkom ani Adama, ani Abraháma.

Ak sme prekvapení, pozrime sa na ne bližšie.

Matúš začína svoje evanjelium slovami: „*Rodokmeň Ježiša Krista, syna Dávidovho, syna Abrahámovho. Abrahám mal syna Izáka, Izák Jakuba ... Matan Jakuba. Jakub mal syna Jozefa, manžela Márie z ktorej sa narodil Ježiš, nazývaný Kristus*“ (Mt 1,1-16). Rodokmeň končí Jozefom. Jozef Ježiša nepočal. Jozef je tu uvádzaný ako manžel Márie, nie ako Ježišov otec.

Lukáš na konci svojej 4. kapitoly píše: Keď Ježiš začal účinkovať, mal asi tridsať rokov. A mysleli si, že je synom Jozefa, ktorý bol synom Heliho, on Matata, on Léviho ... on Kainana, on Enosa, on Seta, on synom Adama, ktorý bol od Boha. (Porov. Lk 3,23-38). Lukáš teda, ako vidíme píše, že ľudia si mysleli, že Ježiš bol synom Jozefa, ale to tak nebolo.

Jozef bol teda Ježišovým otcom, ale iba legálnym, pred zákonom, nie skutočným, podľa tela. Možno niekto povie: „No a čo?! To predsa vieme, veď Písmo to píše! Je pravda, Písmo to píše aj na iných miestach, že Jozef nebol Ježišovým fyzickým otcom. No ale nie je čudné, že evanjelisti si dali takú obrovskú námahu, aby prácne uviedli rozsiahle rodokmene, ktoré vlastne, v skutočnosti, dokazujú, že Jozef nebol Ježišovým otcom. Predsa rodokmene sa dávajú dohromady presne z opačného dôvodu: aby dokázali otcovstvo, nie aby ho vyvrátili. Nie je to teda čudné?

O čo tu teda ide? Ide tu o to, že v Ježišovi bolo čosi preťaté. Možno, čo teraz povieme, bude znieť trochu naturalisticky, ale snažme sa ísť vo svojom vnímaní poza slovíčka: všetci spomínaní otcovia počali svojho syna, ktorý počal svojho a ten zasa svojho... Z pokolenia na pokolenie sa odovzdávalo semeno. Semeno, ktoré bolo hriešne. Adamovo semeno. V tomto semene bola „genetická“ vada (prepáčte, to je iba prirovnanie). Bol tam hriech. Preto sa hriech odovzdával z generácie na generáciu. V Ježišovi prišlo ale nové stvorenie. Ježiš nebol počatý človekom. Ježiš v sebe nenesie už ten hriech, ktorý majú všetci ľudia, ktorí boli počatí človekom, svojím ľudským otcom. Ježiš bol počatý z iného „semena“, z Ducha Svätého. To bolo semeno, v ktorom už nebol hriech.

Položme si otázku? Mohol Duch svätý počať Ježiša v hriešnom tele?

Nežiadalo sa, aby - ak mal byť Ježiš novým začiatkom -, ani jeho matka nemala v sebe tento hriech? A sme pri logike Nepoškvrneného počatia Panny Márie. Ak sa mal Ježiš stať človekom, musel sa narodiť s človeka. Na to teda potreboval matku: ľudskú matku. No ak sa mal narodiť bez hriechu, okrem počatia s Duchom Svätým sa žiadalo, aby aj táto matka nemala v sebe hriech. Inak by Duch Svätý bol počal Ježiša v hriešnom tele, a to by bola čudná kombinácia. A nebol by to nový začiatok. Preto bola Mária pri svojom počatí zázračným spôsobom pre budúce vykupiteľské zásluhy svojho Syna Ježiša Krista uchránená od dedičného hriechu.

V Ježišovi bol teda cyklus zla kompletne prerušený, rozťatý. Jednoducho nepokračoval. Takto nejako predvídali vykúpenú budúcnosť ľudstva i proroci. Proroci radi hovorili, že tu príde k niečomu novému, že tu bude všetko nové. Nie obnovené, ale nové! Keď proroci dúfali v novotu, jedna vec bola pre nich úplne zrejmá: že to musí byť úplne nový začiatok!!! Musí sa objaviť úplne nový zárodok ľudského života. Toto je dôvod, prečo začali predvídať (hlavne Izaiáš), že ten nový život sa musí narodiť iba z panny. Nebolo to preto, lebo by boli chceli Matku Máriu ochrániť od niečoho sexuálneho alebo biologického. V sexuálnom spojení manželov nie je nič nečistého. Bolo to preto, lebo život, ktorý sa mal z nej narodiť mal byť niečím novým, úplne novým. Nemalo to byť pokračovanie, vyjadrené bežným ľudským odovzdávaním života.

Z toho potom plynú aj ostatné veci, ktoré my katolíci veríme o Márii. Napríklad to, že nemala už viac detí. Do čistého, nepoškvrneného tela, tela bez dedičného hriechu, predsa nemohol zásahom muža znova prísť život, ktorý by v sebe zasa bol niesol dedičný hriech.

Mária je cirkvou označovaná za zorníčku: to znamená hviezdu, ktorá ráno prvá oznamuje príchod nového dňa. Ona je teda predzvest'ou nového začiatku: Ježiš je ten začiatok. A ani ona iná, ako úplne novým stvorením byť nemohla.

Mária nepoškvrnená, môžeme zvolať, oroduj teda za nás.

Dnes sme tu preto, aby sme spolu rozjíмали nad tajomstvom Nepoškvrneného počatia Panny Márie. Keď sa anjel pri zvestovaní prihovára Panne Márii, neoslovuje ju jej ľudským menom, nehovorí „*Zdravas Mária*“ ale povie „*Raduj sa, plná milosti*“. Je tu užité grécke slovo „kecharitomene“. Ako keby toto slovo vyjadrovalo podstatu Márie. Mária je „plnosť milosti“. Jej podstatou je „plnosť milosti“. Keby sme to chceli vyjadriť zrozumiteľné a po slovenský, museli by sme povedať, že Panna Mária s celou svojou krásou od svojho počatia až po slávnú korunováciu v nebi, je milosť. Panna Mária sa nevytvorila sama, ale prišla ako Boží dar. To čo my ľudia dokážeme sami vytvoriť zostáva v oblasti ľudskej slušnosti. Vieme zmeniť svoje vonkajšie chovanie, ale nevieme zmeniť svoje vnútorné bytie. Cela podstata dedičného hriechu spočíva v tom, že človek nechce prijať svoj život a svoje bytie ako milosť Božiu, ale chce si sám svoj život utvárať. Týka sa to rovnako nás, čo chodíme do kostola a vyznávame, že sme veriaci, ako aj tých, ktorí do svojho života a do svojich myšlienok Pána Boha vôbec nevpustia. Panna Mária prijíma svoje bytie ako Boží dar. Ona sama priznáva: „veľké veci mi urobil ten, ktorý je mocný“. Každý človek, ktorý sa v dôvere Bohu odovzdáva, začína spolu s Pannou Máriou prežívať tieto „veľké veci“.

V Tajomstve dnešnej slávnosti vyznávame, že Kristus ale i Panna Mária sú prvotinou nového stvorenia. Sv. Ján evanjelista hovorí vo svojom liste, že

„*svet leží v moci zla*“. Platí to o našom ľudskom svete od okamihu prvotného hriechu. Človek navedený zlým duchom zhrešil a od tejto chvíle si diabol robí akýsi právny nárok na človeka. Dokonca môžeme povedať, že aj faktický vládne v tomto svete. Ako si ináč vysvetliť to more zločinov, tu tvrdosť voči Živému a Pravému Bohu, ten strach z toho, aby sme nešli do hĺbky. Ako si vysvetliť tu zvláštnu kultúru v ktorej žijeme a ktorá sa doslova bojí odhalenia pravdy, ktorá sa bojí zostupu do hĺbky, kde sa jedine môže človek stretnúť so svojim Stvoriteľom. Nezdá sa nám to ani trochu nenormálne, že v televízii v rozhlase sa len zriedkakedy objaví niečo, čo by sme mohli nazvať „radostnou zvesťou o Bohu Otcovi, ktorý nás miluje?“, že väčšina ľudí o Boha vo svojom živote ani nezavadí a človek žije akosi odcudzený svojmu Stvoriteľovi.

Ako hovorí Dávid: „*Naozaj som sa v neprávosti narodil a hriešneho ma počala moja mat*.“ Toto platí o každom jednom z nás, my všetci sme sa počali „bezbožní a bezmocní“, okrem tej, ktorú dnes oslavujeme. Cirkevní otcovia učia, že Mária je rajom, do ktorého diabol nikdy nemal prístup. Chcú tým povedať, že Mária nikdy vedome ani podvedome nenadviazala spojenie s diablom. Už v okamihu svojho počatia bola zvláštnym spôsobom uchránená od dotyku onej neprávosti, v ktorej sme sa my všetci ostatní počali. Ona prijíma do seba Krista a stáva sa „zbožnou a mocnou“ na rozdiel od nás „bezbožných a bezmocných“.

Milosť a krása spolu súvisia a preto je Mária krásna a to tou krásou, ktorú nazývame svätosť. Po Latinský sa modlíme: „*tota pulchra*“ - celá krásna. Pretože je Mária omilostená je tiež pôvabná a to pôvabom čnosti. Mária je krásna a pôvabná, pretože má plnosť Božej priazne a Božieho vyvolenia.

Táto milosť, súvisiaca s Máriinou svätosťou, má jednu príznačnú známku, ktorá ju povyšuje nad milosť všetkých ostatných ľudí Starého i Nového zákona. Latinská cirkev ju vyjadruje titulom „*Immaculata*“ (Nepoškvrnená) a pravoslávna cirkev titulom „*Panhagia*“ (Celá svätá). My na Západe vyjadrujeme skôr negatívny prvok Máriinej svätosti - to znamená neprítomnosť akéhokoľvek hriechu, teda i prvotného. Pravoslávna cirkev titulom, ktorý dáva Panne Márii, vyjadruje skôr pozitívne skutočnosť, že Mária má všetky čnosti a všetku krásu, ktorá z nich vyžaruje.

Pripomeňme si niekoľko právd, ktoré sa dotýkajú tohto tajomstva a ktoré nájdeme v Rímskom katechizme: K tomu, aby Mária bola matkou Spasiteľa, „bola od Boha obdarovaná darom, hodnými takej veľkej úlohy“. Anjel Gabriel ju pri zvestovaní zdraví ako „milostiplnú“. Aby mohla dať slobodný súhlas svojej viery ku svojmu vyvoleniu, ktoré jej bolo oznámené, bolo potrebné, aby bola celá nesená Božou milosťou.“

Cirkev si behom stáročí uvedomila, že Mária, plná Božej milosti, bola vykúpená už od svojho počatia. To hlása dogma o Nepoškvrnenom počatí, ktorú vyhlásil roku 1854 pápež Pius IX: „Blahoslavená Panna Mária bola od prvého okamžiku svojho počatia pre zvláštnu milosť a výsadu všemohúceho Boha, vzhľadom k zásluhám Ježiša Krista, Spasiteľa ľudského rodu, uchránená akejkoľvek poškvrny dedičného hriechu.“

Tento „jas jedinečnej svätosti“, ktorým je Mária ozdobená „od prvého okamžiku svojho počatia“, dostáva úplne od Krista: „bola vykúpená vznešenejším spôsobom vzhľadom k zásluhám svojho Syna.“ Viac, než ktorúkoľvek inú stvorenú osobu, ju Otec v Kristovi „zahrnul z neba rozmanitými duchovnými darmi“. V ňom si ju vyvolil ešte pred stvorením sveta, aby bola pred ním svätá a nepoškvrnená v láske.

Otcovia východnej tradície nazývajú Božiu Matku „Celou svätou“ (Panhagia), oslavujú ju ako „nedotknutú akoukoľvek poškvrnou hriechu, ako modelovanú Duchom Svätým a vytvorenú ako nové stvorenie. Z Božej milosti zostala Mária po celý svoj život nedotknutá akýmkoľvek osobným hriechom.

Sv. Ambróz hovorí: „Ak chceš prijať Krista do seba, vyprosuj si niečo z tej krásnej Máriinej duše“. A sv. Grignon dodáva: „Duch Svätí sa ponáhľa do duše, v ktorej objaví svoju Nevestu, a naplňa ju a dáva sa jej v tej miere, v akej táto duša jeho Nevestu prijíma. “Svätec Grignon vysvetľuje, že cez Pannu Máriu je cesta k Bohu jednoduchšia a istejšia. Ten, kto bude verný pravej mariánskej úcte, bude chránený v Nepoškvrnenom srdci Panny Márie. Bude mať nad sebou aj zvláštnu ochranu Matky, bude jednoduchšie znášať utrpenie a prekonávať križe. To je potrebné priniesť do našich životov cez modlitbu vo svojom osobnom živote a modlitbu v svojej rodine. Modlitbu cez Pannu Máriu k jej Synovi a cez neho k Bohu Otcovi.

Aj my ak sme aspoň čosi pochopili z Máriinej krásnej duše, túžme po tom istom. Skrze Božie Slovo a cirkevných otcov vidíme a môžeme vidieť Máriu v celej jej kráse. A toto videnie Matky Božej môže mať každý a je to pravé zjavenie, pretože sa objavuje pri štúdiu Písma Svätého a Cirkevných otcov. Mysel sa sýti Božím Slovom a duch človeka nazerá na krásu Boha a Panny Márie.

Sviatok Nepoškvrneného srdca Panny Márie teda nám pripomína jej srdce, teda stred osoby Panny Márie, ktorá je celá krásna, teda nepoškvrnená od akéhokoľvek hriechu, a preto môže svojím deťom tak veľmi pomáhať na ceste do neba. Toto Nepoškvrnené srdce je denne otvorené pre každého človeka.

Dogmou o Nepoškvrnenom počatí Katolícka cirkev vyjadruje, že Panna Mária skrze jedinečné privilégium Boha a vzhľadom na zásluhy smrti Ježiša

Krista sa narodila uchránená od dedičného hriechu a už celkom svätá. Štyri roky po vyhlásení tejto pravdy pápežom Píom IX. ju Božia Matka v Lurdoch pri svojom zjavení Bernadette potvrdila osobne: „Ja som Nepoškvrnené počatie.“

Sviatok Nepoškvrneného počatia pripomína ľudstvu, že je iba jedno, čo človeka skutočne poškvrňuje - hriech. To je posolstvo, ktoré sa dnes musí prednášať s novou silou. Svet stratil zmysel pre hriech. Robí si z neho vtipy, ako by to bolo to najnevinnejšie na svete. Koketuje s predstavou hriechu, aby urobil svoje produkty a zábavy príťažlivejšími. Vyjadruje sa zdobnelinami, keď hovorí o hriechu, ba dokonca aj o najťažšom hriechu – malé hriešky, malé neresti, malé vášne ... Výraz „dedičný hriech“ má v reklame úplne iný význam ako v Biblii. Hriech prepožičiava tomu, kto ho pácha – originalitu!

Svet sa bojí všetkého, iba hriechu nie. Bojí sa znečisťovania ovzdušia, ťažkých psychických chorôb, atómovej vojny a dnes zvlášť terorizmu. Ale nebojí sa vojny proti Bohu, ktorý je Večný, Všemohúci a Láska sama. Pritom Ježiš hovorí: **„Nebojte sa tých, čo zabijajú telo, a potom už nemajú čo urobiť. Ukážem vám, koho sa máte báť. Bojte sa toho, ktorý keď zabije, má moc uvrhnúť do pekla! Áno, hovorím vám: Tohoto sa bojte!“** (Lk 12,4-5)

Tieto okolnosti sa odfarbujú aj na veriacich, aj keď chcú žiť podľa evanjelia. Uspávajú svoje svedomie a tak napomáhajú istý druh duchovnej anestézie. Naozaj existuje narkóza zapríčinená hriechom. Kresťanský ľud nespoznáva svojho skutočného nepriateľa – pána, ktorý ho drží v zajatí – už iba preto, že ide o „zlaté otroctvo“. Mnohí, ktorí vyslovujú slovo hriech, majú o ňom úplne falošnú predstavu. Hriech sa odosobňuje a dáva sa do súvislosti už iba so štruktúrami. To zachádza tak ďaleko, že sa nakoniec identifikuje s postojmi vlastných politických či ideologických protivníkov. Prieskum o tom, čo si ľudia myslia o hriechu, by pravdepodobne priniesol výsledky, z ktorých by sme sa zhrozili.

Namiesto toho, aby sa ľudia oslobodili od hriechu, koncentrujú všetko úsilie na to, aby sa oslobodili od výčitiek svedomia. Namiesto toho, aby proti hriechu bojovali, bojujú proti predstave hriechu, ktorú nahrádzujú „pocitom viny“, čo je niečo úplne iné.

Ľudia robia presne to, čo sa inak vo všetkých oblastiach považuje za to najhoršie – popierajú problém, namiesto toho, aby ho riešili. Vytláčajú zlo z vedomia, aby ho pochovali, namiesto toho, aby ho eliminovali – ako ten, čo si myslí, že vylúči smrť, keď už nebude na ňu myslieť, či ten, čo sa usiluje zraziť horúčku bez toho, aby sa staral o chorobu, ktorej je horúčka iba symptómom, ktorým ju spoznáme.

Sv. Ján hovorí: **„Ak hovoríme, že nemáme hriech, klameme sami seba a nie je v nás pravda. Ale ak vyznávame svoje hriechy, on je verný a spravodlivý:**

odpustí nám hriechy a očistí nás od každej neprávosti. Ak hovoríme, že sme nezohrešili, jeho robíme luhárom a nie je v nás jeho slovo“ (1 Jn 1,8-10).

Boh hovorí opak. On hovorí, že sme zhrešili. Vo Svätom písme sa píše, že Kristus „**zomrel za naše hriechy**“ (1 Kor 15,3). Ak odstránime hriech, tak berieme Kristovmu vykúpeniu jeho zmysel a ničíme význam jeho smrti. Kristus by bol potom jednoducho bojoval proti veterným mlynom a nadarmo by vylial svoju krv.

Dogma o Nepoškvrnenom počatí nám však hovorí niečo mimoriadne pozitívne: Boh je mocnejší ako hriech. „**Ale kde sa rozmnožil hriech, tam sa ešte väčšmi rozhojnila milosť**,“ (Rim, 5,20). Toho je Mária symbolom a garantom. Celá Cirkev je povolaná k tomu, aby bola „slávna, na ktorej niet škvrny ani vrásky ani ničoho podobného, ale aby bola svätá a nepoškvrnená“ (Ef 5,27).

V Dokumente Druhého vatikánskeho koncilu sa uvádza: „Zatiaľ čo v Preblahoslavenej Panne Cirkev už dosiahla dokonalosť, ktorá je bez škvrny a vrásky (porov. Ef 5,27), veriaci sa ešte usilujú vzrastať vo svätosti, bojujú proti hriechu. A preto upierajú svoje oči k Márii, ktorá žiari celej vo spoločnosti vyvolených ako vzor čností“ (Lumen gentium, 65).

Ďakujem za pozornosť

(Článok do časop. Rodina Nepoškvrnenej. Použil som, LSA0102, Druhý adv. „A“.)

Advent ako čas prípravy

Ovocie adventu závisí od našej aktivity .

Keď v advente počúvam vianočné piesne a keď niekoľko týždňov pred Vianocami vidím zažaté stromčeky mám nedobry pocit. Prečo? Neobohatí ma ani čas adventu, ten sa vytratí a keď prídu Vianoce, už natoľko zovšedneli Vianoce, že sa zvrhnú len na materiálne veci, darčeky a jedlo, prípadne na jeden deň v rodinnom kruhu.

Uvažujem:

Prečo mladoženáč nechce vidieť svoju nastávajúcu vo svadobných šatách pred sobášom?

Prečo mnohí rodičia nechcú vedieť keď čakajú dieťaťko, či to bude chlapec alebo dievčatko? Prečo rozbaľujeme darčeky pred tými, ktorí nás nimi obdarovali?

Preto, lebo toho druhého milujeme...

Pripravme sa na sviatky Narodenia Pána Ježiša zodpovedne, verne... Napríklad tak, že v advente si vykonáme dobrú sviatosť zmierenia. V predvianočnom zhone mnohí zabúdajú na podstatu adventu.

Nie je na škodu pripomenúť si slová proroka Izaiáša, ktoré aj Ján Krstiteľ pripomínal národu ktorý očakával prisľúbeného Mesiáša: **„Pripravte cestu Pánovi, vyrovnajzte mu chodníky“** (Mt 3,3; Iz 40,3).

Evanjelista Matúš nič nehovorí o pôvode Jána Krstiteľa, hoci o ňom hovorí prvý krát, len ho nazýva Krstiteľom a poznamenáva, že **„Ján nosil odev z ťavej srsti a okolo bedier kožený opasok. Potravou mu boli kobyľky a lesný med“** (Mt 3,4). Evanjelista venuje pozornosť slovám, ktorými Ján Krstiteľ pri rieke Jordán ohlasuje skorý príchod Mesiáša. Už pohľad na Jána oslovuje zástup. A keď od Jána počujú: **„Robte pokánie, lebo sa priblížilo nebeské kráľovstvo“** (Mt 3,1), ich upozorňuje, že nestačí byť v pokrvnom zväzku s Abrahámom. Každý je osobne zodpovedný za seba. Rozumejú Jánovým slovám: **„Sekera je už priložená na korene stromov. A každý strom, ktorý neprináša dobré ovocie, vytnú a hodia na oheň“** (Mt 3,10). Príchod Mesiáša si vyžaduje radikálnu zmenu v ich živote. Preto vyznávajú svoje hriechy a dávajú sa krstiť. Pokánie otvára ich srdcia, aby mohli prijať Mesiáša. Sám Ježiš začal verejne účinkovanie slovami: **„Kajajte sa a verte evanjeliu“** (Mk 1,15). Pokánie pripomína, že život každého človeka dá sa prirovnať ceste. Nie sú len rovné ako diaľnice, ale častejšie sú nerovné, ovplyvnené dolinami, kopcami, terénom, čiže životom, kde žijeme, s kým a mnohými osobnými skutočnosťami. Hriech nás nielen odtrháva od Boha, ničí spojenie s Ním, ale aj prirodzený život robí ťažkým, nepríjemným, zlým.

Myšlienka na Boha pomáha zmeniť život. Urobiť podstatnú zmenu zmýšľania, vzťahov, skutkov. Zástup pri výzve k pokániu rozumie, čo od nich žiada Boh, na čo ich upozorňuje Ján Krstiteľ. Pokánie pre Žida bolo základným prvkom viery a vzťahu človeka k Bohu. Pokánie je podmienka k Božiemu odpusteniu a obnoveniu priateľstva. Veriaci Žid vedel, že Boh odpúšťa hriechy kajúcnikom. Proroci vyzývali národ, aby sa vrátil pokáním k Bohu a Boh odpustí národu.

K adventu právom patrí pokánie. Prijatie Ježiša za svojho Pána a Boha si vyžaduje celkovú našu zmenu zmýšľania a života vôbec. Obrátenie sa je teda zmena celkového myslenia, cítenia, chcenia a konania. Boh chce náš nový život, nielen nové zmýšľanie. Slová **„lebo sa priblížilo nebeské kráľovstvo“** (Mt 3,2), upozorňujú na úplné obrátenie ako predpoklad vstupu do Božieho kráľovstva. Obrazne povedané: Keď hodíme topiacemu sa záchranný pás a topiaci sa po ňom siahne a celou silou ho pevne uchytí, nemôže povedať, ja som sa zachránil, ale musí povedať, bol som zachránený. Musí však tiež priznať, keby som nebol

chytíl s celou vážnosťou záchranný pás, bol by som celkom sám býval vinný na svojej smrti vo vlnách. Teda byť zachránený je dar.

Advent bez pokánia, bez zmeny života, môže byť premárnená príležitosť zachrániť sa. Na stretnutie s Ježišom je potrebné sa pripraviť. Advent je vážna doba, práve pre vzťah k pokániu. Advent ako čas je krátky. Dostatočne však dlhý, urobiť čo sme povinní urobiť. Ľudské návyky, zvyky stávajú sa nebezpečenstvom. Nákupy, darčeky, zhon pred koncom občianskeho roka veľmi často a rýchlo pomýlia, zvedú a podstatné unikne. Preto často cez sviatky počuť, už aby bolo po nich. Preto sviatky sú aj nudné a dá sa zažiť počas nich aj sklamanie, neuspokojenie, pretože sa očakávalo to, na čo sa nepripravovalo. Nedostatočná príprava spočíva aj v tom, že pokánie, svätá spoveď pred Vianocami boli podcenené.

Advent má svojho ohlasovateľa, herolda, ktorý pripravuje duše, oživuje zaangažovanie, aby sme toho, na ktorého príchod sa pripravujeme, sme prijali a jeho príchod nebol nepovšimnutý. Sv. Augustín poukazuje, že Jánov hlas je potrebné premeniť na konkrétnu službu čin v živote každého kto sa pripravuje na sviatky Narodenia Krista. Jánov hlas dotýka sa každého osobne. Pokánie je vec našej aktivity.

Chlapec píše vulgárne slová po ceste. Okoloidúci starší muž sa pýta: „Prečo to píšeš?“ Odpoveď nedostal a preto sa pýta ďalej: „Koľko máš rokov?“ – „Desať.“ – „A čo budeš robiť o desať rokov? – „Budem študovať.“ Odpovedal chlapec zaujatý do písania. – „Páči sa ti tento svet?“ – pýta sa ďalej starší muž. – „Nie!“ – „A čo by si chcel zmeniť?“ – „Očistil by som ho od špiny.“ Starší muž bol odpoveďou zaskočený, na chvíľu sa zamyslel a povedal: – „Vieš čo, začni od seba a hneď teraz. Môžeš zotrieť tie špatné slová ktoré si po ceste napísal.“ – „Nemám handričku.“ – „Skús to rukou!“ Chlapec nedokázal ani jedno slovo z asfaltu zotrieť, pretože ten bol hrboľatý. – „Vidíš, chceš zmeniť svet a oslobodiť ho od všetkého zla a špiny, a nedokážeš napraviť ani to, čo si sám spôsobil. Vidíš ako je ťažko začať od seba?“

A predsa tohoročný advent ako čas pokánia začnime u seba a od seba. Keď začíname od seba je nádej, že už aspoň mi zažijeme a prežijeme sviatky narodenia Pána Ježiša radostnejšie, v pokojnejšej atmosfére, s väčším zážitkom. A keď sa to podarí v našej rodine bude to širšia cesta k Pánovi. A keď takých rodín bude viac vo farnosti? Áno, advent liturgický nám pomôže prežiť aj advent historický a náš osobný advent, životný, bude iste odmenený. Preto nechceme čakať na zrealizovanie slov Jána Krstiteľa o Ježišovi, že: „**V ruke má vejačku, vyčistí si humno, pšenicu si zhromaždí do sýpky, ale plevy spáli v neuhasiteľnom ohni**“ (Mt 3,12), ale my sami zrealizujeme výzvu, „**Robte pokánie, lebo sa priblížilo nebeské kráľovstvo**“ (Mt 3,1).

Tak prežijeme advent s úžitkom. Nepremárnime ho menej podstatným. Pre nás Vianoce začnú štedrým dňom.

Chceme zažiť pravú radosť ako mladoženích keď chce vidieť vo svadobných šatách nevestu až pred sobášom, ako novopečený rodičia sa tešia dieťatku, a prajú si, aby bolo zdravé, nech bude dievčatko či chlapček. A darček spod stromčeka viac poteší, keď v srdci bude Kristus. Už teraz prežime čas adventu ako sa na kresťanov patrí. Pripravme sa, ako najlepšie vieme a môžeme svätou spoveďou. Pred ňou si nájdeme čas na jej dôstojnú prípravu.

Každému čitateľovi časopisu: „Rodina Nepoškvrnenej“, prajem požehnaný advent a Narodenie Pána Ježiša.

Lubomír STANČEK

(Članok. pre M. Wlošinského 19.9.2011)

Bogorodzica w nauczaniu Bl. Jana Pawla II.

Svätý Otec už blahoslavený Ján Pavol II. sa zdôveril Andrému Frossardovi o pravej úcte k Panne Márii. Nielen jemu, o pravej úcte ku Panne Márii pripomínal, že Ona ma priviedla k vážnemu obráteniu v mojom živote úcta ku Matke Kristovej, ktorú som v detstve a v mladosti uchovával, si našla nové miesto na úctu, ktorá vychádzala z mojej najhlbšej viery.

To iste v živote pápeža Jána Pavla II. spôsobilo rozhodujúci zvrät. Často pri rôznych stretnutiach zvykol povedať, že bola to Panna Mária čo zvrátila veci v jeho živote. Opakoval často, že hoci sa jedná o dlhú vnútornú cestu, ktorá zodpovedala súčasne mojej tajnej príprave na kňazstvo.

Ján Pavol II. býval roztrpčený nad suchou univerzitnou teológiou, v ktorej išlo o tituly a postavenia, ktorá sa stavala do pozície intelektuálnej a duchovnej elity. Nepohŕdal univerzitnou teológiou,³⁵ sám dostal vynikajúcu základ. V jednej modlitbe k Ježišovi sa priznáva: „*Hovorím o katolíckych kresťanoch, ba o učiteľoch medzi katolíkmi, ktorí vyhlasujú, že učia pravdám iných, no nepoznajú svätú Matku, iba ak špekulatívnym, suchým, neplodným a ľahostajným spôsobom...*”³⁶

Viac krát pripomínal vyvolené veľké mariánske duše pri rôznych udalostiach a na viacerých miestach, že boli sú a budú mnohí plní milosti a

³⁵ Porov.: NEUNER, J. ROSS, H.: *Viera Cirkvi*. Dobrá kniha, Bratislava, 1995, 195

³⁶ Porov.: Porovnaj nemecký preklad francúzskeho originálu: GARTONE, G. M.: *Maria gestern und heute*. Wien: Herold, 1978, s. 42 – 44.

horlivosti, aby sa postavili na odpor proti Božím nepriateľom, ktorí sa vynoria na všetkých stranách, a budú obzvlášť oddaní Presvätej Panne, osvecovaní jej svetlom, vedení jej duchom, podopieraní Jej rukou a chránení jej ochranou...Podľa sveta to budú ľudia nepatrní a úbohí, pred všetkými ponížovaní, pošliapaní a utlačovaní..., ale zato budú bohatí Božími milosťami, ktoré im Mária bude bohato rozdávať... a tak silno opretí o Božiu pomoc, že svojou poníženosťou, v spojení s Pannou Máriou, rozdrtia hlavu pekelného hada a privodia víťazstvo Ježiša Krista. Počúvajúcí pochopili, že Jan Pavol II. už vtedy bol jedným z tých o ktorých hovoril. Keď hovoril, že budú to praví apoštolovia posledných čias, ktorým Pán síl udelí slovo a silu, aby konali divy a dobývali slávne víťazstvá nad svojimi nepriateľmi počúvajúcí rozumeli, že takým je už Ján Pavol II..

Často hovorieval, skôr vyzýval, či prosil, aby naše hlasy sa spájali Máriiným hlasom. Pripomínal jej vlastnou piesňou chvály aby sme zvelebovali Pána za divy, ktoré aj naďalej koná v živote Cirkvi a každého z nás. Pobádal často osobitne ku tomu, čo bolo a zostáva pre všetkých nás veľkou radosťou a dôvodom vďačnosti - že sme ctiteľmi Panny Márie. To je pre nás memento - kairos - našich dní, keď si už Jána Pavla II. uctieваме ako blahoslaveného a veríme, že čoskoro aj ako svätého.

Život tohto veľkého pápeža bol veľkým darom milosti pre celú Cirkev! Jeho svedectvo nech naďalej osvecuje naše životy a pobáda nás byť pravdivými učeníkmi Pána, aby sme ho nasledovali s odvahou viery, aby sme ho milovali s rovnakým nadšením, s akým mu on daroval svoj život. Napríklad v exegéze evanjeliovej udalosti návštevy Panny Márie u Alžbety Svätý Otec ponúkal veriacim upevnenie vo viere, že „Bohu nič nie je nemožné“ (Lk 1,37).

Napríklad v období Veľkej noci, keď vzkrieseného Pána prosíme o dar svojho Ducha, nezabúdajme zdôrazniť, aby sme sa zverovali materskému príhovoru Panny Márie, prosili za Cirkev a svet. Poukazoval, že Mária, ktorá vo večeradle spolu s apoštolmi očakávala príchod Tešiteľa, vyprosovala pre všetkých pokrstených milosť života osvecovaného tajomstvom ukrižovaného a vzkrieseného Boha. Tým bol pápež bl. Ján Pavol II. naplnený, to boli slová ktorými bolo plné jeho srdce.

Uvedomujeme si napríklad, že Fatimské zjavenia sa stali známe po celom svete a vstúpili aj do našej doby pre dve príčiny. Prvou bola októbrová revolúcia a nástup komunizmu v Rusku práve v poslednom mesiaci zjavení vo Fatime roku 1917. V jednom z nich Panna Mária žiadala nápravu ľudí a zasvätenie Ruska; ináč ľuďom odtiaľ hrozilo rozšírenie omylov, vojen a prenasledovaní Cirkvi. Druhou príčinou bol atentát na Jána Pavla II. na námestí sv. Petra v Ríme dňa 13. mája 1981, teda presne na šesťdesiate štvrté výročie, ktorý sám

veľký pápež dal do spojenia s prvým fatimským zjavením, keď povedal: „Lebo ved’ vo všetkom, čo sa mi prihodilo práve v ten deň, som vybadal mimoriadnu a materskú ochranu a starostlivosť, ktorá sa ukázala silnejšou ako bola smrtonosná guľka.“ Záujem o Fatimu sa ešte zvýšil, keď koncom roka 1989 v sovietskom bloku padol komunistický režim a keď Ján Pavol II. rozhodol, aby sa zverejnilo takzvané tretie Fatimské „tajomstvo“, v ktorom sestra Lucia opísala zjavenie o prenasledovaní Cirkvi, najmä kňazov a pastierov, medzi ktorými sa vyníma postava biskupa odetého v bielom, pričom sa opakuje výzva k pokániu za hriechy a k modlitbe.³⁷

Boh je pánom histórie! Celé udalosti okolo Fatimy, od zjavení až po našu dobu, najmä Jána Pavla II. posilňovali v presvedčení, že naše ľudské dejiny nie sú cudzie Bohu a že Boh do nich zasahuje najmä prostredníctvom Božej Matky, pričom si zväčša poslúži jednoduchými ľuďmi a naoko bezmocnými prostriedkami. Najväčšou prekážkou pri tom neviditeľnom vplyve je hriech ľudí a najsilnejšou pomôckou modlitba, ktorá „hory prenáša“.

Isteže tu sa Ján Pavol II. pohyboval vo svete viery. Keď Ján Pavol II. prišiel dňa 13. mája 1982, teda presne rok po prežitom atentáte a 65 rokov po prvom zjavení Panny Márie, do Fatimy, vo svojej homílii odpovedal na otázky. Ponajprv vysvetlil, že Boh sa mnoho ráz a rozličným spôsobom prihovoral a zjavil ľuďom, „avšak najhlbšia pravda o Bohu, ako aj o ľudskej spáse nám týmto zjavením žiari v Kristovi, ktorý je prostredníkom a zároveň plnosťou celého Zjavenia“. Tak nás učí Cirkev slovami Druhého vatikánskeho koncilu *Dei Verbum*.

Veľký pápež videl vo fatimskom poslanstve najmä jednu pravdu a výzvu, ktorá sa nachádza v samom evanjeliu: „Obráťte sa (konajte pokánie) a verte evanjeliu“; sú to prvé slová, ktorými Ježiš Kristus oslovil ľudí (*Mk 1, 15*). Ján Pavol II. to jasne povedal, že poslanstvo, ktoré roku 1917 prišlo z Fatimy, chápané vo svetle viery, obsahuje večnú pravdu evanjelia, osobitne prispôbenú potrebám našej doby.³⁸

Panna Mária nezjavuje nijaké novoty o Bohu a o spáse. Neukazuje nijakú novú cestu, len tú jednu, ktorú naznačil Ježiš Kristus na samom začiatku svojho pôsobenia. Jej poslanstvo je naplno poslanstvo jej Syna, pre ktoré ho videla trpieť na kríži a umierať za hriechy ľudstva. Jej výzva odvrátiť sa od hriechu a nastúpiť cestu evanjelia pochádza z tej istej lásky, ktorú jej umierajúci Syn zveril, keď v Jánovi a s Jánom odovzdal všetkých ľudí do jej materinskej lásky: Žena, hľa tvoj syn, tvoji synovia. Tomu, kto verí vo výkupnú silu Kristovej

³⁷ Porov. Tamže, s. 64 – 65.

³⁸ Porov.: RATZINGER, J. – BALTHASAR, H. U.: *Maria – Kirche im Ursprung*. Freiburg: Herder, 1980, s. 34 – 38

lásky, v zhubnú moc hriechu, ktorú slabý človek môže premôcť iba s pomocou Božej milosti, je úradné zjavenie Cirkvou zjavené posolstva Panny Márie v logickej línii so zjavenými pravdami o tom, že Kristus nás vykúpil, že zaplatil za naše hriechy, že Boh nám dal slobodu rozhodnúť sa pre Boha alebo proti Bohu, že On je spravodlivý sudca, ktorý po smrti každému udeľuje spravodlivú odmenu, že môžeme pomáhať dušiam v očistci skrátiť ich trest.³⁹

Cirkvou schválené zjavenia Panny Márie sú teda nielen logické, ale aj realistické v tom zmysle, že poukazujú na očividný boj medzi dobrom a zlom, na úklady zlého ducha, ktorý je klamárom od začiatku sveta, na urgentnú potrebu premáhať zlo počnúc v ľudskom srdci pokáním a návratom k Bohu cestou modlitby a nápravy. V tomto boji prisľubuje aj Božia Matka svoju pomoc a ochranu. A k tomuto sa blahoslavený Ján Pavol II. hlásil. Matka Božia ho naplňala, bol jej verný svedok.⁴⁰

Posolstvo Panny Márie je stále aktuálne, lebo už aj mnohí kresťania sa odklňajú od Boha. Nielen ako jednotlivci, ale aj ako spoločnosť vo viacerých krajinách. Pápež to vedel. Častejšie na to poukazoval. Sám žil v úcte k Panne Márii.

Ján Pavol II., úctu k Mate božej poukazoval aj v spojení s hospodárskom, finančnom a politickom poli je jednou z hlavných príčin svetovej krízy, pre ktorú hladujú neprehľadné milióny rodín a nezamestnaných. Rodina založená na trvalom manželstve muža a ženy je podrobená verejným útokom, a to často aj zo strany verejných činiteľov a inštitúcií. Zákonná ochrana tejto základnej bunky ľudskej spoločnosti sa stále viac stenčuje, vynachádzajú sa rôzne partnerstvá, praktizuje sa nezáväzná súžitie, rozvody sú na dennom poriadku bez ohľadu na utrpenie detí, ktoré sú najväčšími obeťami úpadku mravov. Bulvár má plné právo verejnosti a šíri skazu najmä medzi mládežou. Politika sa stále viac považuje za pole kradnutia a sebeckého obohacovania, korupcia a podplácanie sa stávajú nepísaným zákonom, ináč nič nedosiahneš.⁴¹ A blahoslavený pápež Ján Pavol II. Pannu Máriu nielen nosil v srdci, hovoril o nej, ale s ňou aj žil. Celý svet zveroval pod ochranu Panny Márie.

Pápež veril, že Panna Mária viackrát ukázala nielen trom pastierikom, ale i iným omilosteným dušiam. Počas týchto zjavení im odovzdala svoje posolstvo.

Sú to v podstate výzvy ľuďom, aby verili v Boha a naozaj ho milovali, výzva k viere, k nádeji, k láske, k svätosti, k odpúšťaniu, k modlitbe, k obetavosti, k vytrvalosti v dobrom, k posväcovaniu rodiny, a podobne. Čiže v jednoduchej deťom zrozumiteľnej reči, že ľudia nech sa polepšia, obrátia sa k Bohu a nech

³⁹ Porov.: NEUNER, J. ROSS, H.: Viera Cirkvi. Dobrá kniha, Bratislava, 1995, 265

⁴⁰ Porov.: SCHEFFCZYK, L.: Maria in der verehrung der Kirche: Maria in der Heilsgeschichte. Wien: Rosenkranz – Sühnekreuzzug für den Frieden der Welt. 1981, s. 8 – 15

⁴¹ Porov.: TOMKO, J.: Homília v kaplnke zjavení vo Fatime ,TK KBS ;jk 24.10.2009

ho neurážajú. Zvoliť si Boha, Lásku a Dobro, zavrhnúť zlo a hriech. Rozhodnúť sa za Boha a rozhodne sa postaviť proti hriechu. To je vlastne to hlavné poslanstvo a duchovné bohatstvo, ktoré Panna Mária zverila počas zjavení trom deťom a ich prostredníctvom aj ostatným ľuďom. Blahoslavený Ján Pavol II. bol „Totus tuus“.

Ján Pavol II. po pokuse o atentát 13.mája 1981 sám vysvetlil, že guľka bola naozaj smrtonosná a že bola to Matkina ruka, ktorá riadila cestu guľky, a vo svojej agónii sa pápež zastavil na prahu smrti.

Sv. Pavol apoštol upozornil prvých kresťanov: „Oblečte si Božiu výzbroj, aby ste mohli čeliť úkladom diabla. Lebo nás nečaká zápas s krvou a telom, ale s kniežatstvami a mocnosťami, s vládcami tohto temného sveta, so zloduchmi v nebeských sférach“ (Ef 6, 11-12).

Vo Fatime blahoslavený pápež Ján Pavol II. povedal, že najväčším hriechom našej doby je to, že popierame jestvovanie hriechu. My sami si chceme určovať, čo je dobro a čo zlo. Boh nám v tom prekáža, preto ho treba odstrániť z nášho života. Svedomie nám vyčíta, ak páchame hriech a zlo, tak ho treba udusiť a vylúčiť, ba ani len nespomínať. A nech nás už nikto nestraší nejakou posmrtnou spravodlivosťou, odplatou, ani nech nám nesľubuje nejakú večnú odplatu, raj, šťastie. My ho chceme už teraz a za každú cenu ho chceme také, aké vyhovuje našim chůtkam a vášňam.

Taký je náš duchovný boj v novej dobe. Máme slobodu, ale sme slabí. Toho si bol Ján Pavol II. ako pápež vedomý. Odkláňame sa od Boha, hovorieval a zároveň poukazoval na Pannu Máriu i prízvukoval, že zabúdame na neho a nechceme si to ani priznať. Panna Mária, ktorú pápež mal v srdci nám to pripomína tieto skutočnosti. Preto je aj dnes aktuálna. Preto nás povzbudzuje k modlitbe, najmä k modlitbe svätého ruženca; preto je potrebná tá krátka fatimská modlitba, ktorú pri ruženci opakujeme: „Ó Ježišu, odpusť nám naše hriechy, zachráň nás od pekelného ohňa a prived' do neba všetky duše, najmä tie, ktoré najviac potrebujú tvoje milosrdenstvo.“ A preto majú svoj význam aj takzvané Fatimské soboty. Stále platí: „Hľa, tvoja Matka!“ (Jn 19,26)⁴²

Pápež Wojtyla nám však ponúka aj potrebnú silu a pomoc. Ukazuje nám, kde máme hľadať oporu v zápase so zlom a zároveň nás utvrdzuje v nádeji a v presvedčení, že môžeme v tom boji zvíťaziť. Naša istota sa zakladá na kľúčovom výroku Panny Márie, ktorý obsahuje Fatimské poslanstvo: „Moje nepoškvrnené srdce zvíťazí“. V jej srdci nájdeme aj my vždy víťazstvo nad zlobou hriechu.

Aj tento výrok a prísľub Panny Márie má svoj podklad v Božom slove, a to práve v slovách Ježiša Krista na kríži, v evanjeliu sv. Jána. Tesne pred

⁴² RANHER, K. – DIRKS, M.: *Für eine Liebe zu Maria*. Freiburg: Herder, 1984, s. 14 – 15; 29 – 33

vydýchnutím umierajúci Syn odovzdal apoštola Jána, ktorý zastupoval nás všetkých, do opatery svojej Matke: „Hľa, tvoj syn!“ (Jn 19, 26). Jej záleží na našej spáse a na našom víťazstve nad zlom a nad hriechom. Utekajme sa teda pod jej ochranu, k jej Srdcu, ktoré nepoškvrnil hriech, aby sme mohli zvíťaziť nad hriechom. S jej pomocou zvíťazíme, lebo Boh dal človeku slobodu smerovať k Bohu, k Dobru a Láske. Ako nás uistil jej Syn: „Vo svete máte súženie, ale dúfajte, ja som premohol svet!“ (Jn 16, 33).

Táto istota nám prináša pokoj a odvahu do ďalšieho života. A to je i dielo pápeža Jána Pavla II..

V čom je sila mariánskeho kultu Jána Pavla II. kladú si ešte aj dnes mnohí otázku?

My v piesni vyznávame: „My, Slováci, Teba, Matka, čo patrónku vzývame, Tvoje preveliké bôle často v srdci mávame,“ nájdeme na stene Šaštínskej baziliky. Pápež blahoslavený Ján Pavol II. konal púte, povzbudzoval k mariánskym spolkom, povzbudzoval zriadiť modlitebné skupiny, konať procesie, kult úcty k mariánskym obrazom a sochám, ľudové mariánske piesne a modlitby. V tom všetkom sa odráža hlboký vzťah Jána Pavla II. k Panne Márii.

Nás Slovákov k Panne Márii vyzýval pri jeho cestách po Slovensku. K našim najstarším mariánskym pútnickým miestom je už od 12. storočia Levoča, významnými miestami tohto kultu sú aj Staré Hory pri Banskej Bystrici, Litmanová či Marianka pri Bratislave. Prvá zmienka o sviatku Sedembolestnej pochádza ešte z roku 1412, jeho slávenie však ustanovil až pápež Benedikt XIII. v roku 1727. Zvláštnosťou Šaštínskej piety, ktorej sa pripisuje zázračnosť, je z ikonografického hľadiska to, že na nej nielen Panna Mária, ale aj ukrižovaný Kristus majú na hlave korunu. Pre niektorých ide o symbolické znázornenie toho, že aj utrpenie môže byť korunované odmenou. Slováci však nie sú jediným národom na svete, pre ktorý je Panna Mária nielen náboženským, ale aj národným symbolom. I na to poukázal pri návšteve Šaštína Ján Pavol II.

Osobný vzťah k Panne Márii bol u pápeža blahoslaveného Jána Pavla II. nielen čosi okrajové. Hovorieval, že je to naša Matka, Božia rodička. K nej sa utiekali naši otcovia a k nej sa utiekame aj dnes a stále u nej nachádzame posilu aj pomoc. Postava Márie dáva viere pápeža materský rozmer, poľudšťuje, zmäkčuje ju.

Z jeho úst sme počúvali, že kto dôveruje Panne Márii, vidí, čo sú to zázraky. Panna Mária je sprostredkovateľka Božích milosti, účinne pomáha.

Sväté písmo hovorí o Panne Márii veľmi stručne a cieľom apoštolov nebolo rozvíjať úctu voči nej. Ak by sme to mali vyjadriť stručne, tak v kresťanstve ide o vzťah k Bohu cez Ježiša Krista, Božieho Syna, ktorý si vzal ľudskú prirodzenosť, aby nám mohol ukázať, že napriek našim zlyhaniam, dá sa žiť bez hriechu vysvetľoval často blahoslavený pápež Ján Pavol II. biblické

texty sa vyjadrujú v skratkách. Evanjelium nezvestuje Máriu, ale Ježiša a všetko, čo s ním súvisí - a teda primerane hovorí aj o Márii.⁴³ Na svadbe v Káne Galilejskej, keď povedala obsluhujúcim na svadbe: „Urobte všetko, čo vám (Ježiš) povie.“ Oni to urobili veľmi dôsledne, a preto sa mohli stať aj svedkami zázraku pomoci Ježiša tejto mladej rodine. Preto sa na Máriu pozeráme so všetkou vážnosťou, úctou, odvahou i dôverou, lebo ona je ochotná sa vždy za naše problémy a potreby obracať aj za nás, na svojho Syna. A ten ju nikdy neodmietne. Poznáme zo života blahoslaveného Jána Pavla, z jeho postojov, reakcií, slov i skutkov.

Zdvorazňoval, že Ona je vzorom v prekonávaní ťažkostí. A jej môžeme zverovať svoje ťažkosti a trápenia, aby ich umožnila vidieť v Božom svetle a pomohla riešiť. A o to isté ju prosieval aj pre iných pápež.

Uznané zjavenia boli navštívené blahoslaveným pápežom. Vo Cuadalupe, Mexiko sa predstavila ako Panna Mária a Božia Matka. Zdôraznil počas svojej prvej zahraničnej cesty. Guadalupe je dnes najväčším mariánskym pútnickým miestom na svete, ročne ho navštívi dvadsať miliónov ľudí. Navštívil ho pápež.

Lurdy, pohorie Pyreneje, Francúzsko -11. februára 1858 sa v skalnom výklenku Massabielskej jaskyne zjavila 14-ročnej Bernadette Soubirousovej "Krásna Pani", ktorá sa neskôr predstavila ako „Nepoškvrnené Počatie“. Mala biely odev, biely závoj, belasý pás a na každej nohe zlatú ružu. V ruke mala ruženec. Rozprával pápež pred jaskyňou a sám mal v ruke ruženec. Ctiteľ Panny Márie. V Lurdoch uskutočnilo sa spolu osemnásť zjavení, pri ôsmom Panna Mária predniesla naliehavú výzvu: Pokánie! Pokánie! Pokánie!" Zjavenia vyhlásila cirkev za pravé dňa 18. januára 1862 a dala súhlas na to, aby sa Lurdy stali pútnickým miestom. Ročne sem prichádza päť- až šesť miliónov pútnikov, ktorí sa umývajú v prameni, čo vytryskol na mieste zjavenie. Uzdravených malo byť asi dvetisíc ľudí, cirkev uznala šesťdesiatšesť zázračných uzdravení. Preto nielen túžil ich navštíviť aj on, ale aj navštívil.⁴⁴

Fatima, Portugalsko -13. mája 1917 Panna Mária sa zjavuje trom deťom - Františkovi, Hyacinte a Lucii- oblečená v bielom, žiarivá ako slnko, s jagavým ružencom v ruke. Predstavila sa ako Kráľovná Posvätného Ruženca. Sme si už spomenuli vzťah pápeža Jána Pavla II. k tomuto miestu.⁴⁵

Zatiaľ neuznané zjavenia Carabandal, severné Španielsko - Panna Mária sa štyrom španielskym dievčatám zjavovala od roku 1961 do 1965. Hovorila im o

⁴³ Porov.: SCHÖNBOM, Ch.: Marienverehrung. In: Miteinander, roč. 65, 1993, č. 1 – 2, s. 16

⁴⁴ Porov.: WEIGEL, G.: *Svedok nádeje*. Centa, Brno, 2005, s. 583.

⁴⁵ Porov.: JAN PAVOL II.: *Prekročiť prach nádeje*. Nové Mesto, Bratislava, 1995, 49

varovaní od Boha, veľkom zázraku a prísnom treste, ktorý závisí od odpovede ľudstva na tieto proroctvá. Dievčatá v extáze ustavične porušovali všetky zákony fyziky, čo je aj zdokumentované. Pápež sa neponáhľal ako ctiteľ Panny Márie toto miesto vyhlásiť za putne i keď sa cítil veľkým ctiteľom Panny Márie. Ponechal vec na úradoch vo Vatikáne a v Španielsku.

Rovnako Medžugorje, Hercegovina -24. júna 1981 šesť mladých ľudí nad miestom Podbrdo videlo mladú ženu s dieťaťom v náručí. Zo strachu sa k nej nepriblížili. Deň na to sa na miesto vrátili a s Pannou Máriou sa modlili a rozprávali. Od tohto dňa mali každodenné zjavenia, kdekoľvek sa Nachádzali. Mária vizionárom hovorila o pokoji, ktorý musí zavládnuť medzi ľuďmi. Pápež ako mariánsky ctiteľ bdel nad tými udalosťami, ale konštatoval, že ešte neprišla hodina zverejnenia pútneho miesta. A iné miesta i na Slovensku. Odporúčal tieto miesta ako miesta modlitby.

Uctievanie Panny Márie protestantské denominácie odmietajú. Tvrdia, že podľa slov svätého Pavla je len jeden je Boh a jeden prostredník medzi Bohom a ľuďmi, Ježiš Kristus. Mariánski ctitelia argumentujú, že síce Boha a človeka môže zmieriť naozaj len Boží Syn, ale to nebráni tomu, aby mu pomáhali aj ľudia. A spomedzi nich najviac pomáhala a pomáha Panna Mária, ktorá bola prostrednicou k Ježišovi už v okamihu, keď dala svoj súhlas na jeho počatie a narodenie. Toho vyjadrením je vraj aj známa modlitba Zdravas Mária, ktorá má základ v Biblii. Pápež toto všetko rešpektoval.

Ján Pavol II. vedel čo znamená meno Mária. Meno Mária má pôvod v egyptskom Mirjam, ktoré znamená Bohom milovaná. V lingvistike hebrejského a aramejského prostredia znamená pani, vznešená. Kresťania uctievať MARIU, matku Ježiša Krista, od počiatkov cirkvi, lebo podľa tradície porodila, vychovávala a sprevádzala Ježiša až po smrť na kríži na Kalvárii. K tomu sa pápež hlásil.

Mariánske sviatky sú pamätné dni zasvätené Panne Márii. V priebehu storočí ich najmä vo východných cirkvách vzniklo toľko, že Druhý vatikánsky koncil zredukoval ich počet na dvanásť. Pápež si Pannu MARIU ctil, ju miloval všade kde žil. Hovoril často ku Panne Márii: Ty zostávaš uprostred učeníkov ako ich matka, ako Matka nádeje. Svätá Mária, Matka Božia, nauč nás spolu s tebou veriť, dúfať, milovať. Ukáž nám cestu do jeho kráľovstva! Hviezda morská, oroduj za nás a veď naše putovanie !“⁴⁶

Ján Pavol II. popri najsvätejšej Eucharistii mal mariánska úcta.⁴⁷

⁴⁶ Benedikt XVI.: Enciklika:“Spes salvi“, 50

⁴⁷ Porov.: ZENIT/-zg-TK KBS

Úcta k Najsvätejšej Eucharistii a úcta k Panne Márii sú tak úzko spojené, až sú neoddeliteľné. Ako Matka a Syn sú zjednotení „nerozlučiteľným putom“ (LG 53) takže aj úcta k Synovi a Matke sú pevne spojené. Toto nádherne vyjadruje stredoveká náboženská poéma Ave Verum, ktorá sa stala nesmrteľnou ako motto Wolfganga A. Mozarta v r. 1791.

Pápež Ján Pavol II. vo svojej encyklike *Cirkev žije z Eucharistie* venuje 6. a poslednú kapitolu Márii s názvom V škole Márie „eucharistickej“ Ženy. Svätý Otec v nej vyzdvihuje významné paralely v životoch Ježiša a Márie. Napríklad Ježišove slová pri Poslednej večeri „*Toto robte na moju pamiatku*“ (Lk 22,19) – sú odozvou Máriiných slov na svadbe v Káne „*Urobte všetko, čo vám povie*“ (Jn 2,5). Podobne Máriino „*fiat*“ archanjelovi Gabrielovi (Lk 1,38) je predzvesťou „*Amen*“ každého prijímajúceho Najsvätejšiu Eucharistiu. Keď hovoríme o Máriinom vlastnom prijatí Najsvätejšej Eucharistie po veľkonočnom tajomstve Pána, Ján Pavol II. poznamenáva: Prijat' Eucharistiu muselo pre Máriu znamenať akoby opäť prijat' vo svojom lone to srdce, ktoré bilo v súlade s jej srdcom a znovu prežívať to, čo sama zakúsila pod krížom (CŽE 56). „*Mutatis mutandis*“ sme tiež privádzaní pod kríž v Najsvätejšom prijímaní, keď sme zjednotení nielen s Pánom, ale aj s jeho bolestnou Matkou – „*stabat Mater dolorosa*“. Taktiež nachádzame nášho Pána ako zveruje svoju Matku sv. Jánovi, ktorý ako jeho „milovaný učeník“ mal také výnimočné miesto na Ježišovom srdci pri Poslednej večeri a sv. Jána svojej Matke (porov. Jn 19,26-27). Posvätná tradícia rozpráva, ako sa Mária a sv. Ján pravdepodobne usadili v Efeze, na mieste, ktoré Márii tak veľmi ležalo na srdci až po jej nanebovzatie (porov. Lk 2,33-35 a 2,51).

Počas verejného účinkovania Pána je Mária iba zriedka v popredí. Okrem svadby v Káne – kde Ježiš vytvoril predobraz zázraku Eucharistie premenením vody na víno na Máriinu prosbu (Jn 2,1-11) a pod krížom – keď Ježiš dokončil svoje utrpenie (Jn 19,25), Mária je neustále v pozadí. Jej prítomnosť vždy ukazuje na jej Syna. A to je to pravé srdce mariánskej úcty – mocné, všadeprítomné a relatívne tiché vyjadrenie úcty k vôli Boha zameranej na jeho a jej Syna.

Ján Pavol II. mal nádej, že všetok Boží ľud si vštepí ducha Márie ako prostriedku oslavy Boha, keď pripomínal, nech je Máriino srdce v každom kresťanovi, aby hlásal veľkosť Pána.⁴⁸ Nech jej duch je v každom veriacom, aby oslavoval Boha. Pápežova úcta počas celého jeho pontifikátu k Panne Márii je vždy spojená s úctou k Pánovi, najmä v Eucharistii ako Cirkev spieva: Ave verum corpus natum de Maria Virgine ...

⁴⁸ Porov.: STANČEK, E.: *S Máriou ku Kristovi*. Spišská Kapitula. 1998, s.13

„Ruženec je moja oblúbená modlitba“ - hovorí Svätý Otec Ján Pavol II. v úvodnej kapitole apoštolského listu Ruženec Panny Márie (*Rosarium Virginis Mariae (ďalej: RMV)*). Ruženec, aký má byť a ako ho predstavuje v apoštolskom liste Svätý Otec Ján Pavol II., je pre mnohých z nás čosi nové. Nový je tu nielen štvrtý, tzv. ruženec svetla s tajomstvami verejného života Pána. Ale nový, alebo v našej modlitbovej praxi nie dosť realizovaný je aj pohľad na túto modlitbu. Zdôrazňuje najmä tri aspekty: ruženec ako kontemplatívna modlitba, ruženec ako "kontemplácia Kristovej tváre", ruženec ako vykročenie najlepšou - Máriinou cestou k poznávaniu Krista a spodobneniu s ním. Ruženec ako kontemplácia (*RMV 12 a inde*). Pri povrchnom uvažovaní ruženec sa zdá typickou ústnou modlitbou, odriekavaním textov, čo mnohí moderní katolíci, ale najmä nekatolícki kresťania odsudzujú ako pravý opak modlitby "v duchu a v pravde", požadovanej Božím slovom (*porov. Jn 4,23*). Svätý Otec Ján Pavol II. naproti tomu na viacerých miestach zdôrazňuje, že ruženec je kontemplatívna modlitba. Znamená hlboké osobné stretnutie s Ježišom Kristom, ponorenie sa do božej skutočnosti; znamená hľadať a nachádzať Božiu tvár. „Keď sa modlíte, nehovorte veľa ako pohanovia. Myslia, že budú vypočutí pre svoju mnohovravnosť“ (*Mt 6,7*).

Ako model kresťanskej meditácie pripomína Svätý Otec Ján Pavol II. evanjeliovú scénu premenenia Pána na hore. Tento obraz premenenia Pána vyjadruje zmysel celej modlitby ruženca. Písmo Sväté, učitelia duchovného života, naposledy Ján Pavol II. opätovne zdôrazňuje, že modliť sa znamená "hľadať Božiu tvár".⁴⁹

Je to jeden z prekvapujúcich postrehov vyše 80 - ročného Svätého Otca Jana Pavla II. ktorému vek a choroba neubrali z tvorivých síl. Aby sme to lepšie pochopili, zopakujeme si biblickú teológiu spomínania, na ktorú Svätý Otec na tomto mieste naráža.

Ruženec ako najlepšia - Máriina cesta k Ježišovi hovorieval pápež Ján Pavol II... Nikto nepoznal lepšie Ježiša ako Mária, a nikto ho nenasledoval vernejšie a dôslednejšie ako Mária, ktorá ako prvá - pri Zvestovaní - uverila v Ježiša a ktorú právom nazvali "prvou učeníčkou Ježiša". Modliť sa ruženec znamená poznávať Ježiša a nasledovať ho - cestou Márie a v spoločenstve s ňou (*RVM 14*).

Ján Pavol II. modliť sa ruženec ako kontemplatívnu modlitbu je častý dôverný styk s Ježišom Kristom. Ako blízki priatelia, ktorí sa pravidelne stretávajú, často osvoja zvyklosti jeden druhého, tak aj časté a dôverné stretávanie s Kristom v tajomstvách ruženca vedie k tomu, že sa mu staneme podobní. Je cestou k tomu, aby sme sa stali „podobní obrazu jeho (Božieho) Syna“ (*Rim 8,29*), hovorieval, aby sme raz mohli povedať: „Už nežijem ja, ale žije vo mne Kristus“ (*Gal 2,20*). Takto veriaci dosahuje najnáročnejší ideál kresťana cestou, ktorú by sme mohli nazvať cestou priateľských kontaktov (*RMV 15*), pripomínal Ján Pavol II.

⁴⁹ Porov.: JAN PAVOL II.: *Prekročiť prach nádeje*. Nové Mesto, Bratislava, 1995, 26-27

Tradičný ruženec sa nezmieňuje o udalostiach verejného života Pána Ježiša. Svätý Otec Ján Pavol II. často vysvetľuje historické príčiny tejto skutočnosti ako napríklad, že ruženec vznikol pred stáročiami ako „laický breviár“, náhrada za 150 žalmov pre tých, ktorí nevedeli čítať alebo nevlastnili knihu žalmov.

Podľa apoštolského listu mariánsky pápež Ján Pavol II. ruženec Panny Mária nové ružencové tajomstvá predstavujú Ježiša ako božské svetlo, ako svetlo sveta. Svätému Otcovi ide o hlboké stretnutie s Ježišom, o jeho osobu, o rast v poznaní nevyčerpatelného bohatstva vteleného Slova Ježiša Krista a rozmnoženie lásky k nemu.

Ponecháva na jednotlivcov a spoločenstvá, či chcú využiť túto možnosť a modlievať sa aj ruženec svetla. Ale ak to urobíme, pocítíme novú lásku k nášmu Pánovi. A novú radosť z jeho veľkosti a slávy. Konkrétne momenty zdôrazňuje Svätý Otec Ján Pavol II. v jednotlivých tajomstvách ruženca svetla? (RMV 21)

Môžeme povedať o Svätom Otcovi Jánovi Pavlovi II., že sa v udalostiach verejného života osobitným spôsobom zjavuje Kristovo tajomstvo ako tajomstvo svetla: on je „svetlo sveta“ (Jn 8,2). Päť tajomstiev je vlastne jediným tajomstvom - Ježiša Krista, ktorý je svetlom sveta, v ktorom zažiarilo večné, nesmrteľné svetlo Najsvätejšej Trojice. A tento ruženec poukazuje na mariánsku úctu pápeža Jána Pavla II.. Podstatné je, aby sme ruženec vnímali ako cestu kontemplácie, ako duchovnú cestu, na ktorej sa Mária stáva matkou, učiteľkou a sprievodkyňou k božským tajomstvám. A toto je duchovný testament pápeža Jána Pavla II. ktorý celý svoj život prežíval s Pannou Máriou .

Preto sa k Panne Márii Ján Pavol II. obracal ako k orodovníčke u Boha.⁵⁰ Bola mu takto „cestou, ktorá vedie ku Kristovi“ (MC, 32). Nazýval ju „v Cirkvi pod titulmi Orodovnica, Ochrankyňa, Pomocnica, Prostrednica““ (KKC, 969). Tento fakt je konečne podstatou mariánskeho kultu u pápeža Karola Wojtylu. Mariánska úcta v jeho živote..., ktorú často prejavoval Ježišovej Matke, dostáva vždy nový podnet v pohľade na jeho život a dielo pápeža.⁵¹ Preto mal silu obnovovať život a svet vo svojej dobe a okolí. Preto na Pannu Máriu nezabúdal, preto si ju ctil, preto sa k nej denne obracal s prosbami ako k Matke, ktorú nám daroval sám Pán Ježiš. Takto môžeme povedať že mariánska úcta patrila k životu a osobnosti už blahoslaveného Jána Pavla II. počas jeho celého pontifikátu .

⁵⁰ Porov.: STANČEK, E.: *S Máriou ku Kristovi*. Spišská Kapitula. 1998, s.13

⁵¹ Porov.: WEIGEL, G.: *Svedok nádeje*. Centa, Brno, 2005, 861.

(pre konferenciu na SK 29.4.2011, aj publikované..., + zverejnené tiež u Mariana Wlosiňského)

Vedieť sa presadiť i v sociálnej oblasti

Úvod

Naša doba učí i o tom, na čo na Slovensku často zabúdame: Vedieť sa predať. Vedieť ponúknuť svoje vedomosti, skúsenosti, svoju prácu... A o tom hovorí i veda ktorú voláme „Rétorika“.

Počul som už z viacerých strán od ľudí čo mnoho pre spoločnosť, i sociálnu oblasť mnoho znamenajú. Nevieť sa presadiť, neviem sa vhodne, s úžitkom predať. Povedzme si niektoré zásady, nejaké memento k problematike. Áno, nie každý je hneď dobrým rétorom. Aj medzi nimi sú a musia byť rozdiely. V antickom grécku do pojmu “techné” – umenie, zahrňovali aj vedu o podávaní informácií, myšlienok, skúsenosti a podobne.

Veda o hovorení

Rétoriku ako vedu charakterizujú tri hlavné znaky: systém poznatkov, predmet skúmania a metódy. Rétorika je **systémom poznatkov** z *viacerých vied*. Rétorika je teda medzi predmetná – interdisciplinárna veda. Plní aj funkciu *sprostredkujúcu*, a to medzi jazykovou teóriou a konkrétnou živou jazykovou praxou.⁵²

Predmetom rétoriky ako vedy je určitý druh ľudskej komunikácie, označený pojmom *rečenie*.

Rečenie je taký druh ľudskej komunikácie, ktorého podstatou je *odovzdávanie svojich pocitov, predstáv, myšlienok, úvah, citových impulzov, názorov, prejavov vôle a iných zložiek* obsahu nášho vedomia. Subjektom uvedenej činnosti je rečník, prijímateľom poslucháč, účastník, spoluúčastník. Každá ľudská činnosť, čiže **metódy**, aj vedecká, má určité smerovanie od základu k cieľu, čo sa realizuje pomocou krokov, ktoré nasledujú po sebe v prísnej postupnosti. Metóda vo všeobecnosti je cesta poznávania predmetu, je to obrazne povedané cesta, po ktorej postupujeme od základu k cieľu, k výsledkom činnosti. Slovo pochádza z gréčtiny, kde „met hodos“ znamená tou cestou.

Pozorovanie, ktoré sa v starších učebniciach psychológie a sociológie delilo na sebaopoznanie – introspekciu, a pozorovanie iných – extrospekciu.

⁵² Porov.: KANITZ, A.: *Umění úspěšné komunikace*, Grada, Praha, 2005, s.15.

Nezabúdať na memento

Je potrebné, aby sme správne, včas a vhodne analyzovali a pripravili sa viesť rozhovory.⁵³ Je potrebné vedieť čím sú rozhovory ovplyvňované. V rozhovore neovplyvňujeme iba ja čo sa bude odohrávať, rozprávať či diať. S každým novým rozhovorom vstupujeme do otvoreného procesu. Každý rozhovor predstavuje pre účastníkov novu výzvu.

Medzi základne veci je potrebné si byť vedomý, že rozhovor je ako priestor pre jednanie.

Priebeh rozhovorov záleží na mnohých faktoroch. Je to predovšetkým môj partner v rozhovore, na ktorého môžem síce pôsobiť, ale len v obmedzenej miere. Ani tým najvyšším úsilím a s použitím tých najlepších techník rozhovoru si nemôžeme vynútiť určitý výsledok. Čo však môžeme ovplyvniť je chovanie, príprava na očakávanú situáciu, potrebná znalosť daných podmienok a stavu veci, možnosť jednania a vedomie toho, kedy mám niečo urobiť, alebo naopak, kedy a od čoho radšej upustiť.

Od začiatku si musíme viaceré veci uvedomiť, osvojiť a využiť. Na začiatok je potrebné si položiť niekoľko otázok sám pre seba.

Napríklad: Viem, čo ovplyvňuje rozhovor?⁵⁴

Je to predovšetkým partner v rozhovore a jeho chovanie, je to tiež aj vzájomný vzťah.

Veľmi dôležitú úlohu zohráva téma rozhovoru. Podľa vážnosti rozhovoru je potrebná okrem iných vecí príprava na rozhovor.

Významným faktorom je tiež miesto a čas rozhovoru, prostredie a doba rozhovoru. Podstatný význam majú osobitné motívy a ciele.

Kto chce byť úspešný, musí si uvedomiť si svoju úlohu v rozhovore. Aby sa človek vedel pri rozhovore primerane chovať, má vedieť akú pozíciu v ňom momentálne zastáva. Pri rozhovore máme vždy určitú spoločenskú úlohu. V každej úlohe sa otvára iná scéna, iný priestor pre jednanie. Pri rozhovore sa rozlišujú *symetrické a asymetrické rozhovory*.

Pri symetrických majú partneri rovnaké právo zasahovať do rozhovoru, dávať otázky, určovať témy a usmerňovať rozhovor.

Pri asymetrických rozhovoroch sú úlohy a miesta vopred rozdelené.

Nik kto chce byť úspešný nepodceňuje vyhodnotenie vzťahu v rozhovore?

Ak v rozhovore chceme presvedčiť nejakú osobu, musíme ju najprv sami pre seba čo najlepšie zhodnotiť, *charakterizovať*. Máme spoznať, čo je to za

⁵³ Porov.: KANITZ, A.: *Umění úspěšné komunikace*, s.13.

⁵⁴ Porov.: KANITZ, A.: *Umění úspěšné komunikace*, Grada, Praha, 2005, s.15.

človeka? Čo je pre neho dôležité? Aký jazyk používa? Tiež je dôležité, aby som vedel, na čo je daná osoba citlivá.

Keď ide o rozhovor s úplne cudzími ľuďmi, majú *prvé minúty* v rozhovore prebiehať úplne nezáväzne. Je potrebné sa zbližiť využitím úplne jednoduchých tém a zistiť ako ten druhý reaguje.

Pri plánovanom rozhovore je potrebné vziať do úvahy *svoje vlastné pocity* voči danej osobe.⁵⁵ Je potrebné si ich priznať. Potom ma už nebudú tak silno ovládať a ja sa budem môcť rozhodnúť, ako sa chovať.

K profesionálnemu vedeniu rozhovorov a tomu sa sociálna oblasť nemôže vyhnúť patrí schopnosť vnímať, uvedomovať si svoje pocity a nenechať sa nimi ovládať.

Naše *vzťahy ovplyvňujú* priebeh rozhovoru. Vzťah medzi partnermi v rozhovore je základnou. Na ňom sú riešené mnohé problémy. Ak sú vzťahy narušené, je ťažké dospieť v rozhovore k riešeniu, uspokojeniu na oboch stranách.

Memento pre prax

Od začiatku si byť vedomý vplyv miesta a času na rozhovor.

Prostredie a *doba* môžu mať na rozhovor tak pozitívny, ako i negatívny vplyv. Priestorové a časové faktory môžu človeka v priebehu rozhovoru rušiť, môžu mu naháňať strach, zvyšovať pracovnú schopnosť – vždy podľa toho, v akom rámci, a v akom čase sa rozhovor koná.

Pokiaľ na rozhovore veľmi záleží, mali by sme si dohodnúť vhodný termín spoločne so svojim partnerom. Najjednoduchšie je opýtať sa či mu termín vyhovuje. Kvalita rozhovoru je ohrozená vtedy ak je niektorý z účastníkov v časovej tiesni alebo sa nemôže z akýchkoľvek dôvodov sústrediť. Je preto dôležité informovať partnera o dĺžke rozhovoru.

Ak nemám dostatok času najlepšie je zvoliť iný termín rozhovoru.

Predovšetkým si musíme byť vedomý svojich cieľov. Mnohé z nich sú už zhruba dané vopred druhom rozhovoru.

Vo fáze prípravy jasne a konkrétne sformulujeme svoje ciele. Dbáme na pozitívnu formuláciu. Berieme do úvahy i ciele, ktoré si pre rozhovor vytýčil partner. Nemalo by ísť len o presadzovanie našich záujmov, ale o snahu o nájdenie riešenia, ktoré by bolo optimálne pre obe strany.

Pre úspešný rozhovor je potrebné od začiatku, už pri príprave na rozhovor aktívne utváranie rozhovoru. Mám vážne pristupovať k rozhovoru a osvojiť si čo najviac hodnoty, ktoré vplývajú na výsledok rozhovoru:

Jedným z najdôležitejších a najefektívnejších prostriedkov rozhovoru je ***počúvanie***. Nesmieme nikdy podceniť, vedieť počúvať partnera.

⁵⁵ Porov.: KANITZ, A.: *Umění úspěšné komunikace*, s.19.

Tým, že pozorne počúvame, dávame svojmu partnerovi v rozhovore *na vedomie*, že *berieme jeho samého a jeho záležitosti vážne* a že sa mienime obsahom jeho seriózne zaoberať. Ak smi s plnou vážnosťou a pozorne počúvame, tak potom je i partner v rozhovore pripravený zaoberať sa i našimi názormi na preberanú záležitosť, zoznámiť sa s našimi argumentmi. I on je teda ochotný ma počúvať.

Počúvať znamená plne a koncentrovane sa zaoberať hovoriacou osobou a tým, čo by rada vyjadrila. Sústrediť sa na toho druhého.

Osobnosť má vedieť, že k tomu patrí, že zaistujeme i vhodné parafrázovanie.

Parafráza je prostriedok známy predovšetkým z technických a terapeutických súvislostí. Človek vlastnými slovami rekapituluje, čomu a ako porozumel z vyjadrení, výroku, alebo vyrozprávania niekoho druhého. Pritom sa nič nedodáva, nedoplňuje, nekomentuje a pôvodná myšlienka sa tiež nijako nerozvádza.⁵⁶

Použitie parafrázy, podobne ako sústredené počúvanie signalizuje pozornosť a ocenenie. Svojim dopadom a možnosťami použitia ide však ďaleko za rámec vplyvu púheho počúvania.⁵⁷

Jasná komunikácia predpokladá, že **sám vie, čo chce**, čo by ste chceli povedať. Čím zmätenejší je človek vnútri seba samého, tým obtiažnejšie pre neho bude, aby ho chápali druhí ľudia. Jasná a zrozumiteľná komunikácia znamená, mať jasno v sebe samom. To znamená *ujasniť si, aké pocity a impulzy* k jednaniu máte na mysli v súvislosti s danou témou alebo s určitou osobou, a tiež ako dokážete zo svojich, možno i protichodných myšlienok odvodiť jasný, vyvážený a zodpovedný postoj.

Navonok presvedčivé vystupovanie predpokladá mať vnútri jasno, vyrovnanosť a potrebnú sebaistotu.

Dôležité je, že **vieme klásť otázky** je nesmierne dôležité. Otázky môžu iniciovať potrebné procesy, môžu *vykladať argumenty, motivovať* a pod. Môžu tiež rozhovor i blokovať. Je teda dobre vedieť, čoho dosiahnem určitými otázkami, respektíve dotazmi, aby sme mohli premyslene cieľavedomé a účinné používať vhodné otázky v pravú chvíľu.

V zásade *rozlišujeme otázky* otvorené a uzavreté.

Uzavreté je vhodne požívať, ak *chcem dostať presnú odpoveď*.

Otvorené otázky poskytujú *viac priestoru pre odpoveď*. Tieto otázky začínajú spravidla rôznymi slovami ako: kto, čo, ako, prečo?.

⁵⁶ Porov.: WŁOSIŃKI, M.: *Wiedza w służbie dobra człowieka*. Włocławek, 2010, 187.

⁵⁷ Porov.: SCHARLAU, CH.: *Techniky vedení rozhovoru*, Grada, Praha, 2008, s.93.

Nepodceňujme poznať aj iné typy otázok a to: otázky pre zisťovanie širokých informácií, otázky na zdôvodnenie, zaobalené otázky, otázky typu „áno“/„nie“, alternatívne otázky, sugestívne otázky a iné otázky.

Diskutujúci sa spravidla nechávajú presvedčiť len dobrými argumentmi. Preto keď diskusia je cieľavedomá, premyslená a účelová argumentácia kľúčová je znakom pracovníkov na všetkých úrovniach.

Ak chceme druhých presvedčiť o svojich myšlienkach a názoroch, mal by sme si ujasniť, že sa nemusíme snažiť ich presvedčiť argumentmi, **ktoré sú dôležité a rozhodujúce pre mňa osobne**. Naša argumentácia sa musí predovšetkým vzťahovať na partnera v rozhovore.⁵⁸

Poznáme rôzne druhy argumentov: fakty, dohody a pravidla, vlastné alebo spoločné skúsenosti, príklady, normy a hodnoty, odvolávanie sa na osoby a inštitúcie, štatistiku, použitím prognózy.

Formulovať ako osobnosť znamená dávať zreteľne najavo, za čím stojím a aký je náš **vlastný náhľad** na vec. Neschovávame sa za zovšeobecňujúce a zdanlivé všeobecne platné výroky. Musíme **byť vnímaný** ako osoba a osobnosť, teda človek s vlastnými hodnotami a predstavami.

Neosobná formulácia zastiera pozadie a zdôvodnenia a činí nezreteľným to, čo si vlastne partner v rozhovore myslí a čo skutočne chce. Takéto výroky nesvedčia práve o suverenite a riadiacej kompetencii vedúceho pracovníka.

Alternatívou k tomuto chovaniu je používanie výrazných osobne ladených formulácií.

Pojem „metakomunikácia“ označuje rozhovor o komunikácii, teda o tom, čo a ako v rozhovore prebieha, alebo ako by malo prebiehať.

Pri metakomunikácii dochádza k výmene rovín rozhovoru. Na metaurovní je možné vidieť s istým odstupom na vzájomný vzťah účastníkov rozhovoru a vyjadriť sa k nemu rovnako ako k téme, k situácii a organizácii rozhovoru.

Metakomunikácia predstavuje dobrý nástroj pre vyjasňovanie neprehľadných situácií. Sme totiž v jednej osobe zároveň svojím vlastným merítkom pre atmosféru, priebeh a celkové posúdenie situácie. Ak zistíme, že niečo neladí, snažíme sa hlbšie premyslieť, v čom to asi môže byť. V mnohých situáciách pomáha rozobrať si svoje vlastné vnímanie stavu a priebehu rozhovoru. Tak sa potom môžeme zorientovať, o čo naozaj ide, a premyslene sa do toho pustiť.

Metakomunikáciou sa dá priamo využívať k ovplyvňovaniu a riadenie rozhovoru a diskusii. Návrhy smerujú k usporiadaniu a priebehu rozhovoru patrí do sféry metakomunikácie a môžu rozhovor významne ovplyvňovať.⁵⁹

⁵⁸ Porov.: BRUNO, T, ADAMCZYK, G, *Reč těla*, Grada, Praha, 2005,s.92.

⁵⁹ Porov.: KANITZ, A.: *Umění úspěšné komunikace*, Grada, Praha,2005. s. 1-64.

Význam a sila prvého dojmu

Prvý dojem pri bezprostrednom stretnutí zohráva dôležitú, niekedy i osudnú rolu. Uplynie len niekoľko sekúnd a my si uvedomíme, aký je človek, ktorý *vstúpil* do miestnosti; sebavedomý, alebo skôr neistý usmieval sa alebo mračil kvôli svojmu poslednému telefonátu.

Uvedomiť si ako na nás pôsobil jeho vzhľad, oblečenie, mimika či zafarbenie hlasu.

Pri prvom stretnutí máme len málo informácií o tom druhom, no z výrazu jeho tela sa dozvieme o tom čo nie je vidieť, o čom sa nehovorí, teda o myšlienkach, motívoch a postojoch.⁶⁰

Keď chceme reči tela porozumieť, nemôžeme posudzovať celého človeka podľa jediného signálu. Gesto alebo pohľad sa dá pochopiť vtedy, keď je uvedené do vzťahu s ostatnými signálmi ktoré posudzujeme: **súhrn gest, najrôznejšie držanie tela a dynamika pohybov vytvárajú celok.**⁶¹

1) Predstaviť si konkrétnu situáciu

Moc záleží aj na tom, kedy a kde sa stretávame. Či je to *ráno*, alebo neskoro *večer*? Či sme u niekoho *návšteve* alebo prijímame niekoho na svojom *vlastnom území*, alebo či sa stretnutie koná na *neutrálnej pôde*? Či *sa poznáme* už dlhšie, alebo sa stretávame po prvýkrát?

2) O čom je cyklus reči tela

Vedieť vnímať a interpretovať reč tela je užitočné preto, aby sme lepšie pochopili ľudí a najrôznejšie situácie. Potom môžeme *reagovať*, prípadne **zmeniť** situáciu a zase **vnímať** zmenenú situáciu. Uzatvára sa tak *cyklus akcií a reakcií*: vnímanie *signálov tela*, pochopenie vysielaných signálov, reakcie na signály a vnímanie zmenenej situácie.

Poznanie tohto cyklu mi umožní aby som mohol **byť sám aktívny** a nebol vydaný reči tela na náhodu. Môžeme aktívne vnímať signály tela ostatných, porovnáme ich s pocitom, ktorý sme získali na začiatku stretnutia, a to nám umožní rozumieť signálom reči tela.

3) Dokázať porozumieť signálom reči tela

Každý z nás má svoj vlastný postoj, pohľad a gestikuláciu. Predsa sa dajú nájsť určité spoločné znaky, ktoré môžu naznačovať vnútorné postoje, myšlienky a pocity, ktorými nás naše telo prezradí.⁶²

⁶⁰ Porov.: BRUNO, T, ADAMCZYK, G, *Reč těla*, Grada, Praha, 2005,s.16.

⁶¹ Porov.: BRUNO, T, ADAMCZYK, G, *Reč těla*, Grada, Praha, 2005,s.17.

⁶² Porov.: BRUNO, T, ADAMCZYK, G, *Reč těla*, Grada, Praha, 2005,s.23 49.

4) Čo to o držanie tela⁶³

Držanie tela u človeka vyjadruje jeho **vnútorný postoj**. Podľa toho môžeme rozpoznať v *akom rozpoložení sa náš partner nachádza*. Nemôžeme pri tom zabudnúť na mimiku, gestikuláciu a hlas.

Sú aj ďalšie mementá ktoré sa nemôžu podceňovať. Napríklad:

Nebyť napätý

Stáva sa často, že keď sme *pod silným tlakom*, a navonok chceme signalizovať, že zvládneme každý výkon, ktorý sa od nás očakáva, naše telo sa napína. Svaly sú neustále napnuté, mimické svaly sa nepohybujú a pohľad je strnulý. Hlava a horná časť trupu sú tlačené dozadu a tým sa napínajú krčné svaly. Panva je posunutá dopredu. Kolená sú kŕčovité a nohy sú pevne pri sebe. *Znižuje sa naša schopnosť vnímať*. Naše *zmysly už nedokážu reagovať* na vonkajší svet. *Pôsobíme napäto a kŕčovito*. Často vzbudzujeme dojem, že máme strach z kontaktu alebo zo straty kontroly. Chceme robiť všetko správne, ale porazí nás i malý náznak vetra.

Byť uvoľnený

Nepodceňme vnútornou pohodlnosť, ktorá signalizuje ľahostajnosť alebo nulovú motiváciu. Naše svaly sú ochabnuté. *Ramená sú zvesené, pohľad blúdi po okolí alebo sa uzavrie do seba*. Naším pohybom a reakciám chýba iniciatíva. *Pôsobíme unavene a bez motivácie*. Príliš uvoľnené držanie tela často signalizuje, že nás okolie *bud' vôbec nezaujíma*, alebo *že nemáme vlastný názor* a snažíme sa to zakrývať ľahostajnosťou.

Keď budeme vystupovať s uvoľneným, ale sústredeným držaním tela môžeme dobre prijímať informácie. Telo viac vydrží a je výkonnejšie. Môžeme v každej situácii zhodnotiť, čo je pre nás v tú chvíľu správne.

Byť uzavretý

Je charakteristický týmito postojmi: *sklopená hlava, zohnutý trup*, zdola nahor smerujúci skúmavý pohľad, ktorý signalizuje okolitému svetu, že sme voči ostatným kritický, alebo nedôverčivý, prípadne, že o stretnutie nemáme vôbec záujem.

Ak *náš partner zaujme uzavretý postoj* a my chceme nadviazať kontakt môžeme urobiť niečo pre zmenu klímy medzi nami. *Nenápadne, pokojne, uvoľnene, zmenením témy*, spýtaním sa na niečo i mimo témy, požiadať o jeho názor, postoj, zážitok a pod..

⁶³ Porov.: KANITZ, A.: *Umění úspěšné komunikace*, Grada, Praha, 2005,s.74.

Vyjadriť svojim držaním tela *otvorenosť a klúd*. V žiadnom prípade *nenapodobňovať držanie tela svojho partnera*. Nepohneme sa z miesta v konkrétnej situácii.

Snažiť sa, aby náš partner zaujal inú pozíciu. Napríklad: *Usmiať sa. Zmeniť miesto alebo zasadací poriadok, presadneme si, zmeníme miestnosť, navrhujeme ísť sa poprechádzať a pod.*⁶⁴

Nesmieme prinútiť partnera k tomu, aby zmenil svoj postoj. Naopak cielene mu ponúknuť niečo na pitie a pod.

Byť otvorený

Otvorený postoj je *vzpriamený a uvoľnený* a je sprevádzaný priamym a sústredeným pohľadom. Tento postoj naznačuje vnímavosť a suverenitu a rýchlo vyvolá dojem, že táto osoba *zastáva svoj vlastný názor* a je zároveň dostatočne zvedavá a otvorená aby vypočula názor ostatných. S týmto jasným postojom môžeme lámať skaly.

Ako sa prejavujú vonkajšie znamenia správania

Prenášanie váhy z jednej nohy na druhú. Keď sa rýchlo prenáša váha z jednej nohy na druhú pôsobí znudene alebo *nekludne*. Prestupovanie dopredu a dozadu je považované za znamenie miernej neistoty. Keď sa telo *príliš nakláňa do strany* môže pôsobiť apaticky alebo, že potrebuje oporu. Keď sa telo v tejto pozícii posunie dozadu, tento postoj môže svedčiť o kritických myšlienkach. Keď sa telo mierne oprie pôsobí vyčkávajúco a nedôverčivo. Keď sa k tomu ešte mierne *zakloní hlava* a bude sa *pozerat' šikmo* zo strany, tento výraz značí: chce získať prehľad a ešte nevie, či môže svojmu okoliu dôverovať. Ak nasmerujeme telo dopredu čelom k partnerovi, panvu a nohy ale otočíme akoby sme chceli odísť, signalizuje to, že smer so svojimi myšlienkami už niekde inde.

Rôzne typy ľudí

Človek usilujúci sa o moc, i keď je jeho status nízky, vyjadruje to svojím spôsobom chôdze, mimikou a gestami. Opatrný človek sa celý život pohybuje len váhavo a kriticky pozoruje svet okolo seba.⁶⁵

Človek dominantný

⁶⁴ Porov.: GEISSELHART, R., BURKART, CH.: *Tréning paměti a koncentrace*. Grada Publishing, Praha 2005, s.87.

⁶⁵ Porov.: PEASE, A., a B., *Velká kniha řeči těla*. Bratislava, Ikar, 2006.

Chce mať *všetko pod kontrolou*. Má záujem udržať si moc, rád preberá zodpovednosť, jasne sa rozhoduje a rýchlo chce dosiahnuť výsledky. Jeho heslo: „Viem čo chcem, a urobím pre to všetko. Jeho vlastnosti sú:

- 1.) Pichľavý, skúmový pohľad
- 2.) Úsporná mimika
- 3.) Strnulé držanie tela
- 4.) Obmedzené, úsporné gestá
- 5.) Formálne vystupovanie

Dominantný typ *sa považuje za dobrého znalca ľudí*.
Rád sa vžije do roly ostatných ľudí, aby vyskúšal svojho protivníka.

Človek starostlivý

Skúma, objasňuje a preveruje. Nechce urobiť chybu a očakáva od seba a ostatných vysokú kvalitu. *Rád pracuje sám, nechce byť vyrušovaný*.

Jeho heslo je: „Jedno po druhom a nie príliš rýchlo.“

Jeho vlastnosti sú:

- 1.) Zdvorilý a úctivý pozdrav
- 2.) Pátravý, niekedy nedôverčivý pohľad
- 3.) Usporiadane a minimálne gestá
- 4.) Mierne predklonené skúmové držanie tela
- 5.) Priateľský ale opatrný úsmev

Človek podnikavý

Má záujem o to, aby bolo všetko v pohybe. Oceňuje odvahu a ochotu riskovať. *Žije pre budúcnosť*.

Jeho heslo: „Vidím pred sebou, ako bude náš podnik vyzeráť o 10 rokov.“

Jeho vlastnosti sú:

- 1.) Priateľský pozdrav sprevádzaný silným stiskom ruky
- 2.) Výrazný a príjemný hlas
- 3.) Príjemný vzhlad
- 4.) Vzpriamené držanie tela
- 5.) Svižné, energické gestá

Človek kontaktný

Kladie dôraz predovšetkým na *priateľské a úprimné* kontakty. Buduje *atmosféru dôvery a sympatie, má rád kontakty s inými ľuďmi*. Ukazuje svoje pocity.

Jeho heslo: „Je pre mňa dôležité, aby sme si rozumeli.“

Jeho vlastnosti sú:

- 1.) Srdečný pozdrav
- 2.) Priateľský pohľad

- 3.) Otvorené, ústretové gestá
- 4.) Živý spôsob reči a príjemný tón
- 5.) Uvoľnené, často ležérne držanie tela

Človek plachý

*Vystupuje nenápadne a **reaguje veľmi citlivo**. Je vdáčný za pomoc, nemá žiaden poriadny plán. Potrebuje klud a bezpečie.*

Jeho heslo: „Komu môžem dôverovať?“

Jeho vlastnosti sú:

- 1.) Zdvorilý, ale váhavý pozdrav
- 2.) Neistý, často plachý ohľad
- 3.) Tichý hlas
- 4.) Príliš uvoľnené alebo krčovité držanie tela
- 5.) Drobné, váhavé gestá
- 6.) Ochranné alebo kritické gestá

Dôležitosť rečníckej praxe⁶⁶

V dnešnej konkurenčnej dobe je ústny prejav dôležitým faktorom úspechu. Často sa dobrá idea *neprezentuje patričným spôsobom* a to je príčinou jej odmietnutia.

Tréma v niektorých prípadoch doslova paralyzuje rečníka a aj dobre *pripravený prejav* s hodnotným obsahom poslucháčov nezaujme.

Rečník by mal prejav *predniesť pútavo*. V istých situáciách je tréma a nervozita určitým života budičom, rečníka dovedie k *maximálnej koncentrácii* a po chvíli z neho opadnú všetky obavy a strach.

Po neúspechu by sa rečník nemal vzdávať. Myslím si, že proti tréme sa dá bojovať tréningom rečového prejavu. Aj chyby a zlozvyky prejavujúce sa pri rečníckom prejave je možné odstrániť.

Ako jedna z efektívnych foriem sa osvedčuje *nácvik rečového prejavu* pred kamerou alebo zjednodušene pred zrkadlom. Rečník, ktorý pri svojom prejave nevidí a nepočuje vlastné chyby, pri spätnom preskúmaní nahrávok býva často prekvapený svojou neprofesionalitou. Dnes už takéto techniky práce s ľudskými zdrojmi využíva takmer každá firma, ktorá dbá na svoj imidž sprostredkovaný zamestnancami.

Z vlastnej skúsenosti vieme, že pri prednese prejavu pred akokoľvek početnou skupinou nepostačuje len perfektne ovládať prednášaný text.

⁶⁶ Porov. STANČEK, E.: *Kňaz rétor*, Spišská Kapitula, 2000, s. 209.

Dôležitá je:

- mimika prednášajúceho,
- gestikulácia,
- práca s hlasom,
- ako aj práca s dychom.

Takisto by nemal byť podceňovaný **zrakový kontakt** s publikom. Monotónny prejav smerovaný do podlahy alebo do okien bezpečne zničí každý náznak záujmu o inak veľmi príťažlivú tému.⁶⁷

Rétorika ako taká sa v dnešnej pretechnizovanej dobe považuje za prežitok. Výnimku tvoria **mienkotvorne** oblasti ako reklama, masmédiá a politika.

Práve zo spomenutých je umenie strhnúť masy kvalitne vypracovaným rečníckym prejavom úplnou podstatou.

Často nie je dôležitý, a ani natoľko kritizovaný obsah, ako forma prejavu. Forma prejavu výrazne podporuje prevzatie mienky a názorov rečníka. Ak táto publikum upúta, *bez ohľadu na obsah sa vytvára obrovská skupina priaznivcov*, s ktorými potom rečník môže manipulovať a tým dosahovať svoje zámery.

Význam komunikácie⁶⁸

Vždy platilo, že dôležitou podmienkou úspechu je umenie dobre komunikovať. Platí zásada, že *iba ten, kto niečomu stopercentne rozumie, to dokáže vysvetliť tak, aby tomu nikto iný nerozumel*.

Štylistika a rétorika sú pojmy z oblasti komunikácie.

Slovo komunikácia znamená **vzájomné dorozumievanie** sa, ktoré je latinského pôvodu. Komunikačný **proces** sa realizuje v rámci dvoch protipólov – emitent a percipient, ide v podstate o autora a adresáta prejavu, ktorých roly sa v priebehu dorozumievacieho procesu potenciálne striedajú. Pre dorozumievanie sú dôležité **osobné vlastnosti participantov**, ako je napríklad vek, sociálny pôvod, vzdelanie a profesia, intelektuálna vyspelosť, ich temperament, citové založenie, ale aj rozličné osobné záujmy a sklony.

Dôležité sú vzájomné vzťahy komunikantov, pričom môžu mať rôzny charakter – príbuzenský, zamestnanecký, do komunikácie vstupujú celkom neznámi ľudia a podobne. Kvalitu a charakter komunikácie podstatne ovplyvňuje vzájomná znalosť jazykového kódu, pomocou ktorého sa kontakt sprostredkuje a

⁶⁷ Porov.: BECK, G.; *Zakázaná rétorika*, Grada, Praha, 2007, s. 268.

⁶⁸ Porov. STANČEK, E.: *Kňaz rétor*, Spišská Kapitula, 2000, s. 180.

dorozumievanie realizuje. Komunikačná situácia je jedinečná, neopakovateľná. S rozvojom civilizácie vzrastá počet foriem komunikácie. Najstaršou formou komunikácie bol dynamický dialóg realizovaný za fyzickej prítomnosti obidvoch komunikantov. Vyššou formou komunikácie bol potom skupinový dialóg. Komunikácia sa rozširuje o nové formy spôsobov prenášania informácií.⁶⁹

Slovo komunikácia sa vyvinulo z latinského *communicare*, ktorého význam je robiť niečo spoločným, deliť sa, zverovať sa. Vo všeobecnosti komunikáciu chápeme ako rozhovor a slovo komunikovať ako dorozumievať sa, zhovárať sa, sprostredkovať, spájať. V širšom ponímaní je komunikácia výmena informácií medzi jedincami pomocou spoločného systému znakov. Komunikácia je základom spoločenského styku ľudí. Človek komunikuje v každej situácii: ak hovorí o bežných záležitostiach s priateľom, či obhajuje svoje názory pred šéfom, ak číta noviny, či študuje vedecký text, ak píše pohľadnicu z dovolenky alebo štylizuje úradný list.

Komunikácia sa dokonca realizuje *aj vtedy, keď jeden z jej účastníkov mlčí*. Nie je totiž možné nekomunikovať. Komunikanti sú tvorcami komunikačného procesu. Disponujú schopnosťou produkovať rečové javy a porozumieť im. V procese komunikácie vzniká medzi partnermi komunikačný vzťah. Prenos informácií medzi komunikantmi sprostredkúva komunikačný kanál. Prenos danej informácie sprostredkúva komunikačné médium. Na vzájomný prenos informácií medzi komunikantmi slúži spoločný systém znakov – komunikačný kód. Počas komunikácie vzniká výmenou vzájomných informácií medzi partnermi komunikát. Komunikačná skutočnosť predstavuje javy o ktorých sa komunikuje. Na komunikáciu v nemalej miere vplýva aj komunikačné prostredie, v ktorom sa dorozumievanie realizuje.⁷⁰

Ak niekto *nadväzuje kontakt s druhým človekom*, aby s ním niečo prerokoval, riešil a niečo u neho dosiahol, pristupuje k nemu ako určitá osobnosť.

Význam verbálnej komunikácie

Základným elementom verbálnej komunikácie je slovná zásoba. Schopnosť dorozumieť sa závisí často od toho, ktoré *slová ovláda človek aktívne a ktoré pasívne*. Rozsah slovnej zásoby závisí *najmä od veku, vzdelania, temperamentu, pracovného zaradenia a pohlavia komunikantov*. Napr. **vzdelaný človek, extrovert, človek**, ktorý pracuje s verejnosťou a ktorý mnoho cestuje,

⁶⁹ Porov.: FLUME, P.: *Staňte sa presvedčivým řečníkem*, Granada,, Praha, 2008, s. 118.

⁷⁰ Porov. STANČEK, E.: *Kňaz rétor*, Spišská Kapitula, 2000, s. 113.

má bohatú aktívnu i pasívnu slovnú zásobu. *Menej slov na dorozumievanie používajú **introverti***, ľudia, fyzicky pracujúci a tí, ktorí nevyrastali v kultúrnom prostredí. Čítaním a vzdelávaním vznikajú niekedy také anomálie, že človek iba so základným školským vzdelaním má väčšiu pasívnu slovnú zásobu ako absolvent vysokej školy.⁷¹

V súvislosti so slovnou zásobou je užitočné si všimnúť si výber slov pri komunikácii, ktorý súvisí s témou rozhovoru, so situáciou, so vzdelaním, temperamentom a pohlavím komunikantov. Pre živú komunikáciu, ktorá vzniká spontánne, nepripravene, je prirodzené, že reč tu nikdy nemá takú dokonalú formu, aká sa predpisuje v normatívnych príručkách. Schopnosť komunikovať ovplyvňujú mnohé faktory, teda živá reč nie je taká plynulá a perfektná, ako si ju predstavujeme v umelom prostredí. *V spontánnej komunikácii sa reč zvyčajne neskladá z kompletných, dokonale gramaticky skonštruovaných viet, ale vyskytujú sa v nej rôzne defekty*, ktoré z hľadiska umelého, vykonštruovaného textu pôsobia ako chyby v reči, ale z komunikačného hľadiska sú to bežné javy. Ide o bohaté variácie deformovaných slov, nedokončených viet, viet s neusporiadanou stavbou, dodatočných pripájání slov, opakovaní, zakoktaní, prerieknutí, používania ukazovacích zámien.

Hovoriaci počas svojej reči plánuje odrazu viac ako jedno slovo. Jeho reč vzniká v určitých blokoch. Počas súčasného plánovania textu a jeho slovnej realizácie vznikajú v reči defekty. Hovoriaci *vtedy totiž myslí viac na to, čo povie, než na to*, čo simultánne hovorí. Prehrešky proti norme vznikajú aj vtedy, keď má hovoriaci ťažkosti pri hovorení, pretože je napríklad *unavený, ponáhľa sa alebo chce vyjadriť svoje emócie*. Avšak najviac chýb je v reči hovoriaceho vtedy, keď sa obáva.

*Nepodceňovať „Image“.*⁷²

Hovorí, že základnou požiadavkou úspešného rečníka je práve image alebo inými slovami povedané štýl, obraz.

Pôsobivý image predpokladá integritu, celistvosť, čo v praxi znamená, že musí zvýrazniť **kladné stránky rečníckej osobnosti** a potlačiť menej výhodné prvky jednanja rečníka.

O image sa treba starať, je to znak dospelosti. Istotne existujú ľudia, ktorí sa o svoj image nestarajú, spravidla sú to ľudia, ktorí nemajú čo stratiť, ľudia bohatý s potrebnými konexiami a podobne.

Image veľmi súvisí s prvým dojmom. Ten si o vás vytvorí hneď a môže trvať aj pol roka.

⁷¹ Porov.: FLUME, P.: *Staňte sa presvedčivým rečníkom*, Granada,, Praha, 2008, s. 136.

⁷² Porov.: ŠPAČKOVÁ, A.: *Moderní rétorika*, Granada,, Praha, 2006, s. 42.

Existujú dva dôvody prečo sa image venovať:

- 1.-účinne **presadíme** svoju kvalitu
- 2.-najsilnejšie **pôsobí prvý dojem**

Pri rozvíjaní svojho image treba brať do úvahy štyri kategórie:

- 1) SELF IMAGE – tento **obraz vlastnej osoby** ovplyvňuje naše minulé skúsenosti a momentálne psychické a fyzické dispozície
- 2) VNÍMANÁ IMAGE
- 3) ZÍSKANÁ IMAGE – táto kategória je, ktorá **sa rozširuje** o rečníkovi jeho známymi
- 4) VYŽADOVANÁ IMAGE – akonáhle rečník pri svojej prezentácii prezentuje určitú prezentáciu, musí rešpektovať **pravidlá image danej firmy**.

Pri rozvíjaní a pestovaní image sa treba zamerať hlavne na *vzhľad, neverbálnu a verbálnu komunikáciu* a základné princípy *spoločenského vystupovania*.

Zvážiť kde, ako a čo s kým hovoriť^{73 74},

„Kto je chytrý bude v rozhovore menej myslieť na to, o čom *hovorí a viac na to s kým hovorí*. Ako náhle to pochopí, je si istý, že nepovie nič, čoho by neskôr ľutoval.“⁷⁵

V zložitom medziľudskom prostredí je potrebné čoraz viac klásť dôraz na elementárne situácie rozprávania. Vyžaduje si to potrebu stále viac a viac sa **zdokonaľovať v rečovej komunikácii**, pohotovo a operatívne podávať nielen informácie ale vedieť aj lepšie **argumentovať a presvedčiť** poslucháča. Vedomosti ešte sami o sebe nenaučia správne, esteticky a pôsobivo komunikovať. Tým viac pre úspešného človeka 21. storočia.

V rozhovore, diskusii alebo pri prednáške sa musíme **jasne a zreteľne vyjadrovať**. K tomu patrí *nutná dávka sebavedomia*,⁷⁶ ale tiež zrozumiteľná reč. To všetko sa dá naučiť. Pritom v rétorike, a nielen v nej, platí, že cvičenie robí majstra.

Znamená to, že sa musíme naučiť **formulovať myšlienky jasne** a zrozumiteľne, aby nám iní rozumeli. Komunikácia pozná veľa spôsobov

⁷³ Porov.: SCHARLAU, CH.: *Techniky vedení rozhovoru*, Grada, Praha, 2008, s.47.

⁷⁴ Porov.: EDMÜLLER, A., WILHELM, T, *Nenechajte sebou manipulovať*, Grada, Praha, 2003, s. 49-102.

⁷⁵ Porov. HERTZER, K.: *Rétorika v zaměstnání*. Praha : GRADA Publishing, a.s., 2006.

⁷⁶ Porov.: EDMÜLLER, A., WILHELM, T, *Nenechajte sebou manipulovať*, Grada, Praha, 2003, s. 52.

V skutočnosti sa rozhovor medzi dvomi a viac ľuďmi nevyvíja jednoducho, dochádza k prijímaniu a odosielaniu správ z rôznych kanálov. Je teda výzva pre nás, aby sme si uvedomili, *cez aké kanály posielame svoje správy*.

Pri telefonických rozhovoroch je rozhodujúcim faktorom, resp. kanálom

- **hlas**.

Z hlasu je veľmi zreteľne rozpoznat', či hovoríme nahlas, potichu, rýchlo alebo pomaly, zreteľne alebo huhnavo, či dodržiavame pauzy a čiarky. Druhá strana má možnosť rozpoznat' s kým hovorí.

V **osobnom rozhovore** okrem verbálnej komunikácie sa pripája aj neverbálna komunikácia – reč tela. Asertívne správanie - kontakt očí, úsmev, otvorené príjemné gestá, taktiež aj zovňajšok, t.j. oblečenie.

Pri **skupinových rozhovoroch** sa rozširuje spektrum informačných kanálov, v postavení hierarchie – kto kde stojí, sedí a pod.⁷⁷

Žiadny rečník nespadol z neba. Vedenie rozhovorov musíme cvičiť a trénovať, aby sme správy jasne pochopili a odoslali. Toto je úspechom i v zamestnaní. To všetko sa dá naučiť a natrénovať.

Ak chceme získať pozitívny postoj k rozhovoru, *nemá to byť rozhovor s oponentom ale partnerom*, v ktorom sa strieda aktívne počúvanie a argumentovanie. Na konci, ktorého sú obaja partneri víťazi, bez prehry.

Záver

Nezabudnime, že sociálna práca je krásna, prospešná, užitočná, je „kairos“... A preto je potrebné venovať sa umeniu reči. *Umenie komunikovať s ľuďmi* patrí spolu s umením hovoriť k základnej profesionálnej výbave vedúceho pracovníka. Rétorika učí pedagogike afirmácie človeka ako konkrétnej osoby. Mnohí sa domnievajú, že toto umenie ovládajú a tento sebaklam ich zavádza do slepej uličky. A preto nič nepodceňť.

Vieme, že rečník si získa poslucháčov tým, že bude na nich **pôsobiť viero hodne**, t.j. s témou sa stotožní, priateľsky na nich pôsobí a sústreďuje svoju pozornosť na pozitívne aspekty rozhovoru.

Medzi základné vedomosti o rozhovore patrí úvodný pozdrav a krátke predstavenie sa. Stretnutie s nami by malo byť príjemné.⁷⁸ V závere si uvedomme, že;

⁷⁷ Porov.: GALLO, J.: *Rétorika v teórii a praxi*, Prešov, s.150.

⁷⁸ Porov.: ŠPAČKOVÁ, A.: *Moderní rétorika*, Granada,, Praha, 2006, s. 64.

Prvý dojem **úsmev, očný kontakt, príjemný hlas.**

- *pri predstavení* začať vždy menom. Jasne a zrozumiteľne, aby si ho druhá strana zapamätala.

- *povolanie*, predstaviť pozíciu, a krátko vysvetliť.

- *firma pre koho pracujeme*, vlastná kancelária alebo prax a pod.

- *oblasť pôsobnosti*. Objasniť za aké úlohy zodpovedáte, príp. akú pozíciu zastupujete.

Nezáväzná konverzácia otvára dvere. Odkrýva sa ňou ľudská stránka človeka, prirodzene a zdvorilo... Dôležité je, aby ste boli s partnerom v rozhovore rovnako naladený.⁷⁹

Tabu pri rozhovoroch sú vždy témy ako napr. politika, rodinné problémy, náboženstvo, rasové problémy, sexuálna orientácia. Je to príležitosť na rôzne konfrontácie, ktoré pri rozhovoroch **nie sú potrebné**.

Naše rozlúčenie musí **mať štýl**. Vždy priateľsky a zdvorilo.

Je potrebné *poďakovať* za čas a stretnutie. Prípadne dohodnúť opätovné stretnutie.

Naučme sa formulovať svoj prejav zrozumiteľne

Alfou a omegou každej komunikácie je umenie zreteľne a zrozumiteľne sa vyjadrovať, aby ostatní mohli vašu správu prijať. Je to niekedy veľmi dôležitá úloha.

Poprajme si úspech, radosť, nie stres, napätie či strach v napredovaní sociálnej vedy.

Použitá literatúra:

BRUNO, T, ADAMCZYK, G, *Reč těla*, Grada, Praha, s.112, 2005,ISBN: 80-247-1313-6.

EDMÜLLER, A., WILHELM, T, *Nenechajte sebou manipulovať*, Grada, Praha, 112, 2003, ISBN:80-247-0410-2.

FLUME, P.,: *Staňte sa presvedčivým řečníkem*, Granada,, Praha, s. 151, 2008, ISBN: 978-80-247-2216-0.

GALLO, J.: *Rétorika v teorii a praxi*, Prešov, s.150, 996, s.80-967349-1-1.

GEISSELHART, R., a BURKART, CH.: *Tréning paměti a koncentrace*, Grada, Praha, s.112, 2006, ISBN80-247-1654-2.

HERTER, K.: *Rétorika v zaměstnání*, Grada, Praha, s.128, 2006, ISBN: 80-247-1799-9.

KANITZ, A.: *Umění úspěšné komunikace*, Grada, Praha, 112, 2005,ISBN 80-247-1222-9.

MISTRÍK, J.: *Rétorika*, SPN, Bratislava, s.203, ISBN: nemá.

SCHARLAU, CH.: *Techniky vedení rozhovoru*, Grada, Praha, s. 208 2008, ISBN: 978-80-247-2234-4.

ŠPAČKOVÁ, A., *Moderní rétorika*, Granada, Praha, s. 132, 2006, ISBN: 80-247-1704-2.

STANČEK, Ľ.: *Kňaz rétor*, Spišská Kapitula, 302, 2000, ISBN:80-7142-081-6.

⁷⁹ Porov.: MISTRÍK, J.: *Rétorika*, SPN, Bratislava, s.203

WŁOSIŃKI, M.: *Wiedza w służbie dobra człowieka*. Włocławek, 2010, 187, ISBN: 978-83-61609-09-4..

Prof. Ľubomír STANČEK
Pôsobí na TI Spišskej Kapitule TF KU v Ružomberku na Slovensku,
ako profesor homiletiky a rétoriky.

Rétorika učí pedagogike afirmácií človeka ako osoby

Úvod

Nie každý je hneď dobrým rétorom. Aj medzi nimi sú a musia byť rozdiely. V antickom grécku do pojmu techné – umenie, zahrňovali aj vedy. Rétoriku ako vedu charakterizujú tri hlavné znaky: systém poznatkov, predmet skúmania a metódy. Rétorika je **systemom poznatkov z viacerých vied**. Rétorika je teda medzi predmetná – interdisciplinárna veda. Plní aj funkciu *sprostredkujúcu*, a to medzi jazykovou teóriou a konkrétnou živou jazykovou praxou.⁸⁰

Predmetom rétoriky ako vedy je určitý druh ľudskej komunikácie, označený pojmom *rečenie*.

Rečenie je taký druh ľudskej komunikácie, ktorého podstatou je *odovzdávanie svojich pocitov, predstáv, myšlienok, úvah, citových impulzov, názorov, prejavov vôle a iných zložiek* obsahu nášho vedomia. Subjektom uvedenej činnosti je rečník, prijímateľom poslucháč, účastník, spoluúčastník.

Každá ľudská činnosť, čiže **metódy**, aj vedecká, má určité smerovanie od základu k cieľu, čo sa realizuje pomocou krokov, ktoré nasledujú po sebe v prísnej postupnosti. Metóda vo všeobecnosti je cesta poznávania predmetu, je to obrazne povedané cesta, po ktorej postupujeme od základu k cieľu, k výsledkom činnosti. Slovo pochádza z gréčtiny, kde „met hodos“ znamená tou cestou.

Pozorovanie, ktoré sa v starších učebniciach psychológie a sociológie delilo na sebaopoznanie – introspekciu, a pozorovanie iných – extrospekciu.

Memento

Preto je potrebné, aby sme správne, včas a vhodne analyzovali a pripravili sa viesť rozhovory.⁸¹ Je potrebné vedieť čím sú rozhovory ovplyvňované. V rozhovore neovplyvňujeme iba ja čo sa bude odohrávať, rozprávať či diať. S každým novým rozhovorom vstupujeme do otvoreného procesu. Každý rozhovor predstavuje pre účastníkov novu výzvu.

⁸⁰ Porov.: KANITZ, A.: *Umění úspěšné komunikace*, Grada, Praha, 2005, s.15.

⁸¹ Porov.: KANITZ, A.: *Umění úspěšné komunikace*, s.13.

Medzi základne veci je potrebné si byť vedomý, že rozhovor je ako priestor pre jednanie.

Priebeh rozhovorov záleží na mnohých faktoroch. Je to predovšetkým môj partner v rozhovore, na ktorého môžem síce pôsobiť, ale len v obmedzenej miere. Ani tým najvyšším úsilím a s použitím tých najlepších techník rozhovoru si nemôžeme vynútiť určitý výsledok. Čo však môžeme ovplyvniť je chovanie, príprava na očakávanú situáciu, potrebná znalosť daných podmienok a stavu veci, možnosť jednania a vedomie toho, kedy mám niečo urobiť, alebo naopak, kedy a od čoho radšej upustiť.

Hneď od začiatku si musíme viaceré veci uvedomiť, osvojiť a využiť. Na začiatok je potrebné si položiť niekoľko otázok sám pre seba.

Napríklad: Viem, čo ovplyvňuje rozhovor?⁸²

Je to predovšetkým partner v rozhovore a jeho chovanie, je to tiež aj vzájomný vzťah.

Dôležitú úlohu zohráva téma rozhovoru. Podľa vážnosti rozhovoru je potrebná okrem iných vecí príprava na rozhovor.

Dôležitým faktorom je tiež miesto a čas rozhovoru, prostredie a doba rozhovoru. Podstatný význam majú osobitné motívy a ciele.

Máme si uvedomujem si svoju úlohu v rozhovore.

Aby sa človek vedel pri rozhovore primerane chovať, musí vedieť akú pozíciu v ňom momentálne zastáva. Pri rozhovore máme vždy určitú spoločenskú úlohu. V každej úlohe sa otvára iná scéna, iný priestor pre jednanie. Pri rozhovore sa rozlišujú **symetrické** a **asymetrické rozhovory**.

Pri symetrických majú partneri rovnaké právo zasahovať do rozhovoru, dávať otázky, určovať témy a usmerňovať rozhovor.

Pri asymetrických rozhovoroch sú úlohy a miesta vopred rozdelené.

Nepodceňujeme vyhodnotenie vzťahu v rozhovore?

Ak v rozhovore chceme presvedčiť nejakú osobu, musíme ju najprv sami pre seba čo najlepšie zhodnotiť, **charakterizovať**. Musíme spoznať, čo je to za človeka? Čo je pre neho dôležité? Aký jazyk používa? Tiež je dôležité, aby som vedel, na čo je daná osoba citlivá.

Keď ide o rozhovor s úplne cudzími ľuďmi, majú *prvé minúty* v rozhovore prebiehať úplne nezáväzne. Je potrebné sa zblížiť využitím úplne jednoduchých tém a zistiť ako ten druhý reaguje.

Pri plánovanom rozhovore je potrebné vziať do úvahy **svoje vlastné pocity** voči danej osobe.⁸³ Je potrebné si ich priznať. Potom ma už nebudú tak silno ovládať a ja sa budem môcť rozhodnúť, ako sa chovať.

⁸² Porov.: KANITZ, A.: *Umění úspěšné komunikace*, Grada, Praha, 2005, s.15.

⁸³ Porov.: KANITZ, A.: *Umění úspěšné komunikace*, s.19.

K profesionálnemu vedeniu rozhovorov patrí schopnosť vnímať, uvedomovať si svoje pocity a nenechať sa nimi ovládať.

Aj **vzťahy ovplyvňujú** priebeh rozhovoru. Vzťah medzi partnermi v rozhovore je základňou. Na ňom sú riešené mnohé problémy. Ak sú vzťahy narušené, je ťažké dospieť v rozhovore k riešeniu, uspokojeniu na oboch stranách.

Prax

Vplyv miesta a času na rozhovor.

Prostredie a doba môžu mať na rozhovor tak pozitívny, ako i negatívny vplyv. Priestorové a časové faktory môžu človeka v priebehu rozhovoru rušiť, môžu mu naháňať strach, zvyšovať pracovnú schopnosť – vždy podľa toho, v akom rámci, a v akom čase sa rozhovor koná.

Pokiaľ na rozhovore veľmi záleží, mali by sme si dohodnúť vhodný termín spoločne so svojim partnerom. Najjednoduchšie je opýtať sa či mu termín vyhovuje. Kvalita rozhovoru je ohrozená vtedy ak je niektorý z účastníkov v časovej tiesni alebo sa nemôže z akýchkoľvek dôvodov sústrediť. Je preto dôležité informovať partnera o dĺžke rozhovoru.

Ak nemám dostatok času najlepšie je zvoliť iný termín rozhovoru.

Predovšetkým si musíme byť vedomý svojich cieľov. Mnohé z nich sú už zhruba dané vopred druhom rozhovoru.

Vo fáze prípravy jasne a konkrétne sformulujeme svoje ciele. Dbáme na pozitívnu formuláciu. Berieme do úvahy i ciele, ktoré si pre rozhovor vytýčil partner. Nemalo by ísť len o presadzovanie našich záujmov, ale o snahu o nájdenie riešenia, ktoré by bolo optimálne pre obe strany.

Pre úspešný rozhovor je potrebné od začiatku, už pri príprave na rozhovor aktívne utváranie rozhovoru. Mám vážne pristupovať k rozhovoru a osvojiť si čo najviac hodnoty, ktoré vplývajú na výsledok rozhovoru:

Jedným z najdôležitejších a najefektívnejších prostriedkov rozhovoru je **počúvanie**.

Tým, že pozorne počúvame, dávame svojmu partnerovi v rozhovore *na vedomie, že berieme jeho samého a jeho záležitosti vážne* a že sa mienime obsahom jeho seriózne zaoberať. Ak smi s plnou vážnosťou a pozorne počúvame, tak potom je i partner v rozhovore pripravený zaoberať sa i našimi názormi na preberanú záležitosť, zoznámiť sa s našimi argumentmi. I on je teda ochotný ma počúvať.

Počúvať znamená plne a koncentrovane sa zaoberať hovoriacou osobou a tým, čo by rada vyjadřila. Sústrediť sa na toho druhého.

K tomu patrí, že zaistujeme i vhodné parafrázovanie.

Parafráza je prostriedok známy predovšetkým z technických a terapeutických súvislostí. Človek vlastnými slovami rekapituluje, čomu a ako porozumel z vyjadrení, výroku, alebo vyrozprávania niekoho druhého. Pritom sa nič nedodáva, nedoplňuje, nekomentuje a pôvodná myšlienka sa tiež nijako nerozvádza.⁸⁴

Použitie parafrázy, podobne ako sústredené počúvanie signalizuje pozornosť a ocenenie. Svojim dopadom a možnosťami použitia ide však ďaleko za rámec vplyvu púheho počúvania.

⁸⁵

Jasná komunikácia predpokladá, že **sám vie, čo chcem**, čo by ste chceli povedať. Čím zmätenejší je človek vnútri seba samého, tým obtiažnejšie pre neho bude, aby ho chápali druhí ľudia. Jasná a zrozumiteľná komunikácia znamená, mať jasno v sebe samom. To znamená *ujasniť si, aké pocity a impulzy* k jednaniu máte na mysli v súvislosti s danou témou alebo s určitou osobou, a tiež ako dokážete zo svojich, možno i protichodných myšlienok odvodiť jasný, vyvážený a zodpovedný postoj.

Navonok presvedčivé vystupovanie predpokladá mať vnútri jasno, vyrovnanosť a potrenú sebaistotu.

Vedieť klásť otázky je nesmierne dôležité. Otázky môžu iniciovať potrebné procesy, môžu *vykladať argumenty, motivovať* a pod. Môžu tiež rozhovor i blokovať. Je teda dobre vedieť, čoho dosiahnem určitými otázkami, respektíve dotazmi, aby sme mohli premyslene cieľavedomé a účinné používať vhodné otázky v pravú chvíľu.

V zásade *rozlišujeme otázky* otvorené a uzavreté.

Uzavreté je vhodne požívať, ak *chcem dostať presnú odpoveď*.

Otvorené otázky poskytujú *viac priestoru pre odpoveď*. Tieto otázky začínajú spravidla rôznymi slovami ako: kto, čo, ako, prečo?.

Poznáme aj iné typy otázok a to: otázky pre zisťovanie širokých informácií, otázky na zdôvodnenie, zaobalené otázky, otázky typu „áno“/„nie“, alternatívne otázky, sugestívne otázky a iné otázky.

Diskutujúci sa spravidla nechávajú presvedčiť len dobrými argumentmi. Preto keď diskusia je cieľavedomá, premyslená a účelová argumentácia kľúčová je znakom pracovníkov na všetkých úrovniach.

Ak chceme druhých presvedčiť o svojich myšlienkach a názoroch, mal by sme si ujasniť, že sa nemusíme snažiť ich presvedčiť argumentmi, **ktoré sú dôležité**

⁸⁴ Porov.: WŁOSIŃKI, M.: *Wiedza w służbie dobra człowieka*. Włocławek, 2010, 187.

⁸⁵ Porov.: SCHARLAU, CH.: *Techniky vedení rozhovoru*, Grada, Praha, 2008, s.93.

a rozhodujúce pre mňa osobne. Naša argumentácia sa musí predovšetkým vzťahovať na partnera v rozhovore.⁸⁶

Poznáme rôzne druhy argumentov: fakty, dohody a pravidla, vlastné alebo spoločné skúsenosti, príklady, normy a hodnoty, odvolávanie sa na osoby a inštitúcie, štatistiku, použitím prognózy.

Formulovať ako osobnosť znamená dávať zreteľne najavo, za čím stojím a aký je náš **vlastný náhľad** na vec. Neschovávame sa za zovšeobecňujúce a zdanlivé všeobecne platné výroky. Musíme **byť vnímaný** ako osoba a osobnosť, teda človek s vlastnými hodnotami a predstavami. Neosobná formulácia zastiera pozadie a zdôvodnenia a činí nezreteľným to, čo si vlastne partner v rozhovore myslí a čo skutočne chce. Takéto výroky nesvedčia práve o suverenite a riadiacej kompetencii vedúceho pracovníka.

Alternatívou k tomuto chovaniu je používanie výrazných osobne ladených formulácií.

Pojem „metakomunikácia“ označuje rozhovor o komunikácii, teda o tom, čo a ako v rozhovore prebieha, alebo ako by malo prebiehať.

Pri metakomunikácii dochádza k výmene rovín rozhovoru. Na metaurovní je možné vidieť s istým odstupom na vzájomný vzťah účastníkov rozhovoru a vyjadriť sa k nemu rovnako ako k téme, k situácii a organizácii rozhovoru.

Metakomunikácia predstavuje dobrý nástroj pre vyjasňovanie neprehľadných situácií. Sme totiž v jednej osobe zároveň svojim vlastným merítkom pre atmosféru, priebeh a celkové posúdenie situácie. Ak zistíme, že niečo neladí, snažíme sa hlbšie premyslieť, v čom to asi môže byť. V mnohých situáciách pomáha rozobrať si svoje vlastné vnímanie stavu a priebehu rozhovoru. Tak sa potom môžeme zorientovať, o čo naozaj ide, a premyslene sa do toho pustiť.

Metakomunikáciou sa dá priamo využívať k ovplyvňovaniu a riadenie rozhovoru a diskusii. Návrhy smerujú k usporiadaniu a priebehu rozhovoru patrí do sféry metakomunikácie a môžu rozhovor významne ovplyvňovať.⁸⁷

Sila prvého dojmu

Prvý dojem pri bezprostrednom stretnutí zohráva dôležitú, niekedy i osudnú rolu. Uplynie len niekoľko sekúnd a my si uvedomíme, aký je človek,

⁸⁶ Porov.: BRUNO, T, ADAMCZYK, G, *Reč těla*, Grada, Praha, 2005,s.92.

⁸⁷ Porov.: KANITZ, A.: *Umění úspěšné komunikace*, Grada, Praha,2005. s. 1-64.

ktorý *vstúpil* do miestnosti; sebavedomý, alebo skôr neistý usmieval sa alebo mračil kvôli svojmu poslednému telefonátu.

Uvedomiť si ako na nás pôsobil jeho vzhľad, oblečenie, mimika či zafarbenie hlasu.

Pri prvom stretnutí máme len málo informácií o tom druhom, no z výrazu jeho tela sa dozvieme o tom čo nie je vidieť, o čom sa nehovorí, teda o myšlienkach, motívoch a postojoch.⁸⁸

Keď chceme reči tela porozumieť, nemôžeme posudzovať celého človeka podľa jediného signálu. Gesto alebo pohľad sa dá pochopiť vtedy, keď je uvedené do vzťahu s ostatnými signálmi ktoré posudzujeme: **súhrn gest, najrôznejšie držanie tela a dynamika pohybov vytvárajú celok.**⁸⁹

Konkrétna situácia.

Záleží aj na tom, kedy a kde sa stretávame. Či je to *ráno*, alebo neskoro *večer*? Či sme u niekoho *návšteve* alebo prijímame niekoho na svojom *vlastnom území*, alebo či sa stretnutie koná na *neutrálnej pôde*? Či *sa poznáme* už dlhšie, alebo sa stretávame po prvýkrát?

Cyklus reči tela

Vedieť vnímať a interpretovať reč tela je užitočné preto, aby sme lepšie pochopili ľudí a najrôznejšie situácie. Potom môžeme *reagovať*, prípadne **zmeniť** situáciu a zase **vnímať** zmenenú situáciu. Uzatvára sa tak *cyklus akcií a reakcií*: vnímanie *signálov tela*, pochopenie vysielaných signálov, reakcie na signály a vnímanie zmenenej situácie.

Poznanie tohto cyklu nám umožní aby sme mohol **byť sami aktívny** a neboli vydaný reči tela napospas. Môžeme aktívne vnímať signály tela ostatných, porovnáme ich s pocitom, ktorý sme získali na začiatku stretnutia, a to nám umožní rozumieť signálom reči tela.

Porozumieť signálom reči tela

Každý z nás má svoj vlastný postoj, pohľad a gestikuláciu. Predsa sa dajú nájsť určité spoločné znaky, ktoré môžu naznačovať vnútorné postoje, myšlienky a pocity, ktorými nás naše telo prezradí.⁹⁰

⁸⁸ Porov.: BRUNO, T, ADAMCZYK, G, *Reč těla*, Grada, Praha, 2005,s.16.

⁸⁹ Porov.: BRUNO, T, ADAMCZYK, G, *Reč těla*, Grada, Praha, 2005,s.17.

⁹⁰ Porov.: BRUNO, T, ADAMCZYK, G, *Reč těla*, Grada, Praha, 2005,s.23 49.

Držanie tela⁹¹

Držanie tela u človeka vyjadruje jeho **vnútorný postoj**. Podľa toho môžeme rozpoznať v *akom rozpoložení sa náš partner nachádza*. Nemôžeme pri tom zabudnúť na mimiku, gestikuláciu a hlas.

Napäté

Často, keď sme *pod silným tlakom*, a navonok chceme signalizovať, že zvládneme každý výkon, ktorý sa od nás očakáva, naše telo sa napína. Svaly sú neustále napnuté, mimické svaly sa nepohybujú a pohľad je strnulý. Hlava a horná časť trupu sú tlačené dozadu a tým sa napínajú krčné svaly. Panva je posunutá dopredu. Kolená sú kŕčovité a nohy sú pevne pri sebe. *Znižuje sa naša schopnosť vnímať*. Naše *zmysly už nedokážu reagovať* na vonkajší svet. *Pôsobíme napäto a kŕčovito*. Často vzbudzujeme dojem, že máme strach z kontaktu alebo zo straty kontroly. Chceme robiť všetko správne, ale porazí nás i malý náznak vetra.

Uvoľnené

Vyznačuje sa vnútornou pohodlnosťou, ktorá signalizuje ľahostajnosť alebo nulovú motiváciu. Naše svaly sú ochabnuté. *Ramená sú zvesené, pohľad blúdi po okolí alebo sa uzavrie do seba*. Naším pohybom a reakciám chýba iniciatíva. *Pôsobíme unavene a bez motivácie*. Príliš uvoľnené držanie tela často signalizuje, že nás okolie *bud' vôbec nezaujíma*, alebo že *nemáme vlastný názor* a snažíme sa to zakryvať ľahostajnosťou.

Keď budeme vystupovať s uvoľneným, ale sústredeným držaním tela môžeme dobre prijímať informácie. Telo viac vydrží a je výkonnejšie. Môžeme v každej situácii zhodnotiť, čo je pre nás v tú chvíľu správne.

Uzavretý

Je charakteristický týmito postojmi: *sklopená hlava, zohnutý trup*, zdola nahor smerujúci skúmový pohľad, ktorý signalizuje okolitému svetu, že sme voči ostatným kritický, alebo nedôverčivý, prípadne, že o stretnutie nemáme vôbec záujem.

Ak *náš partner zaujme uzavretý postoj* a my chceme nadviazať kontakt môžeme urobiť niečo pre zmenu klímy medzi nami. *Nenápadne, pokojne, uvoľnene, zmenením témy*, spýtaním sa na niečo i mimo témy, požiadať o jeho názor, postoj, zážitok a pod..

Vyjadriť svojim držaním tela *otvorenosť a klúd*. V žiadnom prípade *nenapodobňovať držanie tela svojho partnera*. Nepohneme sa z miesta v konkrétnej situácii.

⁹¹ Porov.: KANITZ, A.: *Umění úspěšné komunikace*, Grada, Praha, 2005, s. 74.

Snažiť sa, aby náš partner zaujal inú pozíciu. Napríklad: *Usmíť sa. Zmeniť miesto alebo zasadací poriadok, presadneme si, zmeníme miestnosť, navrhujeme ísť sa poprechádzať a pod.*⁹²

Nesmieme prinútiť partnera k tomu, aby zmenil svoj postoj. Naopak cielene mu ponúknuť niečo na pitie a pod.

Otvorený

Otvorený postoj je *vzpriamený a uvoľnený* a je sprevádzaný priamym a sústredeným pohľadom. Tento postoj naznačuje vnímavosť a suverenitu a rýchlo vyvolá dojem, že táto osoba *zastáva svoj vlastný názor* a je zároveň dostatočne zvedavá a otvorená aby vypočula názor ostatných. S týmto jasným postojom môžeme lámať skaly.

Vonkajšie znamenia správania

Prenášanie váhy z jednej nohy na druhú. Keď sa rýchlo prenáša váha z jednej nohy na druhú pôsobí znudene alebo *nekludne*. Prestupovanie dopredu a dozadu je považované za znamenie miernej neistoty. Keď sa telo *príliš nakláňa do strany* môže pôsobiť apaticky alebo, že potrebuje oporu. Keď sa telo v tejto pozícii posunie dozadu, tento postoj môže svedčiť o kritických myšlienkach. Keď sa telo mierne oprie pôsobí vyčkávajúco a nedôverčivo. Keď sa k tomu ešte mierne *zakloní hlava* a bude sa *pozerat' šikmo* zo strany, tento výraz značí: chce získať prehľad a ešte nevie, či môže svojmu okoliu dôverovať. Ak nasmerujeme telo dopredu čelom k partnerovi, panvu a nohy ale otočíme akoby sme chceli odísť, signalizuje to, že smer so svojimi myšlienkami už niekde inde.

Telesné typy

Človek usilujúci sa o moc, i keď je jeho status nízky, vyjadruje to svojím spôsobom chôdze, mimikou a gestami. Opatrný človek sa celý život pohybuje len váhavo a kriticky pozoruje svet okolo seba.⁹³

Dominantný

Chce mať *všetko pod kontrolou*. Má záujem udržať si moc, rád preberá zodpovednosť, jasne sa rozhoduje a rýchlo chce dosiahnuť výsledky. Jeho heslo: „Viem čo chcem, a urobím pre to všetko. Jeho vlastnosti sú:

- 1.) Pichľavý, skúmavý pohľad
- 2.) Úsporná mimika

⁹² Porov.: GEISSELHART, R., BURKART, CH.: *Tréning paměti a koncentrace*. Grada Publishing, Praha 2005, s.87.

⁹³ Porov.: PEASE, A., a B., *Velká kniha řeči těla*. Bratislava, Ikar, 2006.

- 3) Strnulé držanie tela
- 4.) Obmedzené, úsporné gestá
- 5.) Formálne vystupovanie

Dominantný typ *sa považuje za dobrého znalca ľudí.*
Rád sa vžije do roly ostatných ľudí, aby vyskúšal svojho protivníka.

Starostlivý

Skúma, objasňuje a preveruje. Nechce urobiť chybu a očakáva od seba a ostatných vysokú kvalitu. *Rád pracuje sám, nechce byť vyrušovaný.*
Jeho heslo je: „Jedno po druhom a nie príliš rýchlo.“

Jeho vlastnosti sú:

- 1.) Zdvorilý a úctivý pozdrav
- 2.) Pátravý, niekedy nedôverčivý pohľad
- 3.) Usporiadané a minimálne gestá
- 4.) Mierne predklonené skúmané držanie tela
- 5.) Priateľský ale opatrný úsmev

Podnikavý

Má záujem o to, aby bolo všetko v pohybe. Oceňuje odvahu a ochotu riskovať. Žije pre budúcnosť.

Jeho heslo: „Vidím pred sebou, ako bude náš podnik vyzeráť o 10 rokov.“

Jeho vlastnosti sú:

- 1.) Priateľský pozdrav sprevádzaný silným stiskom ruky
- 2.) Výrazný a príjemný hlas
- 3.) Príjemný vzhľad
- 4.) Vzpriamené držanie tela
- 5.) Svižné, energické gestá

Kontaktný

Kladie dôraz predovšetkým na **priateľské a úprimné** kontakty. Buduje *atmosféru dôvery a sympatie, má rád kontakty s inými ľuďmi.* Ukazuje svoje pocity.

Jeho heslo: „Je pre mňa dôležité, aby sme si rozumeli.“

Jeho vlastnosti sú:

- 1.) Srdečný pozdrav
- 2.) Priateľský pohľad
- 3.) Otvorené, ústretové gestá
- 4.) Živý spôsob reči a príjemný tón
- 5.) Uvoľnené, často ležérne držanie tela

Plachý

Vystupuje nenápadne a reaguje veľmi citlivo. Je vdáčný za pomoc, nemá žiaden poriadny plán. Potrebuje klud a bezpečie.

Jeho heslo: „Komu môžem dôverovať?“

Jeho vlastnosti sú:

- 1.) Zdvorilý, ale váhavý pozdrav
- 2.) Neistý, často plachý ohľad
- 3.) Tichý hlas
- 4.) Príliš uvoľnené alebo krčovité držanie tela
- 5.) Drobné, váhavé gestá
- 6.) Ochranné alebo kritické gestá

Rečnícka prax⁹⁴

V dnešnej konkurenčnej dobe je ústny prejav dôležitým faktorom úspechu. Často sa dobrá idea *neprezentuje patričným spôsobom* a to je príčinou jej odmietnutia.

Tréma v niektorých prípadoch doslova paralyzuje rečníka a aj dobre *pripravený prejav* s hodnotným obsahom poslucháčov nezaujme.

Rečník by mal prejav *predniesť pútavo*. V istých situáciách je tréma a nervozita určitým života budičom, rečníka dovedie k *maximálnej koncentrácii* a po chvíli z neho opadnú všetky obavy a strach.

Po neúspechu by sa rečník nemal vzdávať. Myslím si, že proti tréme sa dá bojovať tréningom rečového prejavu. Aj chyby a zlozvyky prejavujúce sa pri rečníckom prejave je možné odstrániť.

Ako jedna z efektívnych foriem sa osvedčuje *nácvik rečového prejavu* pred kamerou alebo zjednodušene pred zrkadlom. Rečník, ktorý pri svojom prejave nevidí a nepočuje vlastné chyby, pri spätnom preskúmaní nahrávok býva často prekvapený svojou neprofesionalitou. Dnes už takéto techniky práce s ľudskými zdrojmi využíva takmer každá firma, ktorá dbá na svoj imidž sprostredkovaný zamestnancami.

Z vlastnej skúsenosti vieme, že pri prednese prejavu pred akokoľvek početnou skupinou nepostačuje len perfektne ovládať prednášaný text.

Dôležitá je:

- mimika prednášajúceho,
- gestikulácia,

⁹⁴ Porov. STANČEK, E.: *Kňaz rétor*, Spišská Kapitula, 2000, s. 209.

- práca s hlasom,
- ako aj práca s dychom.

Takisto by nemal byť podceňovaný **zrakový kontakt** s publikom. Monotónny prejav smerovaný do podlahy alebo do okien bezpečne zničí každý náznak záujmu o inak veľmi príťažlivú tému.⁹⁵

Rétorika ako taká sa v dnešnej pretechnizovanej dobe považuje za prežitok. Výnimku tvoria **mienkotvorne** oblasti ako reklama, masmédiá a politika.

Práve zo spomenutých je umenie strhnúť masy kvalitne vypracovaným rečníckym prejavom úplnou podstatou.

Často nie je dôležitý, a ani natoľko kritizovaný obsah, ako forma prejavu. Forma prejavu výrazne podporuje prevzatie mienky a názorov rečníka. Ak táto publikum upúta, *bez ohľadu na obsah sa vytvára obrovská skupina priaznivcov*, s ktorými potom rečník môže manipulovať a tým dosahovať svoje zámary.

Význam komunikácie⁹⁶

Vždy platilo, že dôležitou podmienkou úspechu je umenie dobre komunikovať. Platí zásada, že *iba ten, kto niečomu stopercentne rozumie, to dokáže vysvetliť tak, aby tomu nikto iný nerozumel*.

Štylistika a rétorika sú pojmy z oblasti komunikácie.

Slovo komunikácia znamená **vzájomné dorozumievanie** sa, ktoré je latinského pôvodu. Komunikačný **proces** sa realizuje v rámci dvoch protipólov – emitent a percipient, ide v podstate o autora a adresáta prejavu, ktorých roly sa v priebehu dorozumievacieho procesu potenciálne striedajú. Pre dorozumievanie sú dôležité **osobné vlastnosti participantov**, ako je napríklad vek, sociálny pôvod, vzdelanie a profesia, intelektuálna vyspelosť, ich temperament, citové založenie, ale aj rozličné osobné záujmy a sklony.

Dôležité sú vzájomné vzťahy komunikantov, pričom môžu mať rôzny charakter – príbuzenský, zamestnanecký, do komunikácie vstupujú celkom neznámi ľudia a podobne. Kvalitu a charakter komunikácie podstatne ovplyvňuje vzájomná znalosť jazykového kódu, pomocou ktorého sa kontakt sprostredkuje a dorozumievanie realizuje. Komunikačná situácia je jedinečná, neopakovateľná. S rozvojom civilizácie vzrastá počet foriem komunikácie. Najstaršou formou komunikácie bol dynamický dialóg realizovaný za fyzickej prítomnosti

⁹⁵ Porov.: BECK, G.; *Zakázaná rétorika*, Grada, Praha, 2007, s. 268.

⁹⁶ Porov. STANČEK, E.: *Kňaz rétor*, Spišská Kapitula, 2000, s. 180.

obidvoch komunikantov. Vyššou formou komunikácie bol potom skupinový dialóg. Komunikácia sa rozširuje o nové formy spôsobov prenášania informácií.⁹⁷

Slovo komunikácia sa vyvinulo z latinského *communicare*, ktorého význam je robiť niečo spoločným, deliť sa, zverovať sa. Vo všeobecnosti komunikáciu chápeme ako rozhovor a slovo komunikovať ako dorozumievať sa, zhovárať sa, sprostredkovať, spájať. V širšom ponímaní je komunikácia výmena informácií medzi jedincami pomocou spoločného systému znakov. Komunikácia je základom spoločenského styku ľudí. Človek komunikuje v každej situácii: ak hovorí o bežných záležitostiach s priateľom, či obhajuje svoje názory pred šéfom, ak číta noviny, či študuje vedecký text, ak píše pohľadnicu z dovolenky alebo štylizuje úradný list.

Komunikácia sa dokonca realizuje *aj vtedy, keď jeden z jej účastníkov mlčí*. Nie je totiž možné nekomunikovať. Komunikanti sú tvorcami komunikačného procesu. Disponujú schopnosťou produkovať rečové javy a porozumieť im. V procese komunikácie vzniká medzi partnermi komunikačný vzťah. Prenos informácií medzi komunikantmi sprostredkúva komunikačný kanál. Prenos danej informácie sprostredkúva komunikačné médium. Na vzájomný prenos informácií medzi komunikantmi slúži spoločný systém znakov – komunikačný kód. Počas komunikácie vzniká výmenou vzájomných informácií medzi partnermi komunikát. Komunikačná skutočnosť predstavuje javy o ktorých sa komunikuje. Na komunikáciu v nemalej miere vplyva aj komunikačné prostredie, v ktorom sa dorozumievanie realizuje.⁹⁸

Ak niekto *nadväzuje kontakt s druhým človekom*, aby s ním niečo prerokoval, riešil a niečo u neho dosiahol, pristupuje k nemu ako určitá osobnosť.

Verbálna komunikácia

Základným elementom verbálnej komunikácie je slovná zásoba. Schopnosť dorozumieť sa závisí často od toho, ktoré *slová ovláda človek aktívne a ktoré pasívne*. Rozsah slovnej zásoby závisí najmä od veku, vzdelania, temperamentu, pracovného zaradenia a pohlavia komunikantov. Napr. **vzdelaný človek, extrovert, človek**, ktorý pracuje s verejnosťou a ktorý mnoho cestuje, má bohatú aktívnu i pasívnu slovnú zásobu. *Menej slov na dorozumievanie používajú introverti*, ľudia, fyzicky pracujúci a tí, ktorí nevyrastali v kultúrnom prostredí. Čítaním a vzdelávaním vznikajú niekedy také anomálie, že človek iba

⁹⁷ Porov.: FLUME, P.: *Staňte sa presvedčivým řečníkem*, Granada,, Praha, 2008, s. 118.

⁹⁸ Porov. STANČEK, E.: *Kňaz rétor*, Spišská Kapitula, 2000, s. 113.

so základným školským vzdelaním má väčšiu pasívnu slovnú zásobu ako absolvent vysokej školy.⁹⁹

V súvislosti so slovnou zásobou je užitočné si všimnúť si výber slov pri komunikácii, ktorý súvisí s témou rozhovoru, so situáciou, so vzdelaním, temperamentom a pohlavím komunikantov. Pre živú komunikáciu, ktorá vzniká spontánne, nepripravene, je prirodzené, že reč tu nikdy nemá takú dokonalú formu, aká sa predpisuje v normatívnych príručkách. Schopnosť komunikovať ovplyvňujú mnohé faktory, teda živá reč nie je taká plynulá a perfektná, ako si ju predstavujeme v umelom prostredí. *V spontánnej komunikácii sa reč zvyčajne neskladá z kompletných, dokonale gramaticky skonštruovaných viet, ale vyskytujú sa v nej rôzne defekty*, ktoré z hľadiska umelého, vykonštruovaného textu pôsobia ako chyby v reči, ale z komunikačného hľadiska sú to bežné javy. Ide o bohaté variácie deformovaných slov, nedokončených viet, viet s neusporiadanou stavbou, dodatočných pripájanie slov, opakovaní, zakoktaní, prerieknutí, používania ukazovacích zámien.

Hovoriaci počas svojej reči plánuje odrazu viac ako jedno slovo. Jeho reč vzniká v určitých blokoch. Počas súčasného plánovania textu a jeho slovnej realizácie vznikajú v reči defekty. Hovoriaci *vtedy totiž myslí viac na to, čo povie, než na to*, čo simultánne hovorí. Prehrešky proti norme vznikajú aj vtedy, keď má hovoriaci ťažkosti pri hovorení, pretože je napríklad *unavený, ponáhľa sa alebo chce vyjadriť svoje emócie*. Avšak najviac chýb je v reči hovoriaceho vtedy, keď sa obáva.

„Image“.¹⁰⁰

Hovorí, že základnou požiadavkou úspešného rečníka je práve image alebo inými slovami povedané štýl, obraz.

Pôsobivý image predpokladá integritu, celistvosť, čo v praxi znamená, že musí zvýrazniť **kladné stránky rečníckej osobnosti** a potlačiť menej výhodné prvky jednania rečníka.

O image sa treba starať, je to znak dospelosti. Istotne existujú ľudia, ktorí sa o svoj image nestarajú, spravidla sú to ľudia, ktorí nemajú čo stratiť, ľudia bohatý s potrebnými konexiami a podobne.

Image veľmi súvisí s prvým dojmom. Ten si o vás vytvorí hneď a môže trvať aj pol roka.

Existujú dva dôvody prečo sa image venovať:

- 1.-účinne **presadíme svoju kvalitu**
- 2.-najsilnejšie **pôsobí prvý dojem**

⁹⁹ Porov.: FLUME, P.: *Staňte sa presvedčivým rečníkom*, Granada,, Praha, 2008, s. 136.

¹⁰⁰ Porov.: ŠPAČKOVÁ, A.,: *Moderní rétorika*, Granada,, Praha, 2006, s. 42.

Pri rozvíjaní svojho image treba brať do úvahy štyri kategórie:

- 1) SELF IMAGE – tento **obraz vlastnej osoby** ovplyvňuje naše minulé skúsenosti a momentálne psychické a fyzické dispozície
- 2) VNÍMANÁ IMAGE
- 3) ZÍSKANÁ IMAGE – táto kategória je, ktorá **sa rozširuje** o rečníkovi jeho známymi
- 4) VYŽADOVANÁ IMAGE – akonáhle rečník pri svojej prezentácii prezentuje určitú prezentáciu, musí rešpektovať **pravidlá image danej firmy**.

Pri rozvíjaní a pestovaní image sa treba zamerať hlavne na *vzhľad, neverbálnu a verbálnu komunikáciu* a základné princípy *spoločenského vystupovania*.

Kde, ako a čo s kým hovoriť^{101 102},

„Kto je chytrý bude v rozhovore menej myslieť na to, o čom *hovorí a viac na to s kým hovorí*. Ako náhle to pochopí, je si istý, že nepovie nič, čoho by neskôr ľutoval.“¹⁰³

V zložitom medziľudskom prostredí je potrebné čoraz viac klásť dôraz na elementárne situácie rozprávania. Vyžaduje si to potrebu stále viac a viac sa **zdokonaľovať v rečovej komunikácii**, pohotovo a operatívne podávať nielen informácie ale vedieť aj lepšie **argumentovať a presvedčiť** poslucháča. Vedomosti ešte sami o sebe nenaučia správne, esteticky a pôsobivo komunikovať. Tým viac pre úspešného človeka 21. storočia.

V rozhovore, diskusii alebo pri prednáške sa musíme **jasne a zreteľne vyjadrovať**. K tomu patrí *nutná dávka sebavedomia*,¹⁰⁴ ale tiež zrozumiteľná reč. To všetko sa dá naučiť. Pritom v rétorike, a nielen v nej, platí, že cvičenie robí majstra.

Znamená to, že sa musíme naučiť **formulovať myšlienky** jasne a zrozumiteľne, aby nám iní rozumeli. Komunikácia pozná veľa spôsobov

V skutočnosti sa rozhovor medzi dvomi a viac ľuďmi nevyvíja jednoducho, dochádza k prijímaniu a odosielaniu správ z rôznych kanálov. Je teda výzva pre nás, aby sme si uvedomili, *cez aké kanály posielame svoje správy*.

¹⁰¹ Porov.: SCHARLAU, CH.: *Techniky vedení rozhovoru*, Grada, Praha, 2008, s.47.

¹⁰² Porov.: EDMÜLLER, A., WILHELM, T, *Nenechajte sebou manipulovať*, Grada, Praha, 2003, s. 49-102.

¹⁰³ Porov. HERTZER, K.: *Rétorika v zaměstnání*. Praha : GRADA Publishing, a.s., 2006.

¹⁰⁴ Porov.: EDMÜLLER, A., WILHELM, T, *Nenechajte sebou manipulovať*, Grada, Praha, 2003, s. 52.

Pri telefonických rozhovoroch je rozhodujúcim faktorom, resp. kanálom - **hlas**.

Z hlasu je veľmi zreteľne rozpoznať, či hovoríme nahlas, potichu, rýchlo alebo pomaly, zreteľne alebo huhňavo, či dodržiavame pauzy a čiarky. Druhá strana má možnosť rozpoznať s kým hovorí.

V **osobnom rozhovore** okrem verbálnej komunikácie sa pripája aj neverbálna komunikácia – reč tela. Asertívne správanie - kontakt očí, úsmev, otvorené príjemné gestá, taktiež aj zovňajšok, t.j. oblečenie.

Pri **skupinových rozhovoroch** sa rozširuje spektrum informačných kanálov, v postavení hierarchie – kto kde stojí, sedí a pod.¹⁰⁵

Žiadny rečník nespadol z neba. Vedenie rozhovorov musíme cvičiť a trénovať, aby sme správy jasne pochopili a odoslali. Toto je úspechom i v zamestnaní. To všetko sa dá naučiť a natrénovať.

Ak chceme získať pozitívny postoj k rozhovoru, *nemá to byť rozhovor s oponentom ale partnerom*, v ktorom sa strieda aktívne počúvanie a argumentovanie. Na konci, ktorého sú obaja partneri víťazi, bez prehry.

Záver

Umenie komunikovať s ľuďmi patrí spolu s umením hovoriť k základnej profesionálnej výbave vedúceho pracovníka. Rétorika učí pedagogike afirmácie človeka ako konkrétnej osoby. Mnohí sa domnievajú, že toto umenie ovládajú a tento sebaklam ich zavádza do slepej uličky.

Rečník si získa poslucháčov tým, že bude na nich **pôsobiť vierohodne**, t.j. s témou sa stotožní, priateľsky na nich pôsobí a sústreďuje svoju pozornosť na pozitívne aspekty rozhovoru.

Medzi základné vedomosti o rozhovore patrí úvodný pozdrav a krátke predstavenie sa. Stretnutie s nami by malo byť príjemné.¹⁰⁶

Prvý dojem úsmev, očný **kontakt**, **príjemný hlas**.

- *pri predstavení začať vždy menom*. Jasne a zrozumiteľne, aby si ho druhá strana zapamätala.

- *povolanie*, predstaviť pozíciu, a krátko vysvetliť.

- *firma pre koho pracujeme*, vlastná kancelária alebo prax a pod.

¹⁰⁵ Porov.: GALLO, J.: *Rétorika v teórii a praxi*, Prešov, s.150.

¹⁰⁶ Porov.: ŠPAČKOVÁ, A.: *Moderní rétorika*, Granada,, Praha, 2006, s. 64.

- *oblasť pôsobnosti*. Objasniť za aké úlohy zodpovedáte, príp. akú pozíciu zastupujete.

Nezáväzná konverzácia otvára dvere. Odkrýva sa ňou ľudská stránka človeka, prirodzene a zdvorilo... Dôležité je, aby ste boli s partnerom v rozhovore rovnako naladený.¹⁰⁷

Tabu pri rozhovoroch sú vždy témy ako napr. politika, rodinné problémy, náboženstvo, rasové problémy, sexuálna orientácia. Je to príležitosť na rôzne konfrontácie, ktoré pri rozhovoroch **nie sú potrebné**.

Naše rozlúčenie musí **mať štýl**. Vždy priateľsky a zdvorilo.

Je potrebné *poďakovať* za čas a stretnutie. Prípadne dohodnúť opätovné stretnutie.

Naučme sa formulovať svoj prejav zrozumiteľne

Alfou a omegou každej komunikácie je umenie zreteľne a zrozumiteľne sa vyjadrovať, aby ostatní mohli vašu správu prijať. Je to niekedy veľmi dôležitá úloha.

Použitá literatúra:

- BRUNO, T, ADAMCZYK, G, *Reč těla*, Grada, Praha, s.112, 2005,ISBN: 80-247-1313-6.
EDMÜLLER, A., WILHELM, T, *Nenechajte sebou manipulovať*, Grada, Praha, 112, 2003, ISBN:80-247-0410-2.
FLUME, P.,: *Staňte sa presvedčivým řečníkem*, Granada,, Praha, s. 151, 2008, ISBN: 978-80-247-2216-0.
GALLO, J.: *Rétorika v teorii a praxi*, Prešov, s.150, 996, s.80-967349-1-1.
GEISSELHART, R., a BURKART, CH.: *Tréning paměti a koncentrace*, Grada, Praha, s.112, 2006, ISBN80-247-1654-2.
HERTER, K.: *Rétorika v zaměstnání*, Grada, Praha, s.128, 2006, ISBN: 80-247-1799-9.
KANITZ, A.: *Umění úspěšné komunikace*, Grada, Praha, 112, 2005,ISBN 80-247-1222-9.
MISTRÍK, J.: *Rétorika*, SPN, Bratislava, s.203, ISBN: nemá.
SCHARLAU, CH.: *Techniky vedení rozhovoru*, Grada, Praha, s. 208 2008, ISBN: 978-80-247-2234-4.
ŠPAČKOVÁ, A., *Moderní rétorika*, Granada, Praha, s. 132, 2006, ISBN: 80-247-1704-2.
STANČEK, Ľ.: *Kňaz rétor*, Spišská Kapitula, 302, 2000, ISBN:80-7142-081-6.
WŁOSIŃKI, M.: *Wiedza w służbie dobra człowieka*. Włocławek, 2010, 187, ISBN: 978-83-61609-09-4..

Ľubomír STANČEK

Pôsobí na TI Spišskej Kapitule TF KU v Ružomberku na Slovensku,
ako profesor homiletiky a rétoriky.

¹⁰⁷ Porov.: MISTRÍK, J.: *Rétorika*, SPN, Bratislava, s.203

RECENYJA

Ks. prof. Ľubomír STANČEK, PhD., *Nesmieme mlčať nad slovom*, Vydala Misijná spoločnosť sv. Vincenta de Paul na Slovensku 2010, s. 271, ISBN: 978-80-970281-2-1

Dielo autora je obdivuhodné. Predstavujem jeho nielen „stu“ knihu čo do počtu publikovaných kníh, ale aj knihu bohatého obsahu. Pre kňazov – kazateľov i všetkých čo túžia po Kristovi, je homília príležitosť postaviť sa pred svoj ideál Krista - Učiteľa, ktorý nás chce naplniť svojím slovom. Pri jeho knihách nie raz vedení Duchom Svätým znova a znova máme možnosť rozvíjať možnosti a dary, ktoré mám pomáhajú byť skutočnými bratmi a sestrami Pána Ježiša. Je správne brať realitu života vážne tak ako ju podáva autor. Nebáť sa pracovať na sebe. Je pravdou, že vlastným úsilím bez Boha nemôžeme to dosiahnuť. Paradox je v tom, že autor celý boj vedie len k poznaniu, že len prácou na sebe nie sme schopní byť lepší a priblížiť sa k Bohu. Pri čítaní aj toho diela spoznávame, že nám autor pomáha premeniť sa pod vedením Božej milosti. Ježiš si za svojich apoštolov nevyberal zbožných a spoľahlivých mužov, skôr naopak. A predsa im dal príkaz „choďte teda, učte všetky národy“ (Mt 28,19). Pri tejto knižnej misii autora všetci spoznávame svoju ľudskú bezmocnosť. Keď sa stávame celkom odkázaní na Krista, Duch Svätý koná v nás. O to sa usiluje autor aj vo svojich slovách. Slová autora nielen napísaných, stavajú sa nástrojom. Autor čitateľom pomáha, že keď môžeme porozumieť, ako zachádzať so svojimi chybami a slabosťami, a spoznávať, ako Ježiš ukazuje, že si volí práve to, čo je slabé ale pokorné. Je správne, že slová pomáhajú stretnúť sa nám s vlastnou realitou života. Kto chce vystúpiť k Bohu, musí najprv zostúpiť do vlastnej reality života. Pri čítaní knihy čitateľ pocíti božie slovo. Tým viac si zasluhuje pozornosť voviesť do praxe života aktuálne vnuknutia Ducha Svätého, byť otvorený Duchu Svätému a nechať sa Duchom Svätým a dať sa viesť aj obsahom knihy.

Prosím, prijmime túto zbierku homílií ako darček a nechajme sa viesť Duchu Svätému ako mal na mysli aj autor pri písaní. Ponúka dielko, vzniklo aj v spolupráci zo študentmi.¹⁰⁸ Cítil som pri čítaní knihy výzvu, aby sme si myšlienky nenechali pre seba, ale aby sme sa podelil s každým z okolia, Ďakujem zo autorovi za „stú“ knihu a prajem každému, aby v Duchu Svätom sa dal knihou osloviť. Kniha je písaná tak, aby si každý mohol niečo vybrať pre seba i iných a obohatiť sa.

Ks. WŁOSIŃKI, Marian

¹⁰⁸ Niektoré homílie vznikli na seminároch v školskom roku 2002/2003 na Teologickom inštitúte a Kňazskom seminári v Spišskom Podhradí.

Kňazi sú zodpovední navzájom za seba

Celý svet sa stal jednou farnosťou. Spôsobili to nielen masmédiá. Kňaz prijatím „orda“ berie na seba starosť o každého kňaza na celom svete. Život každého kňaza všetkých v kňazskej službe obohacuje. Nie čas, vzdialenosť, vek, učenosť sú najdôležitejšie, ale vzťah ku Kristovi.¹⁰⁹ Žiť s Kristom, pre Krista jeden druhému si posluhujeme. Potrebujeme sa navzájom, aby sme vo svojom živote svedčili o dare ktorým nás Ježiš obdaroval.

Texte sa venujeme nasledujúcim okruhom:

Po krátkom úvode

1. Čísla na zamyslenie
2. Kairos dnešných dní
3. Aktuálnosť kňazstva v spojitosti so zmierením

Záver

Čísla na zamyslenie

V roku kňazov zarezovali v našich kruhoch čísla o stave kňazov na Slovensku i vo svete. Pre orientáciu v našej riešenej problematike si niektoré pripomeňme. Je pravdou, že čísla nie sú všetko. A predsa.

Vo ôsmich rímsko-katolíckych diecézach, troch grécko-katolíckych diecézach a vojenskom ordianariáte žije na Slovensku 3,9 miliónov katolíkov, čo je 74percent z obyvateľov Slovenska. Ku koncu roku 2009 pôsobilo na Slovensku 581 rehoľných kňazov a 2250 diecéznych kňazov. Spolu ide teda o 2831 kňazov. V piatich rímsko-katolíckych a jednom grécko-katolíckom seminári sa pripravuje na kňazstvo 344 bohoslovcov. V roku 2009 bolo na Slovensku vysvätených 55 diecéznych a 21 rehoľných novokňazov. Za rok zomrelo 31 kňazov.

Po nedávnej dobe je stav čo do počtu kňazov na Slovensku uspokojivý. Je pravdou, že ani jeden biskup diecézy nepovie, že už nepotrebuje nových oltárnych spolubratov. Priemerný vek kňazov je uspokojivý na niekoľko rokov do budúcnosti a predsa sa chceme modliť: „Pane, žatva je veľká...pošli...“

Vo svete údaje o kňazoch sú podľa rôznych okolností odlišné.

Na celom svete pribúda počet katolíckych diecéznych kňazov a ubúda počet rehoľných. Vyplýva to z údajov *Annuario Pontificio* 2003 – Štatistickej ročenky Cirkvi, ktorú uverejnili vo Vatikáne roku kňazov.

¹⁰⁹ Porov.: WŁOSINSKI, M.: *Wiedza w służbie dobra człowieka*. Wrocław, 2010, s. 282

Počet kňazov na svete v rokoch 1978 až 2003 síce poklesol zo 421 000 na 405 000, no od roku 1988 možno pozorovať mierne zvyšovanie. Najväčší prírastok kňazov je v Afrike 79 % a Ázii 69 %. V Amerike je situácia stabilná, ale v Európe (19 %) a v Oceánii (12 %) je kňazov stále menej. Najmenej diecéznych kňazov v ostatných 25 rokoch bolo v r. 1988 – ich počet bol 257 000. V r. 1978 ich bolo ešte 262 000 a v r. 2003 dokonca 268 000. Teda možno pozorovať mierne zlepšenie. Rehoľných kňazov bolo v r. 1978 158 000, v r. 2003 už iba 137 000. Rast počtu diecéznych kňazov možno pripísať rozvoju povolání v Afrike, kde sa v tomto období počet kňazov strojnásobil, v Ázii, kde sa zdvojnásobil, ale aj v Amerike. V Oceánii a ešte oveľa viac v Európe sa zaznamenáva jasný pokles počtu kňazov. V r. 2003 bolo na jedného kňaza 2700 katolíkov, v r. 1978 iba 1800. Počet bohoslovcov na celom svete sa v období rokov 1978 až 2003 takmer zdvojnásobil. V r. 1978 študovalo na svete 64 000 bohoslovcov, v r. 2003 ich bolo už 112 000. V r. 1978 sa 37 % bohoslovcov pripravovalo na kňazstvo v Európe, 34 % v Amerike, 18 % v Ázii a takmer 9 % v Afrike. V r. 2003 už máme iný obraz tohto stavu: V Európe študovalo 22 % bohoslovcov, v Amerike 33 %, v Ázii 25 % a v Afrike až 20 %. Počet bohoslovcov v Európe vzrástol v r. 1978 - 2003 z 24 000 na 30 000, v rokoch 1994 a 1995 bol stabilný a potom klesol takmer až na stav pred 25 rokmi. Najviac kňazských povolání je v Afrike a v Ázii. Na 100 kňazov je v Afrike 72 a v Ázii 60 bohoslovcov. Najhoršia je situácia v Európe. Kňazské povolania tu veľmi ubúdajú. V r. 2003 bolo na 100 kňazov iba 12 bohoslovcov, no v r. 1978 ich bolo na 100 kňazov iba 10.

Čísla mnohé napovedajú. Áno, sú to údaje o ľuďoch, pre ľudí. Vševediaci Boh vie oveľa viac. Má svoje plány, je mocný... je Láska. Nič mu nie je nemožné. Ľudia, kňazi... si pri číslach čo to uvedomujú. Kňazi v spojení s Majstrom Ježišom hovoria v modlitbe aj o iných osobných, spoločných kňazom, spoločenských veciach. Rok kňazov v nás kňazoch mal: -povzbudiť častejšie, hlbšie myšlienky na naše osobné zasvätenie, i spoločné zväzky kňazov, silu spolupatričnosti s pápežom, biskupmi i navzájom, ale i vo vzťahu k veriacim.¹¹⁰

Nemecký týždenník *Christ in der Gegenwart* v č. 3/2003 uverejnil stať Osem blahoslavenstiev od biskupa Joachima Wanke (Nemecko). Jednotlivé blahoslavenstvá sú komentované. Pozrime si len samotné blahoslavenstvá, ktoré okrem jedného sú zrozumiteľné aj bez výkladu. V úvode sa zdôrazňuje, že neplatia len pre kňazov, ale pre každého kresťana.

¹¹⁰ Porov.: WŁOSINSKI, M.: *Wiedza w służbie dobra człowieka*. Wrocław, 2010, s 12

1. Blahoslavení kňazi, ktorí sa denne znovu zamerajú na Ježiša Krista!
2. Blahoslavení kňazi, ktorí v pokoji robia to, čo dnes je možné urobiť!
3. Blahoslavení kňazi, ktorí sa tešia, keď sa vd'ačnosť voči Bohu rozmnožuje!
4. Blahoslavení kňazi, ktorí vedia rozlišovať dôležité veci od menej dôležitých!
5. Blahoslavení kňazi, ktorých netrápi starosť o ich kňazský profil!
6. Blahoslavení kňazi, ktorí majú priateľov!
7. Blahoslavení kňazi, ktorí mladým ľuďom vedia ukázať veľké ciele!
8. Blahoslavení kňazi, ktorí rozdávajú radosť z Boha!

K 5. blahoslavenstvu treba pripojiť malý komentár. Doslovný preklad je: ktorí nepestujú „profilovú neurózu“. V zahraničí najmä pre nedostatok kňazov laici vykonávajú mnohé činnosti, ktoré predtým boli vyhradené kňazom. Študujú teológiu, učia náboženstvo, vedú spoločenstvá, úspešne sa angažujú v evanjelizácii atď. Z toho dôvodu sa na Západe miestami šíri kríza kňazskej identity: nejeden kňaz žije v neistote, čo je jeho vlastným poslaním, čo odlišuje kňaza od laika, aké sú špecifické črty kňaza (jeho „profil“), ak ho laici v mnohých oblastiach dokážu nahradiť. Biskup Wanke hovorí: „Ak niekto pri pohľade na služby laikov myslí, že sa musí „profilovať“, už aj prehráva ako kňaz. Nezastupiteľným poslaním kňaza je sviatostná prezentácia Krista. Ale práve toto nemôže byť dôvodom k pocitu nadradenosti. Iste, je množstvo činností, kde sa úlohy kňaza a laikov prekrývajú. To však má byť dôvodom duchovnej radosti, najmä tam, kde to druhí vedia lepšie.“

Kairos dnešných dní

V súčasnosti vanie proti Cirkvi „ľadový víchor,“ konštatuje biskup Grazu Franz Lackner v interview rakúsky pre denník Die Presse.

„My v západnej Európe trpíme tým, že nesmierne veľa vieme - a to aj o Bohu. Celé knižnice sú preplnené knihami o ňom. Súčasne sa nám však stratil pôvodný zámer viery...“

Ľudia už necítia, že tu ide o Boha.¹¹¹ Hrozí nebezpečenstvo, že sa budeme starať iba o úpravu koryta rieky namiesto toho, aby sme usilovali o čistotu a prúdenie prameňa rieky.¹¹² Musíme si položiť otázku: Ako znovu sprístupniť prameň našej viery, ktorý sa volá Ježiš? Nebezpečenstvo našej vlastnej zdanlivej dôležitosti bude pre Cirkev existovať stále! O to väčší význam preto nadobúda sústredenosť na Ježiša a na Boha. Inak by sa mohlo prihodiť to, že miesto Ženicha zaberie namiesto Ježiša iba inštitúcia. Úlohou Cirkvi je ukazovať ľuďom Krista. Podľa toho ju budú posudzovať.“ Vyzýva nás k vnútornej dispozícii, ktorú je potrebné živiť každodennou modlitbou a serióznym

¹¹¹ Porov. :BIEŁAK, J.: *Wiedza w służbie dobra człowieka*. Wrocław, 2010, s 85.

¹¹² Porov.: SCHARTZ, A.: *Praxis der Predig-erarbeitung*, Verlag, Styria, Wien, 1986, s 27

asketickým programom. Kňazi, povolání byť osvietenými vodcami a verným príkladom kresťanského života pre Boží ľud, nemôžu mať nedostatok viery, ktorú Pán a jeho Cirkev do nich vkladá. Musia byť svätí a musia byť učiteľmi svätosti svojím učením ale ešte viac svojím svedectvom.¹¹³ Toto je 'mučeníctvo', ku ktorému ich Boh povoláva, mučeníctvo, ktoré aj keď dokonca znamená násilné preliatie krvi, vždy vyžaduje, tú nekrvavú ale hrdinskú pevnosť vo viere, ktorá charakterizuje život pravých Kristových učeníkov...¹¹⁴

Dnešný svet od nás očakáva veľa. S pohľadom zameraným na budúcnosť je to výzva pre nás všetkých kňazov, aby s dôverou kráčali ďalej a svetu hlásali evanjelium zaodetí do dobra, dobroprajnosti a trpezlivosti ... ale predovšetkým zahalení do lásky, nežného puta dokonalosti,

... Tomu, kto prijíma v Cirkvi ako kňaz autentické poverenie hlásať Božie slovo, ktorým je sám Kristus, a predkladať ho všetkým ľuďom a každému človekovi - tomu nezostáva iná cesta, len jedna: vložiť sa do tohto poslania celým životom, celou existenciou a robiť to dôsledne a vytrvalo. Kňaz sa musí so svojím poslaním stotožniť. Práve toto urobili na Ježišovu výzvu apoštoli, keď zanechali všetko a išli za ním. Zrieknuť sa hmotných vecí a stať sa chudobným - to je však len východisko a prvý krok.

Ako kňazi musíme ísť ďalej. Spojiť svoj život s osudom Božieho slova. Z prvého kroku sa musí stať postupne čosi trvalé – naša životná forma. Malo by nám byť jasné, že svet nezískame a nezachránime hocíjakým kňazským životom a pôsobením.

V zápase ducha zavážia dnes len pravdivé a hlboké osobnosti, ktoré žijú z viery.¹¹⁵ Kto chce, aby ľudia boli len zdraví, slušní a aby sa mali dobre - ten môže byť azda humanistom, ale nevie, čo je evanjelium! Žiaľ, aj kňazom možno byť rozličným spôsobom.¹¹⁶ Sú kňazi zásadní, kňazi celou osobnosťou. A sú kňazi akoby náhodní, ktorým je kňazstvo len čiastočným životom - inak majú záujmy finančné, rodinné, literárne a iné. Niektorým je kňazstvo len prostriedkom, ako sa vôbec uplatniť.

Praví kňazi chápú svoje kňazstvo a poslanie ako zmysel svojho života. Ponárajú sa do modlitby, z nej žijú a z nej hovoria a konajú. Uvedomujú si, že bez modlitby prinesieme ako kňazi ľuďom azda seba, nejakú svoju myšlienku, nejaké argumenty a rady, nie však Božiu silu. ...

... Ešte aj vo väzení kňazi získavali ľudí pre život z viery a boli obklopení záujmom, pretože ľudia ich duchovne potrebovali a vyhľadávali ich. Dobrý kňaz

¹¹³ Porov.: SCHMAUS, M.: *Cirkev..* CMB-F, Bratislava, 1993, s.123

¹¹⁴ Porov.: WŁOSINSKI, M.: *Wiedza w służbie dobra człowieka.* Wrocław, 2010, s 12

¹¹⁵ Porov.: BIELAK, J.: *Wiedza w służbie dobra człowieka.* Wrocław, 2010, s 277

¹¹⁶ Porov.: WŁOSINSKI, M.: *Wiedza w służbie dobra człowieka.* Wrocław, 2010, s 12

je ako kozub, ktorý hreje. Ťažko ho izolovať a oddeliť od ľudí. Príslovie hovorí, že oheň hreje a všetko prehreje. Nemožno ho ľahko izolovať. "Oheň nezabališ do papiera," povedia Číňania. Dobrý kňaz nemusí byť nikdy opustený.¹¹⁷ Kňaz, ktorý má rád ľudí a prináša im evanjelium, nie je nikdy sám. Dôležité je to, či život kňaza dozrieva a prináša ovocie dobrotivosti. Príslovie hovorí, že kde dozrievajú plody, ta priletujú vtáci.

Slovo kňaza, zakotveného životom vo viere a vyrastajúce z viery, má i dnes neobyčajnú silu a je prítiažlivé.¹¹⁸ Slovo viery má v Cirkvi i dnes takú moc, že vyslovované človekom viery žehná a očisťuje, ba uskutočňuje i zázrak odpustenia hriechov a premenenia chleba a vína na telo a krv Pána.

Ako kňazi neohlasujeme seba samých - ohlasujeme Krista. Sami sme najprv prijali evanjelium. Učiaci Cirkev je aj Cirkvou vyučovanou. Nielen učíme, lež sami sme uverili a veríme. V ohlasovaní máme hovoriť na základe poverenia o tom, čo sme sami prijali a čo sami prežívame. Máme hovoriť zo svojej najhlbšej duchovnej skúsenosti. Prijatá a ohlasovaná viera má byť vyjadrovaním nášho osobného života, ako napísal sv. Pavol: „*Uveril som, a preto som povedal*“ (2 Kor 4,13).

Slávny francúzsky kazateľ Lacordaire povedal, že kazateľ je človek, ktorý berie svoju dušu akoby do dlaní a vkladá ju do duší svojich poslucháčov.

V tomto duchu sv. Pavol napísal do Solúna: „*Boli by sme, vám odovzdali nielen Božie evanjelium, ale aj vlastný život.*“ Ľudia by mali aj dnes cítiť, že celým bohatstvom nás kňazov je Boh, ktorého ohlasujeme - že sa nám stal všetkým. Preto musíme žiť z viery a láskou. Len osobná skúsenosť v Bohu bude vedieť dodávať nášmu slovu ľahkosť, silu a presvedčivosť a naučí nás jedinej výrečnosti, ktorá zaväži a ktorá bude naozaj svätá. Všetko ostatné je hlušina a trik a nepôsobí na dnešných ľudí, ktorí počúvajú rozhlas, pozerajú televíziu a filmy, spracované oveľa rafinovanejším spôsobom a výrečnosťou.

Od nás chcú ľudia čosi iné - pravdu a život.¹¹⁹ Hovorme preto ľuďom o tom, o čom im nik iný na svete nehovorí! Hovorme im o živom Bohu. Hovorme im o jeho zjavení v Ježišovi Kristovi. Hovorme im o Cirkvi, ktorá nám ponúka v Kristovi spásu cez jeho slovo a sviatosť. Hovorme im o pravdách a tajomstvách Kristových. To nie je dnes samozrejmé!

Thomas Merton, konvertita a neskôr príslušník cistercitov. v knihe Hora siedmich stupňov napísal o svojom niekdajšom kňazovi katechétovi: „Jeho vyučovanie náboženstva spočívalo vo viac-menej neurčitých etických poznámkach a v nejasnej miešanine ideálov anglického gentlemanstva s názormi na osobnú hygienu. Každý vedel, že jeho hodina sa skončí tým, že nám ukáže

¹¹⁷ Porov.: ZERFASS, R.: *Od kazania k aforizmu*. Kraków, 1995 s.123-131

¹¹⁸ Porov.: JARAB, J.: *A ako počujú bez kazateľa*. Habilitačná prednáška, Bratislava, 1997. s.14

¹¹⁹ Porov.: BIELAK, J.: *Wiedza w służbie dobra człowieka*. Wrocław, 2010, s. 83

názorne niekoľko veslárskych pohybov. Jeho najväčšia kázeň bola na námet 13. kapitoly Prvého listu Korint'anom o láske. Pre nášho kaplána 'láska' vyjadrovala však všetko to, čo si myslíme, keď nazveme muža gentlemanom. Inými slovami - láska znamenala pre neho dobré športové vystupovanie, slušnú hru kriketu, pekné veci v byte, správny strih a výber šiat a správne používanie príboru v jedálni. Učil nás nebyť neokrôchancami. Chlapci v škole načúvali dosť trpezlivo týmto myšlienkam. Myslím si však, že sv. Peter a ostatní apoštoli by boli bývali trocha prekvapení pri myšlienke, že Kristus bol urážaný a bičovaný vojakmi, tupený a korunovaný trní, vydaný nevýslovnému poníženiu a nakoniec pribitý na kríž... preto, aby sme sa my všetci stali gentlemanmi a aby sme držali správne v ruke vidličku...¹²⁰

Kňaz nie je humanista, ani sociálny či osvetový pracovník. Kňaz je "správcom Božích tajomstiev" - hovorí o nich a rozdáva ich pre hojnejší život ľuď v Bohu.“ „..... Kňaz ohlasuje Božie slovo. Toto slovo dostal ako dar a ako úlohu - dostal účinné slovo Božie. Kňaz preto nehovorí svoje slovo.¹²¹ Neohlasuje seba. Nehovorí v prvom rade ani o svojej skúsenosti ako takej. Hovorí o nej ako o dare milosti. Vysvetľuje ju Božími príslubmi. Hovorí Božím slovom. Ohlasuje slovo, ktoré povedal Boh. Toto slovo musí zaznievať na tejto zemi až do konca čias. Božie slovo sa nesmie nikdy zameniť za nijakú ľudskú teóriu, ani sa nesmie udusiť pod nánosom našich čisto ľudských výkladov. Kňaz neohlasuje preto v prvom rade ani samotnú teológiu. i keď mu teológia pomáha. Kňaz je v prvom rade ohlasovateľ evanjelia, až potom je teológ. Teológia je tu len preto, že je tu ohlasovanie, a nie naopak. Preto učiaca Cirkve je normou teológie, nie teológia normou Cirkvi. Slovo ohlasovania čerpá kňaz zo slova Písma, ktoré je slovom Božím.¹²² A čerpá ho z náuky Cirkvi, ktorá je jeho ozvenou. Čím teda dodávame váhu svojim kňazským slovám? Naša reč zaväzuje vtedy, ak možno za ňou cítiť ticho meditácie nad Písmom, ak za slovami dáva tušiť poklad zjavenia, z ktorého rozdáva bez náhlenia a rozčuľovania. Ticho a jeho hĺbka stojí za obsahom tých našich slov, ktoré zaväzujú. Rozjímanie zhromažďuje, ohlasovanie rozdáva...

Aktuálnosť kňazstva v spojitosti zo zmierením

Lauda Sion, Salvatore, lauda ducem et pastorem, in hymnis et canticis! Veľké je tajomstvo, ktorého sme sa stali služobníkmi. Tajomstvo lásky bez hraníc, „...ebo miloval svojich, čo boli na svete, miloval ich do krajnosti“ (Jn 13,1); tajomstvo jednoty, ktorá sa vylieva na nás z prameňov trojičnej lásky, aby

¹²⁰ Porov.: HERDER, : *Handbuch der Pastoraltheologie*, Freiburg-Basel-Wien, 1970, s.78

¹²¹ Porov.: JARAB, J.: *A ako počujú bez kazateľa*. Habilitačná prednáška, Bratislava, 1997. s.14

¹²² Porov.: JARAB, J.: *A ako počujú bez kazateľa*. Habilitačná prednáška, Bratislava, 1997. s.11

z nás utvorilo "jedno" v dare Ducha (porov. Jn 17); tajomstvo božskej diakonie ktorá vedie Slovo, ktoré sa stalo telom, k tomu, aby umývalo nohy svojmu stvoreniu a ukázalo mu službu ako najvyššiu cestu každého opravdivého vzťahu medzi ľuďmi: *"Aby ste aj vy robili, ako som ja urobil vám..."* Jn 13,15).

Rok kňazov nám pripomenul, že stali sme sa svedkami a služobníkmi tohto veľkého tajomstva.¹²³

Skúsenosť, ktorú prežívame v našich kňazských pokračovať po roku kňazov, stáva sa mementom na ceste do večnosti. Duc in altum! Pán nás vyzýva, aby sme dôverovali jeho slovu a zatiahli na hĺbinu. Uchovajme si jubilejnú skúsenosť ako poklad a naďalej vydávajme svedectvo o evanjeliu s nadšením, ktoré v nás prebudila kontemplácia Kristovej tváre!

Treba z neho, roku kňazov vychádzať. Pokračujme nevýslovnými vzdychmi Ducha (porov. Rim 8,26) otvárajme sa Otcovmu objatiu: Abba, Otče! (Gal 4,6). Treba vychádzať z neho, aby sme znovu objavili zdroj a najhlbšiu zákonitosť nášho bratského vzťahu pripomínajúc si slová: *"Aby ste sa aj vy vzájomne milovali, ako som ja miloval vás"* (Jn 13,34).

Počas Jubilejného roku kňazov sme urobili krom vpred, aby ľud, zverený do našej starostlivosti, čo najhlbšie prežíval spásnu prítomnosť zmŕtvychvstalého Pána. Našu kňazská každodennú prácu, ktorá je často skrytá a nepíše sa o nej palcovými titulkami v denných správach, predsa ňou Božie kráľovstvo preniká do povedomia ľudí. Je obdivuhodné vidieť húževnatú, tvorivú, skrytú službu, i keď je zavše skropeaná slzami duše, ktoré vidí len Boh a ktoré pozbiera do svojich nádob (porov. Ž 56,9). Táto naša služba je o to viac hodna úcty, o čo väčšími musíme odolávať do veľkej miery sekularizovanému prostrediu, ktoré vystavuje činnosť kňaza nástrahám únavy a malomyselnosti. Vieme, že v Božích očiach je toto každodenné úsilie veľmi cenné.

Súčasne stávajme sa ozvenou Kristovho hlasu, ktorý nás volá, aby sme stále viac rozvíjali náš vzťah k nemu. *"Hľa, stojím pri dverách a klopem"* (Zjv 3,20). Ako ohlasovatelia Krista sme predovšetkým pozvaní žiť v jeho blízkosti: nemožno dať druhým to, čo sami nemáme! Jestvuje smäd po Kristovi, ktorý sa i napriek tomu, že často sa to javí opačne, vynára aj v súčasnej spoločnosti a prejavuje sa i uprostred nesúrodosti nových foriem spirituality, pričom ho vidno dokonca i vtedy, keď sa pri veľkých etických otázkach svedectvo Cirkvi stáva znakom protirečenia.¹²⁴ Tento smäd po Kristovi – viac či menej vedomý – sa nedá utíšiť prázdnyimi slovami. Len autentickí svedkovia dokážu vierohodne vyžarovať spásonosné slovo.¹²⁵

V apoštolskom liste Novo millennio ineunte môžeme čítať, že skutočným dedičstvom je skúsenosť intenzívnejšieho stretania sa s Kristom. Spomedzi

¹²³ Porov.: SCHMAUS, M.: *Sviatosti*. USCM, Rim 1986, s.56

¹²⁴ Porov.: BIELAK, J.: *Wiedza w służbie dobra człowieka*. Wrocław, 2010, s. 85.

¹²⁵ Porov. STANČEK, E.: *Zobud' sa slovom*. Misijná Spoločnosť sv. Vincenta de Paul, Bratislava 2010 s.5

mnohých stránok tohto pripomenutia si roka pri výročí sv. Jána Mária Vianea, by sme si mohli vybrať jednu dôležitú vec aj pre kňazov nenahraditeľnú a to je sviatosťné zmierenie. Ono bolo i ústrednou charakteristikou kňazského roku, okrem iného preto, lebo úzko súvisí s darom odpustkov a mementa zo života už menovaného svätca.

Som si istý, že s tým máme skúsenosť. Prístupovanie a vysluhovanie sviatosti zmierenia, najmä kňaz kňazovi je jedným z najviditeľnejších prejavov skončeného roka. Aj na laici to hlboko precítiť, keď túto službu vidia, ako si navzájom vysluhujeme. Spovednice nech sú mementom, darom, každého a všetkých kňazov.

Vieme, že počas posledných desaťročí prešla táto sviatosť z viacerých dôvodov istou krízou. Za účelom jej prekonania sa konala v roku 1984 synoda, ktorej závery vyústili do posynodálnej apoštolskej exortácie *Reconciliatio et paenitentia*.

Bolo by naivné si myslieť, že len samotné intenzívnejšie praktizovanie sviatosti zmierenia je už dôkazom zmeny doterajšieho smerovania. Predsa však išlo o povzbudivý signál. To je oživené poznanie, že najhlbšie túžby ľudskej a kňazskej duše, na ktoré odpovedá Boží plán spásy, nemôžu dočasné krízy vymazať. Tento signál treba prijímať ako znamenie zhora a mal by podnietiť k novej odvahe pri predstavovaní zmyslu tejto sviatosti a pri jej praktizovaní.

Kňazský rok, rok nášho povolania, nás pozýva zamyslieť sa predovšetkým nad naším "bytím", a najmä nad našou cestou k svätosti. Z tohto potom pramení aj naša apoštolská horlivosť.

Preto keď hľadáme na Krista pri Poslednej večeri, ako sa pre nás stáva "kúskom chleba", ako si kľaká v pokornej službe k nohám apoštolov, či nemusíme pred veľkosťou prijatého daru zakúsiť rovnaký pocit nehodnosti ako apoštol Peter? „*Nikdy mi nebudeš umývať nohy!*“ (Jn 13,8). Peter nemal pravdu, keď odmietol Kristovo gesto. No mal pravdu v tom, že sa cítil nehodný. Je dôležité, aby sme v tento výnimočný kňazský rok lásky pociťovali milosť kňazstva ako dar nesmierného milosrdenstva.

Milosrdenstvo je absolútne slobodné rozhodnutie, ktorým si nás Boh vybral: „*Nie vy ste si vyvolili mňa, ale ja som si vyvolil vás*“ (Jn 15,16).

Milosrdenstvo je láskavé rozhodnutie, ktorým nás povoláva konať ako jeho zástupcovia, hoci vie, že sme hriešni.

Milosrdenstvo je odpustenie, ktoré nám Boh nikdy neodmieta, ako ho neodmietol Petrovi, keď ho zaprel. Aj pre nás platí uistenie, podľa ktorého „*...bude aj v nebi väčšia radosť nad jedným hriešnikom, ktorý robí pokánie, ako nad deväťdesiatimi deviatimi spravodlivými, ktorí pokánie nepotrebujú*“ (Lk 15,7).

Počas roka sme objavovali znovu naše povolanie ako “tajomstvo milosrdenstva”. V evanjeliu sa dozvedáme, že práve toto je duchovný postoj, v ktorom Peter prijíma svoju jedinečnú službu. A tento jeho postoj je príkladom pre všetkých nás kňazov, ktorí sme prijali apoštolskú úlohu, na rôznych stupňoch posvätného rádu.¹²⁶

Bratia naše myšlienky sa vracajú k scéne zo zázračného rybolovu opísaného v Lukášovom evanjeliu (5, 1-11). Ježiš žiada od Petra, od každého z nás kňazov prejav dôvery. Jeho slovo, keď od Petra i každého z nás chce, aby sme konali zatiahnutie na hĺbinu a spúšťali siete na lov. Požiadavka, ktorá kňaza môže zaraziť: ako mu uveriť po prebdenej a únavnej noci, strávenej hádzaním sietí bez akéhokoľvek výsledku? No opätovný pokus “na Ježišovo slovo” všetko zmení. Ryby prichádzajú v takom množstve, až sa trhajú siete. Slovo ukazuje svoju moc. Vzbudzuje údiv, no zároveň strach a hrôzu, akoby nás náhle zasiahol silný svetelný lúč, ktorý odhaľuje všetky naše limity. Peter zvolá: „*Pane, odíď odo mňa, lebo som človek hriešny!*” (Lk 5, 8). No prv než stačil dopovedať svoje vyznanie, Majstrovo milosrdenstvo sa preň stáva začiatkom nového života: „*Neboj sa, odteraz budeš loviť už ľudí!*” (tamže 5, 10). Ja hriešnik sa stávam služobníkom milosrdenstva. Z rybára, ktorý chytá ryby sa stáva “rybár ľudí”!

Je to veľké tajomstvo, nás kňazov, že sa Kristus sa nebál vybrať si svojich služobníkov spomedzi hriešnikov.¹²⁷ Či to nie je aj naša skúsenosť? Dotkne sa aj Petra, ktorý si ju živšie uvedomí pri dojemnom rozhovore s Ježišom po jeho zmŕtvychvstaní. Prv ako mu zverí poslanie pastiera, kladie mu Majster otázku, ktorá ho uvádza do rozpakov: „*Šimon, syn Jánov, miluješ ma väčšmi ako títo?*” (Jn 21, 15). Pýta sa to človeka, ktorý ho pred niekoľkými dňami tri razy zaprel. Preto je pochopiteľný pokorný tón jeho odpovede: „*Pane, ty vieš všetko; ty dobre vieš, že ťa mám rád*” (tamže, 17). Práve na základe tejto lásky, ktorá okúsila vlastnú slabosť, lásky vyznanej s chvením ale aj s dôverou, prijíma Peter svoju službu: „*Pas moje baránky*”, “*pas moje ovce*” (tamže 15.16.17). Práve na základe tejto lásky, posilnenej turíčnym ohňom, bude Peter schopný plniť prijatú službu.

A nie je to práve skúsenosť milosrdenstva, z ktorej sa rodí aj Pavlovo povolanie? Rok sv. Pavla bol pred kňazským rokom. Ľahšie mohli sme pocítiť tak ako Pavol, že Kristus si ho vybral nezaslúžene. Jeho minulosť tvrdošijného prenasledovateľa Cirkvi ho bude stále páliť v duši: „*Ja som najmenší z apoštolov. Ba nie som hoden volať sa apoštolom, lebo som prenasledoval Božiu cirkev*” (1 Kor 15,9). A napriek tomu táto spomienka nielenže neoslabuje jeho nadšenie, ale naopak, dáva mu s’aby krídla. O čo viac sme boli zahrnutí

¹²⁶ Porov.: *Kódex kanonického práva*. Spolok sv. Vojtecha, Trnava, Svornosť, Trnava – Bratislava, 1996, s 232

¹²⁷ Porov.: JARAB, J.: *Sviatosťi- Svedectvo Svätého písma a Tradície*. (Skriptum) Spišská Kapitula, 1995, s 86

milosrdenstvom, o to väčšmi cítime potrebu svedčiť o ňom a šíriť ho. “Hlas”, ktorý osloví Pavla na ceste do Damasku, vedie ho do srdca evanjelia a umožňuje mu odhaliť, aká milosrdná je láska Otca, ktorý v Kristovi zmieril svet so sebou.¹²⁸ Na tomto základe chápe Pavol aj apoštolskú službu ako službu zmierenia: Všetko toto je od Boha, ktorý nás skrze Krista zmieril so sebou a zveril nám službu tohoto zmierenia. Veď v Kristovi Boh zmieril svet so sebou a nepočítal ľuďom ich hriechy. A nám odovzdal slovo zmierenia (Porov.2 Kor 5, 18-19).

Petrovo a Pavlovo svedectvo, pre nás kňazov, obsahuje cenný odkaz. Porov.: *Kódex kanonického práva*. Spolok sv. Vojtecha, Trnava, Svornosť, Trnava – Bratislava, 1996, s.¹²⁹ Vyzýva nás, aby sme žili s pocitom nekonečnej vďačnosti za dar posvätnéj služby: nič sme si nezaslúžili, všetko je milosť! Skúsenosť oboch apoštolov nás zároveň vedie k tomu, aby sme sa zverili Božiemu milosrdenstvu a odovzdali mu s úprimnou ľútosťou naše slabosti a s jeho milosťou sa znovu vydali na našu cestu k svätosti. V Novo millennio ineunte pápež, sluha boží Ján Pavol II. pripomína úlohu stať sa svätým a označil ju za základ múdreho pastoračného “plánovania”. Je to základná úloha všetkých veriacich, o to viac to musí byť kňazskou úlohou (Porov. Č. 30-31)!

Za týmto účelom treba znovu objaviť sviatosť zmierenia ako základný nástroj nášho posväcovania. Tým, že sa priblížime bratovi kňazovi, aby sme ho poprosili o rozhrešenie, ktoré toľkokrát my sami dávame našim veriacim, zažijeme veľkú a povzbudivú pravdu, že prv ako sme nositeľmi úradu, sme členmi jediného ľudu, ľudu vykúpených. To, čo Augustín hovoril o svojej úlohe biskupa, platí aj pre presbyterskú službu: „*Ak sa ľakám byť tu pre vás, utešuje ma byť s vami. Pre vás som biskupom, s vami som kresťanom... To prvé znamená nebezpečenstvo, druhé spásu*” (Reči, 340,1). Pekné je môcť vyznať svoje hriechy a počuť slová, ktoré nás zaplavia milosrdenstvom ako balzomom a vrátia nás späť na cestu. To bol jeden z cieľov na rok kňazov. Iba ten, kto pocítil nežnosť Otcovho objatia, ktoré evanjelium opisuje v podobenstve o márnotrattnom synovi: – „... *hodil sa mu okolo krku a vybozkával ho* „ (Lk 15,20). Kňaz môže odovzdať druhým to isté teplo, lebo z toho, kto prijal odpustenie, sa stáva služobník odpustenia.¹³⁰

Pozeráme sa späť na ukončený rok. Poprosme teda Krista v tento svätý deň, aby nám pomohol znovu naplno objaviť, pre nás samých, celú krásu tejto sviatosti. Vari to nebol sám Ježiš, kto pomohol Petrovi urobiť tento objav? „*Ak ťa neumyjem, nebudeš mať so mnou podiel*” (Jn 13,8). Zaiste, Ježiš tu nemal na mysli priamo sviatosť zmierenia, no istým spôsobom na ňu poukazuje, keď

¹²⁸ Porov.: ŠURAB, M.: *Wiedza w służbie dobra człowieka*. Wrocław, 2010, s. 86

¹²⁹ Porov.: *Kódex kanonického práva*. Spolok sv. Vojtecha, Trnava, Svornosť, Trnava – Bratislava, 1996, s. 210

¹³⁰ Porov. STANČEK, E.: *Zobud' sa slovom*. Misijná Spoločnosť sv. Vincenta de Paul, Bratislava 2010 s.57

naráža na proces očistenia, ktorý sa začal jeho vykupiteľskou smrťou a pomocou sviatostí pôsobil počas stáročí na jednotlivcov.¹³¹

Pravidelne sa utiekajme, bratia kňazi, k tejto sviatosti, aby Pán mohol zakaždým očistiť naše srdce a tak násrobiť menej nehodnými tajomstiev, ktoré slávime. Keďže sme povolaní predstavovať tvár Dobrého pastiera, a teda mať srdce samého Krista, musíme sa viac ako iní pripojiť k naliehavému zvolaniu žalmistu: „Bože, stvor vo mne srdce čisté a v mojom vnútri obnov ducha pevného“ (Ž 51,12). Sviatosť zmierenia, nevyhnutná pre každého kresťana, sa považuje aj za oporu, orientáciu a liek pre kňazský život.

Kňaz, ktorý naplno prežíva radostnú skúsenosť sviatostného zmierenia, bude považovať za celkom prirodzené opakovať bratom slová svätého Pavla: „Sme teda Kristovými vyslancami, a akoby Boh napomínal skrze nás. V Kristovom mene prosíme: Zmierte sa Bohom!“ (2 Kor 5,20).

Ak kríza sviatosti zmierenia, na ktorú sme si počas roka uvedomili, závisí od mnohých faktorov – počnúc vytrácaním sa pocitu viny až po nedostatočné chápanie pôsobenia sviatostí v Božom pláne spásy – azda by sme si mali priznať, že občas môže pracovať proti tejto sviatosti aj isté oslabenie nášho nadšenia a našej ochoty pri vykonávaní tejto náročnej a chúlостivej služby.

Naopak, viac ako inokedy je potrebné, v budúcnosti nášho kňazského účinkovania, aby sme túto sviatosť pomohli Božiemu ľudu znovu objaviť. Treba hovoriť pevne a s presvedčením, že sviatosť pokánia je riadna cesta na získanie odpustenia a na odpustenie ťažkých hriechov spáchaných po krste. Túto sviatosť treba sláviť najlepším možným spôsobom, podľa liturgicky predpísaných foriem, aby si naplno zachovala podobu slávenia Božieho milosrdenstva.

Kňazský rok bol čas aby si uvedomili prinavrátanie dôvery v možnosť znovuoživenia tejto sviatosti nám neslúži len nová naliehavá túžba po spiritualite, ktorá sa napriek mnohým rozporom opäť vynára v mnohých spoločenských prostrediach. Je tu tiež živá potreba osobného stretnutia, ktorá sa prejavuje u mnohých ľudí ako reakcia na anonymnú a masovú spoločnosť, odsudzujúcu ľudí často k vnútornej izolácii, i keď sú navonok zatiahnutí do víru účelových vzťahov. Zaiste nemožno zamieňať sviatostnú spoveď s praktickou ľudskou pomocou alebo psychoterapiou. Predsa však nemožno podceňovať skutočnosť, že keď sa sviatosť zmierenia správne slávi, splňa aj „humanizačnú“ úlohu, ktorá sa dobre dopĺňa s jej prvoradým významom, ktorým je zmierenie s Bohom a s Cirkvou.¹³²

¹³¹ Porov.: ŠURAB, M.: *Wiedza w służbie dobra człowieka*. Wrocław, 2010, s 89

¹³² Porov.: *KATECHIZMUS KATOLÍCKEJ CIRKVI*. SSV, Trnava 2007, s 247

Je dôležité, aby služobník zmierenia aj v tomto dobre plnil svoju úlohu. Jeho schopnosť chápať, počúvať, viesť dialóg a jeho nikdy neochabujúca ochota, to sú základné predpoklady na to, aby sa služba zmierenia mohla prejavíť v celej svojej váhe. Verné a otvorené ohlasovania radikálnych požiadaviek Božieho slova musí byť vždy sprevádzané veľkým pochopením a jemnosťou, ktoré napodobujú Ježišovo zachádzanie s hriešnikmi.

Keď hodnotíme Kňazský rok treba náležite zdôrazniť význam liturgickej podoby tejto sviatosti. Sviatosť zmierenia zapadá do logiky spoločenstva, ktoré charakterizuje Cirkev.¹³³ Samotný hriech nemožno pochopiť do hĺbky, ak sa chápe len v „súkromnej“ rovine a zabúda sa na to, že sa nevyhnutne týka celého spoločenstva a znižuje úroveň jeho svätosti. Navyše táto ponuka odpustenia vyjadruje tajomstvo nadprirodzenej solidarity, ktorá podľa zákonitosti sviatostí spočíva v hlboknej jednote jestvujúcej medzi Kristom ako hlavou a ostatnými časťami tela.

Je veľmi dôležité znovu objaviť tento „spoločenský“ rozmer sviatosti zmierenia aj pomocou spoločnej liturgie pokánia, zakončenej individuálnou spovedňou a rozhrešením, lebo to umožní veriacim lepšie pochopiť dvojaký rozmer zmierenia a väčšmi ich to zaväzuje prežívať vlastnú cestu pokánia v celom jej oživujúcom bohatstve.

Tento rok nám postavil pred náš duchovný zrak základnú otázku z katechézy o morálnom povedomí a o hriechu, ktorá umožňuje jasnejšie si uvedomiť evanjeliové požiadavky v ich radikálnosti. Bohužiaľ, jestvuje minimalistická tendencia, ktorá zabráňuje sviatosti zmierenia prinášať všetky tak naliehavo potrebné plody. Mnohí veriaci nechápu hriech na základe evanjelia, ale podľa „spoločenských konvencií“, podľa toho, čo je spoločensky „prijateľné“. Toto im dáva pocit, že nie sú jednotlivito zodpovední za veci, ktoré „robia všetci“, navyše ak sú legalizované občianskym právom.

Evanjelizácia v treťom tisícročí nám hneď v prvom desaťročí stanovuje úlohu po kňazskom roku musíme počítať s naliehavou potrebou podávania evanjeliového posolstva v jeho dynamickosti, úplnosti a náročnosti.¹³⁴ Kresťanstvo nemožno vymedziť podľa sociologických kritérií len ako priemernú snahu o čestný život, ale musí to byť skutočná snaha o svätosť. Musíme si s novým nadšením prečítať piatu kapitolu z konštitúcie *Lumen gentium*, ktorá hovorí o povolaní všetkých k svätosti. Byť kresťanmi znamená prijať dar posväcujúcej milosti, ktorý sa nemôže nepremeniť na „záväzok“ osobne naň odpovedať v každodennom živote. Nie náhodou sme slávili tento Kňazský rok.

¹³³ Porov.: MATURKANIČ, P.: *Liturgický rok*. Nitra, 210, s 8

¹³⁴ Porov.: WŁOSINSKI, M.: *Wiedza w służbie dobra człowieka*. Wrocław, 2010, s 303

Sv. Ján Mária Viannej vo svojich kázniach sa snažil sebe a veriacim napomôcť, aby sa svätosť uznala v širšej škále a vo všetkých situáciách, v ktorých sa prejavila, aby sa všetkým kresťanom ponúkli rozličné vzory svätosti, a aby si pripomenuli, že sú osobne povolani dosiahnuť tento cieľ.

Bratia kňazi, poďme vpred s radosťou z našej služby a s vedomím, že pri nás stojí ten, ktorý nás povolal a ktorý nás neopustí. Istota jeho prítomnosti nech nás podopiera a utešuje.¹³⁵

Počas Kňazského roka a následne po jeho skončení ešte živšie pociťujeme túto Ježišovu prítomnosť, keď s pohnutím kontemplujeme tú hodinu, v ktorej nám Ježiš vo večeradle zveril seba samého pod spôsobom chleba a vína, čím sviatostne anticipoval obeť kríža. Kňazský rok sme si priamo mohli, a iste aj zobrali povzbudenie a predsavzatia.

Naše duchovné stretnutie počas celého Kňazského roka otvorilo naše srdcia na zjednotenie okolo svojich biskupov.

Záver

Nepatríme ku skupine, ktorá konštatuje. Skončil sa rok kňazov, ako sa skončili rok sv. Pavla, jubilejný... a život ide ďalej. Nie! Bol to čas milostí. Dar. Ak sme zaváhali počas roka, povedzme si „mea culpa...“ Áno, čaká nás večnosť. Začína sa i v našom živote. Poprosme si o potrebné milosti ešte raz na príhovor sv. Jána Mária farára z Arsu.

Ďakujem za pozornosť.

Prof. ThDr. Dr. Ľubomír STANČEK, PhD., CM
TI Spišská Kapitula č.12, 05304 Spišské Podhradie
TF Košice, KU Ružomberok

¹³⁵ Porov.: JAN, PAVOL II.: *Pápežské listy*. Spolok sv. Vojtecha, Trnava, 1997, s.44

Rétorika učí pedagogike afirmácií človeka ako osoby

Úvod

Nie každý je hneď dobrým rétorom. Aj medzi nimi sú a musia byť rozdiely. V antickom grécku do pojmu techné – umenie, zahrňovali aj vedy. Rétoriku ako vedu charakterizujú tri hlavné znaky: systém poznatkov, predmet skúmania a metódy. Rétorika je **systemom poznatkov z viacerých vied**. Rétorika je teda medzi predmetná – interdisciplinárna veda. Plní aj funkciu *sprostredkujúcu*, a to medzi jazykovou teóriou a konkrétnou živou jazykovou praxou.¹³⁶

Predmetom rétoriky ako vedy je určitý druh ľudskej komunikácie, označený pojmom rečenie.

Rečenie je taký druh ľudskej komunikácie, ktorého podstatou je *odovzdávanie svojich pocitov, predstáv, myšlienok, úvah, citových impulzov, názorov, prejavov vôle a iných zložiek* obsahu nášho vedomia. Subjektom uvedenej činnosti je rečník, prijímateľom poslucháč, účastník, spoluúčastník.

Každá ľudská činnosť, čiže **metódy**, aj vedecká, má určité smerovanie od základu k cieľu, čo sa realizuje pomocou krokov, ktoré nasledujú po sebe v prísnej postupnosti. Metóda vo všeobecnosti je cesta poznávania predmetu, je to obrazne povedané cesta, po ktorej postupujeme od základu k cieľu, k výsledkom činnosti. Slovo pochádza z gréčtiny, kde „met hodos“ znamená tou cestou.

Pozorovanie, ktoré sa v starších učebniciach psychológie a sociológie delilo na sebaopoznanie – introspekciu, a pozorovanie iných – extrospekciu.

Memento

Preto je potrebné, aby sme správne, včas a vhodne analyzovali a pripravili sa viesť rozhovory.¹³⁷ Je potrebné vedieť čím sú rozhovory ovplyvňované. V rozhovore neovplyvňujeme iba ja čo sa bude odohrávať, rozprávať či diať. S každým novým rozhovorom vstupujeme do otvoreného procesu. Každý rozhovor predstavuje pre účastníkov novu výzvu.

Medzi základne veci je potrebné si byť vedomý, že rozhovor je ako priestor pre jednanie.

Priebeh rozhovorov závisí na mnohých faktoroch. Je to predovšetkým môj partner v rozhovore, na ktorého môžem síce pôsobiť, ale len v obmedzenej miere. Ani tým najvyšším úsilím a s použitím tých najlepších techník rozhovoru si nemôžeme vynútiť určitý výsledok. Čo však môžeme ovplyvniť je chovanie, príprava na očakávanú situáciu, potrebná znalosť daných podmienok a stavu vecí, možnosť jednania a vedomie toho, kedy mám niečo urobiť, alebo naopak, kedy a od čoho radšej upustiť.

¹³⁶ Porov.: KANITZ, A.: *Umění úspěšné komunikace*, Grada, Praha, 2005, s.15.

¹³⁷ Porov.: KANITZ, A.: *Umění úspěšné komunikace*, s.13.

Hneď od začiatku si musíme viaceré veci uvedomiť, osvojiť a využiť. Na začiatok je potrebné si položiť niekoľko otázok sám pre seba.

Napríklad: Viem, čo ovplyvňuje rozhovor?¹³⁸

Je to predovšetkým partner v rozhovore a jeho chovanie, je to tiež aj vzájomný vzťah.

Dôležitú úlohu zohráva téma rozhovoru. Podľa vážnosti rozhovoru je potrebná okrem iných vecí príprava na rozhovor.

Dôležitým faktorom je tiež miesto a čas rozhovoru, prostredie a doba rozhovoru. Podstatný význam majú osobitné motívy a ciele.

Máme si uvedomujem si svoju úlohu v rozhovore.

Aby sa človek vedel pri rozhovore primerane chovať, musí vedieť akú pozíciu v ňom momentálne zastáva. Pri rozhovore máme vždy určitú spoločenskú úlohu. V každej úlohe sa otvára iná scéna, iný priestor pre jednanie. Pri rozhovore sa rozlišujú **symetrické** a **asymetrické rozhovory**.

Pri symetrických majú partneri rovnaké právo zasahovať do rozhovoru, dávať otázky, určovať témy a usmerňovať rozhovor.

Pri asymetrických rozhovoroch sú úlohy a miesta vopred rozdelené.

Nepodceňujeme vyhodnotenie vzťahu v rozhovore?

Ak v rozhovore chceme presvedčiť nejakú osobu, musíme ju najprv sami pre seba čo najlepšie zhodnotiť, **charakterizovať**. Musíme spoznať, čo je to za človeka? Čo je pre neho dôležité? Aký jazyk používa? Tiež je dôležité, aby som vedel, na čo je daná osoba citlivá.

Keď ide o rozhovor s úplne cudzími ľuďmi, majú *prvé minúty* v rozhovore prebiehať úplne nezáväzne. Je potrebné sa zblížiť využitím úplne jednoduchých tém a zistiť ako ten druhý reaguje.

Pri plánovanom rozhovore je potrebné vziať do úvahy **svoje vlastné pocity** voči danej osobe.¹³⁹ Je potrebné si ich priznať. Potom ma už nebudú tak silno ovládať a ja sa budem môcť rozhodnúť, ako sa chovať.

K profesionálnemu vedeniu rozhovorov patrí schopnosť vnímať, uvedomovať si svoje pocity a nenechať sa nimi ovládať.

Aj **vzťahy ovplyvňujú** priebeh rozhovoru. Vzťah medzi partnermi v rozhovore je základnou. Na ňom sú riešené mnohé problémy. Ak sú vzťahy narušené, je ťažké dospieť v rozhovore k riešeniu, uspokojeniu na oboch stranách.

¹³⁸ Porov.: KANITZ, A.: *Umění úspěšné komunikace*, Grada, Praha, 2005, s.15.

¹³⁹ Porov.: KANITZ, A.: *Umění úspěšné komunikace*, s.19.

Prax

Vplyv miesta a času na rozhovor.

Prostredie a doba môžu mať na rozhovor tak pozitívny, ako i negatívny vplyv. Priestorové a časové faktory môžu človeka v priebehu rozhovoru rušiť, môžu mu naháňať strach, zvyšovať pracovnú schopnosť – vždy podľa toho, v akom rámci, a v akom čase sa rozhovor koná.

Pokiaľ na rozhovore veľmi záleží, mali by sme si dohodnúť vhodný termín spoločne so svojim partnerom. Najjednoduchšie je opýtať sa či mu termín vyhovuje. Kvalita rozhovoru je ohrozená vtedy ak je niektorý z účastníkov v časovej tiesni alebo sa nemôže z akýchkoľvek dôvodov sústrediť. Je preto dôležité informovať partnera o dĺžke rozhovoru.

Ak nemám dostatok času najlepšie je zvoliť iný termín rozhovoru.

Predovšetkým si musíme byť vedomý svojich cieľov. Mnohé z nich sú už zhruba dané vopred druhom rozhovoru.

Vo fáze prípravy jasne a konkrétne sformulujeme svoje ciele. Dbáme na pozitívnu formuláciu. Berieme do úvahy i ciele, ktoré si pre rozhovor vytýčil partner. Nemalo by ísť len o presadzovanie našich záujmov, ale o snahu o nájdenie riešenia, ktoré by bolo optimálne pre obe strany.

Pre úspešný rozhovor je potrebné od začiatku, už pri príprave na rozhovor aktívne utváranie rozhovoru. Mám vážne pristupovať k rozhovoru a osvojiť si čo najviac hodnoty, ktoré vplývajú na výsledok rozhovoru:

Jedným z najdôležitejších a najefektívnejších prostriedkov rozhovoru je **počúvanie**.

Tým, že pozorne počúvame, dávame svojmu partnerovi v rozhovore *na vedomie, že berieme jeho samého a jeho záležitosti vážne* a že sa mienime obsahom jeho seriózne zaoberať. Ak smi s plnou vážnosťou a pozorne počúvame, tak potom je i partner v rozhovore pripravený zaoberať sa i našimi názormi na preberanú záležitosť, zoznámiť sa s našimi argumentmi. I on je teda ochotný ma počúvať.

Počúvať znamená plne a koncentrovane sa zaoberať hovoriacou osobou a tým, čo by rada vyjadrila. Sústrediť sa na toho druhého.

K tomu patrí, že zaistíme i vhodné parafrázovanie.

Parafráza je prostriedok známy predovšetkým z technických a terapeutických súvislostí. Človek vlastnými slovami rekapituluje, čomu a ako porozumel z vyjadrení, výroku, alebo vyrozprávania niekoho druhého. Pritom sa nič nedodáva, nedoplňuje, nekomentuje a pôvodná myšlienka sa tiež nijako nerozvádza.¹⁴⁰

¹⁴⁰ Porov.: WŁOSIŃKI, M.: *Wiedza w służbie dobra człowieka*. Włocławek, 2010, 187.

Použitie parafrázy, podobne ako sústredené počúvanie signalizuje pozornosť a ocenenie. Svojim dopadom a možnosťami použitia ide však ďaleko za rámec vplyvu púheho počúvania.

¹⁴¹

Jasná komunikácia predpokladá, že **sám vie, čo chcem**, čo by ste chceli povedať. Čím zmätenejší je človek vnútri seba samého, tým obtiažnejšie pre neho bude, aby ho chápali druhí ľudia. Jasná a zrozumiteľná komunikácia znamená, mať jasno v sebe samom. To znamená *ujasniť si, aké pocity a impulzy* k jednaniu máte na mysli v súvislosti s danou témou alebo s určitou osobou, a tiež ako dokážete zo svojich, možno i protichodných myšlienok odvodiť jasný, vyvážený a zodpovedný postoj.

Navonok presvedčivé vystupovanie predpokladá mať vnútri jasno, vyrovnanosť a potrenú sebaistotu.

Vedieť klásť otázky je nesmierne dôležité. Otázky môžu iniciovať potrebné procesy, môžu *vykladať argumenty, motivovať* a pod. Môžu tiež rozhovor i blokovať. Je teda dobre vedieť, čoho dosiahnem určitými otázkami, respektíve dotazmi, aby sme mohli premyslene cieľavedomé a účinné používať vhodné otázky v pravú chvíľu.

V zásade *rozlišujeme otázky* otvorené a uzavreté.

Uzavreté je vhodne požívať, ak *chcem dostať presnú odpoveď*.

Otvorené otázky poskytujú *viac priestoru pre odpoveď*. Tieto otázky začínajú spravidla rôznymi slovami ako: kto, čo, ako, prečo?.

Poznáme aj iné typy otázok a to: otázky pre zisťovanie širokých informácií, otázky na zdôvodnenie, zaobalené otázky, otázky typu „áno“/„nie“, alternatívne otázky, sugestívne otázky a iné otázky.

Diskutujúci sa spravidla nechávajú presvedčiť len dobrými argumentmi. Preto keď diskusia je cieľavedomá, premyslená a účelová argumentácia kľúčová je znakom pracovníkov na všetkých úrovniach.

Ak chceme druhých presvedčiť o svojich myšlienkach a názoroch, mal by sme si ujasniť, že sa nemusíme snažiť ich presvedčiť argumentmi, **ktoré sú dôležité a rozhodujúce pre mňa osobne**. Naša argumentácia sa musí predovšetkým vzťahovať na partnera v rozhovore.¹⁴²

Poznáme rôzne druhy argumentov: fakty, dohody a pravidla, vlastné alebo spoločné skúsenosti, príklady, normy a hodnoty, odvolávanie sa na osoby a inštitúcie, štatistiku, použitím prognózy.

¹⁴¹ Porov.: SCHARLAU, CH.: *Techniky vedení rozhovoru*, Grada, Praha, 2008, s.93.

¹⁴² Porov.: BRUNO, T, ADAMCZYK, G, *Reč těla*, Grada, Praha, 2005,s.92.

Formulovať ako osobnosť znamená dávať zreteľne najavo, za čím stojím a aký je náš **vlastný náhľad** na vec. Neschováame sa za zovšeobecňujúce a zdanlivé všeobecne platné výroky. Musíme **byť vnímaný** ako osoba a osobnosť, teda človek s vlastnými hodnotami a predstavami.

Neosobná formulácia zastiera pozadie a zdôvodnenia a činí nezreteľným to, čo si vlastne partner v rozhovore myslí a čo skutočne chce. Takéto výroky nesvedčia práve o suverenite a riadiacej kompetencii vedúceho pracovníka.

Alternatívou k tomuto chovaniu je používanie výrazných osobne ladených formulácií.

Pojem „metakomunikácia“ označuje rozhovor o komunikácii, teda o tom, čo a ako v rozhovore prebieha, alebo ako by malo prebiehať.

Pri metakomunikácii dochádza k výmene rovín rozhovoru. Na metaurovní je možné vidieť s istým odstupom na vzájomný vzťah účastníkov rozhovoru a vyjadriť sa k nemu rovnako ako k téme, k situácii a organizácii rozhovoru.

Metakomunikácia predstavuje dobrý nástroj pre vyjasňovanie neprehľadných situácií. Sme totiž v jednej osobe zároveň svojim vlastným merítkom pre atmosféru, priebeh a celkové posúdenie situácie. Ak zistíme, že niečo neladí, snažíme sa hlbšie premyslieť, v čom to asi môže byť. V mnohých situáciách pomáha rozobrať si svoje vlastné vnímanie stavu a priebehu rozhovoru. Tak sa potom môžeme zorientovať, o čo naozaj ide, a premyslene sa do toho pustiť.

Metakomunikáciou sa dá priamo využívať k ovplyvňovaniu a riadenie rozhovoru a diskusii. Návrhy smerujú k usporiadaniu a priebehu rozhovoru patrí do sféry metakomunikácie a môžu rozhovor významne ovplyvňovať.¹⁴³

Sila prvého dojmu

Prvý dojem pri bezprostrednom stretnutí zohráva dôležitú, niekedy i osudnú rolu. Uplynie len niekoľko sekúnd a my si uvedomíme, aký je človek, ktorý *vstúpil* do miestnosti; sebavedomý, alebo skôr neistý usmieval sa alebo mračil kvôli svojmu poslednému telefonátu.

Uvedomiť si ako na nás pôsobil jeho vzhľad, oblečenie, mimika či zafarbenie hlasu.

Pri prvom stretnutí máme len málo informácií o tom druhom, no z výrazu jeho tela sa dozvieme o tom čo nie je vidieť, o čom sa nehovorí, teda o myšlienkach, motívoch a postojoch.¹⁴⁴

¹⁴³ Porov.: KANITZ, A.: *Umění úspěšné komunikace*, Grada, Praha, 2005. s. 1-64.

¹⁴⁴ Porov.: BRUNO, T, ADAMCZYK, G, *Reč těla*, Grada, Praha, 2005, s. 16.

Keď chceme reči tela porozumieť, nemôžeme posudzovať celého človeka podľa jediného signálu. Gesto alebo pohľad sa dá pochopiť vtedy, keď je uvedené do vzťahu s ostatnými signálmi ktoré posudzujeme: **súhrn gest, najrôznejšie držanie tela a dynamika pohybov vytvárajú celok.**¹⁴⁵

Konkrétna situácia.

Záleží aj na tom, kedy a kde sa stretávame. Či je to *ráno*, alebo neskoro *večer*? Či sme u niekoho *návšteve* alebo prijímame niekoho na svojom *vlastnom území*, alebo či sa stretnutie koná na *neutrálnej pôde*? Či *sa poznáme* už dlhšie, alebo sa stretávame po prvýkrát?

Cyklus reči tela

Vedieť vnímať a interpretovať reč tela je užitočné preto, aby sme lepšie pochopili ľudí a najrôznejšie situácie. Potom môžeme *reagovať*, prípadne **zmeniť** situáciu a zase **vnímať** zmenenú situáciu. Uzatvára sa tak *cyklus akcií a reakcií*: vnímanie *signálov tela*, pochopenie vysielaných signálov, reakcie na signály a vnímanie zmenenej situácie.

Poznanie tohto cyklu nám umožní aby sme mohli **byť sami aktívny** a neboli vydaný reči tela napospas. Môžeme aktívne vnímať signály tela ostatných, porovnáme ich s pocitom, ktorý sme získali na začiatku stretnutia, a to nám umožní rozumieť signálom reči tela.

Porozumieť signálom reči tela

Každý z nás má svoj vlastný postoj, pohľad a gestikuláciu. Predsa sa dajú nájsť určité spoločné znaky, ktoré môžu naznačovať vnútorné postoje, myšlienky a pocity, ktorými nás naše telo prezradí.¹⁴⁶

Držanie tela¹⁴⁷

Držanie tela u človeka vyjadruje jeho **vnútorný postoj**. Podľa toho môžeme rozpoznať *v akom rozpoložení sa náš partner nachádza*. Nemôžeme pri tom zabudnúť na mimiku, gestikuláciu a hlas.

Napäté

Často, keď sme *pod silným tlakom*, a navonok chceme signalizovať, že zvládneme každý výkon, ktorý sa od nás očakáva, naše telo sa napína. Svaly sú

¹⁴⁵ Porov.: BRUNO, T, ADAMCZYK, G, *Reč těla*, Grada, Praha, 2005,s.17.

¹⁴⁶ Porov.: BRUNO, T, ADAMCZYK, G, *Reč těla*, Grada, Praha, 2005,s.23 49.

¹⁴⁷ Porov.: KANITZ, A., *Umění úspěšné komunikace*, Grada, Praha, 2005,s.74.

neustále napnuté, mimické svaly sa nepohybujú a pohľad je strnulý. Hlava a horná časť trupu sú tlačené dozadu a tým sa napínajú krčné svaly. Panva je posunutá dopredu. Kolená sú křčovité a nohy sú pevne pri sebe. *Znižuje sa naša schopnosť vnímať.* Naše zmysly už *nedokážu reagovať* na vonkajší svet. *Pôsobíme napäto a křčovito.* Často vzbudzujeme dojem, že máme strach z kontaktu alebo zo straty kontroly. Chceme robiť všetko správne, ale porazí nás i malý náznak vetra.

Uvoľnené

Vyznačuje sa vnútornou pohodlnosťou, ktorá signalizuje ľahostajnosť alebo nulovú motiváciu. Naše svaly sú ochabnuté. *Ramená sú zvesené, pohľad blúdi po okolí alebo sa uzavrie do seba.* Naším pohybom a reakciám chýba iniciatíva. *Pôsobíme unavene a bez motivácie.* Príliš uvoľnené držanie tela často signalizuje, že nás okolie *bud' vôbec nezaujíma*, alebo že *nemáme vlastný názor* a snažíme sa to zakrývať ľahostajnosťou.

Keď budeme vystupovať s uvoľneným, ale sústredeným držaním tela môžeme dobre prijímať informácie. Telo viac vydrží a je výkonnejšie. Môžeme v každej situácii zhodnotiť, čo je pre nás v tú chvíľu správne.

Uzavretý

Je charakteristický týmito postojmi: *sklopená hlava, zohnutý trup*, zdola nahor smerujúci skúmový pohľad, ktorý signalizuje okolitému svetu, že sme voči ostatným kritický, alebo nedôverčivý, prípadne, že o stretnutie nemáme vôbec záujem.

Ak *naš partner zaujme uzavretý postoj* a my chceme nadviazať kontakt môžeme urobiť niečo pre zmenu klímy medzi nami. *Nenápadne, pokojne, uvoľnene, zmenením témy*, spýtaním sa na niečo i mimo témy, požiadať o jeho názor, postoj, zážitok a pod..

Vyjadriť svojim držaním tela *otvorenosť a klud*. V žiadnom prípade *nenapodobňovať držanie tela svojho partnera*. Nepohneme sa z miesta v konkrétnej situácii.

Snažiť sa, aby náš partner zaujal inú pozíciu. Napríklad: *Usmiať sa. Zmeniť miesto alebo zasadací poriadok, presadneme si, zmeníme miestnosť, navrhneme ísť sa poprechádzať a pod.*¹⁴⁸

Nesmieme prinútiť partnera k tomu, aby zmenil svoj postoj. Naopak cielene mu ponúknuť niečo na pitie a pod.

¹⁴⁸ Porov.: GEISSELHART, R., BURKART, CH.: *Tréning paměti a koncentrace*. Grada Publishing, Praha 2005.,s.87.

Otvorený

Otvorený postoj je *vzpriamený a uvoľnený* a je sprevádzaný priamym a sústredeným pohľadom. Tento postoj naznačuje vnímavosť a suverenitu a rýchlo vyvolá dojem, že táto osoba *zastáva svoj vlastný názor* a je zároveň dostatočne zvedavá a otvorená aby vypočula názor ostatných. S týmto jasným postojom môžeme lámať skaly.

Vonkajšie znamenia správania

Prenášanie váhy z jednej nohy na druhú. Keď sa rýchlo prenáša váha z jednej nohy na druhú pôsobí znudene alebo *nekludne*. Prestupovanie dopredu a dozadu je považované za znamenie miernej neistoty. Keď sa telo *príliš nakláňa do strany* môže pôsobiť apaticky alebo, že potrebuje oporu. Keď sa telo v tejto pozícii posunie dozadu, tento postoj môže svedčiť o kritických myšlienkach. Keď sa telo mierne oprie pôsobí vyčkávajúco a nedôverčivo. Keď sa k tomu ešte mierne *zakloní hlava* a bude sa *pozerat' šikmo* zo strany, tento výraz značí: chce získať prehľad a ešte nevie, či môže svojmu okoliu dôverovať. Ak nasmerujeme telo dopredu čelom k partnerovi, panvu a nohy ale otočíme akoby sme chceli odísť, signalizuje to, že smer so svojimi myšlienkami už niekde inde.

Telesné typy

Človek usilujúci sa o moc, i keď je jeho status nízky, vyjadruje to svojím spôsobom chôdze, mimikou a gestami. Opatrný človek sa celý život pohybuje len váhavo a kriticky pozoruje svet okolo seba.¹⁴⁹

Dominantný

Chce mať *všetko pod kontrolou*. Má záujem udržať si moc, rád preberá zodpovednosť, jasne sa rozhoduje a rýchlo chce dosiahnuť výsledky. Jeho heslo: „Viem čo chcem, a urobím pre to všetko. Jeho vlastnosti sú:

- 1.) Pichľavý, skúmový pohľad
- 2.) Úsporná mimika
- 3) Strnulé držanie tela
- 4.) Obmedzené, úsporné gestá
- 5.) Formálne vystupovanie

Dominantný typ *sa považuje za dobrého znalca ľudí*.
Rád sa vžije do roly ostatných ľudí, aby vyskúšal svojho protivníka.

¹⁴⁹ Porov.: PEASE, A., a B., *Veľká kniha rečí tela*. Bratislava, Ikar, 2006.

Starostlivý

Skúma, objasňuje a preveruje. Nechce urobiť chybu a očakáva od seba a ostatných vysokú kvalitu. Rád pracuje sám, nechce byť vyrušovaný.

Jeho heslo je: „Jedno po druhom a nie príliš rýchlo.“

Jeho vlastnosti sú:

- 1.) Zdvorilý a úctivý pozdrav
- 2.) Pátravý, niekedy nedôverčivý pohľad
- 3.) Usporiadané a minimálne gestá
- 4.) Mierne predklonené skúmové držanie tela
- 5.) Priateľský ale opatrný úsmev

Podnikavý

Má záujem o to, aby bolo všetko v pohybe. Oceňuje odvahu a ochotu riskovať. Žije pre budúcnosť.

Jeho heslo: „Vidím pred sebou, ako bude náš podnik vyzeráť o 10 rokov.“

Jeho vlastnosti sú:

- 1.) Priateľský pozdrav sprevádzaný silným stiskom ruky
- 2.) Výrazný a príjemný hlas
- 3.) Príjemný vzhľad
- 4.) Vzpriamené držanie tela
- 5.) Svižné, energické gestá

Kontaktný

Kladie dôraz predovšetkým na **priateľské a úprimné** kontakty. Buduje atmosféru dôvery a sympatie, má rád kontakty s inými ľuďmi. Ukazuje svoje pocity.

Jeho heslo: „Je pre mňa dôležité, aby sme si rozumeli.“

Jeho vlastnosti sú:

- 1.) Srdečný pozdrav
- 2.) Priateľský pohľad
- 3.) Otvorené, ústretové gestá
- 4.) Živý spôsob reči a príjemný tón
- 5.) Uvoľnené, často ležérne držanie tela

Plachý

*Vystupuje nenápadne a **reaguje veľmi citlivo**. Je vdáčný za pomoc, nemá žiaden poriadny plán. Potrebuje klud a bezpečie.*

Jeho heslo: „Komu môžem dôverovať?“

Jeho vlastnosti sú:

- 1.) Zdvorilý, ale váhavý pozdrav
- 2.) Neistý, často plachý ohľad
- 3.) Tichý hlas
- 4.) Príliš uvoľnené alebo krčovité držanie tela
- 5.) Drobné, váhavé gestá
- 6.) Ochranné alebo kritické gestá

Rečnícka prax¹⁵⁰

V dnešnej konkurenčnej dobe je ústny prejav dôležitým faktorom úspechu. Často sa dobrá idea *neprezentuje patričným spôsobom* a to je príčinou jej odmietnutia.

Tréma v niektorých prípadoch doslova paralyzuje rečníka a aj dobre *pripravený prejav* s hodnotným obsahom poslucháčov nezaujme.

Rečník by mal prejav *predniesť pútavo*. V istých situáciách je tréma a nervozita určitým života budičom, rečníka dovedie k *maximálnej koncentrácii* a po chvíli z neho opadnú všetky obavy a strach.

Po neúspechu by sa rečník nemal vzdávať. Myslím si, že proti tréme sa dá bojovať tréningom rečového prejavu. Aj chyby a zlozvyky prejavujúce sa pri rečníckom prejave je možné odstrániť.

Ako jedna z efektívnych foriem sa osvedčuje *nácvik rečového prejavu* pred kamerou alebo zjednodušene pred zrkadlom. Rečník, ktorý pri svojom prejave nevidí a nepočuje vlastné chyby, pri spätnom preskúmaní nahrávok býva často prekvapený svojou neprofesionalitou. Dnes už takéto techniky práce s ľudskými zdrojmi využíva takmer každá firma, ktorá dbá na svoj imidž sprostredkovaný zamestnancami.

Z vlastnej skúsenosti vieme, že pri prednese prejavu pred akokoľvek početnou skupinou nepostačuje len perfektne ovládať prednášaný text.

Dôležitá je:

- mimika prednášajúceho,
- gestikulácia,
- práca s hlasom,
- ako aj práca s dychom.

Takisto by nemal byť podceňovaný **zrakový kontakt** s publikom. Monotónny prejav smerovaný do podlahy alebo do okien bezpečne zničí každý náznak záujmu o inak veľmi príťažlivú tému.¹⁵¹

¹⁵⁰ Porov. STANČEK, E.: *Kňaz rétor*, Spišská Kapitula, 2000, s. 209.

Rétorika ako taká sa v dnešnej pretechnizovanej dobe považuje za prežitok. Výnimku tvoria **mienkotvorne** oblasti ako reklama, masmédiá a politika.

Práve zo spomenutých je umenie strhnúť masy kvalitne vypracovaným rečníckym prejavom úplnou podstatou.

Často nie je dôležitý, a ani natoľko kritizovaný obsah, ako forma prejavu. Forma prejavu výrazne podporuje prevzatie mienky a názorov rečníka. Ak táto publikum upúta, bez ohľadu na obsah sa vytvára obrovská skupina priaznivcov, s ktorými potom rečník môže manipulovať a tým dosahovať svoje zábery.

Význam komunikácie¹⁵²

Vždy platilo, že dôležitou podmienkou úspechu je umenie dobre komunikovať. Platí zásada, že *iba ten, kto niečomu stopercentne rozumie, to dokáže vysvetliť tak, aby tomu nikto iný nerozumel*.

Štylistika a rétorika sú pojmy z oblasti komunikácie.

Slovo komunikácia znamená **vzájomné dorozumievanie** sa, ktoré je latinského pôvodu. Komunikačný **proces** sa realizuje v rámci dvoch protipólov – emitent a percipient, ide v podstate o autora a adresáta prejavu, ktorých roly sa v priebehu dorozumievacieho procesu potenciálne striedajú. Pre dorozumievanie sú dôležité **osobné vlastnosti participantov**, ako je napríklad vek, sociálny pôvod, vzdelanie a profesia, intelektuálna vyspelosť, ich temperament, citové založenie, ale aj rozličné osobné záujmy a sklony.

Dôležité sú vzájomné vzťahy komunikantov, pričom môžu mať rôzny charakter – príbuzenský, zamestnanecký, do komunikácie vstupujú celkom neznámi ľudia a podobne. Kvalitu a charakter komunikácie podstatne ovplyvňuje vzájomná znalosť jazykového kódu, pomocou ktorého sa kontakt sprostredkuje a dorozumievanie realizuje. Komunikačná situácia je jedinečná, neopakovateľná. S rozvojom civilizácie vzrastá počet foriem komunikácie. Najstaršou formou komunikácie bol dynamický dialóg realizovaný za fyzickej prítomnosti obidvoch komunikantov. Vyššou formou komunikácie bol potom skupinový dialóg. Komunikácia sa rozširuje o nové formy spôsobov prenášania informácií.¹⁵³

Slovo komunikácia sa vyvinulo z latinského *communicare*, ktorého význam je robiť niečo spoločným, deliť sa, zverovať sa. Vo všeobecnosti

¹⁵¹ Porov.: BECK, G.: *Zakázaná rétorika*, Grada, Praha, 2007, s. 268.

¹⁵² Porov. STANČEK, E.: *Kňaz rétor*, Spišská Kapitula, 2000, s. 180.

¹⁵³ Porov.: FLUME, P.: *Staňte sa presvedčivým rečníkom*, Granada, Praha, 2008, s. 118.

komunikáciu chápeme ako rozhovor a slovo komunikovať ako dorozumievať sa, zhovárať sa, sprostredkovať, spájať. V širšom ponímaní je komunikácia výmena informácií medzi jedincami pomocou spoločného systému znakov. Komunikácia je základom spoločenského styku ľudí. Človek komunikuje v každej situácii: ak hovorí o bežných záležitostiach s priateľom, či obhajuje svoje názory pred šéfom, ak číta noviny, či študuje vedecký text, ak píše pohľadnicu z dovolenky alebo štylizuje úradný list.

Komunikácia sa dokonca realizuje *aj vtedy, keď jeden z jej účastníkov mlčí*. Nie je totiž možné nekomunikovať. Komunikanti sú tvorcami komunikačného procesu. Disponujú schopnosťou produkovať rečové javy a porozumieť im. V procese komunikácie vzniká medzi partnermi komunikačný vzťah. Prenos informácií medzi komunikantmi sprostredkúva komunikačný kanál. Prenos danej informácie sprostredkúva komunikačné médium. Na vzájomný prenos informácií medzi komunikantmi slúži spoločný systém znakov – komunikačný kód. Počas komunikácie vzniká výmenou vzájomných informácií medzi partnermi komunikát. Komunikačná skutočnosť predstavuje javy o ktorých sa komunikuje. Na komunikáciu v nemalej miere vplyva aj komunikačné prostredie, v ktorom sa dorozumievanie realizuje.¹⁵⁴

Ak niekto *nadväzuje kontakt s druhým človekom*, aby s ním niečo prerokoval, riešil a niečo u neho dosiahol, pristupuje k nemu ako určitá osobnosť.

Verbálna komunikácia

Základným elementom verbálnej komunikácie je slovná zásoba. Schopnosť dorozumieť sa závisí často od toho, ktoré *slová ovláda človek aktívne a ktoré pasívne*. Rozsah slovnej zásoby závisí najmä od veku, vzdelania, temperamentu, pracovného zaradenia a pohlavia komunikantov. Napr. **vzdelaný človek, extrovert, človek**, ktorý pracuje s verejnosťou a ktorý mnoho cestuje, má bohatú aktívnu i pasívnu slovnú zásobu. *Menej slov na dorozumievanie používajú introverti*, ľudia, fyzicky pracujúci a tí, ktorí nevyrastali v kultúrnom prostredí. Čítaním a vzdelávaním vznikajú niekedy také anomálie, že človek iba so základným školským vzdelaním má väčšiu pasívnu slovnú zásobu ako absolvent vysokej školy.¹⁵⁵

V súvislosti so slovnou zásobou je užitočné si všimnúť si výber slov pri komunikácii, ktorý súvisí s témou rozhovoru, so situáciou, so vzdelaním, temperamentom a pohlavím komunikantov. Pre živú komunikáciu, ktorá vzniká spontánne, nepripravene, je prirodzené, že reč tu nikdy nemá takú dokonalú

¹⁵⁴ Porov. STANČEK, E.: *Kňaz rétor*, Spišská Kapitula, 2000, s. 113.

¹⁵⁵ Porov.: FLUME, P.: *Staňte sa presvedčivým rečníkom*, Granada, Praha, 2008, s. 136.

formu, aká sa predpisuje v normatívnych príručkách. Schopnosť komunikovať ovplyvňujú mnohé faktory, teda živá reč nie je taká plynulá a perfektná, ako si ju predstavujeme v umelom prostredí. *V spontánnej komunikácii sa reč zvyčajne neskladá z kompletných, dokonale gramaticky skonštruovaných viet, ale vyskytujú sa v nej rôzne defekty, ktoré z hľadiska umelého, vykonštruovaného textu pôsobia ako chyby v reči, ale z komunikačného hľadiska sú to bežné javy. Ide o bohaté variácie deformovaných slov, nedokončených viet, viet s neusporiadanou stavbou, dodatočných pripájanií slov, opakovaní, zakoktaní, prerieknutí, používania ukazovacích zámien.*

Hovoriaci počas svojej reči plánuje odrazu viac ako jedno slovo. Jeho reč vzniká v určitých blokoch. Počas súčasného plánovania textu a jeho slovnej realizácie vznikajú v reči defekty. Hovoriaci *vtedy totiž myslí viac na to, čo povie, než na to, čo simultánne hovorí*. Prehrešky proti norme vznikajú aj vtedy, keď má hovoriaci ťažkosti pri hovorení, pretože je napríklad *unavený, ponáhľa sa alebo chce vyjadriť svoje emócie*. Avšak najviac chýb je v reči hovoriaceho vtedy, keď sa obáva.

„Image“. ¹⁵⁶

Hovorí, že základnou požiadavkou úspešného rečníka je práve image alebo inými slovami povedané štýl, obraz.

Pôsobivý image predpokladá integritu, celistvosť, čo v praxi znamená, že musí zvýrazniť **kladné stránky rečníckej osobnosti** a potlačiť menej výhodné prvky jednaní rečníka.

O image sa treba starať, je to znak dospelosti. Istotne existujú ľudia, ktorí sa o svoj image nestarajú, spravidla sú to ľudia, ktorí nemajú čo stratiť, ľudia bohatý s potrebnými konexiami a podobne.

Image veľmi súvisí s prvým dojmom. Ten si o vás vytvorí hneď a môže trvať aj pol roka.

Existujú dva dôvody prečo sa image venovať:

- 1.-účinne **presadíme svoju kvalitu**
- 2.-najsilnejšie **pôsobí prvý dojem**

Pri rozvíjaní svojho image treba brať do úvahy štyri kategórie:

- 1) SELF IMAGE – tento **obraz vlastnej osoby** ovplyvňuje naše minulé skúsenosti a momentálne psychické a fyzické dispozície
- 2) VNÍMANÁ IMAGE
- 3) ZÍSKANÁ IMAGE – táto kategória je, ktorá **sa rozširuje** o rečníkovi jeho známymi

¹⁵⁶ Porov.: ŠPAČKOVÁ, A.,: *Moderní rétorika*, Granada,, Praha, 2006, s. 42.

4) VYŽADOVANÁ IMAGE – akonáhle rečník pri svojej prezentácii prezentuje určitú prezentáciu, musí rešpektovať **pravidlá image danej firmy**.

Pri rozvíjaní a pestovaní image sa treba zamerať hlavne na *vzhľad, neverbálnu a verbálnu komunikáciu* a základné princípy *spoločenského vystupovania*.

Kde, ako a čo s kým hovoriť^{157 158},

„Kto je chytrý bude v rozhovore menej myslieť na to, o čom hovorí a viac na to s kým hovorí. Ako náhle to pochopí, je si istý, že nepovie nič, čoho by neskôr ľutoval.“¹⁵⁹

V zložitom medziludskom prostredí je potrebné čoraz viac klásť dôraz na elementárne situácie rozprávania. Vyžaduje si to potrebu stále viac a viac sa **zdokonaľovať v rečovej komunikácii**, pohotovo a operatívne podávať nielen informácie ale vedieť aj lepšie **argumentovať a presvedčiť** poslucháča. Vedomosti ešte sami o sebe nenaučia správne, esteticky a pôsobivo komunikovať. Tým viac pre úspešného človeka 21. storočia.

V rozhovore, diskusii alebo pri prednáške sa musíme **jasne a zreteľne vyjadrovať**. K tomu patrí *nutná dávka sebavedomia*,¹⁶⁰ ale tiež zrozumiteľná reč. To všetko sa dá naučiť. Pritom v rétorike, a nielen v nej, platí, že cvičenie robí majstra.

Znamená to, že sa musíme naučiť **formulovať myšlienky jasne a zrozumiteľne**, aby nám iní rozumeli. Komunikácia pozná veľa spôsobov

V skutočnosti sa rozhovor medzi dvomi a viac ľuďmi nevyvíja jednoducho, dochádza k prijímaniu a odosielaniu správ z rôznych kanálov. Je teda výzva pre nás, aby sme si uvedomili, *cez aké kanály posielame svoje správy*.

Pri telefonických rozhovoroch je rozhodujúcim faktorom, resp. kanálom - **hlas**.

Z hlasu je veľmi zreteľne rozpoznať, či hovoríme nahlas, potichu, rýchlo alebo pomaly, zreteľne alebo huhňavo, či dodržiavame pauzy a čiarky. Druhá strana má možnosť rozpoznať s kým hovorí.

¹⁵⁷ Porov.: SCHARLAU, CH.: *Techniky vedení rozhovoru*, Grada, Praha, 2008, s.47.

¹⁵⁸ Porov.: EDMÜLLER, A., WILHELM, T, *Nenechajte sebou manipulovať*, Grada, Praha, 2003, s. 49-102.

¹⁵⁹ Porov. HERTZER, K.: *Rétorika v zaměstnání*. Praha : GRADA Publishing, a.s., 2006.

¹⁶⁰ Porov.: EDMÜLLER, A., WILHELM, T, *Nenechajte sebou manipulovať*, Grada, Praha, 2003, s. 52.

V **osobnom rozhovore** okrem verbálnej komunikácie sa pripája aj neverbálna komunikácia – reč tela. Asertívne správanie - kontakt očí, úsmev, otvorené príjemné gestá, taktiež aj zovňajšok, t.j. oblečenie.

Pri **skupinových rozhovoroch** sa rozširuje spektrum informačných kanáloch, v postavení hierarchie – kto kde stojí, sedí a pod.¹⁶¹

Žiadny rečník nespadol z neba. Vedenie rozhovorov musíme cvičiť a trénovať, aby sme správy jasne pochopili a odoslali. Toto je úspechom i v zamestnaní. To všetko sa dá naučiť a natrénovať.

Ak chceme získať pozitívny postoj k rozhovoru, *nemá to byť rozhovor s oponentom ale partnerom*, v ktorom sa strieda aktívne počúvanie a argumentovanie. Na konci, ktorého sú obaja partneri víťazi, bez prehry.

Záver

Umenie komunikovať s ľuďmi patrí spolu s umením hovoriť k základnej profesionálnej výbave vedúceho pracovníka. Rétorika učí pedagogike afirmácie človeka ako konkrétnej osoby. Mnohí sa domnievajú, že toto umenie ovládajú a tento sebaklam ich zavádza do slepej uličky.

Rečník si získa poslucháčov tým, že bude na nich **pôsobiť vierohodne**, t.j. s témou sa stotožní, priateľsky na nich pôsobí a sústreďuje svoju pozornosť na pozitívne aspekty rozhovoru.

Medzi základné vedomosti o rozhovore patrí úvodný pozdrav a krátke predstavenie sa. Stretnutie s nami by malo byť príjemné.¹⁶²

Prvý dojem úsmev, očný **kontakt**, **príjemný hlas**.

- *pri predstavení* začať vždy menom. Jasne a zrozumiteľne, aby si ho druhá strana zapamätala.

- *povolanie*, predstaviť pozíciu, a krátko vysvetliť.

- *firma pre koho pracujeme*, vlastná kancelária alebo prax a pod.

- *oblasť pôsobnosti*. Objasniť za aké úlohy zodpovedáte, príp. akú pozíciu zastupujete.

Nezáväzná konverzácia otvára dvere. Odkrýva sa ňou ľudská stránka človeka, prirodzene a zdvorilo... Dôležité je, aby ste boli s partnerom v rozhovore rovnako naladený.¹⁶³

¹⁶¹ Porov.: GALLO, J.: *Rétorika v teórii a praxi*, Prešov, s.150.

¹⁶² Porov.: ŠPAČKOVÁ, A.,: *Moderní rétorika*, Granada,, Praha, 2006, s. 64.

¹⁶³ Porov.: MISTRÍK, J.: *Rétorika*, SPN, Bratislava, s.203

Tabu pri rozhovoroch sú vždy témy ako napr. politika, rodinné problémy, náboženstvo, rasové problémy, sexuálna orientácia. Je to príležitosť na rôzne konfrontácie, ktoré pri rozhovoroch **nie sú potrebné**.

Naše rozlúčenie musí **mat' štýl**. Vždy priateľsky a zdvorilo.

Je potrebné *pod'akovať* za čas a stretnutie. Prípadne dohodnúť opätovné stretnutie.

Naučme sa formulovať svoj prejav zrozumiteľne

Alfou a omegou každej komunikácie je umenie zreteľne a zrozumiteľne sa vyjadrovať, aby ostatní mohli vašu správu prijať. Je to niekedy veľmi dôležitá úloha.

Použitá literatúra:

- BRUNO, T, ADAMCZYK, G, *Reč těla*, Grada, Praha, s.112, 2005,ISBN: 80-247-1313-6.
EDMÜLLER, A., WILHELM, T, *Nenechajte sebou manipulovať*, Grada, Praha, 112, 2003, ISBN:80-247-0410-2.
FLUME, P.,: *Staňte sa presvedčivým řečníkem*, Granada,, Praha, s. 151, 2008, ISBN: 978-80-247-2216-0.
GALLO, J.: *Rétorika v teorii a praxi*, Prešov, s.150, 996, s.80-967349-1-1.
GEISSELHART, R., a BURKART, CH.: *Tréning paměti a koncentrace*, Grada, Praha, s.112, 2006, ISBN80-247-1654-2.
HERTER, K,: *Rétorika v zaměstnání*, Grada, Praha, s.128, 2006, ISBN: 80-247-1799-9.
KANITZ, A,: *Umění úspěšné komunikace*, Grada, Praha, 112, 2005,ISBN 80-247-1222-9.
MISTRÍK, J.: *Rétorika*, SPN, Bratislava, s.203, ISBN: nemá.
SCHARLAU, CH.: *Techniky vedení rozhovoru*, Grada, Praha, s. 208 2008, ISBN: 978-80-247-2234-4.
ŠPAČKOVÁ, A., *Moderní rétorika*, Granada, Praha, s. 132, 2006, ISBN: 80-247-1704-2.
STANČEK, Ľ.: *Kňaz rétor*, Spišská Kapitula, 302, 2000, ISBN:80-7142-081-6.
WŁOSIŃKI, M.: *Wiedza w służbie dobra człowieka*. Włocławek, 2010, 187, ISBN: 978-83-61609-09-4..

Ľubomír STANČEK

Pôsobí na TI Spišskej Kapitule TF KU v Ružomberku na Slovensku,
ako profesor homiletiky a rétoriky.

Význam partikulárnej cirkvi v ekumenizme na Slovensku

Prof. Ľubomír Stanček, PhD.
TI Spišská Kapitula č.12
05304 Spišské Podhradie

Od nás kňazov sa žiada a nielen od nás, ale i od veriacich laikov, aby sme cirkvi a náboženské spoločnosti, ktoré sú registrované v Slovenskej republike, poznali a vedeli zaujať správny postoj v pastoračnej oblasti v ekumény. Nestačí, aby dnešný kresťan o inom vyznaní povedal len názov, ale vedel o ňom podstatné veci. Poznanie pomáha nájsť spoločnú reč, vzájomne sa obohatiť, riešiť určité ťažkosti, a najmä naplňovať slová Pána Ježiša „a bude jedno stádo a jeden pastier“ (Jn 10,16), čiže pracovať na ekumenizme.

Je stále viac ľudí, ktorí túžia poznať históriu, vierouku, mravouku aj tých „druhých“. Pri rôznych stretnutiach i vo farnostiach dochádza k mnohým otázkam, na ktoré aj dobrý veriaci nevie dať ani základnú odpoveď o tých druhých. Stretávajú sa mladí rôznych cirkví, a nevedia o základných hodnotách iných vierovyznaní. Tí „druhí“ sú predsa bratia.

Veríme, že sa nevrátia časy vzájomných útokov, násilia, ohovárania a osočovania pre vieru. Máme nádej, aj keď to nebude hneď „zajtra“, že budú o nás môcť povedať neveriaci – „hľa, ako sa milujú“ –, a staneme sa pre nich mementom k zamysleniu sa nad fenoménom viery, spásy, večného života a spolužitia už tu na zemi.¹⁶⁴

Nestačí konštatovať, že niečo je na internete. Nevedomosť neospravedlňuje. Ekumenizmus má veľkú budúcnosť. Aj dnes platí zásada, že kto nepozná, nemôže milovať a platí to aj o ekumenizme.

Jediný prostredník medzi Bohom a ľuďmi Ježiš Kristus založil a neprestajne udržiava svoju Cirkev, spoločenstvo viery, nádeje a lásky na zemi, ako viditeľný organizmus, prostredníctvom ktorého šíri pravdu a milosť v prospech všetkých.

Prvým cieľom Cirkvi je byť sviatosťou dôverného zjednotenia ľudí s Bohom.

Ekumenicky významným činom zo strany Katolíckej cirkvi sú prosby o odpustenie za previnenia Cirkvi.

Prvým cieľom Cirkvi je byť sviatosťou dôverného zjednotenia ľudí s Bohom.

Na Slovensku je stále absencia informácií o ekumenizme a vzájomných vzťahoch medzi jednotlivými cirkvami. Je potrebné podať širokej verejnosti základné a najpotrebnejšie informácie, ktoré sa týkajú vzťahu Rímskokatolíckej

¹⁶⁴Porov.: STANČEK, Ľ.: *Homiletika v novej evanjelizácii*. Spišská Kapitula : Kňazský seminár, 1997.

cirkvi k iným kresťanským cirkvám a informovať o snahách po jednote, znovuzjednotení, čiže ekumenizme.

To si vyžaduje vniknúť do organizačných, historických a teologických informácií. K základným a najdôležitejším dokumentom patria dekrét II. vatikánskeho koncilu o jednote.

Všetkým nám musí ísť o nové poznanie, pomôcť zdolávať prekážky, únavu a pesimizmus, dodať silu pokračovať v ekumenickom úsilí na prahu nového kresťanského obdobia a poskytnúť nové impulzy k väčšej angažovanosti v požehnanom diele zjednotenia kresťanov.

Ekumenické direktórium, vydané Sekretariátom pre jednotu kresťanov, schválené Pavlom VI., zo dňa 14. 5. 1967, obsahuje podrobné smernice pre ekumenickú prácu. Pápež Ján Pavol II. schválil 25. marca 1993 Direktórium na vykonávanie princípov a noriem o ekumenizme a z moci svojho úradu ho potvrdil a dal príkaz na jeho vydanie bez ohľadu na všetky protirečivé skutočnosti.¹⁶⁵ Dnes je už mnoho ďalších dokumentov,¹⁶⁶ či už celocirkevného,¹⁶⁷ alebo miestneho charakteru.^{168,169}

Direktórium na vykonávanie princípov a noriem o ekumenizme hovorí: „Dialóg je jadrom ekumenickej spolupráce a sprevádza ju vo všetkých jej formách. Dialóg vyžaduje vedieť vypočuť a odpovedať, snažiť sa pochopiť a vedieť pochopiť. To znamená byť pripravený klásť otázky a byť schopný otázky prijímať. Vedieť niečo o sebe povedať (podeliť sa) a veriť tomu, čo druhí o sebe hovoria. (...) Ekumenický dialóg má umožniť členom rôznych cirkví a cirkevných spoločenstiev dospieť k vzájomnému spoznaniu sa, definovať prvky viery a praxe, ktoré sú spoločné, a určiť body, v ktorých sa odlišujú.“¹⁷⁰

Rozdelené malé Slovensko na viacej cirkvi si musí raz uvedomiť, čo je to pre existenciu viery potrebné. „Ekumenické hnutie by malo dať odpoveď na dar Božej milosti vyzývajúci všetkých kresťanov veriť v tajomstvo Cirkvi podľa Božieho plánu“ (DirE 9). Koncil považuje rozdelenie kresťanov za veľké pohoršenie z troch dôvodov: že je v rozpore s výslovnou vôľou Pána Ježiša, že je pohoršením pre svet a škodí najsvätejšej veci, čiže ohlasovaniu evanjelia.

¹⁶⁵ Porov.: PÁPEŽSKÁ RADA PRE NAPOMÁHANIE JEDNOTY KREŠŤANOV: *Direktórium na vykonávanie princípov a noriem o ekumenizme*. Trnava : SSV, 1994, s.154.

¹⁶⁶ Porov.: JÁN PAVOL II.: *Apoštolská konštitúcia Ex corde ecclesiae*. Trnava : SSV, 1998, čl. 26, s. 27.

¹⁶⁷ Porov.: POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKU VÝCHOVU: *Základný poriadok pre kňazskú výchovu*. Pracovný text, nová verzia dokončená v IX. 1999. Vydaná v Ríme 29. marca 1985. Vytlačená pre potreby Spišskej Kapituly, 2001, čl. 80, s. 42.

¹⁶⁸ Porov.: Pastoračný a evanjelizačný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku 2001-2006. Bratislava : KBS, 2001, s. 72-74, ISBN 80-7165-305-5.

¹⁶⁹ Porov.: TOMEK, P.: Ekumenický rozmer Cirkvi. Vrúcko, 1998, s. 66-69.

¹⁷⁰ PÁPEŽSKÁ RADA PRE NAPOMÁHANIE JEDNOTY KREŠŤANOV: *Direktórium na vykonávanie princípov a noriem o ekumenizme*, s. 120.

Pýtajme sa seba i okolia, ako spoločne pomôcť k prekonaniu napätí, chorôb transformácie a prispieť k rozkvetu ekumenizmu na Slovensku? Po cestách, ktoré sú pred nami, nedokážeme kráčať sami. Úlohy ekumenizmu nie sú jednouché.¹⁷¹ K urýchleniu zjednocovania kresťanov vo viere a láske môže napomôcť zmena zmýšľania a postojov. Všimnime si nasledujúce skutočnosti:

a). Pokiaľ možno, každý deň sa modliť Ježišovu modlitbu, „aby všetci boli jedno...“ (Jn 17,21): za jednotu kresťanov, za pekné vzťahy medzi kresťanmi a za napredovanie teologických dialógov medzi kresťanskými cirkvami a cirkevnými spoločenstvami.

b). Často ďakovať za to, čo máme všetci kresťania spoločné: za dar krstu, ktorý nás po celú históriu spája ako Božie deti, za pravdy viery obsiahnuté vo Svätom písme a v Apoštolskom a Nicejsko-carihradskom vyznaní viery.

c). Snažiť sa verne žiť podľa evanjelia a zachovávať jednotu s vlastnou cirkvou.

d). Ľudí z iných cirkví, s ktorými sa stretávame, vnímať ako bratov a sestry a modliť sa za nich.

e). Pri pohľade na kostoly a modlitebne iných cirkví odporúčať tých, ktorí sa v nich stretávajú, Božej láske a vyprosovať im vernosť evanjeliu a Božiu pomoc pri riešení ich problémov.

V našom čase na Slovensku žije viac ľudí v konfesionalne polemickom prostredí. Mladí ľudia až keď sa chystajú k uzavretiu manželstva sa pýtajú jeden druhého na konfesiю. Iní pracujú a študujú v zahraničí a často pred podobnú otázku postaví rodičov. Vieme, že aj im bol Kalvín, protestanti či anglikáni predstavení výlučne negatívne. Dnes Katolícka cirkev zaujíma v otázke ekumenizmu „v dobrej viere“ postoj obranný, polemický a apologetický. Vnútorne protiklady a zmena v učení ukazuje, že učenie v rôznych cirkvách nepochádza z posolstva Ducha Svätého. Existuje pre nich jedno správne rozhodnutie: návrat k jednote Katolíckej cirkvi.“¹⁷² Teológia a učiteľský úrad viedli k posilneniu katolíckej viery, teda výlučne k budovaniu konfesionalnej identity. Vytvorila sa kolektívne negatívna spomienka, ktorá pôsobí do istej miery až podnes.¹⁷³ Hovoríme o minulom období pred koncilom, čo hovoríme,

¹⁷¹ Porov.: DRÁB, P.: *Ekumenizmus na Slovensku*. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 1998, s. 16-17.

¹⁷² NEUNER, P. *Ekumenická teologie*, Vyšehrad, Praha 2001, s. 140.

¹⁷³ VERCRUYSSSE, J. E.: *Luthers Reformation und ihre Bedeutung für die katholische Kirche*, ZKTh 121 (1999), s. 27.

že to bolo vo všeobecnosti obdobím predekumenickým, v ktorom polemika a konfesionalizmus určovali naše vzájomné vzťahy.

V skrytosti sa však rodili aj na pôde Katolíckej cirkvi i na Slovensku prvé ekumenické kroky, zvlášť v teologických kruhoch. Tieto boli žiaľ zvyčajne eliminované a oficiálne odsúdené. Príkladom bola vedecko - kritická revízia diela Martina Luthera cirkevným historikom Josephom Lortzom, ktorý svojim dielom *Die Reformation in Deutschland* (1939) priniesol radikálne nový pohľad na Luthera. Cirkev vydala vyhlásenie v ktorom sa biskupom nariaďuje, „aby sa pri predstavovaní reformácie a jej dejín vyhýbali, že by sa chyby katolíkov prehánali a vina reformátorov sa zmenšovala a aby sa vedľajšie veci tak zdôrazňovali, že to najpodstatnejšie, odpad od katolíckej viery sa skoro vôbec neuvedomuje a nepociťuje.“¹⁷⁴

Súčasným trendom ekumenického posunu zo strany Katolíckej cirkvi sú predovšetkým bilaterálne dialógy s jednotlivými cirkvami a cirkevnými spoločenstvami na národnej a medzinárodnej rovine. Na najvyššej úrovni Katolícka cirkev v zastúpení „Pápežskej rady na podporu jednoty kresťanov“ vedie bilaterálne dialógy s východnými cirkvami, anglikánskou cirkvou, luteranskými cirkvami, Reformovanými, metodistami, baptistami... Výsledkom sú dôležité teologické dokumenty a vyhlásenia.

Cieľom je očistenie pamäti – oslobodenie osobného a kolektívneho svedomia od všetkých foriem nevraživosti a násilia. V tomto pohľade, ak sa niektorí katolíci so záľubou pridávajú rozdelení v minulosti a nerobia nič pre odstránenie prekážok k jednote, môžeme právom hovoriť o solidarite v hriechu rozdelenia (por. 1 Kor 1, 10 – 16).¹⁷⁵ V tejto súvislosti sa hovorí o „dialógu obrátenia“.

Preto je normálnym prejavom života Katolíckej cirkvi, že kompetentné authority sa snažia strážiť túto vlastnú identitu, aby potom mohli v pravde vstúpiť do ekumenického dialógu.

Zmierenie nemožno realizovať jednoducho a povrchné.

Preto ešte v jednom z najdôležitejších cieľov ekumenizmu – v otázke eucharistického spoločenstva, nie je možné podľa súčasného katolíckeho učenia, vzájomné intercommunio, dokiaľ nedospejeme ku zmierujúcej rozdielnosti, ako tomu je napr. v „učení o ospravedlnení“. Je potrebné pokračovať v dialógu ohľadom trvalej prítomnosti Krista v Eucharistii,

¹⁷⁴ In inštrukcia „*De motione ecumenica*“, 1949.

¹⁷⁵ Medzinárodná teologická komisia: *Pamäť a zmierenie. Cirkev a viny minulosti* (2000), úvod, čl. 5.2.

ekleziálneho charakteru Eucharistie, otázky úradu v Cirkvi, „apoštolskej postupnosti“ a úradu Petra. Pre Katolícku cirkev sú to dôležité aspekty jej života, ktorých sa nemôže a nechce vzdať, ale na strane druhej pozýva k novej bratskej ekumenickej diskusii. Pre Katolícku cirkev je cieľom ekumenizmu viditeľná jednota vo viere, vo sviatostiach a v úrade. Úrad Petra je pre ňu darom i na Slovensku, ktorým v duchovne obnovenej tvári chce obdarovať budúcu väčšiu jednotu. Ale tento katolícky model jednoty opätovne nie je – prinajmenej vo svojej súčasnej forme – prijateľný pre nekatolícke cirkvi. Tak sám pápež Ján Pavol II. vychádza s iniciatívou a povoláva k bratského, trpezlivého dialógu o budúcej podobe vykonávania Petrovho úradu.¹⁷⁶

Vydanie niektorých posledných dokumentov Vatikánu, ako napr. encykliky „Ecclesia de eucharistia“ (2003) alebo vyhlásenie Kongregácie pre náuku viery „Dominus Iesus“ (2000), vyvolávali a vyvolávajú medzi mnohými zástancami ekumenického hnutia vlnu nesúhlasov a sklamaní. Hovorí sa o ekumenickej stagnácii Katolíckej cirkvi. Pri tejto príležitosti sa odhaľujú mylné predstavy, ktoré majú niektorí o ekumenizme. Katolícka cirkev odmieta „ekumenický minimalizmus“, ale za svoje základné východisko považuje vlastnú identitu (nie v zmysle konfesionalizmu). Každá cirkev má svoje vlastné dejiny, svoj profil, svoju mentalitu a kultúru, svoje obrady a presvedčenie viery, svoju štruktúru a pokladá to za svoje bohatstvo. Táto konfesióna identita je základňou pre ekumenický dialóg.

V teologickej oblasti ekumenizmu jestvuje nesmierne množstvo vynikajúcich štúdií. Na teologickej rovine prakticky neexistuje taká téma, ktorá by už nebola diskutovaná, a v ktorej by sa nedospelo k pokroku. Vnucuje sa otázka, ako je možné, že počas takmer štyridsiatich rokov teologického dialógu, bolo dohodnuté tak veľa a uskutočňované tak málo? Prečo nie sme v jednote oveľa ďalej? Dnes sa hovorí o „papierovej ekuméne“ a kríze ekumenizmu. Mnohí prišli k novému uvedomeniu si, že ekumenizmus nie je len diskusiou teológov o teoretických otázkach. Ekumenický dialóg je problémom vzťahu medzi jednotlivcami a vzťahu medzi cirkvami.

Stále ešte jestvuje skrytý strach z jednoty. Karl Rahner tento stav predvídal v teológii, keď povedal, že sa vždy nájdú ťažkosti. Ako spoločne pomôcť k prekonaniu napätí, chorôb transformácie a prispieť k rozkvetu ekumenizmu na Slovensku? Po cestách, ktoré sú pred nami, nedokážeme kráčať sami. Úlohy ekumenizmu nie sú jednouché.¹⁷⁷ Opakujem, že k urýchleniu zjednocovania kresťanov vo viere a láske môže napomôcť zmena zmýšľania a postojov.

¹⁷⁶ Encyklika pápeža Jána Pavla II. *Ut unim sint* čl. 96.

¹⁷⁷ Porov.: DRÁB, P.: *Ekumenizmus na Slovensku*. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 1998, s. 16-17.

Teológovia, ktorý „bona fide“ predsa len nájdú diferencie, ktoré nám „umožnia zostať nezjednotenými“. Pre mnohých neznámosťou je, že v katolíckej Cirkvi jestvuje v mnohých závažných otázkach široká pluralita, určité ekumenické otázky patria medzi jej najzávažnejšie prejavy.

Po niekoľkoročných intenzívnych ekumenických posunoch, môžeme i na Slovensku pozorovať „znaky ekumenickej únavy“.

„Ekumenická cesta nesmie byť prerušená, navzdory problémom, ktoré stále pretrvávajú i tých, ktoré sa nanovo rodia. Jednota kresťanov sa dnes javí ako nutnosť pre väčšiu vierohodnosť hlásania evanjelia a ako príspevok ku jednote.

Nemôžeme sa na tejto ceste zastaviť, ani sa nesmieme vrátiť naspäť! Musíme po nej kráčať ďalej a žiť ju s dôverou, pretože vzájomná úcta a hľadanie pravdy, spolupráca v láske a predovšetkým ekumenizmus svätosti prinesú s Božou pomocou plody.“¹⁷⁸

Táto výzva je v Katolíckej cirkvi ešte naliehavejšia na Slovensku, kde je ekumenizmus v únave bez toho, aby poriadne vyštartoval. Po určitých pozitívnych krokoch, akými boli spoločné ekumenické bohoslužby, dohoda o vzájomnom uznaní krstu s Evanjelickou cirkvou a.v. (2001) či vydanie Ekumenického prekladu Novej zmluvy a žalmov (1995), absentujú ďalšie významné kroky. Nemôžeme sa uspokojiť s príležitostnými zdvorilostnými návštevami, je tu veľa potrieb zintenzívnenia teologického dialógu, vytvorenie priestoru pre ekumenické fórum, spoločnú diakoniu a misiu. Predovšetkým je potrebné preniesť ekumenický dialóg do všetkých vrstiev života Katolíckej cirkvi. Nie je zriedkavosťou, že aj Týždeň modlitieb za jednotu kresťanov, sa na mnohých miestach koná formálne, bez akéhokoľvek skutočného dialógu. Dnes sa sotvako odváži v Katolíckej cirkvi verejne prehlásiť ekumenizmus za nesprávny, ale je možné v praxi ho ignorovať akoby nejestvoval. Zodpovedá tomu vyhlásenie: „Ekumenizmus je dobrý a pekný, ale je oveľa krajšie, keď sme sami.“ Katolícka cirkev na Slovensku stojí pred veľkou úlohou – vnášať oficiálne ekumenické učenie cirkvi do svojho života, a to radikálne, dôsledne a presvedčivo.¹⁷⁹

Keď je hlavou ekumenizmu ekumenický dialóg; jeho rukami a nohami ekumenická spolupráca; srdcom ekumenizmu je modlitba. Historicky sa spája duchovný ekumenizmus zvlášť s týždňovou modlitbou za jednotu kresťanov, ktorý mal slúžiť k podpore duchovného ekumenizmu. Pápež Ján Pavol II. stavia

¹⁷⁸ Postsynodálna apoštolská exhortácia Jána Pavla II. *Ecclesia in Europa* čl. 17, 30, 118, 31.

¹⁷⁹ MATEL, A. :Súkromný archív.

„duchovný ekumenizmus“ do popredia celého ekumenického hnutia. On je dušou celého ekumenizmu. Primát na ekumenickej ceste k jednote nepochybne patrí spoločnej modlitbe.¹⁸⁰

Tieto ekumenické zblíženia, ktoré sú z pohľadu dejín Cirkvi veľmi významné, musí teraz prijať a prežiť celý Boží ľud. Preto je nevyhnutné, aby aj na Slovensku cirkevné inštitúcie viac spolupracovali na ekumenickej úrovni (v oblasti diakonie a sociálnej práce, v mierových snahách, v starostlivosti o ženy, mužov, mladých ľudí, atď. Úzky vzťah s mimoslovenskými cirkvami, ktorý jestvuje už pár rokov ponúka cirkvám podnety na zamyslenie. Družba medzi cirkvami a farnosťami je podnetom na rozvíjanie ekumenizmu.

Takmer vo všetkých krajinách i na Slovensku už jestvujú národné ekumenické rady cirkví, v ktorých vzrastá i účasť Rímskokatolíckej cirkvi. Na miestnej úrovni sú to predovšetkým početné ekumenické centrá, kde sú zastúpené rozličné vierovyznania, a duchovná skúsenosť, čo sa tam zažíva, povzbudzuje ekumenické hnutie.

No zjavne pôsobia i ekumenické brzdy. Často mnohí kresťania a mnohé cirkvi žijú v situáciách, kde môžu urobiť len máločo. „Ekumenizmus je dobrý a pekný, ale je oveľa krajšie, keď sme sami – takéto svedectvo zachytené na záver jednej ekumenickej slávnosti ukazuje, že otvorenie sa a ekumenická spiritualita sú ešte potrebnejšie ako v minulosti.

Budovanie Európskej únie si vyžaduje, aby aj cirkvi boli bdelé, najmä pokiaľ ide o etiku a kultúru. Cirkvi sa musia postarať o to, aby vznik Európskej únie priniesol perspektívu vyváženej komunikácie.

Občas sa stáva, že namiesto toho, aby sa zdôrazňovalo jednoduché spolužitie medzi cirkvami, alebo ich opačné pozície, kde rozdiely v oblasti viery vyvolávajú pochybnosti aj vzhľadom na spoločné prvky, dnes sa zdôrazňuje spoločenstvo, ktoré nám v Kristovi ponúka trojjediný Boh, a práve v jeho svetle sa objasňujú a posudzujú i dávne teologické nezhody.

V dnešnej dobe sa ekumenizmus stáva stále diskutovanejšou a otvorenejšou témou. Spoločnosť sa stáva stále viac a viac sekularizovanou a náboženstvá sa dostávajú do sféry nezájmu. Svet sa snaží nie poprieť jednotlivé náboženstvá, ale zmeniť význam pojmov a hodnôt, ktoré sa v nich nachádzajú. Náboženstvá radí medzi ostatné koníčky, ktoré človek môže, alebo nemusí mať. Moderný mladý človek sa začína strácať v tom čo je pravda a rád prijíma názor o relatívnosti pravdy a hodnôt. Často prijíma názor, že pravda je taká, aká vyhovuje mne. Preberá prvky z mnohých náboženstiev, ale len tie ktoré mu vyhovujú a utvára si vlastné náboženstvo. A tak kresťanské cirkvi znovu a znovu pociťujú potrebu zjednotenia sa na poli ekumenizmu, aby mohli s plnou silou ohlasovať kresťanské posolstvo.

¹⁸⁰ *Ut unum sint* 21, 22.

Ekumenické dianie za posledný čas a body z CIC a KKC, ktoré sa vzťahujú i na ekumenizmus treba rešpektovať... K nim treba zaradiť aj niektoré ekumenické udalosti, ktoré sa udiali na území Slovenska.

Naším cieľom je zhodnotiť a poukázať na priebeh ekumenizmu dnes. Nájsť spoločné body pre jednotlivé cirkvi, na základe ktorých sa nadväzuje dialóg.

Ak chceme hovoriť o ekumenizme a jeho rozvoji v súčasnosti, musíme si najprv zadať, čo to ekumenizmus je a aký je naň pohľad z hľadiska katolíckej Cirkvi.

Ekumenizmus je úsilie o zjednotenie všetkých kresťanov, a to tak jednotlivcov, ako aj pospolitosti. Jeho dušou je vnútorné obrátenie (ekumenizmus duchovný). O katolíckej pravde sa nediskutuje, ale uznáva sa, že vina za rozkol bola neraz na oboch stranách. Na rozkole dnešnej oddelení bratia nemajú podiel. Mocou sviatosti krstu sú údmi Krista, nie sú bez prvkov a darov, ktorými sa buduje Cirkev. Katolícki veriaci modlitbou, slovom a činmi majú účasť na ekumenizme. Treba uvážiť, čo je nutné v samej Cirkvi zreformovať, napraviť, vhodne prispôbiť. Aj tu je zásada: v nevyhnutnostiach jednota, v nie nutných liturgických, disciplinárnych veciach, ba aj v teologickom spracovaní zjavenia sloboda, vo všetkom láska.¹⁸¹

Pri hľadaní spoločných ciest a možností medzi jednotlivými cirkvami v rámci ekumenizmu je dôležité pozrieť sa najprv na smer vytýčený katolíckou Cirkvou a z neho vychádzať. Zmienky o ekumenizme v CIC a KKC sa musia poznať a rešpektovať.

10. december 2007 na Slovensku bola vydaná prvá ekumenická verzia Biblie.

Prvý slovenský ekumenický preklad Biblie predstavila dnes Slovenská biblická spoločnosť so sídlom v Banskej Bystrici.

Pripravili ho prekladateľské tímy zastupujúce takmer všetky cirkvi registrované v Slovenskej republike. V náklade 1600 výtlačkov vyšla Biblia s deuterokánonickými knihami používanými katolíckymi cirkvami a v rovnakom náklade aj bez týchto kníh.

Dohoda na spoločnom slovenskom texte základného dokumentu kresťanstva Biblie je významným krokom na ceste zbližovania kresťanov rôznych vyznaní. Jej ekumenický preklad môže byť podnetom k tomu, aby sa cirkvi a náboženské spoločnosti na Slovensku dohodli aj na spoločnom znení Otčenáša, Desatora a Apoštolského vierovyznania.

Toto treba aplikovať - hoci iným spôsobom a s príslušnými rozdielmi - na činnosť, ktorá má za cieľ zbližovanie s predstaviteľmi nekresťanských náboženstiev a prejavuje sa v dialógu, v stretnutiach, v spoločnej modlitbe, v

181 Malý teologický lexikón. Bratislava: 1977, s. 133-134

odkrývaní tých pokladov ľudskej duchovnosti, ktoré ako dobre vieme, nechýbajú ani vyznávačom týchto náboženstiev. Či niekedy pevná viera vyznávačov nekresťanských náboženstiev - ktorá je tiež ovocím Ducha pravdy, pôsobiaceho i mimo viditeľných hraníc Kristovho tajomného tela - neuvádza azda do pomykova kresťanov, neraz takých náchylných pochybovať o Bohom zjavených a Cirkvou hlásaných pravdách a takých náklonných na uvoľnenie morálnych zásad a na otvorenie cesty etickému "permisivizmu"? Je zaiste šľachetná ochota chápať každú osobu, analyzovať každý systém a uznať to, čo je správne. Ale to absolútne neznamená strácať istotu vlastnej viery, alebo podkopávať zásady morálnosti, ktorých nedostatok sa čoskoro prejaví v živote celej spoločnosti so svojimi žalostnými následkami.¹⁸²

Teda ekumenizmus je snaha o obnovenie pôvodnej jednoty cirkvi. Práve za týmto účelom boli zriadené viaceré úrady a organizácie, ktoré sa snažia svojou činnosťou naplniť obsah slov Ježišovej veľkňazskej modlitby: „No neprosím len za nich, ale aj za tých, čo skrze ich slovo uveria vo mňa, aby všetci boli jedno, ako ty Otče, vo mne a ja v tebe, aby aj oni boli v nás jedno, aby svet uveril, že si ma ty poslal.“ (Jn 17, 20 – 22).

V ďalších prioritách sa odrážajú aktuálne záležitosti, ktoré hýbu dnešným svetom. Je to potreba medzináboženského dialógu a spolupráce cirkví pri riešení rôznych etických problémov dnešného sveta.

„Ekumenické stretnutia sú pre mňa vždy veľmi silným zážitkom, ktorý motivuje k ďalšej práci v oblasti ekumény, k hľadaniu porozumenia medzi cirkvami. Nielen na Slovensku. Ale programom do budúcnosti musí byť ochota, nádej a snaha otvorene hovoriť o veciach, ktoré sa v našich vzťahoch javia problematickými.“¹⁸³

Ekumenická rada cirkví v SR bola ustanovená na svojom úvodnom zasadnutí v marci 1993. Je spolu s ERC v ČR rovnoprávnym následníkom ERC v ČSFR, ktorá po rozdelení Československa ukončila svoju činnosť. Obidve novo vzniknuté ekumenické rady sú nezávislé a rovnoprávne subjekty pôsobiace na území dvoch novo vzniknutých štátov.

ERCSR nie je nad cirkevným útvarom. Je združením registrovaných cirkví a náboženských spoločností, ktoré hľadajú cestu k vzájomnej spolupráci a k vzájomnému porozumeniu. Dôležitou úlohou ERCSR je úsilie o koordináciu aktivít členských cirkví vo vzťahoch k štátu, smerom do občianskej spoločnosti a spolupráca s medzinárodnými cirkevnými inštitúciami. ERCSR môže byť

¹⁸² <http://www.intratext.com/>

¹⁸³ <http://www.granosalis.cz/backend.php>

Rozhovor s Ondrejom Prostredníkom o podujatí Svetovej rady cirkví v Brazílii, Vloženo Středa, 15. březem 2006 @ 10:38:13 CET Vložil: Bolek

účinnou platformou pre teologický dialóg medzi jednotlivými členskými cirkvami. ERCSR spolupracuje so svetovými kresťanskými a spoločenskými organizáciami, ako napr. Svetová rada cirkví, Konferencia európskych cirkví, Európska ekumenická konferencia pre cirkve a spoločnosť a pod.

Členské cirkvi ERCSR

1. riadny člen – riadnym členom sa môže stať cirkev registrovaná štátom, ktorá súhlasí so štatútom ERCSR

2. člen-pozorovateľ – členom-pozorovateľom sa môže stať cirkev alebo náboženská spoločnosť v zmysle zákona č. 308/91 Zb., ktorá má záujem podieľať sa na práci ERCSR, ale z rôznych dôvodov sa nemôže stať riadnym členom ERCSR

Riadni členovia: Evanjelická cirkev augsburského vyznania, Reformovaná kresťanská cirkev, Pravoslávna cirkev, Cirkev bratská, Evanjelická cirkev metodistická, Cirkev československá husitská, Bratská jednota baptistov, Starokatolícka cirkev

Členovia – pozorovatelia: Rímsko-katolícka a Grécko-katolícka cirkev, Cirkev apoštolská, Cirkev adventistov siedmeho dňa¹⁸⁴

Najrozšírenejším, najkrajším a najznámejším plodom vzájomnej spolupráce Svetovej rady cirkví (Komisia pre vieru a cirkevnú správu – Faith and Order) a Pápežskej rady pre napomáhanie jednoty kresťanov je Týždeň modlitieb za jednotu kresťanov. Toto spoločné podujatie neobchádza ani našu krajinu.

Záver

„Ekumenizmus je, prirodzene, proces pomalý, niekedy možno až odradzujúci, keď upadne do pokušenia počúvať, a nepočuť, hovoriť na pol ústa namiesto odvážneho hlásania. Nie je jednoduché vzdať sa ‚pohodlnej hluchoty‘, akoby evanjelium, stále to isté, nemohlo znovu dokázať svoju schopnosť rásť ako božský kvas obrátenia a duchovnej obnovy pre každého z nás,“¹⁸⁵ povedal Svätý otec Benedikt XVI. v príhovore na generálnej audiencii na Týždeň modlitieb za jednotu kresťanov v roku 2007. V pohľade na ekumenizmus do budúcnosti sa nemáme čoho obávať, lebo ekumenizmus nie je len ľudskou záležitosťou. Vieme, že ekumenické hnutie je v súlade s Božím zámerom jednoty všetkých ľudí v jedinej Kristovej cirkvi a teda ak je Boh s nami, kto môže byť proti nám?

Ďakujem.

¹⁸⁴ <http://www.casd.sk/biblickakonferencia/?feed=atom>

¹⁸⁵ <http://www.spesnet.info/>

Rétorika a prax kazateľov

Úvod

Už starí mudrci hovorili, že poznať seba samého je vrcholom múdrosti. Keď pripisujem vinu za svoje činy a pocity niekomu inému. Sám o sebe sa bohužiaľ nič nedozviem. Nešťastný je ten kto prenáša zodpovednosť na iných ľudí iné miesta či iné veci. Je chvíľa urobiť zmeny vo svojom živote, účinkovaní či vo vzťahoch.

Môžeme mať pocit, že som pokrytec. Môžem sa hnevať len na seba, hnevať na iných...? Pýtajme sa či sa vieme kontrolovať vo svojom živote. S presnosťou chirurga ktorý drží v rukách skalpel, zamyslíme sa. Pokrytec sa snaží vyhovárať, ospravedlňovať, .. Môže aj počuť čo sa o mne šušká. Je správne, keď si uvedomíme, že pokrytec znamená to, že nerobím čo kážem, robím, žijem. Zaujmime pokornú pozíciu a priznajme si najmä samy pred sebou, či môj ideál pri ohlasovaní nie je príliš nízko alebo vysoko. Zasmiať sa sám nad sebou je z času na čas potrebné. Pokrytec má aj iný význam. Čo robím po čase mi nezovšednelo? Môžem v tom byť aj nevinne. Verím v to, čo kážem? Verím! Ale časom čosi mi zovšednelo. Alebo nerobím to čo mám tak ako by som chcel. Necíťme sa trápne.

Je správne objavovať cestu ktorú poznám a začať znova a zas. *Po rokoch? Jedná myšlienka hovorí: „Dívaj sa do tváre človeka, ktorý je zodpovedný za naše šťastie.“*

Celý život je proces. Sme na ceste k plnosti svojho života. Je krásne pre nás, že sa môže oprieť o niečo, niekoho: 1. radostné sebaopoznanie, oceňme svoju jedinečnosť. 2. ochotne prijať plnú zodpovednosť za svoje poslanie na ceste kňazstva. Každý môžeme mať vo svojom živote vzor. Vzpomeňme si...

Každá nová výzva si žiada adaptáciu, a to samo v sebe vyhnúť sa zbytočným stresom. Je pravdou, že niektorý stres nezaškodí. Vieme sa ponáhľať pomaly? S istotou?

Príklad:

Jeden z nás spomína: Prišiel v cudzine do mesta, kde ešte nikdy nebol. Zostal bezradne stáť pred železničnou stanicou. Stál tam chlapec. Oslovil ho: „Prosím ťa, kde je tá a tá ulica.“ Usmial sa. „Ukážem vám,“ povedal chlapec. Cestou dotýkný premýšľal ako sa odmení chlapcovi. Na mieste s drobnými, čo podával chlapcovi povedal: „Ukázal si mi cestu do hotela a ja ti ukážem cestu do neba.“ Chlapec sa usmial a odvetil: „Ako mi môžete ukázať cestu do neba, keď nepoznáte ani cestu do hotela?“

Zopakujme si pred rokov, čo sme sa učili, čo robíme, aby sme to robili lepšie. Čo to z praxe: „Repetitio et Mater studiórum.“

Stručne zásady homiletiky

1. *Príprava homílie*

1. S prípravou homílie na nedeľu a sviatok začať čím skôr. (Byť majstrom vo svojom postavení „herolda“. Výsada milosť, dar od Boha. Pondelok... Využi čas pri ceste autom, čakanie, nespavosť, čas na štúdium.)

2. Zahať homíliu modlitbou. (Myšlienka na Boha. Predstavenie si poslucháčov. Uvedomiť si spásu duše a duše iných. Lekár, stomatológ si umýva ruky po každom pacientovi. Robiť rozdiel medzi osobným rozjímaním a rozjímaním pre homíliu.)

3. Prebudiť u seba identitu ohlasovateľa. (Boh potrebuje moje ústa, srdce, myseľ aby oslovil druhých..)

4. Začni pozorne čítať evanjelium. Pomaly. Zapisuj si asociácie. (Predpokladaj, že ťa bude počúvať i taký, čo je pokrstený pohan. PS je základ ohlasovania.)

5. Všimnime si, čo je v texte evanjelia neočakávané, Čo nás samých môže v texte prekvapiť a naopak čo je ťažké. (Vždy sú iné okolnosti. I ľudia, ťažkosti. Čo všetko prežívajú naši poslucháči - veriaci. Môže to byť inšpirácia čo kázať, čo som už dávno nehovoril v kostole.)

6. Dobré známe veci, vety znova objavme a pomôžeme pochopiť. (Len zopakovať evanjelium? Nie! Vianoce i Veľkonočné sviatky... iné, poznajú. Vzbudíme záujem o PS., udalosti, známe veci, udalosti...)

7. Každý zo synoptikov i sv. Ján má svoj slovník. Boh je prvý autor, ale človeku ponechal dary ktoré dostal od Boha a ako božie slová napísal. (Lukáš bol lekár. Jána znázorňujeme orlom. Každý evanjelista je podľa začiatku evanjelia znázorňovaný: býkom, človekom či anjelom, levom. Komu by sme odporučili ktorého evanjelistu?)

8. Pozorujme, čo ktorý evanjelista v danej perikope zdôrazňuje. (Márnotratného syna, prirovnanie o sieti, poklade, svieci...)

9. Všímajme si kulisy, detaily, veci, postavy i miesta. (Vžiť sa do situácie, okolnosti, kedy to sa stalo, kde, prečo to Ježiš povedal...)

10. Spytujeme sa samy seba, ako využiť perikopu, na aktuálne premietnutie do situácie poslucháčov. (Rodičia sa tešia keď dieťa si začína klásť otázky. Je zdravé. Vzbudíme i u seba otázky...)

11. Neuspokojíť sa s jedným prečítaním perikopy. Viaceré opakované prečítanie textu je obohacujúce. Text preniká a vniká do hĺbky. (Nikdy nevystupovať ako suverén, bez prípravy na ambón. Nepodceňujeme poslucháčov. V DI sa veľmi rýchlo dá poznať hĺbka kazateľa, odbornosť, príprava...)

12. Myšlienky sa musia uležať, dozrieť, predestilovať... (Ovocie nehladáme na strome v máji, niektoré dozrieva až cez zimu,, Neznižujeme sa, že stojíme pre kapustnými hlavami, že poslucháči nerozumejú...)

2. Pretransformovanie textu

1. Snažme sa o asociácie nad textom. (Čo mi to s to osoží..? O čom text hovorí? Čím ma oslovuje? Aký ma zmysel...? Čo chce Boh povedať?...)

2. Ujasniť si mentalitu poslucháčov a ich dispozície. (Máme veľa pokrstených pohanov. Životné okolnosti poslucháčov.)

3. Byť vnímavý na poslucháčov, všetko okolo nich, čo rezonuje medzi Slovom Božím v perikope a situácií v ktorom žijú. (Začať tým ako si musia vypočuť homíliu, natlačený, budú stáť, zima – teplo – dážď – slnko...deti, dospelý, hluchý, ...)

4. Myslieť na to čo poslucháčov zaujíma. Na čo by sa spýtali, keby mohli vstúpiť do homílie..., Požiadavky štátu, Cirkvi, farnosti v zornom uhla perikopy.)

5. Hľadať vhodné aplikácie. (Osobný zážitok pre poslucháča, liturgický, sociálny a ...)

6. Predvídať a odhadovať, ako tá myšlienka, slovo dopadne a zapôsobí v danom spoločenstve, situácií. (Rozdiel je medzi poslucháčmi, farnosťami dedinami...)

7. Myslieť na rôznorodosť veriacich, pozorujeme potrebnú mieru kto sú naši poslucháči... (Jeden rad chod na prvú omšu o 6hodine, iný pred obedom či večer. Prečo asi?)

8. Usilovať sa o to, aby moje homílie boli svedectvom, adresné, komunikačné. (Nie nad hlavami, nie do podlahy hovoriť. Virtuálny dialóg...)

9. Mať cit pre všetko, čo je v čítaniach, evanjeliu zdanlivé, dvojznačné nedopovedané. (Pán Ježiš všetko nedopovedal: „Kto má uši... Zobral si učeníkov do samoty a tam im veci vysvetlil...)

10. Tvoriť si osnovu príhovoru, byť pripravený na prípadnú otázku, mať odpoveď, čo je kľúčové. (Používať napríklad homíliu ako Najplnšiu formú kázne. Prípadne klincovací systém a iné druhy príhovorov. ...)

11. Uvažovať o pointách, ako a čo najlepšie a najúčinnšie vystihnúť. (Nie sú len chronický diskutéri na rekolekciách, ale aj na kázni sa sám seba rád počúva...Nedeľná homília nie krátka a nie dlhá. Kedy? Prečo?)

3. Dokončovanie homílie

1. Vyladiť myšlienky a začleniť ich do logickej podoby. (Nie bez prípravy. Nie v sobotu večer! Vždy len cudzia homília? Čítať si aj cudzie homílie. Neodhadzovať nevydarenú homíliu. V počítači svoje kolónky. Mať kontakt na internete.)

2. Rozhodní akú aplikáciu zvolíš. (Príklad: 5 zásad. A- pravdivý, B – nie dlhý, C – nie veľa príkladov v jednej homílii, D – časový, E – použijeme negatívny v PAR, tak v PAR pozitívny. Pozor na krváky, trháky, slzáky..., aplikácia má byť živá, blízka poslucháčom aby oslovila...)

3. Snažiť sa trafiť nielen terč, ale aj jeho stred. (Vyvarovať sa poznámke, niečo poviem. Vyhľadávame lekára odborníka, nie fušera... Jedná až tri aplikácie v jednej homílii v ADE. Pozor na prepojenie medzi AI a ADE. Nesumarizovať. Vytvoriť v modlitbe: ďakovať, prosiť, odprosovať, klaňať sa, robiť si predsavzatie, brať si poučenie...)

4. Regulovať reťazce svojich argumentov a dať pozor na slabé stránky. (Rečnícke figúry. Námetka. Zveličovanie. Nútenie... Nie rozkaz...)

5. Uvedomiť si tempo, čo zopakovať, čo vysvetliť, n čo klásť dôraz, čo v homílii ilustrovať. (Najviac tri krát niečo zopakovať. Aj pri okne, tréme. Stupňovanie.)

6. Silné veci pri ohlasovaní povedať jasne - zrozumiteľne, držať sa pravdy, a ako prvé povedať. (Vyvarovať sa neslušných, a dvojzmyselných slov...)

7. Homília má mať myšlienky jej rastu, postupu, gradácie, nevyhnutnosť, presvedčivosť, tvrdenie. (Plytké homílie škodia. Vedieť strhnúť smerom k Bohu poslucháčov...)

8. Varovať sa povrchnému výkladu. Zamerať sa na hĺbku ohlasovania. Nebáť sa využiť metafor tam a uvedomiť si, kde abstrakcia, rozprávanie abstraktne stráca dych. (Nepoužívať cudzie slová. Ak, tak slovo vysvetliť. Pozor na nepresnosti. Jedna pani povedala nepatrí do príhovoru. Pozor na klebety.)

9. Viest poslucháčov k rozumnému a jasnému pochopeniu ľudského citu a jeho pôsobeniu na konanie v živote. (Nesmie sa zneužívať cit...Správne a vhodne motivovať i citovú oblasť človeka.)

10. Inšpirovať poslucháčov k aktívnejšej účasti na priebehu liturgie. (Angažovanie ako lektor, spev, člen zboru...)

11. Premyslieť si úvod a záver. (Získať pozornosť poslucháčov, dôveru, a v závere správne motivovať.)

12. Pamätať na to, že všetko čo poviem, týka sa v prvom rade nás samých. (Aby sme niečo nemuseli odvolávať, vysvetľovať, a nám naše homílie aby slúžili k spásu.)

3. Úprava textu

1. Vyškrtat všetky zbytočné vety, časti a odstavce.

2. Venovať pozornosť dobru, pozitívnym veciam, chrániť sa mentorovaniu. (Bez príčiny nenapomínať, nekarhať, nepoučať, byť mravokárcom, povýšeneckého správania.

3. Nebyť ukecaný, mnohovravným, nebyť človekom, ktorý sa rád počúva. (Pozor na rozvláčnosť...)

4. Neustále si uvedomovať, ako upriamovať pozornosť na podstatu k tomu, čo sa hovorí nie však na seba.

5. Vyvarovať sa prílišného zovšeobecňovania, zjednodušovania.

6. Pri príbehu, jeho rozprávání, opise, vynechať všetko nepodstatné a v rýchлом slede prejsť k jeho pointe.
7. Mať snahu o precíznosť a presnosť v pojmoch. (Nahrádzať pojmy nejasné, nepresné výrazmi jednoznačnými.)
8. Zhodnocovať rozsah toho čo sa píše, hovorí vzhľadom k časovému limitu.

4. Spôsob hovorenia

1. Nebyť nudný. (Pri spozorovaní nudy u poslucháčov, nedomnievaj sa, že je to len ich chyba.)
2. Používať bežný jazyk, ktorým hovoria ľudia, ale v ušľachtilej podobe. (vyvarovať sa nárečiu...)
3. Usilovať sa o živú, expresívnu, energickú artikuláciu. Zváž citovú stránku, zafarbenosť hlasu, rýchlosť slov.
4. Dať jasný význam prioritnému cieľu. (Poslucháč nie je zaťažovaný nepodstatnými vecami.)
5. Užívať správnú gramatiku.
6. Nečítaj. Pri čítaní skloň iba oči, nie celú hlavu.
7. Hovor bez zvýšenia hlasu. Silný hlas spôsobuje dojem agresivity, nátlaku.
8. Neodbočuj do nedôstojných extempore. (Do poznámok, vsuviek...Nevchádzaj do slepejuličky.)
9. Neklesať hlasom na konci vety. (Neuspáť poslucháčov.)
10. Vyvarovať sa rétorického „kazateľského“ tónu (jednotvárnosti, intonácie, kadencií.)
11. Nepoužívať gestá, ktoré sú nápadné a priťahujú moc pozornosť. (Gestá nech sú primerané, majú nepriamo dopĺňať a zvýrazňovať hovorené slovo.)

12. Nepoužívať príliš abstraktné slová, odborné alebo cudzie slová. (Používať len tie čo sú známe, aby poslucháči rozumeli.)

13. Pri hovorení do mikrofónu držať sa osvedčených zásad. Byť pri hovorení najprirodzenejší a vyvarovať sa pátosu. (Rôzne mikrofóny sa používajú.)

14. Brať na vedomie okolnosti a podmienky za ktorých sa hovorí (chlad, teplo, dusno, priestor...).

15. Skonči včas. (Neunaviť poslucháčov.)

5. *Psychologické zásady*

1. Roztržitú pozornosť poslucháčov strhni späť vlastnou koncentráciou. (Niektorí odpadnú a čo sa očakáva od nás?)

2. Byť diskrétny pri vlastnej osobe. (Pozor o sebe rozprávaní - odhaľovaní).

3. Varovať sa ľútostivého, urazeného či kritického tónu. (Odosobniť sa od nesprávneho osobného konania.)

4. Vystríhať sa narážok na poslucháčov. Nespôsobovať jazvy, nevybavovať si osobné účty.

5. Príprava má spočívať aj v pamäťovom osvojení si textu a prednesovom výstupe. (Neučiť sa celý text z pamäti. Podstatné. Citát. Nebojme sa čo to prečítať z knihy, novín..)

6. Pri vypadnutí textu z pamäti (okno) ako pokračovať bez použitia pomocných textov? (Zopakovať inými slovami predchádzajúcu myšlienku, získať tak čas na spomienku textu. Pokojne dýchať. Usmiať sa...)

7. Humor sa používať adekvátne. (Vtip, veselá príhoda... Viem ich podať. Poslucháči by mali vedieť prečo je potrebný úsmev.)

8. Ak si veta myšlienka vyžaduje dvojitý výklad, počítať s tým, že bude pochopená nesprávne. (Upozorniť na možné nesprávne pochopenie.)

9. Pri závažných miestach prednesu textu dopriať poslucháčom čas, aby všetko pochopili. (Doporučuje sa spomaliť, zmeniť tempo, urobiť prestávku, vetu, myšlienku povedať inými slovami.)

10. Na ľudí rečník začína pôsobiť skôr, ako otvorí ústa. Úprava zovňajšku, príjemné vystupovanie, pomáhajú získať sympatiu a dôveru. (Pokojné správanie. Chôdza... Pozor na úpravu. Po príchode na sedes neposielať miništranta späť. Všetko starostlivo pripraviť.)

11. Mať na pamäti poslucháčov, kto ich tvorí, prečo, a vytvárať s nimi virtuálny dialóg. Potreba kontrolovať sa, aby sa reč nezmenila na monológ.

12. Nebáť sa nadšenia. (Len ten, kto horí, môže zapáliť iných.)

13. Nič nepredstierať. Byť pravdivý. (Nebíť vševediaci.)

14. Nebáť sa pohľadu do publika. Pozrieť sa nielen na tvár, ale aj do očí.

15. Vyvarovať sa prílišného sebavedomia, pesimizmu, moralizovania a poučovania.

16. Nehovoriť príliš do šírky, to unavuje, ani príliš stručne, aby sa všetko objasnilo.

17. Predpokladom pre sugestívny prednes je vedomie rečníka a presvedčenie, že máš čo povedať.

18. Nebáť sa vnútorného tvorivého napätia pri formulovaní, koncentrácii, sústredenosti vôle vyjadriť sa čo najopravdivejšie. Často k tomu poslucháči svojou pozornosťou priamo napomáhajú. (Pán Valach neprečítal lekcii, pokiaľ si text pozorne neprečítal. Aj herci pre predstavením pociťujú zdravé napätie.)

19. Menej často znamená viac. Jeden príklad býva lepší ako dva, pretože jeden pokrýva druhý.

20. Pokiaľ aplikujeme na duchovný život metaforu z technického či vedeckého sveta, robme to s citom a vkusom. (Čítať noviny kazateľským spôsobom. Tavnako sledovať televíziu, počúvať okolie...)

21. Nechci všetko povedať sám poslucháčom. Vsaď poslucháčom „chrobáka do hlavy“, načrtni niečo, naznač, provokuj ich k samotnému domysleniu rečnícky začatého.

22. Nepodceňovať antropologickú dimenziu reči, väzbu psychiky na zmyslovú oblasť. Nech poslucháč pri našom hovorení vidí, počuje, cíti, hmatateľne skúša a vychutnáva.

23. Abstraktné veci nahradzovať pojмами zo života, ktoré vyvolávajú živé asociácie. (Homília zo života, pre život.)

6. *Jazykové vady*

1. Pozor na mnoho substantív a adjektív. Tie vety tvoria príliš hutnými, ale statickými, ťažšie stráviteľnými.
2. Sloveso vnáša do vety pohyb, elasticnosť, vzrušenosť. Je žiadúce.
3. Slovesá v adjektíve pôsobia priamočiaro a dynamickejšie ako pasívne.
4. Zdrobneliny sú nebezpečné, že reč bude znieť sentimentálne. Pomodlíme sa za Jána Palka.)
5. Superlatívy dávajú reči hyperbolický charakter. Zveličovanie je na škodu reči.
6. Výstižný detail povie viac, ako široký podrobný popis.
7. Rozpoznávať opotrebované pojmy a frázy a nepoužívať. Snažiť sa to povedať iným. (Slova starnú. Zomierajú. Rodia sa...)
8. Odhadnúť slová ktoré ustupujú z komunikačného centra bežnej slovnej zásoby do periférie, aby sa reč nezaťažila archaickým nádychom.
9. Pri príprave písanej reči pamätať, že nepíšeme pre oko, ktoré číta, ale pre ucho, ktoré reč bude počúvať. (Niektorí pene píše, ale zle rozpráva...)

7. *Kritika v rečovom prejave*

1. Uvedom si, že Boh je súčasne pravda i láska. (Jasnosť v tom čo hovoríme.)
2. Nikdy neporušiť princíp lásky. (Láska je dominujúca v homílii.)
3. **Počítať** s tým, že čím je niekto starší, tým obtiažnejšie prijíma iný názor.

4. Keď je čo pochváliť, pochváľ, keď nie, mlč. (Čo vyvolá v nás keď nás pochvália?)
5. Kritiku, pokiaľ možno hovor s úsmevom (Priateľským).
6. Uvedomovať si, že chyba je ľudské.
7. Nezabudnime oceniť to, čo sa podarilo. (Aj verejne.
8. Poukážme na budúce správne postupy. (Zmena je možná...)
9. Zvážiť, či kritiku neodložiť. (Prekvapiť, že si vec nevšimneme.)
10. Príkazy klásť formou otázky. (Čo poviete...?)
11. Pri napomenutí viac používať slovo “My“ na miesto slová “vy“.
12. Podozrenie či pochybnosti vyslovovať opatrne. Nikoho nezraniť od amba.

8. Exegéza a biblické prístupy

1. Použi len tolľko exegéze, koľko je potrebné. (Len kerimaticke kázanie je ťažké a často neúčinné.)
2. Porovnaj prípadne text úryvku u iných synoptikov – evanjelistov. (Konkordancia, slovníky...)
3. Hľadaj, čo je v paralelách najviac originálne.
4. Hľadaj čo v evanjeliu textu – úryvku čo predchádza a nasleduje.
5. Všímajme si text v širšom kontexte. (V lekcionári sú len časti...)
6. Pred homíliou prečítať si všetky texty z Písma na konkrétnu nedeľu či sviatok. Kde možná syntéza. (A, B, C, cykly. Len prvé čítanie je s evanjeliom často v súvisi, vybrané.)
7. Pýtať sa, prečo úryvok Cirkev vybrala na čítanie. (Sviatky ...)

9 . Pred homíliou

1. Pripraviť sa dobré, aby som nemal strach, trému, naopak radosť z prednesu. (Kňaz a diakon sú poverení Cirkvou ohlasovať evanjelium pri svätej omši...)
2. Od začiatku svätej omše buď pokojný, sústredený a nemyslieť čo budem hovoriť cez homíliu.
3. Dať si záležať už v úvodnom slove na to o čom budem hovoriť v homílii. (Nekáže sa pri svätej omši tri krát!)
4. Doporučuje sa, aby pri bežných svätých omšiach si kazateľ prečítal evanjelium sám. Má text prerozjímaný a môže ho prečítať sugestívnejšie s akcentom na tie verše, o ktorých bude reč.
5. Po prečítaní evanjelia počkať v tichu, aby v kostole nastalo ticho.
6. Pri homílii vnímaj spoločenstvo, priestor i architektúru chrámu.
7. Príprava na homíliu, nemá zväzovať kontakt, („virtuálny dialóg“) vedie k pokojnej dispozícií.
8. Skúmaj v akom stave je prítomné spoločenstvo. Zvoľ spôsob napätia tam, kde je moc ž ticho a naopak, vnášaj vnútorný pokoj do nepokojného spoločenstva.
9. Neopúšťaj základnú os svojej pripravenej homílie a snaž sa o cieľ ktorý si si vytýčil.

10. Po homílii

1. Nezabúdajme, že homília má „amen“, ale má pokračovať u poslucháčov doma. Tam sa realizuje.
2. Homíliou sa nekončia ohásené požiadavky. Pripomínaj a vracaj sa k predneseným homíliam.
3. Zachovajme ticho po Homílii. Homíliu ukončíme slovom “amen“. (Vieme čo znamená?)
4. Aj po svätom prijímaní je čas na krátke ticho. Môže v ňom rezonovať ohlásané Božie Slovo. Eucharistia súvisí s ním.

5. Keď sa naskytne možnosť, nechajme sa vyjadriť o prednesenej homílii. (Nevynucuje si pochvalu, potlesk... Keď sa nám ich dostane, poďakujeme.)
6. Vždy je pre kazateľa výhodná kritika, ako len ticho. (Aj za kritiku poďakujeme...)
7. Po homílii nedávajme najavo radosť, že to už máme za sebou.
8. Po Homílii – svätej omši, si má celebrant a kazateľ uvedomiť, že gradácia pokračuje následným slávením Eucharistie.

Systematická teológia a miesto pre rétoriku

Do systematickej teológie nepatrí rétorika. Patri do praktickej teológie. Pri vysvetľovaní, najmä pri homílii je si ťažko predstaviť podávať učenie Cirkvi bez jej využitia. Zamyslíme sa a čo to si aj po rokoch pripomeňme.

Historický pohľad

Slovo rétorika môže znieť ako archaizmus a pritom si neuvedomujeme, že s ňou nejakým spôsobom prichádzame každý deň do kontaktu, či už prostredníctvom médií, alebo v práci pri jednaní s veriacimi i vôbec prítomnými. Každý kňaz, keď podáva učenie Cirkvi, má aplikovať získané a osvojené hodnoty rétoriky. Zo spomenutého je evidentne vidieť, že klasická rétorika, v súčasnosti v modernejšom šate, je aktuálna pre každého, kto sa snaží uspieť v profesionálnom kazateľskom živote. V prednáške o význame a potrebe rétoriky v 21. storočí si najprv v krátkosti priblížime jej bohatú históriu, následne ozrejím čo vlastne rétorika je a čo všetko zahrňuje, a tiež si povieme kde všade sa dnes prevažne rétorika využíva.

Rétorika ako veda o rečnení má svoj pôvod v starom antickom Grécku, kde predstavovala významnú časť verejného života. V tej dobe vedelo len málo ľudí čítať a písať, preto rokovania o verejných záležitostiach prebiehali len v hovorenej podobe.¹⁸⁶ Rétoriku rozvíjali sofisti, ktorí sa skôr usilovali o rečnícku obratnosť na úkor obsahu. Vývoj starovekej gréckej rétoriky

¹⁸⁶ Porov. MEŠKO, D., KATUŠČ'K, D.: *Akademická príručka*. Martin: Vydavateľstvo Osveta, 2005, s. 47.

rozhodujúcim spôsobom ovplyvnili filozofi. Od nich pochádza zosystematizovaním dôležitých zásad pre rečnícky prejav.

Rimania spočiatku bránili prenikaniu vyspelých gréckych rétorov a filozofov. O rečníkovi učia, že dobrý rečník musí nie len vedieť dobre ovládať jazyk, voliť pôsobivé argumenty, hovoriť k téme, ale predovšetkým musí hájiť mravnosť, pravdu a starať sa o hodnotu reči.¹⁸⁷

V stredoveku stratila rétorika ako oslavná, či poradná reč význam. Vzdelanostná úroveň feudálov bola slabá, taktiež sa verejné reči stali výnimkou tej doby. Ťažisko hovoreného prejavu sa v tej dobe prenieslo do kresťanských kázní. Postupne s rozvojom univerzít sa začala vyvíjať takzvaná akademická reč, ktorej pravidlá úzko súviseli s antickými zásadami rétoriky. V stredoveku sa rétorika uplatňovala predovšetkým v písanom prejave, stanovila a pestovala, podobne ako v antike, zásady písaného slohu. Umenie rečníctva sa radilo medzi sedem takzvaných slobodných umení. Stredoveká rétorika mala tri hlavné oblasti. Medzi stredovekými kresťanskými rétorami určite vyniká sv. Augustín, ktorý hovorí, že rétoriku nemožno nechať len pohanom, aby ňou zdobili svoje omyly, ale je nutné ju využívať v boji za kresťanskú pravdu.¹⁸⁸ Tu je miesto rétoriky v systemetickej teológii.

V období renesancie záujem o rétoriku vzrástol. Erasmus Rotterdamský napísal niekoľko rétorických príručiek v ktorých sa usiloval o to, aby rétorika prispela ku kultivácii hovorených, písaných prejavov, o celkové povznesenie reči v spoločnosti ako v hovorenej, tak v písanej forme. Začiatkom 16. storočia sa rétorika stáva stredom záujmu národných jazykov.

Rétorika v 19. storočí si viac upevňuje svoje postavenie na univerzitných katedrách jazykov a literatúry. V tomto búrlivom storočí vystupujú niektorí filozofi proti rétorike, ako Immanuel Kant a niektorí sa jej zastávajú, ako Jozef Jungman.¹⁸⁹

V 20. storočí sa rétorika, ako vedecká disciplína, stráca zo stredoškolských osnôv. Rétorika sa začína chápať v kontexte a spojitosti s funkciou prejavu. Okrajovo jej venujú pozornosť študenti práv, teológie, pedagogiky a nových vedných odborov ako masmédiá, lingvistika, propaganda, reklama a marketing.¹⁹⁰

V krátkosti prezentovaná história tohto vedeckého odboru nám naznačuje hĺbku a rozsah jej záberu.

Definícia a rozdelenie rétoriky

Zaoberajme sa samotnou rétorikou. Najprv je potrebné ozrejmiť čo vlastne samotná rétorika je.

¹⁸⁷ Porov. Tamtiež, s. 18 – 19.

¹⁸⁸ Porov. Tamtiež, s. 20 – 21.

¹⁸⁹ Porov. Stanček Ľ., Šuráb M.: *Rétorika dnes*. Ružomberok: Rektorát Katolíckej univerzity, 2006, s. 58 – 59.

¹⁹⁰ Porov. Tamtiež, s. 60.

Rétorika je veda o tom, ako rečniť, ako tvoriť svoj rečnícky prejav, aby bol prítiažlivý, zaujímavý a efektívny, teda aby zaujal publikum. Samotný rečnícky prejav môžeme charakterizovať ako komunikačný akt prebiehajúci v istej situácii. Jeho podstatnou vlastnosťou je ústnosť, čo značí že okrem jazykových výrazových prostriedkov, ako sú napríklad lexikálne, alebo gramatické prvky, využíva aj mimojazykové prvky, napríklad fónické a vizuálne.¹⁹¹

Čo sa týka rozdelenia rétoriky tak tá pozostáva: z techniky hovoreného prejavu, ako je

- *správne dýchanie*: dobrá práca s dychom je predpokladom zdravého hlasu. Pre správne tvorenie hlasu je potrebné, aby dýchanie bolo vedome riadené a nebolo iba automatickým fyziologickým dýchaním.

- *tvorenie a užívanie hlasu* (tzv. fonácie) – je dôležité vedieť ako hlas vzniká a čím sú podmienené jeho vlastnosti. Základné hlasové ústrojenstvo sa nachádza v hrtane, konkrétne sa mu hovorí ohryzok a ten sa skladá z niekoľkých chrupaviek, ktoré tvoria ochrannú schránku pre hlasivky. Medzi nimi sa nachádza tzv. hlasová štrbina, kde sa tvorí náš hlas. Aby náš hlas bol príjemný, je potrebné sa sústrediť pri jeho pestovaní na výšku, silu a farbu. Vedome však vieme ovplyvniť hlavne silu hlasu. V súlade s teóriou J. Húrku sú dôležité pre rečnícku prax najmä tieto zásady:

- a) *sila hlasu*- by mala byť primeraná priestoru, v ktorom prejav prednášame. Silou hlasu nepreťažujeme hlasový orgán. Dbáme na to, aby sila hlasu počas hovoreného prejavu postupne neslabla. Neustále máme na pamäti, že stupeň hlasovej sily je okrem iného podmienený aj správnou artikuláciou

- b) *presná a starostlivá výslovnosť- artikulácia*- presná artikulácia prebieha v ústnej dutine pomocou pier, hornej a dolnej čeľuste so zubami, tvrdého a mäkkého podnebia a jazyka, ktorý vytvára najväčšiu skupinu hlások

- c) *spisovná výslovnosť*- predniesť kultivovane verejne hovorený prejav vyžaduje dodržiavanie pravidiel spisovnej výslovnosti (ortoepie)

- d) *vady výslovnosti*- v hovorenom prejave pôsobia rušivo, obzvlášť, ak prednášajúci rozpráva do mikrofónu, ktorý odhalí aj najmenšie nedokonalosti hovoreného prejavu prednášajúceho. Medzi najznámejšie a najčastejšie poruchy reči patria: rotacizmus (zlá výslovnosť spoluhlásky R), sigmatizmus (nesprávna výslovnosť sykaviek S, Š, Z, Ž) a lambdacizmus (nesprávna výslovnosť- rozmazanie- spoluhlásky L).

- e) *zvuková modulácia rečového prejavu*- podmienkou účinného hovoreného prejavu je ovládanie zvukovej modulácie hlasu. Medzi základné prvky ovládania zvukovej modulácie patrí frázovanie, vetný prízvuk, intonácia, melódia a tempo reči.¹⁹²

¹⁹¹ Porov. Meško D., Katuščák D.: *Akademická príručka*. Martin: Vydavateľstvo Osveta, 2005, s. 47.

¹⁹² Porov. BUCHTOVÁ, B.: *Rétorika*. Havlíčkův Brod: Tiskárny Havlíčkův Brod, 2006, s. 24 – 68.

Všetky tieto zásady správneho hovoreného prejavu môžeme aplikovať v týchto druhoch prejavov:

hovorený referát- podáva podrobnú informáciu o nejakej skutočnosti (v písomnom prejave ho tiež nazývame hodnotiacou správou)

prednáška- základný klasický útvar verejného vystúpenia odborného charakteru

rozhlasová a televízna homília- na rozdiel od klasickej homílie nevyužíva rečník reč tela

diskusný príspevok- dialogická forma verejných hovorených prejavov, ktorých cieľom je posúdiť určitý problém z rôznych hľadísk a pokúsiť sa nájsť riešenie

slávnostné príhovory (oslavný príhovor, smútočný príhovor a prípitok)- ich zmyslom je prejaviť účasť na životnej udalosti a týmto spôsobom tak prispieť k slávnostnému rázu daného stretnutia.

verejná informácia, interview, tlačová konferencia- informačná reč v populárnejšej a jednoduchšej podobe bez skresľovania a vulgarizácie.¹⁹³

Málokto si uvedomuje, že reč tela je polovicou úspechu účelného hovoreného prejavu, obzvlášť v dnešnej dobe vizuálnych médií. Poslucháč, prípadne partner v rozhovore prijíma mnoho nonverbálnych signálov, ktoré rečník vysiela. Tieto nonverbálne signály výrazne ovplyvňujú jeho komunikačné správanie, ďalší postoj k rečníkovi a k tomu, čo rečník hovorí.¹⁹⁴ Neverbálna komunikácia zahŕňa:

paralingvistiku – všetky fonetické prvky prejavu (tón, hlasitosť reči, frázovanie, výslovnosť, odmlky)

proxemiku – vzdialenosť ľudí pri komunikácii (otázka osobného priestoru)

posturiku – poloha a držanie tela

kyneziku – pohyb celého alebo len niektorej časti tela

gestiku – časť kyneziky zaoberajúca sa pohybmi rúk a prstov

haptiku – dorozumievanie sa pomocou dotykov

mimiku – dynamická stránka tváre

pohľad – súčasť mimiky¹⁹⁵

Okrem toho neverbálna komunikácia zahŕňa i extralingvistické činitele, ktoré tiež ovplyvňujú proces vzájomnej komunikácie a sú to:

¹⁹³ Porov. BUCHTOVÁ, B.: *Rétorika*. Havlíčkův Brod: Tiskárny Havlíčkův Brod, 2006, s. 70 – 103.

¹⁹⁴ Porov. ADLDOFF, f D.: *Rétorika a komunikace*. Havlíčkův Brod: Tiskárny Havlíčkův Brod, 2008, s. 16.

¹⁹⁵ Porov. MAJDA, P.: *Verbálna a neverbálna komunikácia v ohlasovaní Božieho slova*. Spišská Kapitula : Nadácia Kňazského seminára biskupa Jána Vojtaššáka, 2008, s. 84 – 94.

farba – ovplyvňuje fyzické, fyziologické a psychické procesy človeka, keďže ten uprednostňuje určité farby aj vzhľadom na svoj fyzický a psychický stav.

vôňa – podvedome ovplyvňuje správanie ľudí v procese komunikácie i vzťahy medzi nimi, a tým patrí medzi efektívne dorozumievacie prostriedky.

partneri v komunikácii – na kvalitu komunikácie vplýva i vzájomná empatia partnerov, ktorá veľmi úzko súvisí i s praxou a so životnými skúsenosťami.

imidž – celkový vzhľad, tvar tela a jeho veľkosť hrajú v komunikácii dôležitú rolu, keďže ľudia častokrát veria, že výzor človeka je odrazom jeho charakteru, temperamentu, sociálneho zázemia a talentu.

prostredie – na komunikáciu vplýva aj zemepisná poloha, počasie, teplota, vlhkosť vzduchu, striedanie atmosferického tlaku i ročných období, či spln mesiaca.¹⁹⁶

Rétorika dnes

Tak v minulosti ako aj dnes je hlavným pôsobiskom rétoriky nesporne prostredie ohlasovania evanjelia prostredie. Lenže v dnešnej dobe je systém ovplyvňovania ľudí pomocou slova omnoho prepracovanejší. Už starí Gréci a Rimania považovali za najdôležitejšiu schopnosť ovplyvňovanie ľudí v komunikácii. Kto chcel niečo znamenať, musel byť rečovo zdatný- rečníctvo bolo vrcholom vzdelanosti. Len s takou dispozíciou sa človek mohol prihovoriť širokej verejnosti. Gréci a rímski politici sa na svoj post pripravovali v špeciálnych školách. Voľbou vhodných slov sa preto dnes zaoberajú politici a aj kňazi... Objavuje sa nový pojem, tzv. náboženský marketing, ktorý môžeme definovať ako strategickú komunikáciu všetkých posolstiev Cirkvi. Homília kazateľského subjektu, na základe predchádzajúceho prieskumu stavu kázania, prostredníctvom vybraných komunikačných nástrojov a zameranú na relevantné cieľové skupiny.¹⁹⁷

Špecialisti upozorňujú na to, ako ľahko sa dá slovo zneužiť.

Napriek tomu je oproti ére Grékov a Rimanov slovo v štádiu zásadnej renesancie. Kňaz sa má snažiť priblížiť ich k viac ľuďom, sú preto menej frázovití, vtipkujú, ba využívajú prvky expresivity.¹⁹⁸

Od počiatku médií ako takých, aj kňazi zistili, že sú skvelým nástrojom na to, ako sa dostať a poprípade ovplyvniť názor svojich veriacich. Vieme, že

¹⁹⁶ Porov. MAJDA, P.: *Verbálna a neverbálna komunikácia v ohlasovaní Božieho slova*. Spišská Kapitula : Nadácia Kňazského seminára biskupa Jána Vojaššáka, 2008, s. 94 – 99.

¹⁹⁷ Porov. http://sk.wikipedia.org/wiki/politick%C3%BD_marketing (20.4.2009)

¹⁹⁸ Porov. http://zaujímavosti.sme.sk/clanok_tlac.asp?cl=1756417 (20.4.2009)

prejav predsa len nedokáže navodiť toľko emócií ako prejav hovorený. S nástupom elektronických médií môžu teda poslucháči vnímať intenzívnejšie všetko, čo majú predstreté. Dá sa vnímať intenzita hlasu, tón, farba, prízvuk, výslovnosť, i naliehavosť a zapálenosť toho ktorého rečníka. Nástup televízie mnohé zmenil, okrem spomenutých faktorov sa teraz dajú pozorovať aj iné veci ako imidž, vzhľad, či všetky prvky nonverbálnej komunikácie. Do podvedomia ľudí sa teda dostávajú aj iné, dovtedy nepodstatné informácie o rečníkoch.

Mnohí odborníci napríklad tvrdia, že Roosevelt by sa nikdy nemohol stať prezidentom, keby svoje prejavy prednášal pred televíznymi kamerami. Obraz vetchého starca na vozíčku vo vojnovom období by pre mnohých ľudí nepôsobil dôveryhodne, nech by mal akýkoľvek vynikajúci prejav, navyše ak by oproti nemu stál kandidát prekypujúci zdravím a silou. V časoch televízie si preto kandidáti dávali pozor i na najmenšie detaily.

Rétorika sa využíva aj v iných oblastiach života. Hovoríme, že o špeciálna rétoriku a ide o rétoriku v riadiacej, manažérskej, komerčnej a kazateľskej oblasti.

Rétorika v manažérskej oblasti: rozvoj vedy a techniky a uplatňovanie nových poznatkov vo výrobe nastoľuje a rozširuje aj výmenu týchto poznatkov a skúseností. Uskutočňuje sa predovšetkým ústnou komunikáciou na rozličných rokovaníach. Najväčším nedostatkom rečníckych prejavov pri kázňach, rozličnosť žánrov pri ohlasovaní evanjelia. Dať pozor na živelnosť, neúsmernenosť, mnohovravnosť a nadbytočnú dĺžku homílie. Pod pojmom neúsmernenosť chápeme široký tematický rozptyl a odbočovanie od naprogramovaných problémov. Často prevláda predstava, že čím je homília dlhšia, tým je účinnejšia a čím sú reči rozsiahlejšie, tým je aj dôležitejšia. Nie je to celkom pravda. Niekedy sa tieto reči máločo líšia od oficiálnych slávnostných rečí. Platí to najmä o nepripravených kňazoch. Reči na takýchto svätých omšiach sú neraz príliš usmernené, aranžované, po čase väčšina prestane počúvať. Neraz homília neprináša žiadateľný efekt. Dobrý priebeh homílie závisí od vhodného usmerňovania prítomných, ale v rovnakej miere aj od účastníkov samotných a ich disciplinovanosti a ohľaduplnosti k iným prítomným.. Tak sa vytvára pri homílii tvorivá atmosféra. Tú môžu narušiť aj nevhodné kontaktové prostriedky a frázy predsedajúceho akými sú napríklad:

- to si moji milí dobre zapíšte za uši...
- a to vám hovorím ja, pretože to najlepšie viem
- čo ste povedali, to sú obyčajné nezmysly
- ako som povedal tak aj bude.¹⁹⁹

¹⁹⁹ Porov. <http://www.dominanta.sk/Retorika.pdf> (20.4.2009)

Podmienkou dobrého priebehu homílie je aj jej zodpovedná príprava, v opačnom prípade hrozí záplava neproduktívnych rečí, často nesúvisiacich s témou alebo riešenou problematikou, v dôsledku čoho sa schôdza stáva kabaretom.²⁰⁰

Kazateľská rétorika: zaoberá sa komunikáciou v sfére týkajúcej sa viery. V súčasnom období je homília vždy viac a viac ovplyvňovaná zákonmi a zákonitosťami životom a prostredím v ktorom žijú veriaci. Závažnou chybou v oblasti ohlasovania evanjelia je povrchný a ľahostajný vzťah k veriaci, ktorí stále pretrvávajú. Odráža sa aj na ich vzájomnej komunikácii.

Nezačínajme s tým istým hoci aj zdvorilým: „Vitajte,...“ Ba chýba je aj to, že homíliu nevedia ukončiť. Pri konverzácii sa kňaz díva obvykle na poslucháča a nie nad jeho hlavu. Nehovorí pri homílii pomedzi zuby. Frazeológia kňaza nesmie byť chudobná a málo nápaditá. Preto by sa základy komerčnej rétoriky mali vyučovať aj na stredných školách.²⁰¹

Dôležité miesto i rétorike, patrí samotnej osobnosti kazateľa.

Imidž (image- z angl. predstava o niečom, to je prebraté z lat. imago-obraz)- znamená dobrú povest' Cirkvi, alebo osoby, čo samo o sebe láka aj ľudí dnešnej doby. Aj v súčasnosti sa Cirkev ma usilovať o čo najlepší imidž, o čo sa snažia špecialisti z iných oblasti života . Skúmame samy verejnú mienku... K dobrému imidž sa využívajú mnohé prostriedky ako stav miesta, čas, okolnosti... pre čo naj podané božie slovo. Kňazi mávajú často i prednášky, Farnosť organizuje mnohé podujatia: kultúrne, športové a iné. Je správne, že kňaz podujatia vie využiť na priliehavú.²⁰²

Charakteristickými znakmi jazyka reklamy sú: stručnosť, ale pritom obsažnosť, zaujímavosť, nápaditosť, pričom treba brať zreteľ i na adresáta a to z hľadiska generačného, profesijného (keďže niektoré výrobky sú určené len príslušníkom určitej profesie) i národnostného, pretože každý národ má svoje etnické i rečové špecifiká. Špecifická reč reklám sa označuje pojmom slogan. V slogane sa môžu použiť i špecifické rečové prostriedky, najmä metafory, rýmy, personifikácie, expresívne usporiadanie slov a iné.

Rétorika má samozrejme svoje miesto aj v cirkevných spoločenstvách, hlavne u kazateľov je neodmysliteľnou súčasťou jej činnosti.

Záver

Vážení, v krátkosti sme si predstavili čo to z rétoriky, jej histórie, podstaty, obsažnosti a rôzne oblasti aplikácie. Keďže v dnešnej dobe je oblasť médií a komerčná oblasť v značnom rozmachu ich vplyvu sa zrejme v budúcnosti nevyhneme, tak úmerne s týmito oblasťami bude rásť aj potreba a

²⁰⁰ Porov. <http://www.dominanta.sk/Retorika.pdf> (20.4.2009)

²⁰¹ Porov. <http://www.dominanta.sk/Retorika.pdf> (20.4.2009)

²⁰² Porov. <http://www.dominanta.sk/Retorika.pdf> (20.4.2009)

význam rétoriky. V náboženskom prostredí spoločnosti vždy bola potrebná rétorika k zapôsobeniu na veriacich a vplyvom médií sa sféra ovplyvňovania ešte zväčšila, takže aj v tejto oblasti má rétorika svoje miesto.

Na záver o potrebe význame rétoriky v 21. storočí, môžeme na základe už spomenutých skutočností skonštatovať, že rétorika mala, má a bude mať významné miesto medzi vednými odbormi zaoberajúcimi sa komunikáciou a to platí aj v systematickej teológii.

Ďakujem.

ThDr. Ľubomír Stanček,
TI Spišská Kapitula
TF KU v Ružomberku - Košice
05304 Spišské Podhradie

Rezumé.

Článok rieši opodstatnenosť využitia rétoriky v našej dobe. Je potrebné, aby každý kazateľ Cirkvi zaujal k rétorike kladný postoj, pretože pri ohlasovaní evanjelia v súčasnosti je rétorika nevyhnutná. Naša doba prináša nové možnosti nielen v oblasti technických, ale i humanitných vied. Ani teológia nie je oslobodená od poznávania v oblasti viery, nádeje a lásky a vo všetkom, čo s tým súvisí. Ako veda pomáha nazvať veci pravdivo, jasne, zrozumiteľne a primerane. Súčasná situácia si vyžaduje skúmanie a odhaľovanie ďalších nových možností v oblasti ohlasovania Božích právd v Cirkvi.

Rétoriku nesmieme podceňovať, lebo pomáha v teológii zachytiť dnešnú situáciu a zároveň poukazuje na nové i staré hodnoty.

The article deals with the groundwork of the use of rhetoric in our time. It is necessary that every preacher of the Church bears a positive attitude to rhetoric because it is inevitable when spreading the Gospel. Nowadays new opportunities are brought not only into technical sciences, but also into the humanities. Even theology is not exempt from gaining knowledge in the sphere of faith, hope and love, and in everything connected with it. As a science it helps to name things truthfully, clearly, understandably and appropriately. The current situation requires further investigation and detection of new options for reporting the God's truth in the Church.

Rhetoric must not be underestimated, because it helps theology to capture the current situation and at the same time it points to new and old values.

Systematická teológia a miesto pre rétoriku

Do systematickej teológie nepatrí rétorika. Patri do praktickej teológie. Pri vysvetľovaní, najmä pri homílii je si ťažko predstaviť podávať učenie Cirkvi bez jej využitia. Zamyslíme sa a čo to si aj po rokoch pripomeňme.

Historický pohľad

Slovo rétorika môže znieť ako archaizmus a pritom si neuvedomujeme, že s ňou nejakým spôsobom prichádzame každý deň do kontaktu, či už prostredníctvom médií, alebo v práci pri jednaní s veriacimi i vôbec prítomnými. Každý kňaz, keď podáva učenie Cirkvi, má aplikovať získané a osvojené hodnoty rétoriky. Zo spomenutého je evidentne vidieť, že klasická rétorika, v súčasnosti v modernejšom šate, je aktuálna pre každého, kto sa snaží uspieť v profesionálnom kazateľskom živote. V prednáške o význame a potrebe rétoriky v 21. storočí si najprv v krátkosti priblížime jej bohatú históriu, následne ozrejším, čo vlastne rétorika je a čo všetko zahŕňa, a tiež si povieme, kde všade sa dnes prevažne rétorika využíva.

Rétorika ako veda o rečnení má svoj pôvod v starom antickom Grécku, kde predstavovala významnú časť verejného života. V tej dobe vedelo len málo ľudí čítať a písať, preto rokovania o verejných záležitostiach prebiehali len v hovorenej podobe. Rétoriku rozvíjali sofisti, ktorí sa skôr usilovali o rečnícku obratnosť na úkor obsahu. Vývoj starovekej gréckej rétoriky rozhodujúcim spôsobom ovplyvnili filozofi. Od nich pochádza so systematizovaním dôležitých zásad pre rečnícky prejav. Rimania spočiatku bránili prenikaniu vyspelých gréckych rétorov a filozofov. O rečníkovi učia, že dobrý rečník musí nielen vedieť dobre ovládať jazyk, voliť pôsobivé argumenty, hovoriť k téme, ale predovšetkým musí hájiť mravnosť, pravdu a starať sa o hodnotu reči.

V stredoveku stratila rétorika ako oslavná, či poradná reč význam. Vzdelanostná úroveň feudálov bola slabá, taktiež sa verejné reči stali výnimkou tej doby. Ťažisko hovoreného prejavu sa v tej dobe prenieslo do kresťanských kázní. Postupne s rozvojom univerzít sa začala vyvíjať takzvaná akademická reč, ktorej pravidlá úzko súviseli s antickými zásadami rétoriky. V stredoveku sa rétorika uplatňovala predovšetkým v písanom prejave, stanovila a pestovala, podobne ako v antike, zásady písaného slohu. Umenie rečníctva sa radilo medzi sedem takzvaných slobodných umení. Stredoveká rétorika mala tri hlavné oblasti. Medzi stredovekými kresťanskými rétorami určite vyniká sv. Augustín, ktorý hovorí, že rétoriku nemožno nechať len pohanom, aby ňou zdobili svoje omyly, ale je nutné ju využívať v boji za kresťanskú pravdu. Tu je miesto rétoriky v systematickej teológii.

V období renesancie záujem o rétoriku vzrástol. Erasmus Rotterdamský napísal niekoľko rétorických príručiek v ktorých sa usiloval o to, aby rétorika prispela ku kultivácii hovorených, písaných prejavov, o celkové povznesenie reči v spoločnosti ako v hovorenej, tak v písanej forme.

Začiatkom 16. storočia sa rétorika stáva stredom záujmu národných jazykov. Rétorika v 19. storočí si viac upevňuje svoje postavenie na univerzitných katedrách jazykov a literatúry. V tomto búrlivom storočí vystupujú niektorí filozofi proti rétorike, ako Immanuel Kant a niektorí sa jej zastávajú, ako Jozef Jungman. V 20. storočí sa rétorika, ako vedecká disciplína, stráca zo stredoškolských osnôv. Rétorika sa začína chápať v kontexte a spojitosti s funkciou prejavu. Okrajovo jej venujú pozornosť študenti práv, teológie, pedagogiky a nových vedných odborov ako masmédiá, lingvistika, propaganda, reklama a marketing. V krátkosti prezentovaná história tohto vedeckého odboru nám naznačuje hĺbku a rozsah jej záberu.

Definícia a rozdelenie rétoriky

Zaoberajme sa samotnou rétorikou. Najprv je potrebné ozrejmiť, čo vlastne samotná rétorika je. Rétorika je veda o tom ako rečniť, ako tvoriť svoj rečnícky prejav, aby bol príťažlivý, zaujímavý a efektívny, teda, aby zaujal publikum. Samotný rečnícky prejav môžeme charakterizovať ako komunikačný akt prebiehajúci v istej situácii. Jeho podstatnou vlastnosťou je ústnosť, čo značí že okrem jazykových výrazových prostriedkov, ako sú napríklad lexikálne alebo gramatické prvky, využíva aj mimojazykové prvky, napríklad fónické a vizuálne.

Čo sa týka rozdelenia rétoriky tak tá pozostáva: z techniky hovoreného prejavu, ako je

- správne dýchanie: dobrá práca s dychom je predpokladom zdravého hlasu. Pre správne tvorenie hlasu je potrebné, aby dýchanie bolo vedome riadené a nebolo iba automatickým fyziologickým dýchaním.

- tvorenie a užívanie hlasu (tzv. fonácie) – je dôležité vedieť ako hlas vzniká a čím sú podmienené jeho vlastnosti. Základné hlasové ústrojenstvo sa nachádza v hrtane, konkrétne sa mu hovorí ohryzok a ten sa skladá z niekoľkých chrupaviek, ktoré tvoria ochrannú schránku pre hlasivky. Medzi nimi sa nachádza tzv. hlasová štrbina, kde sa tvorí náš hlas. Aby náš hlas bol príjemný, je potrebné sa sústrediť pri jeho pestovaní na výšku, silu a farbu. Vedome však vieme ovplyvniť hlavne silu hlasu.

V súlade s teóriou J. Húrku sú dôležité pre rečnícku prax najmä tieto zásady:

- a) sila hlasu by mala byť primeraná priestoru, v ktorom prejav prednášame. Silou hlasu nepreťažujeme hlasový orgán. Dbáme na to, aby sila hlasu počas hovoreného prejavu postupne neslabla. Neustále máme na pamäti, že stupeň hlasovej sily je okrem iného podmienený aj správnu artikuláciou

- b) presná a starostlivá výslovnosť - artikulácia - presná artikulácia prebieha v ústnej dutine pomocou pier, hornej a dolnej čeľuste so zubami, tvrdého a mäkkého podnebia a jazyka, ktorý vytvára najväčšiu skupinu hlások

- c) spisovná výslovnosť - predniesť kultivovane verejne hovorený prejav vyžaduje dodržiavanie pravidiel spisovnej výslovnosti (ortoepie)

- d) chyby výslovnosti - v hovorenom prejave pôsobia rušivo, obzvlášť, ak prednášajúci rozpráva do mikrofónu, ktorý odhalí aj najmenšie nedokonalosti hovoreného prejavu prednášajúceho.

Medzi najznámejšie a najčastejšie poruchy reči patria: rotacizmus (zlá výslovnosť spoluhlásky R), sigmatizmus (nesprávna výslovnosť sykaviek S, Š, Z, Ž) a lambdacizmus (nesprávna výslovnosť – rozmazanie - spoluhlásky L).

- e) zvuková modulácia rečového prejavu - podmienkou účinného hovoreného prejavu je ovládanie zvukovej modulácie hlasu. Medzi základné prvky ovládania zvukovej modulácie patrí frázovanie, vetný prízvuk, intonácia, melódia a tempo reči.

Všetky tieto zásady správneho hovoreného prejavu môžeme aplikovať v týchto druhoch prejavov:

hovorený referát - podáva podrobnú informáciu o nejakej skutočnosti (v písomnom prejave ho tiež nazývame hodnotiacou správou)

prednáška - základný klasický útvar verejného vystúpenia odborného charakteru

rozhlasová a televízna homília - na rozdiel od klasickej homílie nevyužíva rečník reč tela

diskusný príspevok - dialogická forma verejných hovorených prejavov, ktorých cieľom je posúdiť určitý problém z rôznych hľadísk a pokúsiť sa nájsť riešenie slávnostné príhovory

(oslavný príhovor, smútočný príhovor a prípitok) – ich zmyslom je prejaviť účasť na životnej udalosti a týmto spôsobom tak prispieť k slávnostnému rázu daného stretnutia.

verejná informácia, interview, tlačová konferencia - informačná reč v populárnejšej a jednoduchšej podobe bez skresľovania a vulgarizácie.

Málokto si uvedomuje, že reč tela je polovicou úspechu účelného hovoreného prejavu, obzvlášť v dnešnej dobe vizuálnych médií. Poslucháč, prípadne partner v rozhovore, prijíma mnoho nonverbálnych signálov, ktoré rečník vysiela. Tieto nonverbálne signály výrazne ovplyvňujú jeho komunikačné správanie, ďalší postoj k rečníkovi a k tomu, čo rečník hovorí.

Neverbálna komunikácia zahŕňa:

paralingvistiku – všetky fonetické prvky prejavu (tón, hlasitosť reči, frázovanie, výslovnosť, odmlky)

proxemiku – vzdialenosť ľudí pri komunikácii (otázka osobného priestoru)

posturiku – poloha a držanie tela

kyneziku – pohyb celého alebo len niektorej časti tela

gestiku – časť kyneziky zaoberajúca sa pohybmi rúk a prstov

haptiku – dorozumievanie sa pomocou dotykov

mimiku – dynamická stránka tváre

pohľad – súčasť mimiky.

Okrem toho nonverbálna komunikácia zahŕňa i extralingvistické činitele, ktoré tiež ovplyvňujú proces vzájomnej komunikácie a sú to:

farba – ovplyvňuje fyzické, fyziologické a psychické procesy človeka, keďže ten uprednostňuje určité farby aj vzhľadom na svoj fyzický a psychický stav.

vôňa – podvedome ovplyvňuje správanie ľudí v procese komunikácie i vzťahy medzi nimi, a tým patrí medzi efektívne dorozumievacie prostriedky.

partneri v komunikácii – na kvalitu komunikácie vplýva i vzájomná empatia partnerov, ktorá veľmi úzko súvisí i s praxou a so životnými skúsenosťami.

imidž – celkový vzhľad, tvar tela a jeho veľkosť hrajú v komunikácii dôležitú rolu, keďže ľudia častokrát veria, že výzor človeka je odrazom jeho charakteru, temperamentu, sociálneho zázemia a talentu.

prostredie – na komunikáciu vplýva aj zemepisná poloha, počasie, teplota, vlhkosť vzduchu, striedanie atmosférického tlaku i ročných období, či spln mesiaca.

Rétorika dnes

Tak v minulosti ako aj dnes je hlavným pôsobiskom rétoriky nesporne prostredie ohlasovania evanjelia prostredie. Lenže v dnešnej dobe je systém ovplyvňovania ľudí pomocou slova omnoho prepracovanejší. Už starí Gréci a Rimanovia považovali za najdôležitejšiu schopnosť ovplyvňovanie ľudí v komunikácii. Kto chcel niečo znamenať, musel byť rečovo zdatný - rečníctvo bolo vrcholom vzdelanosti. Len s takou dispozíciou sa človek mohol prihovoriť širokej verejnosti. Gréci a rímski politici sa na svoj post pripravovali v špeciálnych školách. Voľbou vhodných slov sa preto dnes zaoberajú politici a aj kňazi... Objavuje sa nový pojem, tzv. náboženský marketing, ktorý môžeme definovať ako strategickú komunikáciu všetkých posolstiev Cirkvi. Homília kazateľského subjektu, na základe predchádzajúceho prieskumu stavu kázania, prostredníctvom vybraných komunikačných nástrojov a zameranú na relevantné cieľové skupiny. Špecialisti upozorňujú na to, ako ľahko sa dá slovo zneužiť. Napriek tomu je oproti ére Grékov a Rimanov slovo v štádiu zásadnej renesancie. Kňaz sa má snažiť priblížiť ich k viac ľuďom, sú preto menej frázovití, vtipkujú, ba využívajú prvky

expresivity. Od počiatku médií ako takých, aj kňazi zistili, že sú skvelým nástrojom na to, ako sa dostať a popripade ovplyvniť názor svojich veriacich.

Vieme, že prejav predsa len nedokáže navodiť toľko emócií ako prejav hovorený. S nástupom elektronických médií môžu teda poslucháči vnímať intenzívnejšie všetko, čo majú predstreté. Dá sa vnímať intenzita hlasu, tón, farba, prízvuk, výslovnosť, i naliehavosť a zapálenosť toho ktorého rečníka. Nástup televízie mnohé zmenil, okrem spomenutých faktorov sa teraz dajú pozorovať aj iné veci ako imidž, vzhľad, či všetky prvky nonverbálnej komunikácie. Do podvedomia ľudí sa teda dostávajú aj iné, dovtedy nepodstatné informácie o rečníkoch.

Mnohí odborníci napríklad tvrdia, že Roosevelt by sa nikdy nemohol stať prezidentom, keby svoje prejavy prednášal pred televíznymi kamerami. Obraz vetchého starca na vozičku vo vojnovom období by pre mnohých ľudí nepôsobil dôveryhodne, nech by mal akýkoľvek vynikajúci prejav, navyše ak by oproti nemu stál kandidát prekypujúci zdravím a silou. V časoch televízie si preto kandidáti dávali pozor i na najmenšie detaily.

Rétorika sa využíva aj v iných oblastiach života. Hovoríme, že o špeciálna rétoriku a ide o rétoriku v riadiacej, manažérskej, komerčnej a kazateľskej oblasti. Rétorika v manažérskej oblasti: rozvoj vedy a techniky a uplatňovanie nových poznatkov vo výrobe nastoľuje a rozširuje aj výmenu týchto poznatkov a skúseností. Uskutočňuje sa predovšetkým ústnou komunikáciou na rozličných rokovaniach. Najväčším nedostatkom rečníckych prejavov pri kázňach, rozličnosť žánrov pri ohlasovaní evanjelia. Dať pozor na živelnosť, neúsmernenosť, mnohovravnosť a nadbytočnú dĺžku homílie. Pod pojmom neúsmernenosť chápeme široký tematický rozptyl a odbočovanie od naprogramovaných problémov. Často prevláda predstava, že čím je homília dlhšia, tým je účinnejšia a čím sú reči rozsiahlejšie, tým je aj dôležitejšia. Nie je to celkom pravda. Niekedy sa tieto reči máločo líšia od oficiálnych slávnostných rečí. Platí to najmä o nepripravených kňazoch. Reči na takýchto svätých omšiach sú neraz príliš usmernené, aranžované, po čase väčšina prestane počúvať. Neraz homília neprináša želaný efekt.

Dobrý priebeh homílie závisí od vhodného usmerňovania prítomných, ale v rovnakej miere aj od účastníkov samotných a ich disciplinovanosti a ohľaduplnosti k iným prítomným.. Tak sa vytvára pri homílii tvorivá atmosféra. Tú môžu narušiť aj nevhodné kontaktné prostriedky a frázy predsedajúceho akými sú napríklad:

- to si moji milí dobre zapíšte za uši...
- a to vám hovorím ja, pretože to najlepšie viem
- čo ste povedali, to sú obyčajné nezmysly
- ako som povedal tak aj bude.

Podmienkou dobrého priebehu homílie je aj jej zodpovedná príprava, v opačnom prípade hrozí záplava neproduktívnych rečí, často nesúvisiacich s témou alebo riešenou problematikou, v dôsledku čoho sa schôdza stáva kabaretom.

Kazateľská rétorika: zaoberá sa komunikáciou v sfére týkajúcej sa viery. V súčasnom období je homília vždy viac a viac ovplyvňovaná zákonmi a zákonitosťami životom a prostredím v ktorom žijú veriaci. Závažnou chybou v oblasti ohlasovania evanjelia je povrchný a ľahostajný vzťah k veriacim, ktorí stále pretrvávajú. Odráža sa aj na ich vzájomnej komunikácii.

Nezačínajme s tým istým hoci aj zdvorilým: „Vitajte,...“ Ba chyba je aj to, že homíliu nevedia ukončiť. Pri konverzácii sa kňaz díva obvykle na poslucháča a nie nad jeho hlavu.

Nehovorí pri homílii pomedzi zuby. Frazeológia kňaza nesmie byť chudobná a málo nápaditá. Preto by sa základy komerčnej rétoriky mali vyučovať aj na stredných školách.

Dôležité miesto i rétorike, patrí samotnej osobnosti kazateľa. Imidž (*image* - z angl. predstava o niečom, to je prebraté z lat. *imago* - obraz) - znamená dobrú povest' Cirkvi alebo osoby, čo samo o sebe láka aj ľudí dnešnej doby. Aj v súčasnosti sa Cirkev ma usilovať o čo najlepší imidž, o čo sa snažia špecialisti z iných oblastí života. Skúmajme sami verejnú mienku... K dobrému imidž sa využívajú mnohé prostriedky ako stav miesta, čas, okolnosti... pre čo naj podané božie slovo. Kňazi mávajú často i prednášky. Farnosť organizuje mnohé podujatia: kultúrne, športové a iné. Je správne, že kňaz podujatia vie využiť na priliehavú. Charakteristickými znakmi jazyka reklamy sú: stručnosť, ale pritom obsažnosť, zaujímavosť, nápaditosť, pričom treba brať zreteľ i na adresáta a to z hľadiska generačného, profesijného (keďže niektoré výrobky sú určené len príslušníkom určitej profesie) i národnostného, pretože každý národ má svoje etnické i rečové špecifiká. Špecifická reč reklám sa označuje pojmom slogan. V slogane sa môžu použiť i špecifické rečové prostriedky, najmä metafory, rýmy, personifikácie, expresívne usporiadanie slov a iné.

Rétorika má samozrejme svoje miesto aj v cirkevných spoločenstvách, hlavne u kazateľov je neodmysliteľnou súčasťou jej činnosti.

Záver

V krátkosti sme si predstavili čo to z rétoriky, jej histórie, podstaty, obsažnosti a rôzne oblasti aplikácie. Keďže v dnešnej dobe je oblasť médií a komerčná oblasť v značnom rozmachu ich vplyvu sa zrejme v budúcnosti nevyhneme, tak úmerne s týmito oblasťami bude rásť aj potreba a význam rétoriky. V náboženskom prostredí spoločnosti vždy bola potrebná rétorika k zapôsobeniu na veriacich a vplyvom médií sa sféra ovplyvňovania ešte zväčšila, takže aj v tejto oblasti má rétorika svoje miesto.

Na záver o potrebe význame rétoriky v 21. storočí, môžeme na základe už spomenutých skutočností skonštatovať, že rétorika mala, má a bude mať významné miesto medzi vednými odbormi zaoberajúcimi sa komunikáciou a to platí aj v systematickej teológii.

Prof. Dr. ThDr. Ľubomír Stanček, PhD.
Katolícka univerzita v Ružomberku
Teologická fakulta
Teologický inštitút
Spišská Kapitula 12
05304 Spišské Podhradie

Rezumé.

Článok rieši opodstatnenosť využitia rétoriky v našej dobe. Je potrebné, aby každý kazateľ Cirkvi zaujal k rétorike kladný postoj, pretože pri ohlasovaní evanjelia v súčasnosti je rétorika nevyhnutná. Naša doba prináša nové možnosti nielen v oblasti technických, ale i humanitných vied. Ani teológia nie je oslobodená od poznávania v oblasti viery, nádeje a lásky a vo všetkom, čo s tým súvisí. Ako veda pomáha nazvať veci pravdivo, jasne, zrozumiteľne a primerane. Súčasná situácia si vyžaduje skúmanie a odhaľovanie ďalších nových možností v oblasti ohlasovania Božích práv v Cirkvi.

Rétoriku nesmieme podceňovať, lebo pomáha v teológii zachytiť dnešnú situáciu a zároveň poukazuje na nové i staré hodnoty.

The article deals with the groundwork of the use of rhetoric in our time. It is necessary that every preacher of the Church bears a positive attitude to rhetoric because it is inevitable when spreading the Gospel. Nowadays new opportunities are brought not only into technical sciences, but also into the humanities. Even theology is not exempt from gaining knowledge in the sphere of faith, hope and love, and in everything connected with it. As a science it helps to name things truthfully, clearly, understandably and appropriately. The current situation requires further investigation and detection of new options for reporting the God's truth in the Church.

Rhetoric must not be underestimated, because it helps theology to capture the current situation and at the same time it points to new and old values.

Systematická teológia a miesto pre rétoriku

Do systematickej teológie nepatrí rétorika. Patri do praktickej teológie. Pri vysvetľovaní, najmä pri homílii je si ťažko predstaviť podávať učenie Cirkvi bez jej využitia. Zamyslíme sa a čo to si aj po rokoch pripomeňme.

Historický pohľad

Slovo rétorika môže znieť ako archaizmus a pritom si neuvedomujeme, že s ňou nejakým spôsobom prichádzame každý deň do kontaktu, či už prostredníctvom médií, alebo v práci pri jednaní s veriacimi i vôbec prítomnými. Každý kňaz, keď podáva učenie Cirkvi, má aplikovať získané a osvojené hodnoty rétoriky. Zo spomenutého je evidentne vidieť, že klasická rétorika, v súčasnosti v modernejšom šate, je aktuálna pre každého, kto sa snaží uspieť v profesionálnom kazateľskom živote. V prednáške o význame a potrebe rétoriky v 21. storočí si najprv v krátkosti priblížime jej bohatú históriu, následne ozrejním čo vlastne rétorika je a čo všetko zahŕňa, a tiež si povieme kde všade sa dnes prevažne rétorika využíva.

Rétorika ako veda o rečnení má svoj pôvod v starom antickom Grécku, kde predstavovala významnú časť verejného života. V tej dobe vedelo len málo ľudí čítať a písať, preto rokovania o verejných záležitostiach prebiehali len v hovorenej podobe.²⁰³ Rétoriku rozvíjali sofisti, ktorí sa skôr usilovali o rečnícku obratnosť na úkor obsahu. Vývoj starovekej gréckej rétoriky rozhodujúcim spôsobom ovplyvnili filozofi. Od nich pochádza zosystematizovaním dôležitých zásad pre rečnícky prejav.

Rimania spočiatku bránili prenikaniu vyspelých gréckych rétorov a filozofov. O rečníkovi učia, že dobrý rečník musí nie len vedieť dobre ovládať jazyk, voliť pôsobivé argumenty, hovoriť k téme, ale predovšetkým musí hájiť mravnosť, pravdu a starať sa o hodnotu reči.²⁰⁴

V stredoveku stratila rétorika ako oslavná, či poradná reč význam. Vzdelanostná úroveň feudálov bola slabá, taktiež sa verejné reči stali výnimkou tej doby. Ťažisko hovoreného prejavu sa v tej dobe prenieslo do kresťanských kázní. Postupne s rozvojom univerzít sa začala vyvíjať takzvaná akademická reč, ktorej pravidlá úzko súviseli s antickými zásadami rétoriky. V stredoveku sa rétorika uplatňovala predovšetkým v písanom prejave, stanovila a pestovala, podobne ako v antike, zásady písaného slohu. Umenie rečníctva sa radilo medzi sedem takzvaných slobodných umení. Stredoveká rétorika mala tri hlavné oblasti. Medzi stredovekými kresťanskými rétorami určite vyniká sv. Augustín, ktorý hovorí, že rétoriku nemožno nechať len pohanom, aby ňou zdobili svoje

²⁰³ Porov. MEŠKO, D., KATUŠČ'K, D.: *Akademická príručka*. Martin: Vydavateľstvo Osveta, 2005, s. 47.

²⁰⁴ Porov. Tamtiež, s. 18 – 19.

omyly, ale je nutné ju využívať v boji za kresťanskú pravdu.²⁰⁵ Tu je miesto rétoriky v systemetickej teológii.

V období renesancie záujem o rétoriku vzrástol. Erasmus Rotterdamský napísal niekoľko rétorických príručiek v ktorých sa usiloval o to, aby rétorika prispela ku kultivácii hovorených, písaných prejavov, o celkové povznesenie reči v spoločnosti ako v hovorenej, tak v písanej forme. Začiatkom 16. storočia sa rétorika stáva stredom záujmu národných jazykov.

Rétorika v 19. storočí si viac upevňuje svoje postavenie na univerzitných katedrách jazykov a literatúry. V tomto búrlivom storočí vystupujú niektorí filozofi proti rétorike, ako Immanuel Kant a niektorí sa jej zastávajú, ako Jozef Jungman.²⁰⁶

V 20. storočí sa rétorika, ako vedecká disciplína, stráca zo stredoškolských osnov. Rétorika sa začína chápať v kontexte a spojitosti s funkciou prejavu. Okrajovo jej venujú pozornosť študenti práv, teológie, pedagogiky a nových vedných odborov ako masmédiá, lingvistika, propaganda, reklama a marketing.²⁰⁷

V krátkosti prezentovaná história tohto vedeckého odboru nám naznačuje hĺbku a rozsah jej záberu.

Definícia a rozdelenie rétoriky

Zaoberajme sa samotnou rétorikou. Najprv je potrebné ozrejmiť čo vlastne samotná rétorika je.

Rétorika je veda o tom, ako rečniť, ako tvoriť svoj rečnícky prejav, aby bol príťažlivý, zaujímavý a efektívny, teda aby zaujal publikum. Samotný rečnícky prejav môžeme charakterizovať ako komunikačný akt prebiehajúci v istej situácii. Jeho podstatnou vlastnosťou je ústnosť, čo značí že okrem jazykových výrazových prostriedkov, ako sú napríklad lexikálne, alebo gramatické prvky, využíva aj mimojazykové prvky, napríklad fónické a vizuálne.²⁰⁸

Čo sa týka rozdelenia rétoriky tak tá pozostáva: z techniky hovoreného prejavu, ako je

- *správne dýchanie*: dobrá práca s dychom je predpokladom zdravého hlasu. Pre správne tvorenie hlasu je potrebné, aby dýchanie bolo vedome riadené a nebolo iba automatickým fyziologickým dýchaním.

- *tvorenie a užívanie hlasu* (tzv. fonácie) – je dôležité vedieť ako hlas vzniká a čím sú podmienené jeho vlastnosti. Základné hlasové ústrojenstvo sa nachádza v hrtane, konkrétne sa mu hovorí ohryzok a ten sa skladá z niekoľkých chrupaviek, ktoré tvoria ochrannú schránku pre hlasivky. Medzi nimi sa

²⁰⁵ Porov. Tamtiež, s. 20 – 21.

²⁰⁶ Porov. Stanček Ľ., Šuráb M.: *Rétorika dnes*. Ružomberok: Rektorát Katolíckej univerzity, 2006, s. 58 – 59.

²⁰⁷ Porov. Tamtiež, s. 60.

²⁰⁸ Porov. Meško D., Katuščák D.: *Akademická príručka*. Martin: Vydavateľstvo Osveta, 2005, s. 47.

nachádza tzv. hlasová štrbina, kde sa tvorí náš hlas. Aby náš hlas bol príjemný, je potrebné sa sústrediť pri jeho pestovaní na výšku, silu a farbu. Vedome však vieme ovplyvniť hlavne silu hlasu. V súlade s teóriou J. Húrku sú dôležité pre rečnícku prax najmä tieto zásady:

a) *sila hlasu*- by mala byť primeraná priestoru, v ktorom prejav prednášame. Silou hlasu nepreťažujeme hlasový orgán. Dbáme na to, aby sila hlasu počas hovoreného prejavu postupne neslabla. Neustále máme na pamäti, že stupeň hlasovej sily je okrem iného podmienený aj správnou artikuláciou

b) *presná a starostlivá výslovnosť- artikulácia*- presná artikulácia prebieha v ústnej dutine pomocou pier, hornej a dolnej čeľuste so zubami, tvrdého a mäkkého podnebia a jazyka, ktorý vytvára najväčšiu skupinu hlások

c) *spisovná výslovnosť*- predniesť kultivovane verejne hovorený prejav vyžaduje dodržiavanie pravidiel spisovnej výslovnosti (ortoepie)

d) *vady výslovnosti*- v hovorenom prejave pôsobia rušivo, obzvlášť, ak prednášajúci rozpráva do mikrofónu, ktorý odhalí aj najmenšie nedokonalosti hovoreného prejavu prednášajúceho. Medzi najznámejšie a najčastejšie poruchy reči patria: rotacizmus (zlá výslovnosť spoluhlásky R), sigmatizmus (nesprávna výslovnosť sykaviek S, Š, Z, Ž) a lambdacizmus (nesprávna výslovnosť- rozmazanie- spoluhlásky L).

e) *zvuková modulácia rečového prejavu*- podmienkou účinného hovoreného prejavu je ovládanie zvukovej modulácie hlasu. Medzi základné prvky ovládania zvukovej modulácie patrí frázovanie, vetný prízvuk, intonácia, melódia a tempo reči.²⁰⁹

Všetky tieto zásady správneho hovoreného prejavu môžeme aplikovať v týchto druhoch prejavov:

hovorený referát- podáva podrobnú informáciu o nejakej skutočnosti (v písomnom prejave ho tiež nazývame hodnotiacou správou)

prednáška- základný klasický útvar verejného vystúpenia odborného charakteru

rozhlasová a televízna homília- na rozdiel od klasickej homílie nevyužíva rečník reč tela

diskusný príspevok- dialogická forma verejných hovorených prejavov, ktorých cieľom je posúdiť určitý problém z rôznych hľadísk a pokúsiť sa nájsť riešenie

slávnostné príhovory (oslavný príhovor, smútočný príhovor a prípitok)- ich zmyslom je prejaviť účasť na životnej udalosti a týmto spôsobom tak prispieť k slávnostnému rázu daného stretnutia.

²⁰⁹ Porov. BUCHTOVÁ, B.: *Rétorika*. Havlíčkův Brod: Tiskárny Havlíčkův Brod, 2006, s. 24 – 68.

verejná informácia, interview, tlačová konferencia- informačná reč v populárnejšej a jednoduchšej podobe bez skresľovania a vulgarizácie.²¹⁰

Málokto si uvedomuje, že reč tela je polovicou úspechu účelného hovoreného prejavu, obzvlášť v dnešnej dobe vizuálnych médií. Poslucháč, prípadne partner v rozhovore prijíma mnoho nonverbálnych signálov, ktoré rečník vysiela. Tieto nonverbálne signály výrazne ovplyvňujú jeho komunikačné správanie, ďalší postoj k rečníkovi a k tomu, čo rečník hovorí.²¹¹ Neverbálna komunikácia zahŕňa:

paralingvistiku – všetky fonetické prvky prejavu (tón, hlasitosť reči, frázovanie, výslovnosť, odmlky)

proxemiku – vzdialenosť ľudí pri komunikácii (otázka osobného priestoru)

posturiku – poloha a držanie tela

kyneziku – pohyb celého alebo len niektorej časti tela

gestiku – časť kyneziky zaoberajúca sa pohybmi rúk a prstov

haptiku – dorozumievanie sa pomocou dotykov

mimiku – dynamická stránka tváre

pohľad – súčasť mimiky²¹²

Okrem toho nonverbálna komunikácia zahŕňa i extralingvistické činitele, ktoré tiež ovplyvňujú proces vzájomnej komunikácie a sú to:

farba – ovplyvňuje fyzické, fyziologické a psychické procesy človeka, keďže ten uprednostňuje určité farby aj vzhľadom na svoj fyzický a psychický stav.

vôňa – podvedome ovplyvňuje správanie ľudí v procese komunikácie i vzťahy medzi nimi, a tým patrí medzi efektívne dorozumievacie prostriedky.

partneri v komunikácii – na kvalitu komunikácie vplýva i vzájomná empatia partnerov, ktorá veľmi úzko súvisí i s praxou a so životnými skúsenosťami.

imidž – celkový vzhľad, tvar tela a jeho veľkosť hrajú v komunikácii dôležitú rolu, keďže ľudia častokrát veria, že výzor človeka je odrazom jeho charakteru, temperamentu, sociálneho zázemia a talentu.

prostredie – na komunikáciu vplýva aj zemepisná poloha, počasie, teplota,

²¹⁰ Porov. BUCHTOVÁ, B.: *Rétorika*. Havlíčkův Brod: Tiskárny Havlíčkův Brod, 2006, s. 70 – 103.

²¹¹ Porov. ADLDOFF, f D.: *Rétorika a komunikace*. Havlíčkův Brod: Tiskárny Havlíčkův Brod, 2008, s. 16.

²¹² Porov. MAJDA, P.: *Verbálna a neverbálna komunikácia v ohlasovaní Božieho slova*. Spišská Kapitula : Nadácia Kňazského seminára biskupa Jána Vojaššáka, 2008, s. 84 – 94.

vlhkosť vzduchu, striedanie atmosferického tlaku i ročných období, či spln mesiaca.²¹³

Rétorika dnes

Tak v minulosti ako aj dnes je hlavným pôsobiskom rétoriky nesporne prostredie ohlasovania evanjelia prostredie. Lenže v dnešnej dobe je systém ovplyvňovania ľudí pomocou slova omnoho prepracovanejší. Už starí Gréci a Rimania považovali za najdôležitejšiu schopnosť ovplyvňovanie ľudí v komunikácii. Kto chcel niečo znamenať, musel byť rečovo zdatný- rečníctvo bolo vrcholom vzdelanosti. Len s takou dispozíciou sa človek mohol prihovoriť širokej verejnosti. Gréci a rímski politici sa na svoj post pripravovali v špeciálnych školách. Voľbou vhodných slov sa preto dnes zaoberajú politici a aj kňazi... Objavuje sa nový pojem, tzv. náboženský marketing, ktorý môžeme definovať ako strategickú komunikáciu všetkých posolstiev Cirkvi. Homília kazateľského subjektu, na základe predchádzajúceho prieskumu stavu kázania, prostredníctvom vybraných komunikačných nástrojov a zameranú na relevantné cieľové skupiny.²¹⁴

Špecialisti upozorňujú na to, ako ľahko sa dá slovo zneužiť.

Napriek tomu je oproti ére Grékov a Rimanov slovo v štádiu zásadnej renesancie. Kňaz sa má snažiť priblížiť ich k viac ľuďom, sú preto menej frázovití, vtipkujú, ba využívajú prvky expresivity.²¹⁵

Od počiatku médií ako takých, aj kňazi zistili, že sú skvelým nástrojom na to, ako sa dostať a poprípade ovplyvniť názor svojich veriacich. Vieme, že prejav predsa len nedokáže navodiť toľko emócií ako prejav hovorený. S nástupom elektronických médií môžu teda poslucháči vnímať intenzívnejšie všetko, čo majú predostreté. Dá sa vnímať intenzita hlasu, tón, farba, prízvuk, výslovnosť, i naliehavosť a zapálenosť toho ktorého rečníka. Nástup televízie mnohé zmenil, okrem spomenutých faktorov sa teraz dajú pozorovať aj iné veci ako imidž, vzhľad, či všetky prvky nonverbálnej komunikácie. Do podvedomia ľudí sa teda dostávajú aj iné, dovtedy nepodstatné informácie o rečníkoch.

Mnohí odborníci napríklad tvrdia, že Roosevelt by sa nikdy nemohol stať prezidentom, keby svoje prejavy prednášal pred televíznymi kamerami. Obraz vetchého starca na vozíčku vo vojnovom období by pre mnohých ľudí nepôsobil dôveryhodne, nech by mal akýkoľvek vynikajúci prejav, navyše ak by oproti nemu stál kandidát prekypujúci zdravím a silou. V časoch televízie si preto kandidáti dávali pozor i na najmenšie detaily.

²¹³ Porov. MAJDA, P.: *Verbálna a neverbálna komunikácia v ohlasovaní Božieho slova*. Spišská Kapitula : Nadácia Kňazského seminára biskupa Jána Vojaššáka, 2008, s. 94 – 99.

²¹⁴ Porov. http://sk.wikipedia.org/wiki/politick%C3%BD_marketing (20.4.2009)

²¹⁵ Porov. http://zaujímavosti.sme.sk/clanok_tlac.asp?cl=1756417 (20.4.2009)

Rétorika sa využíva aj v iných oblastiach života. Hovoríme, že o špeciálna rétoriku a ide o rétoriku v riadiacej, manažérskej, komerčnej a kazateľskej oblasti.

Rétorika v manažérskej oblasti: rozvoj vedy a techniky a uplatňovanie nových poznatkov vo výrobe nastoľuje a rozširuje aj výmenu týchto poznatkov a skúseností. Uskutočňuje sa predovšetkým ústnou komunikáciou na rozličných rokovaníach. Najväčším nedostatkom rečníckych prejavov pri kázňach, rozličnosť žánrov pri ohlasovaní evanjelia. Dať pozor na živelnosť, neúsmernenosť, mnohovravnosť a nadbytočnú dĺžku homílie. Pod pojmom neúsmernenosť chápeme široký tematický rozptyl a odbočovanie od naprogramovaných problémov. Často prevláda predstava, že čím je homília dlhšia, tým je účinnejšia a čím sú reči rozsiahlejšie, tým je aj dôležitejšia. Nie je to celkom pravda. Niekedy sa tieto reči máločo líšia od oficiálnych slávnostných rečí. Platí to najmä o nepripravených kňazoch. Reči na takýchto svätých omšiach sú neraz príliš usmernené, aranžované, po čase väčšina prestane počúvať. Neraz homília neprináša žiadateľný efekt. Dobrý priebeh homílie závisí od vhodného usmerňovania prítomných, ale v rovnakej miere aj od účastníkov samotných a ich disciplinovanosti a ohľaduplnosti k iným prítomným. Tak sa vytvára pri homílii tvorivá atmosféra. Tú môžu narušiť aj nevhodné kontaktné prostriedky a frázy predsedajúceho akými sú napríklad:

- to si moji milí dobre zapíšte za uši...
- a to vám hovorím ja, pretože to najlepšie viem
- čo ste povedali, to sú obyčajné nezmysly
- ako som povedal tak aj bude.²¹⁶

Podmienkou dobrého priebehu homílie je aj jej zodpovedná príprava, v opačnom prípade hrozí záplava neproduktívnych rečí, často nesúvisiacich s témou alebo riešenou problematikou, v dôsledku čoho sa schôdza stáva kabaretom.²¹⁷

Kazateľská rétorika: zaoberá sa komunikáciou v sfére týkajúcej sa viery. V súčasnom období je homília vždy viac a viac ovplyvňovaná zákonmi a zákonitosťami životom a prostredím v ktorom žijú veriaci. Závažnou chybou v oblasti ohlasovania evanjelia je povrchný a ľahostajný vzťah k veriaci, ktorí stále pretrvávajú. Odráža sa aj na ich vzájomnej komunikácii.

Nezačínajme s tým istým hoci aj zdvorilým: „Vitajte,...“ Ba chýba je aj to, že homíliu nevedia ukončiť. Pri konverzácii sa kňaz díva obvykle na poslucháča a nie nad jeho hlavu. Nehovorí pri homílii pomedzi zuby. Frazeológia kňaza nesmie byť chudobná a málo nápaditá. Preto by sa základy komerčnej rétoriky mali vyučovať aj na stredných školách.²¹⁸

²¹⁶ Porov. <http://www.dominanta.sk/Retorika.pdf> (20.4.2009)

²¹⁷ Porov. <http://www.dominanta.sk/Retorika.pdf> (20.4.2009)

²¹⁸ Porov. <http://www.dominanta.sk/Retorika.pdf> (20.4.2009)

Dôležité miesto i rétorike, patrí samotnej osobnosti kazateľa.

Imidž (image- z angl. predstava o niečom, to je prebraté z lat. imago-obraz)- znamená dobrú povest' Cirkvi, alebo osoby, čo samo o sebe láka aj ľudí dnešnej doby. Aj v súčasnosti sa Cirkev ma usilovať o čo najlepší imidž, o čo sa snažia špecialisti z iných oblastí života . Skúmame samy verejnú mienku... K dobrému imidž sa využívajú mnohé prostriedky ako stav miesta, čas, okolnosti... pre čo naj podané božie slovo. Kňaziávajú často i prednášky, Farnosť organizuje mnohé podujatia: kultúrne, športové a iné. Je správne, že kňaz podujatia vie využiť na priliehavú.²¹⁹

Charakteristickými znakmi jazyka reklamy sú: stručnosť, ale pritom obsažnosť, zaujímavosť, nápaditosť, pričom treba brať zreteľ i na adresáta a to z hľadiska generálneho, profesijného (keďže niektoré výrobky sú určené len príslušníkom určitej profesie) i národnostného, pretože každý národ má svoje etnické i rečové špecifiká. Špecifická reč reklám sa označuje pojmom slogan. V slogane sa môžu použiť i špecifické rečové prostriedky, najmä metafory, rýmy, personifikácie, expresívne usporiadanie slov a iné.

Rétorika má samozrejme svoje miesto aj v cirkevných spoločenstvách, hlavne u kazateľov je neodmysliteľnou súčasťou jej činnosti.

Záver

Vážení, v krátkosti sme si predstavili čo to z rétoriky, jej histórie, podstaty, obsažnosti a rôzne oblasti aplikácie. Keďže v dnešnej dobe je oblasť médií a komerčná oblasť v značnom rozmachu ich vplyvu sa zrejme v budúcnosti nevyhneme, tak úmerne s týmito oblasťami bude rásť aj potreba a význam rétoriky. V náboženskom prostredí spoločnosti vždy bola potrebná rétorika k zapôsobeniu na veriacich a vplyvom médií sa sféra ovplyvňovania ešte zväčšila, takže aj v tejto oblasti má rétorika svoje miesto.

Na záver o potrebe význame rétoriky v 21. storočí, môžeme na základe už spomenutých skutočností skonštatovať, že rétorika mala, má a bude mať významné miesto medzi vednými odbormi zaoberajúcimi sa komunikáciou a to platí aj v systematickej teológii.

Ďakujem.

ThDr. Ľubomír Stanček,
TI Spišská Kapitula
TF KU v Ružomberku - Košice
05304 Spišské Podhradie

²¹⁹ Porov. <http://www.dominanta.sk/Retorika.pdf> (20.4.2009)

Abstrakt.

Článok rieši opodstatnenosť rétoriky pre jej využitie v našej dobe. Zaujať kladný postoj v tempe našej doby je potrebné, aby sa jej venoval každý kazateľ Cirkvi. K ohlasovaniu evanjelia je potrebná rétorika. Naša doba prináša nové možnosti tak v oblasti technických vied, ale i humanitných. Teológia nie je oslobodená pre svoju závažnosť od poznávania z oblasti viery, nádeje a lásky a čo s nimi súvisí. Rétorika ako veda pomáha povedať veci pravdivo, jasne, zrozumiteľne a primerane i iným okolnostiam. Vyžaduje si skúmanie, odhaľovanie, nové iné okolnosti v oblasti ohlasovania božích právd v Cirkvi. Zachytiť dnešnú situáciu v teológii, rétorika v tom pomáha, poukazuje na nové i staré hodnoty rétorika a preto ju neslobodno podceňiť.

The article deals with the groundwork of the use of rhetoric in our time. It is necessary that every preacher of the Church bears a positive attitude to rhetoric because it is inevitable when spreading the Gospel. Nowadays new opportunities are brought not only into technical sciences, but also into the humanities. Even theology is not exempt from gaining knowledge in the sphere of faith, hope and love, and in everything connected with it. As a science it helps to name things truthfully, clearly, understandably and appropriately. The current situation requires further investigation and detection of new options for reporting the God's truth in the Church.

Rhetoric must not be underestimated, because it helps theology to capture the current situation and at the same time it points to new and old values.

Význam partikulárnej cirkvi v ekumenizme na Slovensku

Prof. Ľubomír Stanček, PhD.

TI Spišská Kapitula č.12

05304 Spišské Podhradie

Od nás kňazov sa žiada a nielen od nás, ale i od veriacich laikov, aby sme cirkvi a náboženské spoločnosti, ktoré sú registrované v Slovenskej republike, poznali a vedeli zaujať správny postoj v pastoračnej oblasti v ekumény. Nestačí, aby dnešný kresťan o inom vyznaní povedal len názov, ale vedel o ňom podstatné veci. Poznanie pomáha nájsť spoločnú reč, vzájomne sa obohatiť, riešiť určité ťažkosti, a najmä napĺňať slová Pána Ježiša „a bude jedno stádo a jeden pastier“ (Jn 10,16), čiže pracovať na ekumenizme.

Je stále viac ľudí, ktorí túžia poznať históriu, vierouku, mravouku aj tých „druhých“. Pri rôznych stretnutiach i vo farnostiach dochádza k mnohým otázkam, na ktoré aj dobrý veriaci nevie dať ani základnú odpoveď o tých druhých. Stretávajú sa mladí rôznych cirkví, a nevedia o základných hodnotách iných vierovyznaní. Tí „druhí“ sú predsa bratia.

Veríme, že sa nevrátia časy vzájomných útokov, násilia, ohovárania a osočovania pre vieru. Máme nádej, aj keď to nebude hneď „zajtra“, že budú o nás môcť povedať neveriaci – „hľa, ako sa milujú“ –, a staneme sa pre nich mementom k zamysleniu sa nad fenoménom viery, spásy, večného života a spolužitia už tu na zemi.²²⁰

Nestačí konštatovať, že niečo je na internete. Nevedomosť neospravedlňuje. Ekumenizmus má veľkú budúcnosť. Aj dnes platí zásada, že kto nepozná, nemôže milovať a platí to aj o ekumenizme.

Jediný prostredník medzi Bohom a ľuďmi Ježiš Kristus založil a neprestajne udržiava svoju Cirkev, spoločenstvo viery, nádeje a lásky na zemi, ako viditeľný organizmus, prostredníctvom ktorého šíri pravdu a milosť v prospech všetkých.

Prvým cieľom Cirkvi je byť sviatosťou dôverného zjednotenia ľudí s Bohom.

Ekumenicky významným činom zo strany Katolíckej cirkvi sú prosby o odpustenie za previnenia Cirkvi.

Prvým cieľom Cirkvi je byť sviatosťou dôverného zjednotenia ľudí s Bohom.

Na Slovensku je stále absencia informácií o ekumenizme a vzájomných vzťahoch medzi jednotlivými cirkvami. Je potrebné podať širokej verejnosti základné a najpotrebnejšie informácie, ktoré sa týkajú vzťahu Rímskokatolíckej cirkvi k iným kresťanským cirkvám a informovať o snahách po jednote, znovuzjednotení, čiže ekumenizme.

²²⁰Porov.: STANČEK, Ľ.: *Homiletika v novej evanjelizácii*. Spišská Kapitula : Kňazský seminár, 1997.

To si vyžaduje vniknúť do organizačných, historických a teologických informácií. K základným a najdôležitejším dokumentom patria dekrét II. vatikánskeho koncilu o jednote.

Všetkým nám musí ísť o nové poznanie, pomôcť zdolávať prekážky, únavu a pesimizmus, dodať silu pokračovať v ekumenickom úsilí na prahu nového kresťanského obdobia a poskytnúť nové impulzy k väčšej angažovanosti v požehnanom diele zjednotenia kresťanov.

Ekumenické direktórium, vydané Sekretariátom pre jednotu kresťanov, schválené Pavlom VI., zo dňa 14. 5. 1967, obsahuje podrobné smernice pre ekumenickú prácu. Pápež Ján Pavol II. schválil 25. marca 1993 Direktórium na vykonávanie princípov a noriem o ekumenizme a z moci svojho úradu ho potvrdil a dal príkaz na jeho vydanie bez ohľadu na všetky protirečivé skutočnosti.²²¹ Dnes je už mnoho ďalších dokumentov,²²² či už celocirkevného,²²³ alebo miestneho charakteru.^{224,225}

Direktórium na vykonávanie princípov a noriem o ekumenizme hovorí: „Dialóg je jadrom ekumenickej spolupráce a sprevádza ju vo všetkých jej formách. Dialóg vyžaduje vedieť vypočuť a odpovedať, snažiť sa pochopiť a vedieť pochopiť. To znamená byť pripravený klásť otázky a byť schopný otázky prijímať. Vedieť niečo o sebe povedať (podeliť sa) a veriť tomu, čo druhí o sebe hovoria. (...) Ekumenický dialóg má umožniť členom rôznych cirkví a cirkevných spoločenstiev dospieť k vzájomnému spoznaniu sa, definovať prvky viery a praxe, ktoré sú spoločné, a určiť body, v ktorých sa odlišujú.“²²⁶

Rozdelené malé Slovensko na viacej cirkvi si musí raz uvedomiť, čo je to pre existenciu viery potrebné. „Ekumenické hnutie by malo dať odpoveď na dar Božej milosti vyzývajúci všetkých kresťanov veriť v tajomstvo Cirkvi podľa Božieho plánu“ (DirE 9). Koncil považuje rozdelenie kresťanov za veľké pohoršenie z troch dôvodov: že je v rozpore s výslovnou vôľou Pána Ježiša, že je pohoršením pre svet a škodí najsvätejšej veci, čiže ohlasovaniu evanjelia.

²²¹ Porov.: PÁPEŽSKÁ RADA PRE NAPOMÁHANIE JEDNOTY KREŠŤANOV: *Direktórium na vykonávanie princípov a noriem o ekumenizme*. Trnava : SSV, 1994, s.154.

²²² Porov.: JÁN PAVOL II.: *Apoštolská konštitúcia Ex corde ecclesiae*. Trnava : SSV, 1998, čl. 26, s. 27.

²²³ Porov.: POSVÄTNÁ KONGREGÁCIA PRE KATOLÍCKU VÝCHOVU: *Základný poriadok pre kňazskú výchovu*. Pracovný text, nová verzia dokončená v IX. 1999. Vydaná v Ríme 29. marca 1985. Vytlačená pre potreby Spišskej Kapituly, 2001, čl. 80, s. 42.

²²⁴ Porov.: Pastoračný a evanjelizačný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku 2001-2006. Bratislava : KBS, 2001, s. 72-74, ISBN 80-7165-305-5.

²²⁵ Porov.: TOMEK, P.: Ekumenický rozmer Cirkvi. Vrúcko, 1998, s. 66-69.

²²⁶ PÁPEŽSKÁ RADA PRE NAPOMÁHANIE JEDNOTY KREŠŤANOV: *Direktórium na vykonávanie princípov a noriem o ekumenizme*, s. 120.

Pýtajme sa seba i okolia, ako spoločne pomôcť k prekonaniu napätí, chorôb transformácie a prispieť k rozkvetu ekumenizmu na Slovensku? Po cestách, ktoré sú pred nami, nedokážeme kráčať sami. Úlohy ekumenizmu nie sú jednoduché.²²⁷ K urýchleniu zjednocovania kresťanov vo viere a láske môže napomôcť zmena zmýšľania a postojov. Všimnime si nasledujúce skutočnosti:

a). Pokiaľ možno, každý deň sa modliť Ježišovu modlitbu, „aby všetci boli jedno...“ (Jn 17,21): za jednotu kresťanov, za pekné vzťahy medzi kresťanmi a za napredovanie teologických dialógov medzi kresťanskými cirkvami a cirkevnými spoločenstvami.

b). Často ďakovať za to, čo máme všetci kresťania spoločné: za dar krstu, ktorý nás po celú históriu spája ako Božie deti, za pravdy viery obsiahnuté vo Svätom písme a v Apoštolskom a Nicejsko-carhradskom vyznaní viery.

c). Snažiť sa verne žiť podľa evanjelia a zachovávať jednotu s vlastnou cirkvou.

d). Ľudí z iných cirkví, s ktorými sa stretávame, vnímať ako bratov a sestry a modliť sa za nich.

e). Pri pohľade na kostoly a modlitebne iných cirkví odporúčať tých, ktorí sa v nich stretávajú, Božej láske a vyprosovať im vernosť evanjeliu a Božiu pomoc pri riešení ich problémov.

V našom čase na Slovensku žije viac ľudí v konfesionalne polemickom prostredí. Mladí ľudia až keď sa chystajú k uzavretiu manželstva sa pýtajú jeden druhého na konfesiю. Iní pracujú a študujú v zahraničí a často pred podobnú otázku postaví rodičov. Vieme, že aj im bol Kalvín, protestanti či anglikáni predstavení výlučne negatívne. Dnes Katolícka cirkev zaujíma v otázke ekumenizmu „v dobrej viere“ postoj obranný, polemický a apologetický. Vnútorne protiklady a zmena v učení ukazuje, že učenie v rôznych cirkvách nepochádza z posolstva Ducha Svätého. Existuje pre nich jedno správne rozhodnutie: návrat k jednote Katolíckej cirkvi.²²⁸ Teológia a učiteľský úrad viedli k posilneniu katolíckej viery, teda výlučne k budovaniu konfesionalnej identity. Vytvorila sa kolektívne negatívna spomienka, ktorá pôsobí do istej miery až podnes.²²⁹ Hovoríme o minulom období pred koncilom, čo hovoríme, že to bolo vo všeobecnosti obdobím predekumenickým, v ktorom polemika a konfesionalizmus určovali naše vzájomné vzťahy.

²²⁷ Porov.: DRÁB, P.: *Ekumenizmus na Slovensku*. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 1998, s. 16-17.

²²⁸ NEUNER, P. *Ekumenická teologie*, Vyšehrad, Praha 2001, s. 140.

²²⁹ VERCRUYSE, J. E.: *Luthers Reformation und ihre Bedeutung für die katholische Kirche*, ZKTh 121 (1999), s. 27.

V skrytosti sa však rodili aj na pôde Katolíckej cirkvi i na Slovensku prvé ekumenické kroky, zvlášť v teologických kruhoch. Tieto boli žiaľ zvyčajne eliminované a oficiálne odsúdené. Príkladom bola vedecko - kritická revízia diela Martina Luthera cirkevným historikom Josephom Lortzom, ktorý svojim dielom *Die Reformation in Deutschland* (1939) priniesol radikálne nový pohľad na Luthera. Cirkev vydala vyhlásenie v ktorom sa biskupom nariaďuje, „aby sa pri predstavovaní reformácie a jej dejín vyhýbali, že by sa chyby katolíkov prehánali a vina reformátorov sa zmenšovala a aby sa vedľajšie veci tak zdôrazňovali, že to najpodstatnejšie, odpad od katolíckej viery sa skoro vôbec neuvedomuje a nepocituje.“²³⁰

Súčasným trendom ekumenického posunu zo strany Katolíckej cirkvi sú predovšetkým bilaterálne dialógy s jednotlivými cirkvami a cirkevnými spoločenstvami na národnej a medzinárodnej rovine. Na najvyššej úrovni Katolícka cirkev v zastúpení „Pápežskej rady na podporu jednoty kresťanov“ vedie bilaterálne dialógy s východnými cirkvami, anglikánskou cirkvou, luteranskými cirkvami, Reformovanými, metodistami, baptistami... Výsledkom sú dôležité teologické dokumenty a vyhlásenia.

Cieľom je očistenie pamäti – oslobodenie osobného a kolektívneho svedomia od všetkých foriem nevraživosti a násilia. V tomto pohľade, ak sa niektorí katolíci so záľubou pridŕžajú rozdelení v minulosti a nerobia nič pre odstránenie prekážok k jednote, môžeme právom hovoriť o solidarite v hriechu rozdelenia (por. 1 Kor 1, 10 – 16).²³¹ V tejto súvislosti sa hovorí o „dialógu obrátenia“.

Preto je normálnym prejavom života Katolíckej cirkvi, že kompetentné authority sa snažia strážiť túto vlastnú identitu, aby potom mohli v pravde vstúpiť do ekumenického dialógu.

Zmierenie nemožno realizovať jednoducho a povrchno.

Preto ešte v jednom z najdôležitejších cieľov ekumenizmu – v otázke eucharistického spoločenstva, nie je možné podľa súčasného katolíckeho učenia, vzájomné intercommunio, dokiaľ nedospejeme ku zmierujúcej rozdielnosti, ako tomu je napr. v „učení o ospravedlnení“. Je potrebné pokračovať v dialógu ohľadom trvalej prítomnosti Krista v Eucharistii, ekleziálneho charakteru Eucharistie, otázky úradu v Cirkvi, „apoštolskej postupnosti“ a úradu Petra. Pre Katolícku cirkev sú to dôležité aspekty jej

²³⁰ In inštrukcia „*De motione ecumenica*“, 1949.

²³¹ Medzinárodná teologická komisia: *Pamäť a zmierenie. Cirkev a viny minulosti* (2000), úvod, čl. 5.2.

života, ktorých sa nemôže a nechce vzdať, ale na strane druhej pozýva k novej bratskej ekumenickej diskusii. Pre Katolícku cirkev je cieľom ekumenizmu viditeľná jednota vo viere, vo sviatostiach a v úrade. Úrad Petra je pre ňu darom i na Slovensku, ktorým v duchovne obnovenej tváre chce obdarovať budúcu väčšiu jednotu. Ale tento katolícky model jednoty opäťovne nie je – prinajmenej vo svojej súčasnej forme – prijateľný pre nekatolícku cirkev. Tak sám pápež Ján Pavol II. vychádza s iniciatívou a povoláva k bratského, trpezlivého dialógu o budúcej podobe vykonávania Petrovho úradu.²³²

Vydanie niektorých posledných dokumentov Vatikánu, ako napr. encykliky „Ecclesia de eucharistia“ (2003) alebo vyhlásenie Kongregácie pre náuku viery „Dominus Iesus“ (2000), vyvolávali a vyvolávajú medzi mnohými zástancami ekumenického hnutia vlnu nesúhlasov a sklamaní. Hovorí sa o ekumenickej stagnácii Katolíckej cirkvi. Pri tejto príležitosti sa odhaľujú mylné predstavy, ktoré majú niektorí o ekumenizme. Katolícka cirkev odmieta „ekumenický minimalizmus“, ale za svoje základné východisko považuje vlastnú identitu (nie v zmysle konfesionalizmu). Každá cirkev má svoje vlastné dejiny, svoj profil, svoju mentalitu a kultúru, svoje obrady a presvedčenie viery, svoju štruktúru a pokladá to za svoje bohatstvo. Táto konfesiónalna identita je základňou pre ekumenický dialóg.

V teologickej oblasti ekumenizmu jestvuje nesmierne množstvo vynikajúcich štúdií. Na teologickej rovine prakticky neexistuje taká téma, ktorá by už nebola diskutovaná, a v ktorej by sa nedospelo k pokroku. Vnucuje sa otázka, ako je možné, že počas takmer štyridsiatich rokov teologického dialógu, bolo dohodnuté tak veľa a uskutočňované tak málo? Prečo nie sme v jednote oveľa ďalej? Dnes sa hovorí o „papierovej ekuméne“ a kríze ekumenizmu. Mnohí prišli k novému uvedomeniu si, že ekumenizmus nie je len diskusiou teológov o teoretických otázkach. Ekumenický dialóg je problémom vzťahu medzi jednotlivcami a vzťahu medzi cirkvami.

Stále ešte jestvuje skrytý strach z jednoty. Karl Rahner tento stav predvídal v teológii, keď povedal, že sa vždy nájdú ťažkosti. Ako spoločne pomôcť k prekonaniu napätí, chorôb transformácie a prispieť k rozkvetu ekumenizmu na Slovensku? Po cestách, ktoré sú pred nami, nedokážeme kráčať sami. Úlohy ekumenizmu nie sú jednouché.²³³ Opakujem, že k urýchleniu zjednocovania kresťanov vo viere a láske môže napomôcť zmena zmýšľania a postojov.

²³² Encyklika pápeža Jána Pavla II. *Ut unim sint* čl. 96.

²³³ Porov.: DRÁB, P.: *Ekumenizmus na Slovensku*. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 1998, s. 16-17.

Teológovia, ktorý „bona fide“ predsa len nájdú diferencie, ktoré nám „umožnia zostať nezjednotenými“. Pre mnohých neznámosťou je, že v katolíckej Cirkvi jestvuje v mnohých závažných otázkach široká pluralita, určité ekumenické otázky patria medzi jej najzávažnejšie prejavy.

Po niekoľkoročných intenzívnych ekumenických posunoch, môžeme i na Slovensku pozorovať „znaky ekumenickej únavy“.

„Ekumenická cesta nesmie byť prerušená, navzdory problémom, ktoré stále pretrvávajú i tých, ktoré sa nanovo rodia. Jednota kresťanov sa dnes javí ako nutnosť pre väčšiu vierohodnosť hlásania evanjelia a ako príspevok ku jednote.

Nemôžeme sa na tejto ceste zastaviť, ani sa nesmieme vrátiť naspäť! Musíme po nej kráčať ďalej a žiť ju s dôverou, pretože vzájomná úcta a hľadanie pravdy, spolupráca v láske a predovšetkým ekumenizmus svätosti prinesú s Božou pomocou plody.“²³⁴

Táto výzva je v Katolíckej cirkvi ešte naliehavejšia na Slovensku, kde je ekumenizmus v únave bez toho, aby poriadne vyštartoval. Po určitých pozitívnych krokoch, akými boli spoločné ekumenické bohoslužby, dohoda o vzájomnom uznaní krstu s Evanjelickou cirkvou a.v. (2001) či vydanie Ekumenického prekladu Novej zmluvy a žalmov (1995), absentujú ďalšie významné kroky. Nemôžeme sa uspokojiť s príležitostnými zdvorilostnými návštevami, je tu veľa potrieb zintenzívnenia teologického dialógu, vytvorenie priestoru pre ekumenické fórum, spoločnú diakoniu a misiu. Predovšetkým je potrebné preniesť ekumenický dialóg do všetkých vrstiev života Katolíckej cirkvi. Nie je zriedkavosťou, že aj Týždeň modlitieb za jednotu kresťanov, sa na mnohých miestach koná formálne, bez akéhokoľvek skutočného dialógu. Dnes sa sotvako odváži v Katolíckej cirkvi verejne prehlásiť ekumenizmus za nesprávny, ale je možné v praxi ho ignorovať akoby nejestvoval. Zodpovedá tomu vyhlásenie: „Ekumenizmus je dobrý a pekný, ale je oveľa krajšie, keď sme sami.“ Katolícka cirkev na Slovensku stojí pred veľkou úlohou – vnášať oficiálne ekumenické učenie cirkvi do svojho života, a to radikálne, dôsledne a presvedčivo.²³⁵

Keď je hlavou ekumenizmu ekumenický dialóg; jeho rukami a nohami ekumenická spolupráca; srdcom ekumenizmu je modlitba. Historicky sa spája duchovný ekumenizmus zvlášť s týždňovou modlitbou za jednotu kresťanov, ktorý mal slúžiť k podpore duchovného ekumenizmu. Pápež Ján Pavol II. stavia

²³⁴ Postsynodálna apoštolská exhortácia Jána Pavla II. *Ecclesia in Europa* čl. 17, 30, 118, 31.

²³⁵ MATEL, A. :Súkromný archív.

„duchovný ekumenizmus“ do popredia celého ekumenického hnutia. On je dušou celého ekumenizmu. Primát na ekumenickej ceste k jednote nepochybne patrí spoločnej modlitbe.²³⁶

Tieto ekumenické zblíženia, ktoré sú z pohľadu dejín Cirkvi veľmi významné, musí teraz prijať a prežiť celý Boží ľud. Preto je nevyhnutné, aby aj na Slovensku cirkevné inštitúcie viac spolupracovali na ekumenickej úrovni (v oblasti diakonie a sociálnej práce, v mierových snahách, v starostlivosti o ženy, mužov, mladých ľudí, atď. Úzky vzťah s mimoslovenskými cirkvami, ktorý jestvuje už pár rokov ponúka cirkvám podnety na zamyslenie. Družba medzi cirkvami a farnosťami je podnetom na rozvíjanie ekumenizmu.

Takmer vo všetkých krajinách i na Slovensku už jestvujú národné ekumenické rady cirkví, v ktorých vzrastá i účasť Rímskokatolíckej cirkvi. Na miestnej úrovni sú to predovšetkým početné ekumenické centrá, kde sú zastúpené rozličné vierovyznania, a duchovná skúsenosť, čo sa tam zažíva, povzbudzuje ekumenické hnutie.

No zjavne pôsobia i ekumenické brzdy. Často mnohí kresťania a mnohé cirkvi žijú v situáciách, kde môžu urobiť len máločo. „Ekumenizmus je dobrý a pekný, ale je oveľa krajšie, keď sme sami – takéto svedectvo zachytené na záver jednej ekumenickej slávnosti ukazuje, že otvorenie sa a ekumenická spiritualita sú ešte potrebnejšie ako v minulosti.

Budovanie Európskej únie si vyžaduje, aby aj cirkvi boli bdelé, najmä pokiaľ ide o etiku a kultúru. Cirkvi sa musia postarať o to, aby vznik Európskej únie priniesol perspektívu vyváženej komunikácie.

Občas sa stáva, že namiesto toho, aby sa zdôrazňovalo jednoduché spolužitie medzi cirkvami, alebo ich opačné pozície, kde rozdiely v oblasti viery vyvolávajú pochybnosti aj vzhľadom na spoločné prvky, dnes sa zdôrazňuje spoločenstvo, ktoré nám v Kristovi ponúka trojjediný Boh, a práve v jeho svetle sa objasňujú a posudzujú i dávne teologické nezhody.

V dnešnej dobe sa ekumenizmus stáva stále diskutovanejšou a otvorenejšou témou. Spoločnosť sa stáva stále viac a viac sekularizovanou a náboženstvá sa dostávajú do sféry nezájmu. Svet sa snaží nie poprieť jednotlivé náboženstvá, ale zmeniť význam pojmov a hodnôt, ktoré sa v nich nachádzajú. Náboženstvá radí medzi ostatné koníčky, ktoré človek môže, alebo nemusí mať. Moderný mladý človek sa začína strácať v tom čo je pravda a rád prijíma názor o relatívnosti pravdy a hodnôt. Často prijíma názor, že pravda je taká, aká vyhovuje mne. Preberá prvky z mnohých náboženstiev, ale len tie ktoré mu vyhovujú a utvára si vlastné náboženstvo. A tak kresťanské cirkvi znovu a znovu pociťujú potrebu zjednotenia sa na poli ekumenizmu, aby mohli s plnou silou ohlasovať kresťanské posolstvo.

²³⁶ *Ut unum sint* 21, 22.

Ekumenické dianie za posledný čas a body z CIC a KKC, ktoré sa vzťahujú i na ekumenizmus treba rešpektovať... K nim treba zaradiť aj niektoré ekumenické udalosti, ktoré sa udiali na území Slovenska.

Naším cieľom je zhodnotiť a poukázať na priebeh ekumenizmu dnes. Nájsť spoločné body pre jednotlivé cirkvi, na základe ktorých sa nadväzuje dialóg.

Ak chceme hovoriť o ekumenizme a jeho rozvoji v súčasnosti, musíme si najprv zadať, čo to ekumenizmus je a aký je naň pohľad z hľadiska katolíckej Cirkvi.

Ekumenizmus je úsilie o zjednotenie všetkých kresťanov, a to tak jednotlivcov, ako aj pospolitosti. Jeho dušou je vnútorné obrátenie (ekumenizmus duchovný). O katolíckej pravde sa nediskutuje, ale uznáva sa, že vina za rozkol bola neraz na oboch stranách. Na rozkole dnešnej oddelení bratia nemajú podiel. Mocou sviatosti krstu sú údmi Krista, nie sú bez prvkov a darov, ktorými sa buduje Cirkev. Katolícki veriaci modlitbou, slovom a činmi majú účasť na ekumenizme. Treba uvážiť, čo je nutné v samej Cirkvi zreformovať, napraviť, vhodne prispôbiť. Aj tu je zásada: v nevyhnutnostiach jednota, v nie nutných liturgických, disciplinárnych veciach, ba aj v teologickom spracovaní zjavenia sloboda, vo všetkom láska.²³⁷

Pri hľadaní spoločných ciest a možností medzi jednotlivými cirkvami v rámci ekumenizmu je dôležité pozrieť sa najprv na smer vytýčený katolíckou Cirkvou a z neho vychádzať. Zmienky o ekumenizme v CIC a KKC sa musia poznať a rešpektovať.

10. december 2007 na Slovensku bola vydaná prvá ekumenická verzia Biblie.

Prvý slovenský ekumenický preklad Biblie predstavila dnes Slovenská biblická spoločnosť so sídlom v Banskej Bystrici.

Pripravili ho prekladateľské tímy zastupujúce takmer všetky cirkvi registrované v Slovenskej republike. V náklade 1600 výtlačkov vyšla Biblia s deuterokánonickými knihami používanými katolíckymi cirkvami a v rovnakom náklade aj bez týchto kníh.

Dohoda na spoločnom slovenskom texte základného dokumentu kresťanstva Biblie je významným krokom na ceste zbližovania kresťanov rôznych vyznaní. Jej ekumenický preklad môže byť podnetom k tomu, aby sa cirkvi a náboženské spoločnosti na Slovensku dohodli aj na spoločnom znení Otčenáša, Desatora a Apoštolského vierovyznania.

Toto treba aplikovať - hoci iným spôsobom a s príslušnými rozdielmi - na činnosť, ktorá má za cieľ zbližovanie s predstaviteľmi nekresťanských náboženstiev a prejavuje sa v dialógu, v stretnutiach, v spoločnej modlitbe, v

237 Malý teologický lexikón. Bratislava: 1977, s. 133-134

odkrývaní tých pokladov ľudskej duchovnosti, ktoré ako dobre vieme, nechýbajú ani vyznávačom týchto náboženstiev. Či niekedy pevná viera vyznávačov nekresťanských náboženstiev - ktorá je tiež ovocím Ducha pravdy, pôsobiaceho i mimo viditeľných hraníc Kristovho tajomného tela - neuvádza azda do pomykova kresťanov, neraz takých náchylných pochybovať o Bohom zjavených a Cirkvou hlásaných pravdách a takých náklonných na uvoľnenie morálnych zásad a na otvorenie cesty etickému "permisivizmu"? Je zaiste šľachetná ochota chápať každú osobu, analyzovať každý systém a uznať to, čo je správne. Ale to absolútne neznamená strácať istotu vlastnej viery, alebo podkopávať zásady morálnosti, ktorých nedostatok sa čoskoro prejaví v živote celej spoločnosti so svojimi žalostnými následkami.²³⁸

Teda ekumenizmus je snaha o obnovenie pôvodnej jednoty cirkvi. Práve za týmto účelom boli zriadené viaceré úrady a organizácie, ktoré sa snažia svojou činnosťou naplniť obsah slov Ježišovej veľkňazskej modlitby: „No neprosím len za nich, ale aj za tých, čo skrze ich slovo uveria vo mňa, aby všetci boli jedno, ako ty Otče, vo mne a ja v tebe, aby aj oni boli v nás jedno, aby svet uveril, že si ma ty poslal.“ (Jn 17, 20 – 22).

V ďalších prioritách sa odrážajú aktuálne záležitosti, ktoré hýbu dnešným svetom. Je to potreba medzináboženského dialógu a spolupráce cirkví pri riešení rôznych etických problémov dnešného sveta.

„Ekumenické stretnutia sú pre mňa vždy veľmi silným zážitkom, ktorý motivuje k ďalšej práci v oblasti ekumény, k hľadaniu porozumenia medzi cirkvami. Nielen na Slovensku. Ale programom do budúcnosti musí byť ochota, nádej a snaha otvorene hovoriť o veciach, ktoré sa v našich vzťahoch javia problematickými.“²³⁹

Ekumenická rada cirkví v SR bola ustanovená na svojom úvodnom zasadnutí v marci 1993. Je spolu s ERC v ČR rovnoprávnym následníkom ERC v ČSFR, ktorá po rozdelení Československa ukončila svoju činnosť. Obidve novo vzniknuté ekumenické rady sú nezávislé a rovnoprávne subjekty pôsobiace na území dvoch novo vzniknutých štátov.

ERCSR nie je nad cirkevným útvarom. Je združením registrovaných cirkví a náboženských spoločností, ktoré hľadajú cestu k vzájomnej spolupráci a k vzájomnému porozumeniu. Dôležitou úlohou ERCSR je úsilie o koordináciu aktivít členských cirkví vo vzťahoch k štátu, smerom do občianskej spoločnosti a spolupráca s medzinárodnými cirkevnými inštitúciami. ERCSR môže byť

²³⁸ <http://www.intratext.com/>

²³⁹ <http://www.granosalis.cz/backend.php>

Rozhovor s Ondrejom Prostredníkom o podujatí Svetovej rady cirkví v Brazílii, Vloženo Středa, 15. březem 2006 @ 10:38:13 CET Vložil: Bolek

účinnou platformou pre teologický dialóg medzi jednotlivými členskými cirkvami. ERCSR spolupracuje so svetovými kresťanskými a spoločenskými organizáciami, ako napr. Svetová rada cirkví, Konferencia európskych cirkví, Európska ekumenická konferencia pre cirkve a spoločnosť a pod.

Členské cirkvi ERCSR

1. riadny člen – riadnym členom sa môže stať cirkev registrovaná štátom, ktorá súhlasí so štatútom ERCSR

2. člen-pozorovateľ – členom-pozorovateľom sa môže stať cirkev alebo náboženská spoločnosť v zmysle zákona č. 308/91 Zb., ktorá má záujem podieľať sa na práci ERCSR, ale z rôznych dôvodov sa nemôže stať riadnym členom ERCSR

Riadny členovia: Evanjelická cirkev augsburského vyznania, Reformovaná kresťanská cirkev, Pravoslávna cirkev, Cirkev bratská, Evanjelická cirkev metodistická, Cirkev československá husitská, Bratská jednota baptistov, Starokatolícka cirkev

Členovia – pozorovatelia: Rímsko-katolícka a Grécko-katolícka cirkev, Cirkev apoštolská, Cirkev adventistov siedmeho dňa²⁴⁰

Najrozšírenejším, najkrajším a najznámejším plodom vzájomnej spolupráce Svetovej rady cirkví (Komisia pre vieru a cirkevnú správu – Faith and Order) a Pápežskej rady pre napomáhanie jednoty kresťanov je Týždeň modlitieb za jednotu kresťanov. Toto spoločné podujatie neobchádza ani našu krajinu.

Záver

„Ekumenizmus je, prirodzene, proces pomalý, niekedy možno až odradzujúci, keď upadne do pokušenia počúvať, a nepočuť, hovoriť na pol ústa namiesto odvážneho hlásania. Nie je jednoduché vzdať sa „pohodlnej hluchoty“, akoby evanjelium, stále to isté, nemohlo znovu dokázať svoju schopnosť rásť ako božský kvas obrátenia a duchovnej obnovy pre každého z nás,“²⁴¹ povedal Svätý otec Benedikt XVI. v príhovore na generálnej audiencii na Týždeň modlitieb za jednotu kresťanov v roku 2007. V pohľade na ekumenizmus do budúcnosti sa nemáme čoho obávať, lebo ekumenizmus nie je len ľudskou

²⁴⁰ <http://www.casd.sk/biblickakonferencia/?feed=atom>

²⁴¹ <http://www.spesnet.info/>

záležitosťou. Vieme, že ekumenické hnutie je v súlade s Božím zámerom jednoty všetkých ľudí v jedinej Kristovej cirkvi a teda ak je Boh s nami, kto môže byť proti nám?

Ďakujem.

Abstract

In the lecture on the topic "Use of rhetoric in the 21st century" the word rhetoric can be thought to be an archaism. However, it is important to realize that in a certain way every day we come into contact with it. That is why the content of the lecture pays attention, on the one hand, to the correct work with a word, on the other hand, to mistakes we make. Nowadays the system of influencing people by a word is really well-thought-out.

A preacher should realize from time to time that he cannot rely only on his knowledge he gained during his studies years ago. A homily requires that believers can hear it clearly, understandably, so that there are no errors or wrong explanations in the field of theology and lives of listeners when presented incorrectly. For that reason, it is necessary to improve our speech constantly.

Systematická teológia a miesto pre rétoriku

Do systematickej teológie nepatrí rétorika. Patri do praktickej teológie. Pri vysvetľovaní, najmä pri homílii je si ťažko predstaviť podávať učenie Cirkvi bez jej využitia. Zamyslíme sa a čo to si aj po rokoch pripomeňme.

Historický pohľad

Slovo rétorika môže znieť ako archaizmus a pritom si neuvedomujeme, že s ňou nejakým spôsobom prichádzame každý deň do kontaktu, či už prostredníctvom médií, alebo v práci pri jednaní s veriacimi i vôbec prítomnými. Každý kňaz, keď podáva učenie Cirkvi, má aplikovať získané a osvojené hodnoty rétoriky. Zo spomenutého je evidentne vidieť, že klasická rétorika, v súčasnosti v modernejšom šate, je aktuálna pre každého, kto sa snaží uspieť v profesionálnom kazateľskom živote. V prednáške o význame a potrebe rétoriky v 21. storočí si najprv v krátkosti priblížime jej bohatú históriu, následne ozrejním čo vlastne rétorika je a čo všetko zahŕňa, a tiež si povieme kde všade sa dnes prevažne rétorika využíva.

Rétorika ako veda o rečnení má svoj pôvod v starom antickom Grécku, kde predstavovala významnú časť verejného života. V tej dobe vedelo len málo ľudí čítať a písať, preto rokovania o verejných záležitostiach prebiehali len v hovorenej podobe.²⁴² Rétoriku rozvíjali sofisti, ktorí sa skôr usilovali o rečnícku obratnosť na úkor obsahu. Vývoj starovekej gréckej rétoriky rozhodujúcim spôsobom ovplyvnili filozofi. Od nich pochádza zosystematizovaním dôležitých zásad pre rečnícky prejav.

Rimania spočiatku bránili prenikaniu vyspelých gréckych rétorov a filozofov. O rečníkovi učia, že dobrý rečník musí nie len vedieť dobre ovládať jazyk, voliť pôsobivé argumenty, hovoriť k téme, ale predovšetkým musí hájiť mravnosť, pravdu a starať sa o hodnotu reči.²⁴³

V stredoveku stratila rétorika ako oslavná, či poradná reč význam. Vzdelanostná úroveň feudálov bola slabá, taktiež sa verejné reči stali výnimkou tej doby. Ťažisko hovoreného prejavu sa v tej dobe prenieslo do kresťanských kázní. Postupne s rozvojom univerzít sa začala vyvíjať takzvaná akademická reč, ktorej pravidlá úzko súviseli s antickými zásadami rétoriky. V stredoveku sa rétorika uplatňovala predovšetkým v písanom prejave, stanovila a pestovala, podobne ako v antike, zásady písaného slohu. Umenie rečníctva sa radilo medzi sedem takzvaných slobodných umení. Stredoveká rétorika mala tri hlavné oblasti. Medzi stredovekými kresťanskými rétorami určite vyniká sv. Augustín, ktorý hovorí, že rétoriku nemožno nechať len pohanom, aby ňou zdobili svoje

²⁴² Porov. MEŠKO, D., KATUŠČ'K, D.: *Akademická príručka*. Martin: Vydavateľstvo Osveta, 2005, s. 47.

²⁴³ Porov. Tamtiež, s. 18 – 19.

omyly, ale je nutné ju využívať v boji za kresťanskú pravdu.²⁴⁴ Tu je miesto rétoriky v systemetickej teológii.

V období renesancie záujem o rétoriku vzrástol. Erasmus Rotterdamský napísal niekoľko rétorických príručiek v ktorých sa usiloval o to, aby rétorika prispela ku kultivácii hovorených, písaných prejavov, o celkové povznesenie reči v spoločnosti ako v hovorenej, tak v písanej forme. Začiatkom 16. storočia sa rétorika stáva stredom záujmu národných jazykov.

Rétorika v 19. storočí si viac upevňuje svoje postavenie na univerzitných katedrách jazykov a literatúry. V tomto búrlivom storočí vystupujú niektorí filozofi proti rétorike, ako Immanuel Kant a niektorí sa jej zastávajú, ako Jozef Jungman.²⁴⁵

V 20. storočí sa rétorika, ako vedecká disciplína, stráca zo stredoškolských osnov. Rétorika sa začína chápať v kontexte a spojitosti s funkciou prejavu. Okrajovo jej venujú pozornosť študenti práv, teológie, pedagogiky a nových vedných odborov ako masmédiá, lingvistika, propaganda, reklama a marketing.²⁴⁶

V krátkosti prezentovaná história tohto vedeckého odboru nám naznačuje hĺbku a rozsah jej záberu.

Definícia a rozdelenie rétoriky

Zaoberajme sa samotnou rétorikou. Najprv je potrebné ozrejmiť čo vlastne samotná rétorika je.

Rétorika je veda o tom, ako rečniť, ako tvoriť svoj rečnícky prejav, aby bol príťažlivý, zaujímavý a efektívny, teda aby zaujal publikum. Samotný rečnícky prejav môžeme charakterizovať ako komunikačný akt prebiehajúci v istej situácii. Jeho podstatnou vlastnosťou je ústnosť, čo značí že okrem jazykových výrazových prostriedkov, ako sú napríklad lexikálne, alebo gramatické prvky, využíva aj mimojazykové prvky, napríklad fónické a vizuálne.²⁴⁷

Čo sa týka rozdelenia rétoriky tak tá pozostáva: z techniky hovoreného prejavu, ako je

- *správne dýchanie*: dobrá práca s dychom je predpokladom zdravého hlasu. Pre správne tvorenie hlasu je potrebné, aby dýchanie bolo vedome riadené a nebolo iba automatickým fyziologickým dýchaním.

- *tvorenie a užívanie hlasu* (tzv. fonácie) – je dôležité vedieť ako hlas vzniká a čím sú podmienené jeho vlastnosti. Základné hlasové ústrojenstvo sa nachádza v hrtane, konkrétne sa mu hovorí ohryzok a ten sa skladá z niekoľkých chrupaviek, ktoré tvoria ochrannú schránku pre hlasivky. Medzi nimi sa

²⁴⁴ Porov. Tamtiež, s. 20 – 21.

²⁴⁵ Porov. Stanček Ľ., Šuráb M.: *Rétorika dnes*. Ružomberok: Rektorát Katolíckej univerzity, 2006, s. 58 – 59.

²⁴⁶ Porov. Tamtiež, s. 60.

²⁴⁷ Porov. Meško D., Katuščák D.: *Akademická príručka*. Martin: Vydavateľstvo Osveta, 2005, s. 47.

nachádza tzv. hlasová štrbina, kde sa tvorí náš hlas. Aby náš hlas bol príjemný, je potrebné sa sústrediť pri jeho pestovaní na výšku, silu a farbu. Vedome však vieme ovplyvniť hlavne silu hlasu. V súlade s teóriou J. Húrku sú dôležité pre rečnícku prax najmä tieto zásady:

a) *sila hlasu*- by mala byť primeraná priestoru, v ktorom prejav prednášame. Silou hlasu nepreťažujeme hlasový orgán. Dbáme na to, aby sila hlasu počas hovoreného prejavu postupne neslabla. Neustále máme na pamäti, že stupeň hlasovej sily je okrem iného podmienený aj správnou artikuláciou

b) *presná a starostlivá výslovnosť- artikulácia*- presná artikulácia prebieha v ústnej dutine pomocou pier, hornej a dolnej čeľuste so zubami, tvrdého a mäkkého podnebia a jazyka, ktorý vytvára najväčšiu skupinu hlások

c) *spisovná výslovnosť*- predniesť kultivovane verejne hovorený prejav vyžaduje dodržiavanie pravidiel spisovnej výslovnosti (ortoepie)

d) *vady výslovnosti*- v hovorenom prejave pôsobia rušivo, obzvlášť, ak prednášajúci rozpráva do mikrofónu, ktorý odhalí aj najmenšie nedokonalosti hovoreného prejavu prednášajúceho. Medzi najznámejšie a najčastejšie poruchy reči patria: rotacizmus (zlá výslovnosť spoluhlásky R), sigmatizmus (nesprávna výslovnosť sykaviek S, Š, Z, Ž) a lambdacizmus (nesprávna výslovnosť- rozmazanie- spoluhlásky L).

e) *zvuková modulácia rečového prejavu*- podmienkou účinného hovoreného prejavu je ovládanie zvukovej modulácie hlasu. Medzi základné prvky ovládania zvukovej modulácie patrí frázovanie, vetný prízvuk, intonácia, melódia a tempo reči.²⁴⁸

Všetky tieto zásady správneho hovoreného prejavu môžeme aplikovať v týchto druhoch prejavov:

hovorený referát- podáva podrobnú informáciu o nejakej skutočnosti (v písomnom prejave ho tiež nazývame hodnotiacou správou)

prednáška- základný klasický útvar verejného vystúpenia odborného charakteru

rozhlasová a televízna homília- na rozdiel od klasickej homílie nevyužíva rečník reč tela

diskusný príspevok- dialogická forma verejných hovorených prejavov, ktorých cieľom je posúdiť určitý problém z rôznych hľadísk a pokúsiť sa nájsť riešenie

slávnostné príhovory (oslavný príhovor, smútočný príhovor a prípitok)- ich zmyslom je prejaviť účasť na životnej udalosti a týmto spôsobom tak prispieť k slávnostnému rázu daného stretnutia.

²⁴⁸ Porov. BUCHTOVÁ, B.: *Rétorika*. Havlíčkův Brod: Tiskárny Havlíčkův Brod, 2006, s. 24 – 68.

verejná informácia, interview, tlačová konferencia- informačná reč v populárnejšej a jednoduchšej podobe bez skresľovania a vulgarizácie.²⁴⁹

Málokto si uvedomuje, že reč tela je polovicou úspechu účelného hovoreného prejavu, obzvlášť v dnešnej dobe vizuálnych médií. Poslucháč, prípadne partner v rozhovore prijíma mnoho nonverbálnych signálov, ktoré rečník vysiela. Tieto nonverbálne signály výrazne ovplyvňujú jeho komunikačné správanie, ďalší postoj k rečníkovi a k tomu, čo rečník hovorí.²⁵⁰ Neverbálna komunikácia zahŕňa:

paralingvistiku – všetky fonetické prvky prejavu (tón, hlasitosť reči, frázovanie, výslovnosť, odmlky)

proxemiku – vzdialenosť ľudí pri komunikácii (otázka osobného priestoru)

posturiku – poloha a držanie tela

kyneziku – pohyb celého alebo len niektorej časti tela

gestiku – časť kyneziky zaoberajúca sa pohybmi rúk a prstov

haptiku – dorozumievanie sa pomocou dotykov

mimiku – dynamická stránka tváre

pohľad – súčasť mimiky²⁵¹

Okrem toho neverbálna komunikácia zahŕňa i extralingvistické činitele, ktoré tiež ovplyvňujú proces vzájomnej komunikácie a sú to:

farba – ovplyvňuje fyzické, fyziologické a psychické procesy človeka, keďže ten uprednostňuje určité farby aj vzhľadom na svoj fyzický a psychický stav.

vôňa – podvedome ovplyvňuje správanie ľudí v procese komunikácie i vzťahy medzi nimi, a tým patrí medzi efektívne dorozumievacie prostriedky.

partneri v komunikácii – na kvalitu komunikácie vplýva i vzájomná empatia partnerov, ktorá veľmi úzko súvisí i s praxou a so životnými skúsenosťami.

imidž – celkový vzhľad, tvar tela a jeho veľkosť hrajú v komunikácii dôležitú rolu, keďže ľudia častokrát veria, že výzor človeka je odrazom jeho charakteru, temperamentu, sociálneho zázemia a talentu.

prostredie – na komunikáciu vplýva aj zemepisná poloha, počasie, teplota, vlhkosť vzduchu, striedanie atmosférického tlaku i ročných období, či spln mesiaca.²⁵²

²⁴⁹ Porov. BUCHTOVÁ, B.: *Rétorika*. Havlíčkův Brod: Tiskárny Havlíčkův Brod, 2006, s. 70 – 103.

²⁵⁰ Porov. ADLDOFF, f D.: *Rétorika a komunikace*. Havlíčkův Brod: Tiskárny Havlíčkův Brod, 2008, s. 16.

²⁵¹ Porov. MAJDA, P.: *Verbálna a neverbálna komunikácia v ohlasovaní Božieho slova*. Spišská Kapitula : Nadácia Kňazského seminára biskupa Jána Vojtaššáka, 2008, s. 84 – 94.

Rétorika dnes

Tak v minulosti ako aj dnes je hlavným pôsobiskom rétoriky nesporne prostredie ohlasovania evanjelia prostredie. Lenže v dnešnej dobe je systém ovplyvňovania ľudí pomocou slova omnoho prepracovanejší. Už starí Gréci a Rimania považovali za najdôležitejšiu schopnosť ovplyvňovanie ľudí v komunikácii. Kto chcel niečo znamenať, musel byť rečovo zdatný- rečníctvo bolo vrcholom vzdelanosti. Len s takou dispozíciou sa človek mohol prihovoriť širokej verejnosti. Gréci a rímski politici sa na svoj post pripravovali v špeciálnych školách. Voľbou vhodných slov sa preto dnes zaoberajú politici a aj kňazi... Objavuje sa nový pojem, tzv. náboženský marketing, ktorý môžeme definovať ako strategickú komunikáciu všetkých posolstiev Cirkvi. Homília kazateľského subjektu, na základe predchádzajúceho prieskumu stavu kázania, prostredníctvom vybraných komunikačných nástrojov a zameranú na relevantné cieľové skupiny.²⁵³

Špecialisti upozorňujú na to, ako ľahko sa dá slovo zneužiť.

Napriek tomu je oproti ére Grékov a Rimanov slovo v štádiu zásadnej renesancie. Kňaz sa má snažiť priblížiť ich k viac ľuďom, sú preto menej frázovití, vtipkujú, ba využívajú prvky expresivity.²⁵⁴

Od počiatku médií ako takých, aj kňazi zistili, že sú skvelým nástrojom na to, ako sa dostať a poprípade ovplyvniť názor svojich veriacich. Vieme, že prejav predsa len nedokáže navodiť toľko emócií ako prejav hovorený. S nástupom elektronických médií môžu teda poslucháči vnímať intenzívnejšie všetko, čo majú predstreté. Dá sa vnímať intenzita hlasu, tón, farba, prízvuk, výslovnosť, i naliehavosť a zapálenosť toho ktorého rečníka. Nástup televízie mnohé zmenil, okrem spomenutých faktorov sa teraz dajú pozorovať aj iné veci ako imidž, vzhľad, či všetky prvky nonverbálnej komunikácie. Do podvedomia ľudí sa teda dostávajú aj iné, dovtedy nepodstatné informácie o rečníkoch.

Mnohí odborníci napríklad tvrdia, že Roosevelt by sa nikdy nemohol stať prezidentom, keby svoje prejavy prednášal pred televíznymi kamerami. Obraz vetchého starca na vozíčku vo vojnovom období by pre mnohých ľudí nepôsobil dôveryhodne, nech by mal akýkoľvek vynikajúci prejav, navyše ak by oproti nemu stál kandidát prekypujúci zdravím a silou. V časoch televízie si preto kandidáti dávali pozor i na najmenšie detaily.

Rétorika sa využíva aj v iných oblastiach života. Hovoríme, že o špeciálna rétoriku a ide o rétoriku v riadiacej, manažérskej, komerčnej a kazateľskej oblasti.

²⁵² Porov. MAJDA, P.: *Verbálna a neverbálna komunikácia v ohlasovaní Božieho slova*. Spišská Kapitula : Nadácia Kňazského seminára biskupa Jána Vojaššáka, 2008, s. 94 – 99.

²⁵³ Porov. http://sk.wikipedia.org/wiki/politick%C3%BD_marketing (20.4.2009)

²⁵⁴ Porov. http://zaujímavosti.sme.sk/clanok_tlac.asp?cl=1756417 (20.4.2009)

Rétorika v manažérskej oblasti: rozvoj vedy a techniky a uplatňovanie nových poznatkov vo výrobe nastoľuje a rozširuje aj výmenu týchto poznatkov a skúseností. Uskutočňuje sa predovšetkým ústnou komunikáciou na rozličných rokovaníach. Najväčším nedostatkom rečníckych prejavov pri kázňach, rozličnosť žánrov pri ohlasovaní evanjelia. Dať pozor na živelnosť, neúsmernenosť, mnohovravnosť a nadbytočnú dĺžku homílie. Pod pojmom neúsmernenosť chápeme široký tematický rozptyl a odbočovanie od naprogramovaných problémov. Často prevláda predstava, že čím je homília dlhšia, tým je účinnejšia a čím sú reči rozsiahlejšie, tým je aj dôležitejšia. Nie je to celkom pravda. Niekedy sa tieto reči máločo líšia od oficiálnych slávnostných rečí. Platí to najmä o nepripravených kňazoch. Reči na takýchto svätých omšiach sú neraz príliš usmernené, aranžované, po čase väčšina prestane počúvať. Neraz homília neprináša žiadateľný efekt. Dobrý priebeh homílie závisí od vhodného usmerňovania prítomných, ale v rovnakej miere aj od účastníkov samotných a ich disciplinovanosti a ohľaduplnosti k iným prítomným.. Tak sa vytvára pri homílii tvorivá atmosféra. Tú môžu narušiť aj nevhodné kontaktné prostriedky a frázy predsedajúceho akými sú napríklad:

- to si moji milí dobre zapíšte za uši...
- a to vám hovorím ja, pretože to najlepšie viem
- čo ste povedali, to sú obyčajné nezmysly
- ako som povedal tak aj bude.²⁵⁵

Podmienkou dobrého priebehu homílie je aj jej zodpovedná príprava, v opačnom prípade hrozí záplava neproduktívnych rečí, často nesúvisiacich s témou alebo riešenou problematikou, v dôsledku čoho sa schôdza stáva kabaretom.²⁵⁶

Kazateľská rétorika: zaoberá sa komunikáciou v sfére týkajúcej sa viery. V súčasnom období je homília vždy viac a viac ovplyvňovaná zákonmi a zákonitosťami životom a prostredím v ktorom žijú veriaci. Závažnou chybou v oblasti ohlasovania evanjelia je povrchný a ľahostajný vzťah k veriaci, ktorí stále pretrvávajú. Odráža sa aj na ich vzájomnej komunikácii.

Nezačínajme s tým istým hoci aj zdvorilým: „Vitajte,...“ Ba chýba je aj to, že homíliu nevedia ukončiť. Pri konverzácii sa kňaz díva obvykle na poslucháča a nie nad jeho hlavu. Nehovorí pri homílii pomedzi zuby. Frazeológia kňaza nesmie byť chudobná a málo nápaditá. Preto by sa základy komerčnej rétoriky mali vyučovať aj na stredných školách.²⁵⁷

Dôležité miesto i rétorike, patrí samotnej osobnosti kazateľa.

Imidž (image- z angl. predstava o niečom, to je prebraté z lat. imago-obraz)- znamená dobrú povesť Cirkvi, alebo osoby, čo samo o sebe láka aj ľudí

²⁵⁵ Porov. <http://www.dominanta.sk/Retorika.pdf> (20.4.2009)

²⁵⁶ Porov. <http://www.dominanta.sk/Retorika.pdf> (20.4.2009)

²⁵⁷ Porov. <http://www.dominanta.sk/Retorika.pdf> (20.4.2009)

dnešnej doby. Aj v súčasnosti sa Cirkev ma usilovať o čo najlepší imidž, o čo sa snažia špecialisti z iných oblastí života . Skúmame samy verejnú mienku... K dobrému imidž sa využívajú mnohé prostriedky ako stav miesta, čas, okolnosti... pre čo naj podané božie slovo. Kňazi mávajú často i prednášky, Farnosť organizuje mnohé podujatia: kultúrne, športové a iné. Je správne, že kňaz podujatia vie využiť na priliehavú.²⁵⁸

Charakteristickými znakmi jazyka reklamy sú: stručnosť, ale pritom obsažnosť, zaujímavosť, nápaditosť, pričom treba brať zreteľ i na adresáta a to z hľadiska generálneho, profesijného (keďže niektoré výrobky sú určené len príslušníkom určitej profesie) i národnostného, pretože každý národ má svoje etnické i rečové špecifiká. Špecifická reč reklám sa označuje pojmom slogan. V slogane sa môžu použiť i špecifické rečové prostriedky, najmä metafory, rýmy, personifikácie, expresívne usporiadanie slov a iné.

Rétorika má samozrejme svoje miesto aj v cirkevných spoločenstvách, hlavne u kazateľov je neodmysliteľnou súčasťou jej činnosti.

Záver

Vážení, v krátkosti sme si predstavili čo to z rétoriky, jej histórie, podstaty, obsažnosti a rôzne oblasti aplikácie. Keďže v dnešnej dobe je oblasť médií a komerčná oblasť v značnom rozmachu ich vplyvu sa zrejme v budúcnosti nevyhneme, tak úmerne s týmito oblasťami bude rásť aj potreba a význam rétoriky. V náboženskom prostredí spoločnosti vždy bola potrebná rétorika k zapôsobeniu na veriacich a vplyvom médií sa sféra ovplyvňovania ešte zväčšila, takže aj v tejto oblasti má rétorika svoje miesto.

Na záver o potrebe význame rétoriky v 21. storočí, môžeme na základe už spomenutých skutočností skonštatovať, že rétorika mala, má a bude mať významné miesto medzi vednými odbormi zaoberajúcimi sa komunikáciou a to platí aj v systematickej teológii.

Ďakujem.

ThDr. Ľubomír Stanček,
TI Spišská Kapitula
TF KU v Ružomberku - Košice
05304 Spišské Podhradie

²⁵⁸ Porov. <http://www.dominanta.sk/Retorika.pdf> (20.4.2009)

Rezmé.

Článok rieši opodstatnenosť využitia rétoriky v našej dobe. Je potrebné, aby každý kazateľ Cirkvi zaujal k rétorike kladný postoj, pretože pri ohlasovaní evanjelia v súčasnosti je rétorika nevyhnutná. Naša doba prináša nové možnosti nielen v oblasti technických, ale i humanitných vied. Ani teológia nie je oslobodená od poznávania v oblasti viery, nádeje a lásky a vo všetkom, čo s tým súvisí. Ako veda pomáha nazvať veci pravdivo, jasne, zrozumiteľne a primerane. Súčasná situácia si vyžaduje skúmanie a odhaľovanie ďalších nových možností v oblasti ohlasovania Božích právd v Cirkvi.

Rétoriku nesmieme podceňovať, lebo pomáha v teológii zachytiť dnešnú situáciu a zároveň poukazuje na nové i staré hodnoty.

The article deals with the groundwork of the use of rhetoric in our time. It is necessary that every preacher of the Church bears a positive attitude to rhetoric because it is inevitable when spreading the Gospel. Nowadays new opportunities are brought not only into technical sciences, but also into the humanities. Even theology is not exempt from gaining knowledge in the sphere of faith, hope and love, and in everything connected with it. As a science it helps to name things truthfully, clearly, understandably and appropriately. The current situation requires further investigation and detection of new options for reporting the God's truth in the Church.

Rhetoric must not be underestimated, because it helps theology to capture the current situation and at the same time it points to new and old values.